

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

خولانهوه له ناو بازنده دا

دیوی ناوهوهی روداووهکانی کوردستانی عیراق ۱۹۸۴ - ۱۹۸۸

نهوشیروان مستهفا نه‌مین

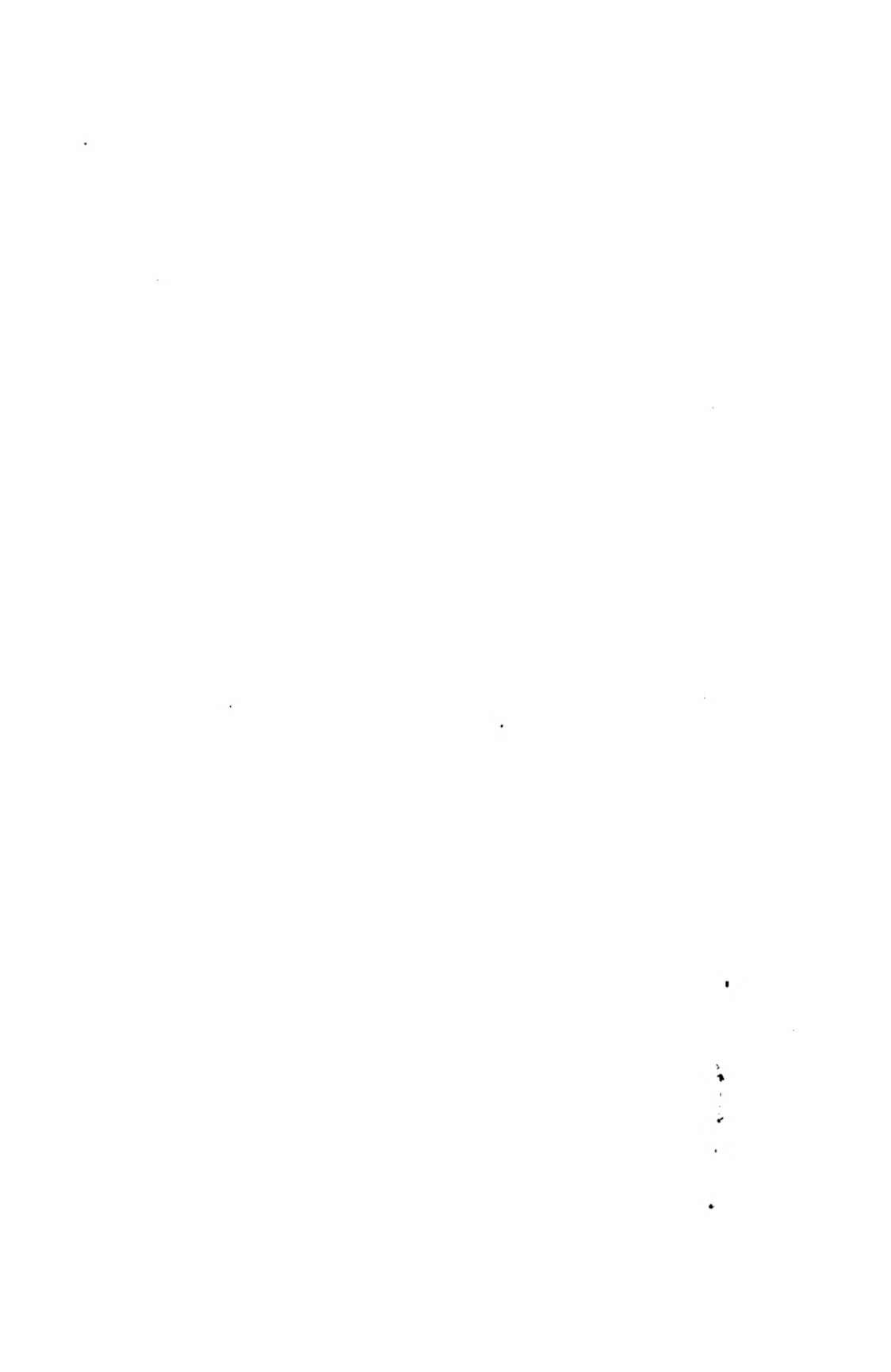
۱۹۹۹

پیرستی باسه کان

۱. گفتوگوی یه کیتی و به عس ۵ - ۸۴
۲. دیسانه وه شه ۸۵ - ۱۰۰
۳. پیکهاتنی یه کیتی له گه ن نیران ۱۰۱ - ۱۱۴
۴. ناشتبونه وه ی یه کیتی و لایه نه کانی جود ۱۱۶ - ۱۱۸
۵. گه شتی نه وروپا ۱۱۹ - ۱۲۸
۶. نه نفال : کوتایی قوناغیک ۱۲۹ - ۱۵۲

پیرستی به لکه کان

۱. دابه ش بونی ره گه زبی دانیشتوانی کرکوک له ناماده کردنی کاربه دهستانی بریتانیا (۱۹۳۰)
۲. لیسته ی خاوه نیتی زهوی و زاری کرکوک له ناماده کردنی حنا بطاطو ۱۵۷ - ۱۵۸
۳. فه رمانی صه ددام حسین ده رباره ی گفتوگوی یه کیتی و به عس ۱۵۹
۴. وه لامنامه یه کی طارق عزیز ۱۶۰
۵. پروژه کانی یه کیتی نیشتمانی بو گفتوگو له گه ن به عس ۱۶۱ - ۱۷۶
۶. تیبینییه کانی یه کیتی له سه ره په یمانی جوقت ۱۷۷ - ۱۸۲
۷. دوو وه لامنامه ی عیزه ت دوری ۱۸۳ - ۲۰۰
۸. ریکه و تنامه ی جه لال تاله بانی و نیدریس بارزانی ۲۰۱ - ۲۰۴
۹. دانانی علی جه سه ن مه جید به حاکمی کوردستان ۲۰۵ - ۲۰۶
۱۰. دوو بریاری عه لی جه سه ن مه جید ده رباره ی ره هتار له گه ن ناوچه کانی ده ره وه ی ده سه لاتی به عس ۲۰۷ - ۲۱۰
۱۱. به یانی سه رکردایه تی هیزی چه کداره کانی عیراق ده رباره ی نه نجامدانی نه نفالی ۱ و ۲ ۲۱۱ - ۲۱۳
۱۲. چه ند به لکه و بریاریکی به عس ده رباره ی هه نوستیان له کوردستان ۲۱۴ - ۲۲۸

بسه پیتی.

په نډیځی کونی پتشینان که له چاره سرکردنی ناکوکی دا به کاری نه هین
نه لږ: «سوار و پیاده که نه گه به یک، نه گه به بیانه وی ده سموچین بکن، نه بڼ
سواره که نه ختی خوی دانه وینځ و پیاده که ش که منی خوی هه لږی». په نډیځی تریش
نه لږ: «نه شیش بسوتی و، نه که باب». نه مانه نمونه بڼ دوزینه وی چاری
ناونجی.

له کوردستانی عیراق چندین جار و به جوری جیاواز گفتوگو کړاوه:

1. گفتوگوکانی شیخ مه محمود و نوڼه رکانی له گه ل ښنگلیز، له گه ل تورکیای
که مالی، له گه ل حکومتی تازه دامه زراوی عیراق.

2. گفتوگوکانی سالی ۱۹۳۰ ی سهرانی کورد له گه ل ښمیر غازی وه لیه هد
و، دواتر له گه ل نوڼه ری مهندوبی سامی بهریتانی و جیگری سهره زراوی عیراق،
جه غفره عه سکه ری.

3. گفتوگوکانی مه لا مسته فای بارزانی و نوڼه رکانی له گه ل عیراق،
بهریتانیا، نیران، په کیتی سوڅیت، نیران، نه مریکا، میصر.

4. گفتوگوکانی (بالی م س) له گه ل عیراق، نیران، په کیتی سوڅیت.

5. گفتوگوکانی په کیتی له گه ل به عس، نیران، سوریا، لیبیا.

بیگومان نه مانه به سر په که وه ته جرو به په که زور و دوه له مهنده و، هر کام
له م گفتوگوکانه بگری گرنکی تایبه تی خوی هه بوه و، که م یا زور کاری له ژبانی
سیاسی کورد کرده. به لام له سر هیچ کامیکیان لیکولینه وه، یا باسی تایبه تی،
ته نانه ت بیرره وری شه خسی، نه نوسراوه. بڼ په کتی نه گه به یه وی شتی له سر
نه مانه بزانی نه بی ناو ده یان کتیب، به زمانی جیا جیا بگری، ښجا شتی که م
و کورت و ناته وای لی هه لته کړتی.

گفتوگو نه گونجی راسته وخو له نیوان لایه نه ناکوکه کان دا، یا به هو
لایه نځی سینه موه دهس پی بگا.

نه گونجی راسته وخو پی یا ناراسته وخو، ناشکرا بی یا نه ښی، رو به رو پی
یان به نالوگری قسه یا نامه پی، کونونه وکان لای لایه کی ناکوکه که بگری یان
له شونځی پی لایه ن.

(۱)

گفتوگو نه گونجی چند روژ، یا چند مانگ، ته نانه ت چند سال بخایه نښی،
هروه کو له وانه به به چند دانیشتنی هه مو کیشه کان په کلاپی بگریته وه و، بکه نه
له په که گیشتن و پتکه کو تن.

نور کات گفتوگوی در پرتو خایمان نه نهایی لایه ن، شویش کی
مقوله دیوه ت خونه شتن کوردستان خوطن و غه له ستن
معلشاده که بیست هم نه وهی تو هیه هینه هی نه وهی راجه
بمیشوش سینه ی کیشه که باستان روژ له خاکی ولان کور حیسوه

گفتوگۆی یه کیتی - به عس له پێگهی لایهنی سێیه م : (حدکا، به تایبه تی د. قاسملو) دهستی پێ کرد. سه ره تا د. قاسملو پاسپارده و قسه کانی سه رکرا ده تی عیرا قی و یه کیتی نه هێنا و نه برد. ئینجا عیراق دو جار نوێنه ری خۆی نارد؛ جاری یه که م کۆبو نه وه له گۆزه شیر له لای حدکا به ناماده بونی لایهنی سێیه م کرا و، جاری دوهم کۆبو نه وه له ناوزه نگ له باره گای سه رکرا ده تی یه کیتی، بێ ناماده بونی لایهنی سێیه م، کرا.

دوای نه مه به ماوه یه ک چه ند نامه یه ک ئالو گۆز کرا. نامه کان با سی گشتی و دیاری نه کرا و بون. ئینجا فه ره یدون عه بدولقا در یۆ تا قی کرد نه وه ی ده مودوانی سه رکرا ده تی به عس چه به غداد. به رزان تکریتی، که نه وسا سه رۆکی جیهازی موخا به رات و، طاری ق عه زیز، که نه وسا وه زی ری ده ره وه ی عیراق بو، بی نی. مانگی تشرینی دوهمی ۱۹۸۳ به ریار درا گفتوگۆ ده س پێ بکری. له به ر ی ده وه ی یه کیتی خۆی هیچ که نالێکی راسته وخۆی په یه ون دی له گۆل عیراق نه بو، نه م به ر یه دیسان له پێگهی لایهنی سێیه م (حدکا) به عیراق را گه یه ترا و، داوا له د. قاسملو کرا ر یۆ شۆنی چونی ده سته ی نوێنه رایه تی یه کیتی بۆ به غداد دا بین بکا. هه ره شه کانی طاری ق عه زیز

له و کاته وه که جولانه وه که ده سته ی پێ کرد بو وه، به عس هیچ پڕۆژه یه کی سیاسی نه بو بۆ چاره سه رکردنی کیشه ی کورد له گه ل یه کیتی یا هیچ لایه کی تر، به لکو نه یوست به ر یگای زه به روزه نگ و سه رکو تکردن کو تایی پێ به یێتی. سه رکرا ده تی به عس له سه ره تای هه شتا کانه وه به ر یاری دا بو بۆ نه وه ی جولانه وه ی کورد له ناو بیات هه مو دیها ته کانی کوردستان و یران بکات. دانیشه توانی لادی را کو تیز بۆ نۆز دو گای کو تترۆ لکرا و. به مه ش پێ شه مه ر که له خه لک دا به ری و سه ر چا وه ی ژبا نی جولانه وه که وشک بکا. گه رم بونی مه دیدانه کانی جه نگی ئیتران مۆله تی نه نه دان نه م پلانه به ته واری جیه جێ بکه ن. به لام له هه ر دییه ک دا شه ر بیویه. جه یش نه و دییه ی و یران نه کرد.

پێش نه وه ی شه ر له نیوان هێزه کانی یه کیتی و به عس دا را به گیری و، گفتوگۆ ده س پێ بکا، فه ره یدون به هۆی حدکا وه بۆ (استطلاع) ی بیرو رای کار به ده ستانی به عس، چو بۆ به غداد. له وێ به رزان تکریتی و طاری ق عه زیزی دی بو. له میانه ی قسه کانی دا طاری ق عه زیز وت بوی: «نیمه نا رو خێن چونکه دنیا له به رام به ر ئیتران دا پشتیوانی مان لێ نه کا. رۆژ تکی ش دی نه م شه ره ته و او بیی. نه گه ر نیستا بین و له گه لمان پێک بین

پۆشک یه نه خه ی کور دستان و وا کتێش و له لایه ن شەرف خا نه و
به خێت راست له سه ر خه لی عا سه وه تا یرانه وه ی عه لایه عه ره عس
به لام نیست کی له م نه وه ی تازه نه وه ی له یه عا وه و استۆزی بۆ نه و
خه لکو نه هۆ شۆشێت نا نا، عه له سێن، اکام خه له هه سینه به له عه نه وه ی به لایه

چاکه یه کی گه و ره مان له گه ل نه که ن هه رگیز له بیرمان ناچیتته وه، خو نه گه ر شه ر درتیه پتی بدنه، دوا ی ته و او بونی شه ری نیران نه و جه یشه زه به للاحه ی بۆ شه ری نه وانمان دروست کردوه نه به یئینینه سه ر نیه وه، سالتیک وه خت و سه د هه زار کوشراوتان بۆ ته رخان نه که یه ن، به لام خاکستان به توره که نه بیژین و ته فروتوناتان نه که یه ن!

فه ره یدون له وه لام دا وت بوی: «نهم هه ره شانه ئیمه ناترسینتی. که ده ستمان کرده وه به خه باتی چه کدار ژماره مان نه وه نده ی په نجه کانی ده س بو. سه ره پای نه و هه مو توندوتیژی له چه ند سالی رابوردودا دژی ئیمه به کارتان هیناوه بوین به هه زاران و نه وه تا ناچار بوین له سه ر میزی گفتوگو له گه لمان دا بنیشن!

نه که رچی فه ره یدون له شوینی خۆی دا وه لامی پتیوستی دا به وه وه، به لام نه بو ئیمه هه ره شه کانی طاریق عه زیز که به زمانی حکومت و حیزبی به عسه وه کرد بوی به جیددی وه ر بگرن. له و کاته دا خاوه نی گه و ره ترین عه ماری چه ک و هیزی چه کدار بوین.

*

له دوا ی چۆلکردنی ناوژهنگ باره گاکانی سه ر کردایه تی بلاوه یان لی کرد. کاتی گفتوگو ده ستی پتی کرد مه کته بی سیاسی و سه ر کردایه تی یه کیتی باره گای یه ککرتی نه بو. مامجه لال له بۆتی بو له دۆله ره قه. من له ناوه ژێ بوم له به ری سه رکه. ده زگای راگه یانندن له به رگه لو بو. هه ندێ له نه ندامه کانی تری له خۆشناوه تی بوین.

بۆ راوێژ و په رسو را ده رباره ی گفتوگو و پتیوستی نه کرد هه مومان له یه ک شوین کۆ بیسینه وه. یا هیچ نه بی له نزیک یه کتری بین. مامجه لال له بۆتی ی دۆله ره قه وه هاته خۆشناوه تی، له جیگایه ک دامه زرا ناوی زیخان بو. زیخان کۆتیه دی بو، ته نیا خانویه ک و هۆلیکی گه و ره ی لی بو، به لام که وت بو سه ر جاده ی گشتی. منیش چوم بۆ نه وی. له ماوه ی چه ند رۆژیک دا هه مومان له وی کۆ بوینه وه.

د. قاسملو له نه وروپا گه را بو وه به عداد. کار به ده ستانی به عسی بین بو. هاته زیخان بۆ بینینی ئیمه. داوا ی کرد له گه ل نه ندامانی م س کۆ بیته وه. له گه لی دانیشتن. که وته گێترانه وه ی نه جمای پتیه ندیه کانی خۆی له به عداد. ئینجا که وته هه ندێ په رسیار له ئیمه. له ناو په رسیاره کانی دا دوانی بۆ من مایه ی تی رمان بو. یه کتیکیان په رسی: «ئایا ئیه نه زانن چیتان نه وی؟» نه وی تریان نه وه بو: «ئایا ئیه نه زانن له گه ل کتی ته ره فن؟»

دوا ی نهم دانیشته قاسملو گه رایدوه به عداد بۆ ریکه خستنی سه فه ری

دهستى نوينه رايتى يه کيىتى بۆ به غداد.

راگرتنى شهر

سهره تاي كانونى يه كه مى ۱۹۸۳ به بروسكه همو مه ليه ننده كان، تپيه كانى پيشمه رگه، ريك خراوه كانى كۆمه له و لقه كانى شورشگيران، له راگرتنى شهر ناگادار كران. دواى نهم برپاره ي يه كيتى، سه دد اميش فرمانى به هتيزه چه كداره كانى عيراق دا (عملياتى عسكرى) دژى چه كداره كانى يه كيتى را بگرن.

دهستى نوينه رايه تى نه بر پيىك بى له: مامجه لال، فهريدون، ملازم عومهر، د. خدر مه عسوم، دواتر مه لا به ختيار و عومهر عه زيشى بۆ زياد كرا.

*

له و كاته وه كه پتوه ندى نيوان يه كيتى و به عس دهستى پى كرد بو، مه رجى پيشه كى بۆ دهس كردن به گفتوگو نه وه بو كه نه بى مامجه لال خۆى بچى بۆ به غداد بۆ گفتوگو و بينينى سه ددام. نوينه ره كانى حكومه ت همو جار پييان له سه ر نه وه دائه گرت كه به يه ك جار دانيشتى مامجه لال له گه ل سه ددام، له وانه يه گيروگرفتى كورد يه كلايى بكرتته وه و، همو كيشه كان به لا دا بخيرتن. ئيمه سه رگه رمى كۆيونه وه بوين. خه ربكى باسى بابه ته كانى گفتوگو و لايه نى زۆر و كه مى خواسته كان بوين. هه والى چو نى مامجه لال بۆ به غداد له ناو خه لك دا بلاو بوه وه. كۆمه لى له پياو ماقوله كانى خو شناوه تى هات بون بۆ زرخان داواى بينينى مامجه لال يان كرد بو. پييان وت بون مامجه لال مه شغولى كۆيونه وه يه. به لام نه وان پييان داگرت بو: كه هه تا مامجه لال نه بينن ناوۆن. من چومه دهر وه قسه يان له گه ل بكه م. دواى چا كوچۆنى ليم پرسين چ كارتكييان به مامجه لال هه يه له باتى نه و بۆيان بكه م. وتيان: «بيستومانه مامجه لال نه چى بۆ به غداد، نه مانه وى پيش نه وه ي پروا هه ندى قسه ي له گه ل بكه ين!» چومه وه بۆ لاي مامجه لال و پيشنيارم بۆ كرد به سه ر پتوه بيانبينى. مامجه لال هاته لا يان.

لييان پرسى: «راسته نه چى بۆ به غداد؟»

وتى: «به لى راسته!»

وتيان: «ضه مان چيه به سه لامه تى بگه رتته وه؟»

وتى: «هيچ!»

وتيان: «چى له سه ددام چا وه رى نه كه يت؟»

وتى: «له وانه يه ده مانچه كه ي دهر به تى گولله يه ك بنى به سه رمه وه، يان

ده مانچه كه ي خۆيم به ديارى پيشكه ش بكا. هه ردو كارى لى نه وه شتته وه.»

وتیان: «کهواته بۆ نه چیت؟»

وتی: «من له شاخم داوای مافی کورد نه کم، نه یشچم بۆ به غداد بۆ داوای مافی کورد، لیتره بکوژیم یان له به غداد، له ههردو حالت دا له سه مافی کورده.»

سه ره تای کانونی یه که می ۸۳ دو هالیکوژته ره زیخان نیشته وه. جگه له د. قاسملو، نوێنه ریکی حکومه تیشیان له گه ل هات بو ناوی (نه بو سه رحان) بو، که یه کتی له گه وه کار به ده ستانی (موخابه رات) بو.

نه و رۆژه دیمه نیکی سه یری هه بو. هه مو نه و پیتشمه رگانه ی له به رزایی شاخه کان بۆ پارێزگاری ناوچه که له روداوی چاوه رێ نه کراو دامان نابون، به پتچه وانه ی نه و فه رمانه ی پتیا ن درا بو، دابه زی بون. به قه مسه له ی به له کی، که له عه سه که ر و جاش گیرا بون، وه کو نه دی و بدی له ده وری کوژته ره کان و روکا بون. نمونه یه کی خراپی بێ دیسیپلینی و، نیشانه یه کی ناشکرای ماندویه تی پیتشمه رگه بو.

ده سته ی نوێنه رایه تی یه کیتی له گه ل قاسملو و نه بو سه رحان سواری کوژته ره بون، له مه ش دا چهند که سه ی خوێان فره ی دابه ناو کوژته ره کان، که نه نه ندای و هه فده که و، نه راوێژکار و نه پیتشمه رگه ی پارێزگاری بون. نه مه ش دیسان نیشانه یه کی تری بێ دیسیپلینی بو.

*

کاروباری په یوه ندی و هینان و بردنی ده سته ی نوێنه رایه تی و ناماده کردنی جیگا و رێگا به «جیهازی موخابه رات» سپێردرا بو. تازه هیشام سه باح فه خری له جیی به رزان تکریتی دانرا بو به سه رۆکی جیهازه که. نه و زه مانه هیشام به گه وه ره ترین قاره مانێ جه یشی عیراق دانه را. وه فدی حکومه ت: عیزه ت دوری، طاریق عه زیز، هیشام سه باح فه خری، سه عدی مه هدی صالح، د. فاضیل به راک.. له گه ل وه فدی یه کیتی: مامجه لال، فره یدون عه بدولقادر، عومه ر عه بدوللا، مه لا به ختیار، د. خدر مه عصوم، عومه ر عه زیز له به غداد ده سته ی پێ کرد. سه رکر دایه تی یه کیتی. ده سه لاتێ دا به م وه فده که نه گه ر له گه ل وه فدی حکومه ت گه یشته رێککه وتن، بێ نه وه ی پتو یست به گه رانه وه یان بکات بۆ کوژنه وه ی سه رکر دایه تی رێککه وتن که ئیمزا بکه ن. به لام پتیش نه وه ی بچن بۆ به غداد له کوژنه وه ی سه رکر دایه تی دا که داوام له مام جه لال کرد نه گه ر له سه ر چوارچێوه ی گشتی مه سه له کان پتیک هاتن، ناوی خسوی لێ به یتن و رێککه وتن که ئیمزا بکه ن. مام جه لال وتی: «نه گه ر

دهستیشم له بنا بېر نه وه پټککه وتن ئیمزا ناکهم!« منیش وتم: «نه ی کهواته بۆ نه چی؟» له وه لām دا وتی: «ئیه به زۆر نه منین!»

باسه کانی گفتوگو

لهم خوله ی گفتوگو دا همو کیشمه بنه په تییه کان به دریزی باس کرا بون، بابه ته گرنگه کانی نه مانه بون:

۱. دهسه لاتنی داووده زگا کانی حوکمی زاتی و دهسه لاتنی حوکمی مه رکه زی.

۲. سنوری جوگرافی ناوچه ی حوکمی زاتی.

۳. ناساییکردنه وه ی هه لومه رچی کوردستان، به تاییه تی ناوچه ته عرب کراوه کانی کهرکوک، خانه قین، سنجار... و، زیهاتی راگو تزاو.

۴. بهشی کورد له دهزگا ناوه ندیه کانی بریاردان دا.

نهم خوله ی گفتوگو، نه گهرچی هه ندی دهسه قاتی له نیوان مام جه لال و طارق عه زیز دا بویو، به لām به گشتی باش روشت بو. له سه ر زۆری مه سه له کان تیگه یشتنی سه ره تایبی هاو به شیان دروست کرد بو. ئیتر کاتی نه وه دی بچه سهردانی سه ددام.

له و کۆبونه وه دا سه ددام ستایشی هه لوتستی مامجه لالی کرد بو. وت بوی: «تۆ به م کاره له م کاته دا دو چاکه ت له گه ل کردوین چاکه یه ک له گه ل عیراق و چاکه یه ک له گه ل حیزب... شتیکتان نه ده منی تۆ له بهرده می هه مو کوردا سه ره رز و، گه لی کوردمان له هه مو شونیک بیکا به شایی و زه هاوه ن...»

هه ره ها وت بوی: «من سه یری مه حزه ری هه مو گفتوگو کانم کردوه. گفتوگو کانتان جیددی بوه و به نیازی پټککه تن، ته نانه ت توره بونه کانیشته ن نشانهی جیددی بونه. من له سه ر هه مو باسه کان موافقم جگه له مه سه له ی کهرکوک. نالیم کهرکوک شاریکی کوردی نیه و، نالیم کهرکوک شاریکی عه ره بیه. ته نانه ت دوا ی ئیستیفه تاش نه گه ر ده رکه وت زۆرایه تی دانیشته وانی کورده، نه وساکه ش من هه ر سو ر نه بم له سه ر نه وه ی شاریکی عیراقی بی، هه مو خه لکی عیراق که لک له سامانه کانی وه ر بگرن، چونکه کورد بۆ نه وه ی کهرکوک له کیس نه چی ئیتر بیر له جیابونه وه ناکاته وه، عه ره بیش بۆ نه وه ی کورد را زی بکا در ی سه لماندنی مافه کانی ناوه ستی...»

ئینه جا وت بوی: «ئیه نه بن به به شی له ئیمه، ئیمه ش نه بن به به شی له ئیه، هه ردولا مان پټکه وه حاله تی عیراقی یه کگرتو پټک نه هینین. پټکه وه حوکم نه که یین، پټکه وه نه ژین، پټکه وه نه مرین»

نەم قەسەیه پراستی مەبەستی بەعسی دەرئەخست، ئێتمە نەمانئەویست بێین بە بەشن لەوان و، ژیان و مردنی خۆمان بەوانەوه بێهەستین. نەم قەسەیه مامجەلالی سەلماند بۆهوه. لە هەمان دانیشتن دا کە سەددام داوای کرد بو، ئەو پێکھاتنە و ئەو دانیشتنە بە رادیۆ و تەلەفزیۆن بلالو بکریتهوه. مامجەلال بە وەلامیکی دیپلۆماسی خۆی لێ لا دا بو، وت بوی: «پراستە من سکریتیتری گشتی یەکیتم، بەلام دەسلاتی من هەر ئەوەندەیه نەندامانی کۆمیتە ی سەرکردایەتی بانگ بکەم بۆ کۆبونەوه، لە کاتی دەنگ دان دا لە سەر بپاری ئێگەر دەنگەکانی هەردولا بە قەدەر یەکتەری بون، دەنگی من لە گەل هەر لایەکیان بێ، ئەو بپارە ئەدری.. ئەگینا من دەسلاتی نیمزاکردنم نیه، ئەبێ بچمەوه پرس بە هارپیکانم بکەم». سەددام چونکە لە حیزب و دەولەت دا هەموو بپاری لە دەس خۆی دا بو، باوەڕی بەم قەسەیه نەکرد بو.

*

دەربارە ی کەرکوک

لە کۆتایی سەده ی راپۆردووه لە کەرکوک نەوت دۆزراوه تەوه، بەلام دەرھێنانی دواکەوتووه بۆ دوا سالەکانی ۱۹۲۰. لە سەردەمی عوسمانی دا ماوه ی چەند سەده یەک ناوەندی ولایەتی شارەزور بوە و، پاشان کراوه بە مۆتەصەرفیەت و خراوه تە سەر ولایەتی موسڵ. ولایەتی موسڵ لە رێککەوتنە نەینییەکانی سایکس - پیکۆ دا بەر فەرەنسا کەوت بو. دوا ی تەواوبونی شەر، سەرۆهێرانی بەریتانیا، لوید جۆرج فیلتی لە سەرۆهێرانی فەرەنسا، کلیمانسۆ، کرد. ولایەتەکانی شام و موسلیان گۆڕییەوه. موسڵ درا بە بەریتانیا. بەریتانیا ئەم فیلتە ی لە فەرەنسا کرد چونکە ئەیزانی نەوتی زۆری تێدا یه. فەرەنسا کاتێ بەوه ی زانی، سەوداکە کرا بو. یەکنێ لە هۆ گرنەکانی دروستکردنی دەولەتی عێراق و، نوساندنی ولایەتی موسڵ بە عێراقەوه نەوتی کەرکوک بو.

کەرکوک بە درێژایی میژو ناوچە یەکی کوردنشین بوە. بەلام بۆ پاراستنی ئەو شارێتیە ی دیارە کەرەوه چو بۆ کرماشان، لە سەردەمی قەرە قۆینلو و ئاق قۆینلووه و، دواتر لە سەردەمی عوسمانی دا بە درێژایی رێگاگە تورکومانیا ن تێ دا نیشتەجێ کردووه. هەر لە بەر ئەوه خەتیکی باریکی ئیشی جیساواز لە کورد و عەرەب، لە ناوچەکانی تەلەغفەرەوه لە سەر سنوری سوریا بە لای پۆژەلاتی موسڵ و، خواوی هەولێر، کەرکوک دا بەرهو تووزخورماتو، کفری، قەرە تەپە، تا خانەقین لە سەر سنوری ئێران درێژ ئەبێتەوه.

نەم خەتە نیشیە بە درێژایی زەمان جێگیر بون و، لە کاتی لەشکرکێشیەکانی
صەفەوی یەش دا بە هێزتر کراون و، دەولەتی عوسمانی یەش دوای ئەوەی بە
یەکجاری دەستی بە سەر ناوچەکان گرت، بە ناردنی مێرچەخۆری تورک پشتیوانی
کردون. لە گەڵ ئەمەش دا تورکومان هەمیشە کەمایەتیەکی پچوک بون، لە ناو
دەریایەکی گەورە ئیتالاتی کوردا.

عەرەب وەکو زۆرایەتی یا کەمایەتی نەتەوایی لە کەرکوک نەبون. هەندێ
مێرچەخۆری تی دا بوە، بەلام قورسیی دیمۆکرافییان نەبوە. تا دەولەتی عێراق
دامەزرا، ئەوسا نیتەر ژمارە مێرچەخۆری عەرەب و، دواتر عەشائیری عەرەب، پوی
لە زیاد بون کرد. لەم پڕووە لێسەدا دو بەلگە لە بارە دابەش بونی نیشنی
دانیشتوانی ناوچەکان و، دەریایە خواوەنتی زەویوزاری کەرکوک بە غونە
نەهێنمەو، کە هیچیان کورد نەیکردون و، دەستی لە نووسنیان دا نەبوە.

یەکەمیان بەلگەیەکی بەریتانیە. کۆرنوالیس موستەشاری وەزارەتی ناوخۆ
سالی ۹۳۰ نامادەوی کردووە و مەندوبی سامی لە بەغداد ناردووەتی بۆ وەزارەتی
کاروباری دەروەهی حکومەتەکە.

دوهمیان هەلسەنگاندنی عەرەبێکی ئەمەریکاییە. نوەری ئەمەریکایی بە
رێچەلەک مەسیحی فەلەستینی (حنا بطاطو) دەریایە خواوەنتی ئەرز لە عێراقی
سەرەمی پاشایەتی دا لیستیکی رێک خستو، لەو لیستەدا زەویوزاری کەرکوک
بە تاپۆ مولکی چەند بێمالەیکە ناسراوی کورد، لەوانە: بەگزادەکانی جاف،
بابان، ساداتی کاکەیی، شێخانی تالەبانی، سەید ئەحمەدی خانەقا بوە. هیچ
بێمالەیکە تورکومان یا عەرەب خاوەن مولکی گەورە نەبون لە کەرکوک.

بەعس، بۆ کاروباری جەنگی، جاسوسی، جیزیی خۆی، کەرکوکێ کرد بو بە
ناوەندی بەشی سەروی عێراق. (مکتب تنظیم الشمال) کە سەرپەرشتی هەمو
رێکخراوەکانی بەعس و، (فەیلەقی یەک) کە هەمو فیرقەکانی جەیشی عێراقی لە
کوردستان دا پێوە بەسترا بو، دەزگا سەرکوتکەر و جاسوسیەکانی (موخابەرەت) و
(منظومەي استخبارات المنطقة الشماليه) و دواتر (الشرقيه) بارەگاکانیان لە
کەرکوک بو. کەچی قسبوولی نەنەکرد، لە باتی هەولێر، بێستە ناوەندی
بەرپێوەرایەتی و نابوری و پۆشنییەری ناوچەکان، یا هیچ نەبێ لە پوی
بەرپێوەرایەتی و پۆشنییەری و پەرورەدووە بخێتە سەر حوکمی زاتی.

صەددام حسین کە خۆی بە سەرۆکی هەمو عێراق دانەنێ و، لە وەرگرتنی
حوکم دا خۆی نە بە قەرزاری عەرەب و نە بە هی کورد ئەزانێ، بۆ ئەو چ فەرقتیکی

نه کرد نه گهر که رکوک ناوهندی جوکمی زاتی کوردستان بوايه؟ کام عه‌ره‌ب نه‌یتوانی
 به‌ره‌ه‌لستی بکا و به‌وه چی له ده‌سه‌لات و شان و شکوی که‌م نه‌به‌وه؟ یان سه‌ددام
 چ قازانجیکی له ده‌رکردنی کورد و هینانی عه‌ره‌ب بۆ که‌رکوک کرد؟
 بێده‌نگییه‌کی ترسناک

که وه‌فده‌که‌مان رۆشت بۆ به‌غداد وای پێک که‌وتین هه‌مو رۆژێ له هه‌والی
 خۆیان ناگادارمان بکه‌ن. چهند رۆژێ هه‌یج هه‌والیکیان نه‌بو. من زۆر ترسام
 شتیکیان لێ به‌ سه‌ر هات بێ. بۆ نه‌وه‌ی هه‌والیکیان بزاتم، به‌ هۆی بێکه‌که‌ی
 ده‌موکراته‌وه له به‌غداد بروسکه‌یه‌کم بۆ ناردن. وه‌لامیان دامه‌وه که‌ په‌وتی روداو‌ه‌کان
 باش نه‌روات. تومسه‌ز هۆی بێده‌نگییه‌که‌یان نه‌وه بو به‌ خۆشی دا که‌وت بون، نه‌ک
 شتی تر. هه‌ر شه‌وه‌ی یه‌کتی له کاربه‌ده‌سته‌ زله‌کان میوانداری کرد بون. که‌وره
 کاربه‌ده‌ستانی به‌عس له میوانداری دا لاسایی نه‌رسته خێله‌کییه‌ کۆنه‌کانی.
 (ضیافه) و (کرم) ی عه‌ره‌بی نه‌که‌نه‌وه.

*

له‌و چهند رۆژه‌دا مام‌جه‌لال زۆری سه‌رانی به‌عس و وه‌زیره‌ گه‌رنه‌که‌کان و
 کاربه‌ده‌ستانی دی بو.

مام‌جه‌لال گه‌راپه‌وه کوردستان. وه‌کوله به‌غداد پێک هات بون ده‌زگایه‌ک به
 ناوی (لجنة التنسيق) دامه‌زێتێرا. باره‌گای لیژنه‌ سه‌ره‌کیه‌که له که‌رکوک و، له هه‌ر
 مه‌لبه‌نده‌ش لیژنه‌یه‌کی فه‌رعی دانرا. ئەم لیژنه‌ تێکه‌لاو بون له نوێنه‌ریکی
 یه‌کیته‌ی و، نوێنه‌رانی حیزبی به‌عس، نیستی‌خبا‌رات، ئەمن، موخابه‌رات.

کاره‌کانی لێنه‌ی تنسیق بریتی بو له: چاودێری‌کردنی راگرتنی شه‌ر،
 رێک‌خستنی پێوه‌نده‌کانی یه‌کیته‌ی و حکومه‌ت و، پێشمه‌رگه و هه‌یزه‌ چه‌ک‌داره‌کانی
 به‌عس و، چاره‌سه‌رکردنی نه‌و کێشانه‌ی دروست نه‌بن. نوێنه‌ری یه‌کیته‌ی له لێنه‌
 مه‌رکه‌زیه‌که‌دا: عومه‌ر عه‌زیز و عه‌لی حه‌سین حه‌سه‌ن (شوان، داوێتر شه‌هید بو) که
 نه‌ندازیاریکی که‌رکوک و یه‌کتی له کادره‌ هه‌ره‌ چاکه‌کانی یه‌کیته‌ی بو، هی به‌عس:
 سه‌عدی مه‌هدی صالح و، هی نیستی‌خبا‌رات: عه‌قید روکن صالح محه‌سن بو.
 سه‌عدی نه‌ندامی قیاده‌ی قو‌طری و مه‌سئولی (مک‌تب تنظیم الشمال) بو.

*

هه‌والی گه‌فتوگۆ به‌ خه‌یابی به‌لاو بووه‌ و، یه‌ جو‌زی جیاوا‌ز ده‌نگی دایه‌وه.
 زۆرایه‌تی گه‌لی کورد له عی‌راق دا، جگه‌ له‌وانه‌ی جاش و به‌عسی بون، به
 خۆشییه‌کی بێ نه‌ندازه‌وه پێشوازی لێ کرد.

جو قد، که یه کیتی لایه نیتیکی سهره کی بو، یه کیتی تاوانبار کرد به خیانت و، له جو قد ده ری کرد له به یانیتیک دا رۆژی ۲۵ / ۱۲ / ۸۳ له ژیر ناوی: «حول المفاوضات المذله التي اقدم عليها الاتحاد الوطني الكردستاني مع النظام الفاشي العميل في العراق».

لایه نه کانی جو د رۆر به توندی چون به گزی دا، یه کیتی تاوانبار کرد به خیانت و جاشایه تی به عس. له به یانیتیک دا رۆژی ۴ / ۱ / ۸۴ له ژیر ناوی: «لتقبر اتفاقيه صدام - الطالباني المذله».

دهوله تانی ناوچه که:

ئیران دژی راهه ستا و، ره فسنجانی له خوطبه ی نوژی جومعه دا به ناشکرا هیرشی کرده سهری.

سوریا به ناشکرا له دژی نه دوا به لام زۆری پتی ناره حهت بون، به تایبه تی وایان دانه نا که غافلگیر کراون، چونکه پیشتر ناگادار نه کراون و، نه وانیش له ده زگا کانی راگه یاند نه وه بیستویانه. نه مهش سورجی نوینه ره کانی یه کیتی بوله سوریا. چه ند مانگ پیش دهس پتکردنی گفتوگو، ناگاداری نوینه ره کانی خۆمان کرد بو که به کار به دهستانی سوریا بلتین: نیمه گوشارتیکی زۆرمان له سهره، له لایه که وه له شهرداین له گهل عیراق و، له لایه کی تره وه له شهرداین له گهل جود و ئیران. نه گهر نه وان نه توانن وا له جود بکه ن شهردمان له گهل رابگری و ئیران گوشارمان له سهر لا بیات، نه وا درتزه به شه ری عیراق نه دهین، نه گینا بو پاراستنی یه کیتی و که له که مان له مه ترسی ناچارین شه له گهل عیراق رابگرین. نوینه ره کانی یه کیتی له سوریا، له بهر ههر هویهک بێ، نه و به شه یان پتی رانه گه یاند بون که په یوه ندی به راگرتنی شه ره وه هه بو له گهل عیراق.

تورکیاش دژی هه مو دهسکه وتیک بو کورد به دهستی بهیستی.

له ناو یه کیتی یش دا زۆری نه وانه ی له ده ره وه بون له سوریا، نه وروپا و نه ممریکا، دژی گفتوگو راهه ستان. هه ندیکیان به یه کجاری له یه کیتی ته کینه وه و، که وتنه په لامار دانی. به یان و بلا و کراوه یان ده رنه کرد تاوانباریان نه کردین به (خۆ به دهسته وه دان).

*

کارتیکی وه ها که ههر له سهره تا وه نه و هه مو دوژمنه ی هه بی و، هه ولی تیکدانی بدهن، دیاره سهرناگری و سهرکه وتن به دهس نا هینتی، به تایبه تی له گهل که سیتیکی دیکتا تۆری وه کو سه ددام و، دهسه لاتیتیکی تۆتالیتاری وه کو به عس.

*

بۆ پونکردنەوی هەلومەرجی کوردستان و بیروپای ئێمە لە سەر پەوتی گفتوگۆ و باس و بابەتەکانی، فەرەیدون عەبدولقادر چو بۆ پاریس بۆ ئەوەی لە گەڵ بەرپرەکانی یەکییتی لە دەرەو کۆبێتەو. فەرەیدون نەیتوانی بو بە بیانوەکانی ئێمە قانعیان بکا. لە راستی دا نەیان ویست بو قانع بن. لەو کاتەدا زۆری نەو کوردانە لە دەرەو بون (پەنابەر) بون، نەترسان ڕێککەوتنی یەکییتی - بەعس بێت بە هۆی لە دەس دانی مافی پەنابەری و نەمانی بیانی مانەوێان لەو ولاتانەدا. هەر لە پاریسەو فەرەیدون یادداشتێکی بە ناوی سەرکردایەتی یەکیتیەو بۆ سەرکردایەتی جوقد نوسی و، هۆیکانی ئەم هەنگاوی یەکییتی بۆ پون کرد بونەو و، دلنای کرد بون کە یەکییتی کارێ ناکا زەرەر لە موعارەزە بدا.

داوامان لەو ئەندامانە سەرکردایەتی کرد کە لە دەرەو بون بگەرێنەو کوردستان. هەندیکیان گەرانهو، بەلام هەندیکیان نامادە نەبون بگەرێنەو کوردستان، تەنانەت یەکیکیان وت بوی: «من جاشایەتی-ناکەم» کە ئەم قسە یەیان بۆ گێڕایەو، یەکی لە هەژدەکان هەلی دایە وتی: «نەو پیشمەرگایەتی پێ نەکراو، جاشایەتی هەر پێ ناکرێ، جاشایەتی ئێستا لە پیشمەرگایەتی زەحمەتەر!» ئەو کاتە جاشەکانیان نەبرد بۆ شەری ئێران و، لە کوردستانیش لە هەندێ پەییە مەترسیدار دا دایان نەنان.

مەلا بەختیارش دواي ماوێکی تر بۆ هەمان مەبەست گەشتیکی کرد بۆ ئەوروپا و، چەند ولاتی گەرا و، کۆبونەوی بە ڕێکخراوەکانی دەرەو کرد. گەشتەکی ئەمیش هیچ لە دوژمنایەتی توندوتیژی دوژمنانی گفتوگۆ کەم نەکردهو.

*

هەولێکی سەرنگرتو بۆ ناستبۆنەو لە گەڵ جود

ئەو ماوێ دەیان هەزار کەس هاتن بۆ سەردانی مامجەلال و ئەندامانی تری سەرکردایەتی. لە ناو ئەوانەدا بە سەدان ڕۆشنبیر و شارەزایان تێدا بو، بیروپا و پیشنیاری باش و بە کەلکیان پیشکەش نەکرد.

ڕۆژی ۲۱ / ۱۲ / ۸۳ فەرەیدون دارتاش، کامیل ئەحمەد، خالد سەرکار، کە هەر سێکیان لە یەکییتی هونەرەندانی کوردستان بون. هات بون بۆ زیخان. بە ڕێکەوت شێرکۆ بێکەس و سەعید ناکامیش لەوێ بون. هونەرەندەکان، کە فەریدون لە باتی ئەوان قسە نەکرد، پیشنیاریان کرد، یەکییتی بۆ ناستبۆنەو لە گەڵ لایەنەکانی جود دەسپێشکەری بکات، بە تایبەتی کە یەکییتی لە هەلوێستیکی

به هیزدایه. نامادهیی خویان ده ربری بۆ ناو بری و هاتوچۆی نیتوان ههردولا.

نهم پيشنياره مان خسته بهردهم كۆبونهوی م س. ههمويان پيشيان باش بو. رۆژي ٢٥ / ١٢ / ٨٣ م س - ي ن ك نامه يه كي بۆ م س حشع نوسی و، هه والي بۆ فهريدهون نارد كه بيتن بۆ بردن و گهيان دني. يه كييتي نه يوست له رتيگهي. حشعه وه گفستوگۆ له گهل لايه نه كاني جود دا به زريني، له هه ليار دني حشع دا دو مه سه له ره چاو كرا بو: يه كه ميان، باره گاكاني نه وان له ناو خاكي عيراق دا بو، نوته ر و نامه به ره كاني نيمه نه يان تواني بي نه وه ي توشي گرتن و گتيچه لي نيران ببن بيان گه نتي، نهواني تر باره گاكانيان له ناو نيران دا بو، به تاييه تي هي پارتی له گونديكي نزیک ورمي بو، كه سي دۆستي نيمه نه يه تواني به ناساني بيگاتي. دوه ميان، حشع له چاو لايه نه كاني تري جودا كه متر له ژير باري كوشار و ئيبتيزازي نيران دا بو. ستيه ميان، حشع له چاو لايه نه كاني جودا له ههمويان زياتر پتيوستي به وه هه بو ده ره تاني گه رانه وي كوردستاني عيراقی لي بكرته وه.

فهريدهون دارتاش و هاو رتيگاني له ناو شار له گهل-زۆر كه س له هونه رمه ند، نه ديپ، نوسه ره كاني سليتماني، هه وليتر، به غداد قسه يان كرد بو. ههمويان به خوشيه كي زۆره وه هه واله كه يان وه رگرت بو، به لينييان دابو، هه ر كه س له ناستي خۆبه وه چي پتي نه كرئ دريخي نه كات. له ناو خۆيان دا وا پتيك هات بون، به نوته رايه تي يه كييتي هونه رمه نداني كوردستان فهريدهون دارتاش و، به نوته رايه تي يه كييتي نوسه راني كوردستان محمه دي حه مه باقي و محمه د موكري نه ركي ناو بری و هيتان و بردني نامه كاني نیتوان ههردولا بگرنه نه ستو.

باره گاي سه ر كرايه تي و ليپر سراوه كاني هه مو لايه نه كاني جود له ناو خاكي نيران دا بو. له نیتوان پارتی و نيران و له نیتوان حسك و نيران دا به ره سمیی پته وندي هه بو. هه ردو حيزب له شاره سنوريه كاني بۆ راپه راندني كاره كانيان، كه يه كيكيان هاتوچۆي كادر و هيزه كانيان بو، نوته ريان هه بو. حشع خۆي نوته ري نه بو، نيران رتيگهي نه نه دان به ناوي حيزبي شيوعيه وه هاتوچۆ بكن. به لام پارتی و حسكيان راسپارد بو، كه به ناوي كادر و پيشمه رگهي خزانه وه پسوله ي هاتوچۆيان بۆ بكن و، نيران چاو پوشي لي نه كرد و، جاروباريش بۆ نه وه ي سو كايه تيبان پتي بكا نه يگرتن و گتيچه لي پتي نه كردن.

حيزبي توده ي نيران هه ر له سه ره تاوه زۆر به گه رمي پشتيوانيبان له نيمام خومه يني و جولا نه وه كه ي كرد، به تاييه تي له بهر نه وه ي دژي نه مهريكا بو. حيزبي توده له تاران و زۆر جيتگهي تر به ناشكرا باره گاي دانا بو، كاري سياسي نه كرد و،

رۆژنامه‌ی مردوم له تاران به ناشکرا ده‌رنه‌چو. له زه‌مانه‌وه حشع هه‌ولتیکێ زۆری
 دا، چ به هۆی حیزبی توده‌وه و، چ به هۆی فه‌له‌ستینییه‌کان و، چ به هۆی پارتی و
 حسک و، چ خۆیان به جیا، بۆ نه‌وه‌ی حکومه‌تی ئێرانی به ره‌سمیی پێوه‌ندییان له
 گه‌ڵ دایمه‌زێتی. عادل حبه، که سه‌رده‌میکی درێژ له سه‌رده‌می شادا له ئێران زیندانی
 بوو، له زیندان دا به باشی فارسی فێر بوو، له هه‌مان کات دا شیعه بو، نه‌و کاته
 نه‌ندامی کۆمیته‌ی ناوه‌ندی حشع بو، نارديان بۆ تاران بۆ نه‌وه‌ی وه‌کو نوێنه‌ری حشع
 نه‌و پێوه‌ندیه‌ دروست بکا، به‌لام ئێران گرتی و دیسان له زیندانی توند کرد و، پاش
 ماوه‌یه‌کی درێژ له نه‌جامی هه‌ولدانی سووری دا به‌ر درا و ته‌سفیر کرا بۆ سووریا.
 ئێران شیوعیه‌کانی به کافر و، له هه‌مان کات دا به جاسوسی یه‌کیته‌ی سوڤیت
 دانه‌نا، له به‌ر نه‌وه‌ ناماده‌ نه‌بون، پێوه‌ندی ره‌سمییان له گه‌ڵ دایمه‌زێتی. سه‌ره‌نجام
 سه‌رانی حیزبی توده‌یشیان گرت و، به تاوانی جاسوسی دایان به دادگا و،
 هه‌ندیک‌یشیان هاتنه‌ سه‌ر ته‌له‌فزیۆن، به درۆیان به راست، دانیان به‌م توه‌مه‌یه‌دا
 نا.

ئێران ڕێگه‌ی حشعی نه‌نه‌دا له ناو خاکی ئێران دا به‌ره‌گا دابنن، له به‌ر نه‌وه
 ناچار بون، له هه‌ندێ ناوچه‌ی سنووری چه‌په‌ک و دایراودا به‌ره‌گای پچوکیان دانا بو.
 یه‌کیکیان به‌ره‌گایه‌کی پچوک بو له شاخی سوورین.

فه‌ره‌یدون دارتاش، حه‌مه‌ی حه‌مه‌ باقی، محه‌مه‌د موکری نامه‌که‌ی م س
 یه‌کیته‌ییان له ۱۵ / ۱ / ۸۴ برد بۆ که‌ره‌ژاڵ. که‌ره‌ژاڵ به قه‌د شاخی سوورینه‌وه‌یه له
 سه‌ر سنووری ئێران. بنکه‌یه‌کی پچوکی حشعی لێ بو، مه‌لا نه‌حه‌مه‌دی بانیه‌خێلانی
 به‌رپرسی بو. که گه‌یشته‌بونه‌ نه‌وئ مه‌لا نه‌حه‌مه‌د و جه‌لال ده‌باغ له گه‌لیان دانه‌نیشن
 و نامه‌که‌یان لێ وه‌رنه‌گرن و ئاگاداری م س خۆیان نه‌که‌ن. مه‌لا نه‌حه‌مه‌د ئاگاداری کرد
 بون، که به‌یاردان له‌و مه‌سه‌له‌یه‌دا له ده‌س م س دایه، به‌لام حشع به‌ مه‌رجی له گه‌ڵ
 یه‌کیته‌ی ناشت نه‌بیته‌وه، که یه‌کیته‌ی دان به‌وه‌دا بنێ به‌ پیلانی حکومه‌تی به‌هس له
 پشتاشان تاوانی گه‌وره‌یان به‌رامبه‌ر حشع و هێزه‌ نیه‌شتمانیه‌کان کردوه، نه‌بی دان به
 تاوانه‌کانیان دا بنن و، داوای لێبووردن بکه‌ن و، پێوه‌ندی له گه‌ڵ حکومه‌ت ببه‌رن،
 ئینجا نه‌وسا حشع به‌ر له ناشته‌بونه‌وه‌ نه‌کاته‌وه!

وه‌فده‌که به‌ دلی ناشاده‌وه‌ هه‌له‌سه‌ن بکه‌رنه‌وه. جه‌لال ده‌باغ نه‌یانباته‌ لاره،
 سوپاسی هه‌وله‌که‌یان نه‌کا و، داوایان لێ نه‌کا به‌رده‌وام بن و، نه‌لتی نه‌وه‌ ڕه‌نی
 نه‌و سه‌ریاز خۆیه‌تی وا توندوتیژه، نه‌گینا زۆری کاده‌ره‌کانی حیزب، ناشته‌بونه‌وه‌یان
 پێخۆشه.

دوای گه پانه و هیان له که پرمهال، له ۲۱ / ۱ / ۸۴ دا، فهره یدون دارتاش و محهمه دی همه باقی چون بۆ بارزان، که گویا باره گای مه کته بی سیاسی حشعی لی بو، چهند بهرپرستیکی حشعیان بینی بو، که سیان نه دنامی م س نه بون، نه وانیش وه کو مه لا نه حمه د قسه یان کرد بو.

له و کاته دا حشع له ناو خو یان دا توشی ته نگوچه له مه ی پتیک خراوه یی، نایدیو لوجی، سیاسی بویون. ناکوکی له نیوان پیره کانیاان و گه نجه کانیاان و، له نیوان کاداره عه ره بیه کانیاان و کاداره کوردیه کانیاان و، له نیوان لایه نگرانی خه باتی شاخ و خه باتی شار، ته قی بوه وه. هندی له کاداره عه ره به کان، که له ژبانی شاخ و کاری چه کدار بیتزار بویون، نه یانه ویست بیتهوده یی، به لکو زهره ره خشیی مانه وه یان له و شاخ و داخه داپراوانه و تیه گلانیان له شه یی ناو خوی هیزه کوردیه کانه وه، بکه ن به بیانو بۆ خو دهر باز کردن له پیشمه رگایه تی و رویشتن بۆ سوریا و، ولاتانی دهره وه. بنکه ی ناوه ژئی

بۆ نه وه ی له یه کتری نزیک بین، هه مومان له ناوه ژئی کۆ بویه وه. من ماله که ی خۆم بۆ مامجه لال چۆل کرد. هه ر له و ماوه یه دا د. فوناد مه عصوم گه راپه وه کوردستان. تا له دهره وه بو نه میش دژی گفتوگو بو، به لینی به سوریه کان و لایه نه کانی جو قد و هه قاله کانی دا بو بکه رپته وه کوردستان بۆ نه وه ی سه رکر دایه تی یه کیتی له گفتوگو په شیمان بکاته وه. به لام که گه راپه وه و، هه لومه رجی کوردستانی به چاوی خوی بینی، نه میش بیرو پای خوی گۆزی. بو به نه دنامی کی چالاکی وه فدی یه کیتی له هه مو خوله کانی گفتوگۆ دا و، له گرنگترین خولی گفتوگۆ دا که هندی له پتیکه و تنه کانی تی دا نیمزا کرا نه م سه رۆکی وه فدی یه کیتی و، به لکه کانی له باتی یه کیتی نیمزا کرد.

*

به عس نه و هه لچونه ی پت خوش نه بو. خه لک بوژانه وه. وره یان به رز بوه وه. له داووده زگا سه رکوتکه ره کان نه نه سه مینه وه. به پتچه وانه وه، پیاوه کانی به عس وره یان بهر دابو، له چاره نویسی خو یان نه ترسان. به عس بۆ نه وه ی جله وی ده سه لاتی له ده س دهر نه چت زۆر زو به خۆ که وت. بهر پر سه کانی به عس بۆ نه وه ی وره ی نوکه ره کانی خو یان و جاشه کان به رز که نه وه و دلنیا یان بکه ن له وه ی ده ستیان لی هه لئاگرن، ده ستیان کرد به (نده) هندی له م قسه که رانه هه ولیان نه دا له نرخی گفتوگو که م بکه نه وه. وه کو دواتر دهر که وت، نه مه به فرمانی سه ددام خوی کرا بو. له سه ر نه وه مام جه لال نامه ی نا په زایی بۆ طاریق عه زیز نویسی و، نه ویش وه لامی

دایه وه. ئه مه‌یش نمونه‌یک بو له (نیفاق) ی به‌عس به‌رامبه‌ر کورد.

*

دوای گه‌رانه‌وه‌ی مام‌ج‌ه‌لال به‌هۆی نه‌و (نده‌)انه‌ و، به‌هۆی هه‌ندێ ورده‌ شه‌ری نیوان جاش و پێشمه‌رگه‌، ساردی که‌وت بو‌ه په‌وتی گه‌توگۆکه‌وه‌. وه‌کو دوایی بیستمانه‌وه‌، هه‌ر له‌و دانیه‌شته‌وه‌ که‌ سه‌ددام داوای له‌ مام‌ج‌ه‌لال کرد بو‌ (اتفاق) ئیعلان بکری و، مام‌ج‌ه‌لال داوای کرد بو‌ ته‌نجیل بکری تا نه‌گه‌رێته‌وه‌ بۆ کوردستان و موافقه‌تی هاو‌پێکانی وه‌رنه‌گری، گومانی له‌ جیه‌ددیه‌تی مام‌ج‌ه‌لال و یه‌کیتی په‌یدا کرد بو‌، به‌ تایبه‌تی که‌ پتی ی راگه‌یانده‌ بون که‌ نه‌ خۆی و نه‌ من هیچ کارێکی حکومه‌تی وه‌رناگرین. ئهم هه‌لوێسته‌یان وه‌ها لێک دابه‌وه‌ که‌ یه‌کیتی کات نه‌کوژی، چونکه‌ چاره‌پوانی نه‌وه‌یه‌: نێران هێرش بکا و عیراق بشکی.

*

زۆر جار له‌ گه‌ل مام‌ج‌ه‌لال و، له‌ گه‌ل هاو‌پێکانی ترم دا نه‌زده‌م باس کرد بو‌ که‌ گرنگترین به‌لگه‌ی قانونی به‌ ده‌س کورده‌وه‌ له‌ عیراق دا به‌یانی ۱۱ ی نازاری ۱۹۷۰ یه‌. نه‌و به‌یانده‌ش هه‌رگیز به‌ ته‌واوی و به‌ پێک‌پێکی جێ به‌ جێ نه‌بو‌ه. بۆچی مام‌ج‌ه‌لال و سه‌رکرده‌یه‌تی یه‌کیتی یش نه‌گه‌ر هه‌لێکی له‌و باب‌ه‌ته‌ی بۆ هه‌ل بکه‌وی، ده‌سکه‌وتێکی سیاسی وه‌کو نه‌وه‌ به‌ دی به‌ئینی، ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر جێبه‌جێش نه‌کری، ئه‌بێ بۆچی نه‌یقۆزێته‌وه‌؟ به‌ تایبه‌تی که‌ نه‌یه‌سته‌ به‌لگه‌یه‌کی قانونی و په‌سمی به‌ ده‌س کورده‌وه‌.

من له‌م خوله‌ی گه‌توگۆ دا به‌شدار نه‌بوم، به‌لام وه‌کو به‌شداره‌کان بۆیان گێڕامه‌وه‌ و، د. قاسملوش ته‌نکیدی نه‌کرد: له‌و خوله‌ی گه‌توگۆ دا نه‌کرا به‌یانیکی سیاسی له‌و باب‌ه‌ته‌ له‌ سه‌ر گه‌توگۆ و نه‌و مه‌سه‌لانه‌ی له‌ سه‌ری پێک که‌وت بون بلاو بکریته‌وه‌. بێگومان نه‌مه‌ش نه‌بو‌ به‌ سه‌رکه‌وتنیکی گه‌وره‌ بۆ مام‌ج‌ه‌لال خۆی و به‌یانی نازاری نه‌کرد به‌ ژێره‌وه‌. به‌لام وه‌کو به‌شداره‌کانی گه‌توگۆ نه‌یانوت مام‌ج‌ه‌لال خۆی ئهم هه‌له‌ی له‌ ده‌س خۆی دا بو‌.

*

پۆژی ۱۶ ی کانونی دوهمی ۸۴ کۆبونه‌وه‌ی کۆمیه‌تی سه‌رکرده‌یه‌تی یه‌کیتی له‌ سه‌رکه‌لوکرا. به‌عس داوای کرد بو‌ بۆ درێژه‌ پتی دانی گه‌توگۆ. یه‌کیتی وه‌فدی خۆی بنێری بۆ به‌غداد. له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا به‌یار درا وه‌فده‌که‌ پێک بێ له‌: د. فوناد، فه‌ره‌یدون، عومه‌ر عه‌بدوللا، عومه‌ر عه‌زیز، مه‌لا به‌ختیار و، من. تا نه‌و کاته‌ هیچ پرۆژه‌یه‌کی نوسراومان ئاماده‌ نه‌کرد بو‌ بیکه‌ین به‌ بنچینه‌ی

گفتوگو. من هندی شتی پچرپچرم ناماده کرد بو. له گه ل د. فوناد دانیشتین به
 عمره بی دامان رشته وه و رتکمان خست و ناماده مان کرد. پیشانی مامجه لال و
 نهدامانی سه رکردایه تی و هندی له قانونی و روشنبیر و شاره زمان دا. دوا
 ره چاو کردنی تیبینییه کان و دارشته وهی چاپ کرا.

*

مهرقه دی شیخ عهبدولقادر

ناگاداری حکومت کرا که وهدی ئیمه ناماده یه. رۆژی ۲۴ ی کانونی دوه
 وه کوپیک کهوت برین چوینه دوکان. عقید احسان محمد الدیری، به رپوه بهری
 ده زگای (موخابرات) له کهرکوک، به هالی کهوتته ر هات بو به دوامان دا. به کۆتته
 به رپ کهوتین بۆ کهرکوک. بۆ نانی نیوه رۆ لامان دایه بنکهی جیهازی موخابرات.
 به رپوه بهری (منظومه استخبارات المنطقه الشمالیه) بۆ به خیر هاتن، هات بو بۆ
 لامان. پیشتر جاریکی تر له زیخان دی بوم. خۆی به ناسیاو دانهنا. به کۆمه ل
 ده مه ته قیمان نه کرد. که نزی کهوتینه وه له رۆشتن، له میوانداره که مانم پرسى:
 «له به غداد له کوئ دامان نه به زیتن؟» من سه زم نه کرد له نوتیلینکی گشتی
 دامان به زیتن بۆ نه وهی هه لی بینینی هندی که سمان بۆ هه لیکه وئ.

کا برای نیستیخبارات هه لی دایه، وتی: «کاکه به غداد نیستا کۆشک و
 سه را و نوتیلی نه ونده - فخم - ی لیه، شوتنی و خوشتان نه دیوه. کۆتتان پئ
 خوش بی له وئ داتان نه به زیتن.» هه رچهنده نه و مه به ستی موجه له بو، به لام من
 قسه که سه ر و دلی گرتم. وا تیکه یستم به نه دی و بدیان تی نه گات. پیم وت: «من
 ده یان ولاتی نه ورو پاییم بینیه، له خوشترین نوتیل دایه زیوم، له خانوی خویندکاران
 و خانوی لاوان دا ژباوم، هه روه ها له نه شکوه و له هۆله مه پش دا نوستوم.
 گرنگ به لای منه وه نه وه یه مافی گه له که مان به ملین، خوی نه کرد نه تان بر دین له
 مهرقه دی شیخ عهبدولقادر گه یلانی له گه ل هندی و پاکستانیه کان نه تان
 خه واندین...»

فراوینمان له باره گای موخابرات خوارد. به نۆتۆمۆبیل به رپ کهوتین به ره و
 به غداد. له وئ له یه کئ له کۆشکه کانی موخابرات دایان به زاندین.

*

له و ماوه یه دا هندی نالوگو له سه رانی ده زگا سه رکوتکه ره کان دا کرا بو.
 عه لی سه سن مه جید کرا بو به به رپوه بهری (نه منی عام)، د. فاضیل به رپاک که
 چهنده سال بو به رپوه بهری (نه منی عام) بو له جیگای هیشام سه باح فه خری کرا بو

به بهر پتوه بهری (جیهازی موخابرات)، لیوا روکن مه حمود شوکر شاهین کرا بو به بهر پتوه بهری (نیستیخباراتی عهسکه ری) و، هر ۳ دهزگا به سترابون به سه روکایه تی کومار، واته به سه ددام حسینه وه.

بو شهو د. فاضیل بهرپراک هاته لاما. نیمه میوانی دهزگاکه ی نهو: جیهازی موخابرات، بوین. مه بهستی له هاتنه که ی جگه له موجامه له، (استطلاع) بو، نه یوست نیمه بناسی و، عه قتل و، تیگه یشتنی نیمه بخوینیتته وه و، بزانی نیمه چیمان له گه ل خویمان برده وه.

د. فاضیل خه لکی گوندی (عوجه) هه مان گوندی سه ددام بو. دهرچی (کلیه ی عسکری) و، نه ندای میزی به عس بو. دوا ی نه وه ی به عس هاته سه رک کار ماوه یه ک (مورافیق) ی نه حمده سه سن به کر بو، پاشان کرایه یاریده دهری (موله قی عهسکه ری) له سه فاره تی عیراقی له مۆسکو. نهو کاته ی له مۆسکو بوه باستیکی دهریاره ی جولانه وه که ی سالی ۱۹۴۱ ی ره شید عالی گهیلانی نویسه و پیشکه شی کردوه به یه کتی له زانکوکانی مۆسکو. له سه ر نه م باسه پله ی (دکتورا) ی وه رگرت بو. نه م باسه ی، دوا ی دهسکاری کردنی، به عه ره بی له عیراق بلاو کردو ته وه. چند کتیبیکی تریشی نویسه دهریاره ی: «تههیدات الامن الوطنی»، «المدارس الیهودییه والایرانیه فی العراق»، «البارزانی بین الاسطوره والواقع»، نهو شهش بهرگهش که له سه ر میژوی حشع دهرچه نه لین هر نه م نویسینی:

د. فاضیل زو رتر له وه ی خو ی به سه روکی دهزگایه کی سه رکوتکه ر دابنی، خو ی به میژونوس و زانا دانه نا. کتیبه کانی نرخ ی زانستییان که مه، به لام هه ندی به لگه ی به که لکیان تیدایه که له نارشیفه کانی نه من دهری هیناون. نویسه کانی ره گه زیه رستییان پتوه دیاره و، به زوری بو رازی کردنی سه ددام نوسراون.

د. فاضیل بهرپراک، ره نگه دوا ی سه ددام و عه لی سه سن مه جید، گه وه ره ترین جه لادی میژوی عیراق بی. له سه رده می نه م دا به هه زاران کهس له نه ندای لایه نگرانی هه مو حیزب و جولانه وه سیاسیه کان له زیندانه کانی (نه من) دا به نه شکه نجه کوژران، یا هه لواسران. سه ر نه جام سه ددام نه میشی کوشت بو نه وه ی به یه کجاری بیده نگ ی بکات و نه یتیه کانیشی له گه ل بنیژی.

*

روژی ۲۵ ی کانونی دوه می ۱۹۸۴ له یه کتی له هۆله کانی باره گای موخابرات دا یه کم دانیشتمان دهستی پی کرد. له لایه نی حکومه ته وه د. فاضیل بهرپراک و، هه ندی له گه وه کار به دهستانی

موخابه‌رات و نیستیخبارات به‌شدار بون. د. فاضیل وتی: «نهم دانیشته (ودی) ه. دانیشتنی ره‌سمیی سبهی له گه‌ل طاریق عه‌زیز نه‌بی. راستیه‌که‌ی نهم دانیشته‌ش هه‌ر بۆ استطلاع و هه‌له‌سه‌نگاندنی ئیمه‌ بو. ئه‌و زه‌مانه‌ ده‌زگا جاسوسیه‌کانی عیراق زۆر که‌م شتیان له‌ سه‌ر ئیمه‌ نه‌زانی و ئه‌و شتانه‌ی نه‌یانزانی زۆری ناراست بو. ته‌نانه‌ت که‌ فه‌ره‌یدون چو بو بۆ به‌غداد، ناوه‌که‌یان به‌ هه‌له‌ نوی بو، بروسکه‌یه‌کیان بۆ ده‌زگا جاسوسیه‌کانی پارێزگا‌کانی کوردستان نارد بو، داوایان کرد بو که‌ زانیاریان له‌ سه‌ر (فه‌ره‌یدون عه‌لی قادر) بۆ بنێرن. له‌ کاتیک دا دا فه‌ره‌یدن چهند سالتی له‌ زیندانی ئه‌بو غریب به‌ند بو.

پروژده‌کانی خۆمان دانئ. هه‌ندئ مشتومر کرا. فاضیل له‌ تونده‌کان بو. هه‌زی به‌ پیککه‌وتن نه‌نه‌کرد. هه‌میشه‌ باسه‌کانی به‌ره‌و ئه‌وه‌ نه‌برد له‌ یه‌که‌تری دور بکه‌وینه‌وه. لای ئیمه‌ خۆی وا ده‌رنه‌خست هه‌رچی ئه‌و ئه‌یلێ نواندنه‌وه‌ی بیروپا‌کانی سه‌ددامه‌.

روژی ٢٦ ی کانونی دوهم دانیشتیینه‌وه. له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا جگه‌ له‌ فاضیل به‌رپاک، طاریق عه‌زیز، لیوا روکن مه‌حمود شوکر شاهین، چهند که‌سه‌ی له‌ کاربه‌ده‌سته‌کانی ده‌زگا‌کانی موخابه‌رات و نیستیخبارات به‌شدار بون. هه‌ردولا مان قسه‌مان کرد. طاریق عه‌زیز زۆربلێیه‌، درێژدادری زۆر نه‌کا، به‌ وردی مه‌به‌ست نادا به‌ ده‌سته‌وه‌.

طاریق عه‌زیز وتی: «من ئه‌بی به‌یانی بچم بۆ به‌شداریه‌ی له‌ کۆنگه‌ری وه‌زیرانی ده‌ره‌وه‌ی ولاتانی ئیسلامی، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ من ناتوانم به‌شداریه‌ی کۆبونه‌وه‌کان به‌م سه‌رکرده‌یه‌تی فایلی گفتوگۆی به‌ من سپاردوه‌، هه‌ز نه‌که‌م هه‌ر له‌ ده‌س خۆما بچینیته‌وه‌. نه‌که‌ر ئه‌تانه‌وی داوا له‌ سه‌رکرده‌یه‌تی نه‌که‌م له‌ جیگای من یه‌که‌تیکه‌ که‌ دا‌بنی، یان تا من دیمه‌وه‌ که‌لک له‌و هه‌له‌ وه‌ریگرن بۆ سه‌ردانی شوێنه‌ تازه‌کانی به‌غداد، یاخود نه‌که‌ر کارتان هه‌یه‌ و ناتانه‌وی لێره‌ بن، بکه‌رێنه‌وه‌ بۆ لای خۆتان تا من نه‌که‌رێمه‌وه‌.»

له‌ ناو خۆمان دا وا پێک که‌وتین پیتی بلێین مادام پیت خۆشه‌ فایلی گفتوگۆ له‌ ده‌س تو دا بچینیته‌وه‌، ئیمه‌ ئه‌وێنه‌وه‌ بۆ لای خۆمان، چاوه‌ڕێی نه‌که‌ین تا تو نه‌که‌رێته‌وه‌. کۆبونه‌وه‌که‌مان کۆتایی هات. راستیه‌که‌ی ئه‌وه‌ بو: به‌عسیه‌کان منیان له‌ هه‌ره‌ تونده‌وه‌کان دا نا بو، نه‌یان ئه‌ویست له‌ گه‌ل من گفتوگۆ دا‌به‌زرتن. هه‌ر ئه‌و ده‌مه‌ی که‌ لێنه‌ی تنسیق به‌ عقیده‌ احسان محمد الدیری یان وت بو: «وه‌فدی یه‌که‌یتی ناماده‌یه‌». نوحسان پرسى بوی: «وه‌فدی ئه‌مجاره‌ کییه‌؟» که‌ وت بویان فلا‌ن که‌سه‌،

یه کسەر وت بو: "یا ستار! گفتوگۆیه کی سەخت نەبێ!"

*

نەم خولە ی گفتوگۆ بەوەندە تەواو بو. بەلام پێش نەوێ بگەڕێنەوێ بۆ کوردستان، داوایان لێ کردین بۆ یەکتر ناسین سەردانی هەندێ لە کاربەدەستان بکەین.

پێش نیوێڕۆی ۲۹ ی کانونی دوهم سەردانی نەعیم حەدەدادمان کرد، نەعیم سەرۆکی (المجلس الوطني) بو. پاش نیوێڕۆکە ی سەردانی طەها جەزراویان کرد. طەها فەرماندە ی گشتی (جەیشی شەعبی) بو. طەها بە رێچەلەک کوردی تورکیایە. دایک و باوکی فێری عەرەبی نەبون. نەمە ی لێ بو بو بە (گەڕی)، نە یوست خۆی وا دەر بخا نەم لە عەرەبەکان عەرەبترە و، لە بە عەسەکان بە عەسێترە. طەها لە پێشەوێ باسی کەم بارانیی نەو سەلە ی کرد، ئێنجا وتی: «(اخ جلال) گلەیی لە من کردوێ گوا یە من دژی گفتوگۆم. نەوێ راست نیە، چونکە من (عنصر) یکی (اساسی) م لە قیادە ی حیزب و دەولەت دا. من دژی گفتوگۆ نەبوم، نە گەر من دژی گفتوگۆ بومایە نە نەبو. من سەیری لیستە ی هەمو ئێوانەم کرد کە لە سەرەتای دەسپێکردنی حیاوێرەوێ مقابلە یان کردوم یەک کوردیان تیا نەبو. نەوێ نەو هەوالە ی بۆ بردوێ هەقە سەد نیشانە ی پرسپاری لە سەر دا بنێ.» بە خەیاڵی خۆی هەر کورد جێگە ی گومانە هەوال بە سەرگردایە تی یە کێتی نە گە یە نێ.

ئێنجا لێ ی پرسین کە ناخۆ چوین بۆ گەڕانی ناو شاری بەغداد، وتمان: «هەندێکیمان بینی» وتی: «وێکو بینیتان بەغداد زۆر پێشکەوتوێ، گۆڕانی زۆری تی دا بوێ، نەو مەعلوما تانە ی نێوێ لە رادیۆکە ی خۆتانەوێ بلاتان نە کردوێ راست نە بو!» منیش وتم: «نێمە هەرگیز باسی دواکەوتنی بەغدادمان نە کردوێ، باسی نەبوونی نازادیمان کردوێ. بینای بەرز و جادە ی فراوان نابنە بە لگە ی بەختیاری و خۆشی ژیا نی خە لک.» لە ناو هەمو ئێوانە دا کە دیمان طەها جەزراوی لە هەمویان کە مەتر موحامیل بو، نێستاش لام وایە بۆ نەوێ بو ئێسپاتی بکا: حەزی لە چارە ی کورد نیە.

پێش نیوێڕۆی ۳۰ ی کانونی دوهم سەردانی سەعدون شاکیرمان کرد، سەعدون وەزیری کاروباری ناو خۆ بو. پاش نیوێڕۆکە ی بردینیان بۆ سەیری (نصب الشهيد) و (الجندي المجهول) کە دو دامەزراوی تازه دروستکراو بون. بە رێگا وە بۆین بەرەو (نصب الشهيد) لە ترافیک لایتی چوارپێانیکی دا وەستا بۆین. مورافیقە کە مان سەرنجی راکێشانین بۆ ئۆتۆمۆبیلیکی ماریسیدس لەوێر راپوێستا

بو، نهویش چاره پوانی گوزانی پهنگی لایته کانی نه کړد، وتی: «پروانه نه وه سر وکه!» سه ددام خوی نو تو مو یله که ی لی نه خوړی، منالیکې له تهنیشته وه دانیشت بو. حهرهس و حیمایه ی له گهل نه بو. نازانم نه مه رتکه وت بو یان شانو سازی، نیمه زور جار له تعلیق کانی رادیوکه مان دا وت بومان: جه بان نه و که سه یه که به بی فوجی حیمایه ناویری هاتوچو بکا!

پوړی ۳۱ ی کانونی دوهم بو دواچار له گهل فاضیل به پراک دانیشتینه وه. نیتر خومان ناماده کړد بگه پتینه وه. گه راینه وه ناوړتی.

لهم سه فهره دا ده سکه وتی سیاسیمان نه بو، به لام زوری گیراوه کان بهر دران و، چهره ده یک پاره که بهر پار بو مانگانه بیده نه به یه کیتی، له گهل ۹ لانکروز و مارسیدسی تازه یان وه کړد یاری سه ددام داینی له گهل خومانې ببه ینه وه بو راپه راندنی نیشوکاری سر کړدایه تی یه کیتی. نیمه پتو بستیمان به سه ییاره نه بو، نه و نه ده مان سه ییاره له حکومت گرت بو، لیمان زیاد بو.

*

له ماوه ی گفتوگوکانی یه کیتی - به عس دا چند هه له یه کی ته کنیکی، که زور زیان به خش بون، دوباره نه بونه وه، له وانه:

۱. هه مو جارې هه ندی له نه دمانی وه فدی یه کیتی نه گوزان، نه مه یش بو نه وه نه بو که وه فده که یان پتی به هیز بکړی و، نه دنامه تازه کانی وه فده که به شداری فکری و سیاسی و قانونی له گفتوگو دا بکن، به لکو بو نه وه بو بای بالی خویان بده نه و، سود له شونی هه سانه وه و نیمتیا زاتی وه فده که وهر بگرن.

۲. هه مو جارې ورده کاری گفتوگوکانی ناو کو بونه وه کان بی په روا بلاو نه کړانه وه. به تله فون و بیته ل، له کو بونه وه ی داخراو و کړاوه دا باس نه کړان. نه مه یش وای نه کړد دورژمنه کانی گفتوگو له لایه ک و لایه نی حکومتی له لایه کی تره وه، هه مو کار ته کانی یه کیتی بخوښنه وه و تاکتیک و پلانه کانی بزائن و نه خشی تیکدانی دابنن.

۳. شونی ژبانی نه دمانی وه فدی یه کیتی له لایه نه حکومته ته وه دیاری نه کړا. به زوری له کوښکه کانی ده زگا نه منییه کان دا دانه ران. نه و شونانه یش هه مو (لاقطه) یان تی دا چنیرا بو. وه فده کان له ناو خویان دا نازادی قسه کړدن و نالوگوزی بیرو رپایان نه بو، چونکه هه مو قسه کان بیان تو مار نه کړا و گوئی ی لی نه گیرا.

*

لایەنەکانی جود باسی "اتفاقیه" صدام - طالبانی "المذله" و "الخیانیه" ..
یان ئەکرد. هەوالەکانیان وەها ئەگێرایەوه وەکو هەموشت لە نێوان یەکییتی و بەعس
دا برابیتەوه، لە کاتیک دا لە نێوان یەکییتی - بەعس دا هیچ جوړه پێکەوتنیک
نوسراو یا نەنوسراو نەبو جگه لە راگرتنی شەر، لە سەر هیچ مەسەلە یەکیش لە یەک
گەشتن نەبو، بیروپاکیان جیاواز بون، لە ئاسۆی نزیکیش دا هیچ هیوایەکی لە یەک
گەشتن نەمايو. بەلام ناحەزەکانی یەکییتی، ئەیانویست ئەم باسە بۆ زۆراندنی
ناوبانگی یەکییتی و، شکاندنی رادهی راستگۆیی یەکییتی، لە لای دۆستەکانی، بە
کار بهێتن.

حشع و لایەنەکانی جود لەم هەرایە مەبەستیان ئەوه بو: یەکییتی وەکو
پێکخراویکی بێ بیروباوەری هەلپەڕست پیشان بدەن، کە رێبازێکی سیاسی
سابیتی نیە و، هەمیشە لە گۆڕینی هەلوێست و ئەمەڕ و ئەو بەر دایە: جارێک لە
گەڵ ئەسەد و، جارێک لە گەڵ خومەینی و، جارێک لە گەڵ صەددامه ..
جارێکیان کاربەدەستێکی ئێرانی هەمان باسی لە گەڵ کردم. کابرا وتی:
«ئێوه جەماعەتێکن لە سەر رێبازێکی سابیت قەرار ناگرن، هەر جارە ی لە گەڵ
لایەکن و دژی لایەکن!»

وتم: «ئێمه تەلاقمان بۆ هیچ دەوله تێک نەخوارده هەتا هەتایە و لە هەمو
زروق و زەمانیک دا لە گەلی بێن. ئێمه دیفاع لە پەرژەوێندی گەلە کەمان ئەکەین.
بە بێ ی گۆڕانی هەلوێستی دەوله تەکان هەلوێستی ئێمه ییش نەگۆڕی، بەرژەوێندی
گەلە کەمان لە گەڵ هەر دەوله تی کۆک بێ لە گەلی رێک ئەبین و، لە گەڵ هەر
دەوله تی ناکۆک بێ لە گەلی ناکۆک ئەبین. قازانجی گەلی کورد هۆی سەرەکی
سوڕانی ئێمه یە نەک دلسۆزی بۆ فلان دەوله ت، یا دەسکەوتی حیزبی یا قازانجی
عەشیرەتی و تاییەتی.»

لە لای من ئەمە بیانو هێنانەوه نەبو بۆ پاساودانی گۆڕینی بەردەوامی
هەلوێستی یەکییتی، وەکو ناحەزەکانی ئەیانوت، بەلکو راستیەکی تال بو، کە
زادە ی هەلومەرجی نالەباری لایەنی سیاسی و جوگرافی گیروگرتی کوردی عێراقە.
نەگەر حکومەتی عێراق مافی نەتەوایی کوردی بەلماندا یە چ قازانجێکی کورد
لەوه دا ئەو یەکییتی لە گەڵ سوریا یا ئێران هاوکاری بکەرایە بۆ پوختاندنی پڕۆژم لە
بەغداد.

*

*

پوڙی ۲ ی شوبات، له به غدادوه به نوټوموبیل به پری کتین. له کهړکوک له باره گای لجنه ی تنسیق وچانیکی کورقان دا، له وټوه گه پراينه وه ناوه ژئ.

دو مانگ بو به ناشکرا گفتوگو دهستی پټی کرد بو، به لام هیچ نه نجامینکی باشی لی دهر نه کت بو. خه لک چاوه پوان بون ړټکه و تننامه ی په کیتي - به عس بخوټن ټه وه. داووده زگای به عس له کوردستان پیچر ټه وه. ده زگا سر کورته ره کان له کوردستان نه میتن. خه لک له سربازی و جهیشی شه عبی ببه خشرین. به عسیش نه یوست ده سلاتی خو ی له کوردستان دا به هیز تر بکات و، که لک له گفتوگوي ناشتی وهریگرئ، بز نه وهی هیزی مرویی کوردیش بخاته ناو جه نگو وه.

داووده زگای پروپاگانده ی حیزه کانی جود که له نیران بون، توشی هیستیریا بوبون، هیر شه کانیان بز سر په کیتي و مامجه لال و سر کرده کانی تری گه یشته بوه نه و په پری راده ی نرمی. نم پروپاگه ندانه له ناو خه لک دا ده نگی نه دایه وه و، کاری نه کرده سر بنکه کانی په کیتي. هو ی راسته قبنه ی نم هیر شانه ش نه وه نه بو، که نه وان به تنگ به روه وه ندیبه کانی کورده وه و، په کیتي فروشتویه تی، به لکو له پله ی په کم دا نه وه بو، نه ترسان ړټکه و تننکی وه کو ۱۱ ی نازاری ۱۹۷۰ دوباره بیتنه وه، په کیتي به هیز بی و، نه وان پسو کینه وه. تر سه که یشیان له جیگه ی خو ی دا بو.

له پوځانی ۲۴ - ۲۶ ی شوبات دا کوښونه وهی کو میته ی سر کرده ایه تی کرا. به دوا ی نه مهش دا دو کوښونه وهی جیساوازه به کادره پی شمه رگه یی و کادره ړټکه خراوه ییبه کان کرا. مده بست له کم کوښونه وانه وونکر دنه وهی هه لومه رجی گفتوگو و، وهر گرتنی بیرو پای کادره کان بو. نیمه گوشاریکی زوری لایه نگرانی په کیتي و کو مده لانی خه لکمان له سر بو. ته نانه ت هندی له نه نداسانی سر کرده ایه تی و له کادره کان (عه نته ریات) یان نه وناند، که نیمه له خبات ماندو بوبون و گوايه نه وان ماندو نه بوبون.

راستیه که ی نه وه بو: لامان وابونه و هوبانه ی پالیان پټوه نابوبن بز گفتوگو، وه کو خو بان ما بون و، ترازوی هیز به قازانجی په کیتي نه گټو را بو. له بهر نه وه جارئ هیچ دهره تانیکمان نیه جگه له درټه دان به گفتوگو، هیچ کارتیکیشمان به دهسته وه نه بو له بهرامیبه به عس دا به کاری به ټین، جگه له شه ړکر دنه وه، له و حاله تهش دا نه بو خو مان بز هره شه کانی طاریق عزیز ناماده بکه یین.

*

*

موسل

ئەو ماوئەيە ھەموو پوژۇي بە دەيان و بگەرە بە سەدان كەسم نەبىنى ئەبو دەربارەي پەوتى گەتوگۇزەلامى پرسىارەكانيان بەدەمەو. ئەو پرسىار و وەلامانەش ئەوئەندە دوبارە ئەبوئەو و، ئەوئەندە ناخۆش بون، گەيشتبومە لىتوارى كەوتن. پوژۇيكيان دۆستىكم لە ھەولتەرەو ھات. ئەويش ھەر بۆ دەنگوباس ھات بو. نەمەيشت قسە داچەزرىنى و تەم: «كەست لە گەلە؟» وتى: «نەخىر». قاتنى چاكەت و پانتۆلم دايە دەستى و تەم: «ئەمە بىيە و ئوتۆمۆبىلەكەت بىيە پەنايەكى نەبىنراوئەو، منىش تۆزىكى تر دىمە لات.» چوم ئىزىم لە مامجەلال خواست و ناگادارم كرد چەند پوژۇي خۆم ون ئەكەم. پوژۇيستم بۆ لای دۆستەكەم. ھەر لەويى دا جەلكانم گۆزى و چاكەت و پانتۆلم لە بەر كرد. و تەم: «لىخوڤە بۆ ھەولتەر!»

لە ھەولتەر چوئە مالى ئەوان و كۆسەرەقان ناگادار كرد. ھەندى جار ھەز نەكەم بە تەنھا بىم و، لەو تەنبايىيەدا نەحەستەمەو. كۆسەرەت مالىكەي خويانى بۆ چۆل كردم و گواستەمەو ئەوئى. جاروبار كابرەي دۆستم يا كۆسەرەت نەھاتن خوارديان بۆ نەھىتەم نەگىنا وەكو تر چەند پوژۇي تاك و تەنھا و بىدەنگ لە ژورەو بوم. پشوم دا و ھەسامەو.

لە گەل كۆسەرەت بە دووئۆلى سەردانى دھۆكمان كرد و پوژۇيكىش چوئى بۆ موسل. لە موسل چوئە لای دكتۆرىكى دان. لە مەشبو دەمودانم پاك نەكردبەو. دەمودانم پاك كەردەو. پىياسەيەكى درىژمان بە بازار و شەقامەكانى موسل دا كرد. بە تەما بوم ئەو شەو لەويى بىتمەو. ئىتوارەكەي چوئى بۆ سەيرى زىندانەكەي موسل كە (ردھە الاعدام) ى لى بو، پاشان چوئى بۆ سەيرى ئەو گۆرستانەي خنكىنراوئەكانيان تى دا نەناشت. خنكىنراوئەكان كورد و بە زۆرى ئەندام و پىشمەرگەي يەكيتى بون. بەعس بى حورمەتەيەكى زۆرى بەم گۆرستانە كرد بو. چەند لاشەيەكى لە يەك گۆردا شارد بۆو. كىلەكانى ھەمو شكاو و كەلوگۆم بو. كەسوكارى قوربانىيەكان لە سەر ھەندى لە كىلەكان ناوى كورەكانيان نوسى بو. گۆرستانەكە پەرزىن نەكرا بو. لە بەر ئەو سەگ و ئازەل و ولاخ نەھاتە ناوى. كە ئەو دىمەنەم دى ئىتەر ھىچ ئارەزوئەكم نەما لەو شارەدا بىتمەو. يەكسەر گەراينەو ھەولتەر و لەويشەو بۆ ئاوەژى. بەعسىيەكان ئەيانوت: «الكردى الجيد هو الكردى الميت» كەچى بە مردوئەتەش پىزىيان لى نەگرت بون.

*

*

عهسکه‌ری فیرار

لهو چهند مانگهدا یه‌کئی له‌گیروگرفته‌گه‌وره‌کانی نیسه، مه‌سه‌له‌ی عه‌سکه‌ری فیرار و جه‌یشی شه‌عبی بو. ده‌یان هزار عه‌سکه‌ری فیرار له‌ ناو شاره‌کان دا نه‌سورانه‌وه، جاروبار به‌ر په‌لاماری مه‌فره‌زه‌کانی به‌عس نه‌که‌وتن و نه‌گیران. که‌سوکاریان نه‌هاتنه‌ سه‌ر نیسه و داوای نازادکردنی کوره‌کانیان نه‌کرد. ناوچه‌کانی ژێر ده‌سه‌لاتی یه‌کیتی نازاد بو، نه‌وان نه‌یانتوانی به‌ نازادی و به‌ بێ ترسی پاونانی مه‌فره‌زه‌کانی به‌عس له‌و شوێنانه‌دا بژین، به‌لام نه‌مانه‌ که‌نجی تازه‌ پی‌نگه‌یشتوی شاری بون، له‌ دێهات هه‌لیان نه‌نه‌کرد.

مه‌فره‌زه‌کانی به‌عس سه‌ربازه‌ گیراوه‌کانیان نه‌ناردوه‌وه یه‌که‌کانی خۆیان، نه‌گه‌ر یه‌که‌م پ‌اکردنی بوايه‌ پاش ماوه‌یه‌ک زیندانی نه‌یان‌کرده‌وه به‌ سه‌رباز و، نه‌گه‌ر له‌وانه‌ بوايه‌ له‌ شه‌ر هه‌لات بێ، گولله‌بارانیان نه‌کرد.

پۆژی ۷ / ۳ / ۸۴ له‌ سلێمانی ۱۶ سه‌ربازی هه‌لاتویان گولله‌باران کرد. نه‌م تاوانه‌ بیرورای گشتی خه‌لکی وروژاند. له‌وه‌وپێش زۆر که‌سی که‌یان گولله‌باران کرد بو، که‌س گله‌یی له‌ یه‌کیتی نه‌نه‌کرد، چونکه‌ هیچ پتوه‌ندییه‌کی له‌ گه‌ل عیراق نه‌بو، به‌لام نیستا خه‌لک به‌ گشتی، گله‌ییان لێ نه‌کرد چونکه‌ له‌ کاتی گفتوگۆدا بو. یه‌کیتی جگه‌ له‌وه‌ی نا‌ه‌زایی لای لهنه‌ی تنسیق ده‌ربهری، پۆژی دوا‌یی یه‌کیتی به‌یانیه‌کی ده‌رکرد، هێرشیه‌کی توندوتیژی کرده‌ سه‌ر داووده‌زگا‌کانی به‌عس.

پۆژی ۹ / ۳ / ۸۴ (مجلس قیاده‌ الشۆره) به‌ بروسکه‌ فه‌رمانی دا به‌ داووده‌زگا‌کانی سلێمانی گولله‌بارانی عه‌سکه‌ری فیرار پ‌ابگرن.

ناحه‌زه‌کانی یه‌کیتی، به‌ تایبه‌تی جود، نه‌مه‌یان کرد به‌ بیانو بو‌ هێرشێ زۆرتر بو‌ سه‌ر یه‌کیتی و، تاوانبارکردنی به‌ هاوکاری له‌ گه‌ل به‌عس، بو‌ پاونانی عه‌سکه‌ری فیرار. نیتر هیچ سه‌ربازیه‌کی کوردیان گولله‌باران نه‌کرد، تا گفتوگۆ کۆتایی پێ هات.

جه‌یشی شه‌عبی

عیراق بو‌ سازدانی هێزی مرو‌یی دانیه‌شتوانی عیراق، هه‌مو نه‌وانه‌ی له‌ ته‌مه‌نی سه‌ربازی دا بون، کرد بو‌ به‌ سه‌رباز، به‌لام نه‌وی له‌م ته‌مه‌نه‌ به‌ره‌وژووتر بو، یا له‌ به‌ر هه‌ر هۆیه‌ک نه‌کرا بو‌ به‌ سه‌رباز، به‌ زۆر نه‌یان کردن به‌ جه‌یشی شه‌عبی. ماوه‌یه‌ک ژنیه‌شیان نه‌کرد به‌ جه‌یشی شه‌عبی.

دوا‌ی ده‌س پێ کردنی گفتوگۆ، به‌عس له‌ کوردستان دا درێژه‌ی به‌م کاره‌ دا. نه‌مه‌ش دیسان گیروگرفتیکی گه‌وره‌ی بو‌ دروست کرد بوین. خه‌لک نه‌ینه‌ویست بێ

به جهی شی شعی و، به عس زوری لی نه کردن و، ده رگای گوزهرانی لی دانه خستن.
له بهر نهوه داوایان نه کرد یه کیتی له م گیتجه له بیانپاریزی.

نهو جاره ی من چوم بۆ به غداد، رۆژتیکیان نه بو سهرحان به نۆتۆمۆبیل بر دمی
بۆ گه ران. له رتگا نه م کیشه به م له گه ل باس کرد. نهویش نوکته به کی بۆ گیترا مه وه.
لیره دا وه کو خۆی نه ینوسمه وه:

وتی: «دانیشتوانی سهر نه رز، به هۆی بیدادی و زولم و زۆره وه، سکالا
نه به نه لای خوا. خوا بۆ لیکۆلینه وه ی سکالای بهنده کانی خۆی نه نیرۆ به دوی
پتغه مه ره کانی دا. موسا، عیسا، محهمه د ناماده نه بن. خوا داوایان لی نه کا هه ر
یه که یان به جیتته ناو نۆمه ته که ی خۆیه وه بۆ لیکۆلینه وه له شکاته کانیان.

موسا له ناو جوله که دا، عیسا له ناو مه سیحی دا، محهمه د له ناو
موسولمان دا، دهس نه که ن به گه ران و لیکۆلینه وه. پاش ماوه به کی کورت عیسا
لیکۆلینه وه کانی خۆی ته و او نه کا نه گه رتته وه راپۆرتی خۆی پیشکه ش نه کا. دوی
نهو به ماوه به که موساش نه گه رتته وه راپۆرتی خۆی پیشکه ش نه کا. به لام محهمه د
هه ر ده رناکه وئ چهند مانگت تی نه په رت بی نه وه ی هیچ هه و الیککی هه بی. نه مجاره
هه ندی له فرشته کانی نه نیرۆ بۆ سه ر نه رز بۆ سۆراخی محهمه د، دوی چهند
مانگ گه ران ئینجا محهمه دیان دۆزی به وه. سه یریان کرد محهمه د له عیراق کراوه به
جهی شی شعی و راسته وخۆ بردویانه بۆ جه بهه.

وتی: «کا که باسی چی نه که ی، له عیراق ته نانه ت محهمه دهل مسته فایش
عه فو نا کرئ، نه بی به جتی بۆ جه بهه!»

نه مه نه کرئ بکرئ به پتوانه ی راده ی سازدانی هیزی مرویی عیراق له
سالانی جەنگ دا.

*

کیشه ی جاش

یه که تی له و کیشه نه ی رۆژانه توشمان نه بو. کیشه ی شه ری جاش و پتشمه رگه
بو. راکرتنی شه ر ههروه کو جهیش و پتشمه رگه ی نه گرتته وه، نه بو جاش و جهی شی
شه عبی یش بگرتته وه. جاشه کان که له راکردنی پتشمه رگه دا ده رتکی گه وره یان
هه بو، هه مو نه ناسران و به بهر چاوه وه بون، له کاتیک دا جهیش که هیزی سه ره کی
شه ری پتشمه رگه بو نه ناسراو بون، به گویره ی دیسیلینی سه ریازی نه جولا نه وه.

نهو ماوه به پتشمه رگه رۆژا بونه شاره کانه وه و، به جاده گشتیه کان دا
هاتوچۆیان نه کرد، زۆر جار جاش و پتشمه رگه توشی یه که نه هاتن و نه بو به شه یریان.

له هەردولا ئەکۆژران. هەندێی لە فەرماندەیی تێپەکان بێ ئەوەی ئەنجامی کارەکه لێک بدەنەوه، شەڕیان بە جاش ئەفرۆشت و بۆسەیان بۆ ئەنانەوه. جاری وا هەبو فەرماندەیی کەرتی، یا فەرماندەیی مەفرەزەیک، لە پەناوە جاش، جەیشی شەعبی، سەربازیان ئەکوشت، تەنیا بۆ ئەوەی چەکەکی، یا ئۆتۆمۆبیلەکی بێن. جاشەکانیش لە تۆلەیی ئەمەدا لە جێگەیکە کە بۆسەیان بۆ پیشمەرگە ئەنایەوه، کۆمەلەی پیشمەرگەیی بێ ناگای تی ئەکەوت و، بە خۆزایی ئەکۆژران.

پۆزی ٣١ ی مارت تاقمێ پیشمەرگە که لە سلێمانیەوه بەرهو سورداش بەپێوه بون، کەوتنە یەکنێ لەم بۆسە کوێرانەوه، شێخ عەلی و ٣ پیشمەرگە بریندار بون و، توفیقی حاجی کە یەکنێ لە کادەرە باشەکانی حشع و، تازه ریزی ئەوانی بە جێ هێشت بو کوژرا.

نۆیالی سەرەکی لەم بێ دیسپلینیەیی پیشمەرگەدا ئەکەوتە ئەستۆی سەرکردایەتی یەکییتی، چونکە خۆی هیچ نەرمییەکی لە گەڵ جاش و بەعسیەکانی کوێرانە نیشان نەدا، چارپۆشی لە موخالەفەیی پیشمەرگەکانی ئەکرد و، لە سەر ئەو بەرەللاییەیی ئەیان نواند لێ ئەنەپرسینەوه. بەمجۆرە یەکییتی جاشەکانی ترساند و، وای لێ کردن بە هیچ جوێی لە یەکییتی نزیک نەبنەوه، بەلکو بۆ داوین کردنی پاشەپۆزی خۆیان، زۆریان پەیوەندییان لە گەڵ لایەنەکانی جود دامەزراند.

*

نەم ٣ کێشەیه: عەسکەری فیرار، جەیشی شەعبی، جاش، لە سەرەتای دەس بێ کردنی گفتوگۆوە رو بە رومان بونەوه. زۆری کاتی لوجنەکانی تنسیق و، بەشێکی کاتی دانێشتنەکانی وەفدەکانی حکومەت و یەکییتی، بەم گێروگرفتارەوه ئەکۆژران. خەریک بو نەم روداوە لاوەکیانە زāl ئەبون بە سەر لایەنی سیاسی گفتوگۆکەدا.

*

نەورۆزی سورداش

بۆ ئەوەی گیان بەکێنەوه بە بەر گفتوگۆکەدا پۆزی ١٦ ی مارت مام جەلال بۆ جاری دوهم چووه بۆ بەغداد، بەلام پۆزی ١٩ ی مارت کە پەڕیوە سورداش بۆ بەشداری لەو کۆبونەوه گەورەیدا کە بە بۆنەیی نەورۆزەوه لە لایەن یەکیتیەوه رێک خرا بو.

پۆزی نەورۆز سەدان هەزار کەس لە سەرانی سەری کوردستانەوه هات بون بۆ سورداش. تا ئەو کاتە لە مێژوی کوردستانی عێراق دا قەرەبالخی وا گەورە کو

نه‌بو‌یوه. خه‌لک هه‌مو به هیوای نه‌وه بون نیتر شه‌ری کوردستان ته‌واو بیی و، کۆتایی به چه‌وسانه‌وی به‌عسی بیت. نهم کۆبونه‌ویه نیشانده‌ری نه‌وه بو که خه‌لک گفتوگۆیان پتی چاکتره له شه‌ری.

وتاری سه‌ره‌کی له کۆبونه‌وه‌که‌دا مام‌جه‌لال خۆتندیه‌وه. وتاریکی درێژ و هه‌مه‌لایه‌نه بو، باسی په‌وتی گفتوگۆ و خواسته‌کانی کوردی کرد، به‌لام له هه‌مو شت زیاتر پتی له سه‌ر ناشتوبونه‌وی گشتی داگرت. هه‌مو لایه‌نه‌کانی بانگ کرد بۆ ناشتی و ته‌بابی و، چاره‌سه‌ر کردنی نا‌کۆکیه‌کان به گفتوگۆی هێمنانه.

په‌ژۆی نه‌ورۆژ هه‌مو پێشمه‌رگه‌کانم نیزن دا و، خۆم به تنیا چوم بۆ ناو قه‌ره‌بالخیه‌که بۆ گه‌ڕان. حسێن سنجاری، که تازه له نه‌ورویاوه گه‌ڕابوه‌وه، نه‌ویشم له گه‌ڵ بو. نه‌ورۆژه له گه‌ڵ هه‌زاران که‌س، ناسیاو و نه‌ناسیاو، کچ و کوڕ، ژن و پیاو، گه‌وره و پچوک، جه‌ژنه پیرۆزه و، چاک و چۆنی و قسه‌م کرد. زۆرم پتی خۆش بو که نه‌مبینی نه‌و خه‌لکه‌ی له‌و ده‌شته فراوانه‌دا کۆبونه‌وه، هه‌مو دلشاد و خۆشحال، به جوانترین جل خۆیان پازاند بوه‌وه و، خۆشترین خواردنیا له گه‌ڵ خۆیان هێنا بو. کۆسره‌ت نه‌و کاته له ناوشار لیپه‌رسرای رێکه‌خراوی هه‌ولێر بو. نه‌ویش به ماله‌وه هات بو. نانم له گه‌ڵ نه‌وان خوارد و، هه‌ندێ پیا‌سه‌مان به یه‌که‌وه کرد.

هه‌ولی ناشتوبونه‌وه

یه‌کێتی به راستی نه‌یوست له گه‌ڵ لایه‌نه‌کانی جود ناشت بیته‌وه و، کێشه‌کانیان له گه‌ڵ چاره‌سه‌ر بکا. دوا‌ی نهم بانگه‌وازه ناشکرایه، چهند هه‌ولێکی تری ژێر به ژێر درا. په‌ژۆی ١٦ / ٤ / ٨٤ جاریکی تریش فسه‌ره‌یدون دارتاش و محهم‌مه‌د حه‌مه باقی چون بۆ برادۆست بۆ بیهینی به‌رپه‌سه‌کانی حشع. نه‌مجاره‌یش هیچ نه‌نجامێکی نه‌بو.

له هه‌مان کات دا م س نامه‌ی بۆ پدک نوسی و بۆی نارد بۆ پازان، به‌لام نه‌ک هه‌ر وه‌لامی ئیجابی نه‌درایه‌وه به‌لکو کۆپی نامه‌که گه‌یشته بوه‌وه ده‌زگا جاسوسیه‌کانی عیراق.

حشع و پدک و لایه‌نه‌کانی تری جود، وایان زانی بو نهم هه‌وله‌ی یه‌کێتی له به‌ر لاوازیه‌تی، به تایبه‌تی هه‌والی جموجولی نه‌وانه‌یان بیست بو که خه‌ریکی دروستکردنی نالای شۆرش بون.

له ده‌ره‌وه‌ش چهند که‌سه‌یه‌تییه‌کی بیت‌لایه‌نی کورد هه‌ولێکی تریان له گه‌ڵ مه‌سه‌ود دا بو، بۆ ناشتکردنه‌وی یه‌کێتی و پارتی. مه‌سه‌ود چهندین مه‌رجی پێشه‌کی دانا‌بو. له‌وانه داوای کرد بو: یه‌کێتی په‌یوه‌ندی له گه‌ڵ عیراق به‌ری،

هه‌قاله‌کانی نێمه‌ش، له بهرامبه‌ر مه‌رحه پێشه‌کێه‌کانی نه‌و دا، داوايان کرد بو
 نه‌ویش په‌یوه‌ندی له گه‌ڵ نێران به‌ی. ئهم هه‌وله‌ش سه‌رکه‌وتو نه‌بو.
 جود له بن ده‌سه‌لاتی نێران دا بون، به‌ به‌ی په‌زامه‌ندی نێران نه‌یانه‌توانی له
 گه‌ڵ په‌کێتی پێک به‌ین. نێرانیش په‌کێتی به‌ دوژمن دانه‌نا، له به‌ر نه‌وه هه‌ر هه‌ولتی
 بو ناشتبه‌نه‌وه نه‌درا سه‌ری نه‌نگرت. په‌کێتی بو نه‌وه‌ی له گه‌ڵ جود پێک به‌ی، نه‌بو
 له پێش دا له گه‌ڵ نێران پێک به‌ی.

*

کێشه‌ی خوتندکاران

له مانگه‌کانی مارت و نیسان و مایس دا مامجه‌لال بو درێژه پێدانی
 گفتوگۆ چه‌ند جارێ نه‌چوه به‌غداد و نه‌گه‌رايه‌وه کوردستان. له‌و خولانه‌ی گفتوگۆ دا
 عییزه‌ت دوری سه‌رۆکی وه‌فدی حکومه‌ت و، طارق عه‌زیز، عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید،
 فاضیل به‌رپرک، مه‌حمود شوکر شاهین.. نه‌ندامی وه‌فده‌که بون.
 په‌کێتی له‌و دیاردانه‌ی سه‌رنجی پانه‌کێشا نه‌وه بو هه‌رچه‌ند مامجه‌لال نه‌چو
 بو به‌غداد، هه‌لومه‌رجی کوردستان نا‌ئۆز و گرژ نه‌بو.

پۆژی ١٢ ی مایس خوتندکاران له سلێمانی که‌وته‌نه مانگرتن و خۆپیشاندان
 له به‌رده‌می محافه‌ه‌دا. بو به‌ ته‌قوتوق. ٣ خوتندکار کوژران. بو پۆژی دوایی
 قه‌ره‌بالخه‌یه‌کی زۆر له به‌رده‌م باره‌گای جه‌یشی شه‌عبی دا کو نه‌بێته‌وه. نه‌بێ به‌ شه‌ر
 له نێوان جه‌یشی شه‌عبی و خۆپیشاندهران دا. پێشمه‌رگه‌ی په‌کێتی بو پشتیوانی له
 خۆپیشاندهران تیکه‌لاوی شه‌ر بون. زیاتر له ٢٠ جه‌یشی شه‌عبی به‌ زیندویه‌تی له
 سه‌ربانی باره‌گاکه‌وه هه‌لدا بونه‌ خوار. له‌و کاته‌دا مامجه‌لال له به‌غداد بو.
 سه‌ددام پێی وت بو: «له سلێمانی شتێکی وا پوی داوه، من نه‌مه‌پێشتوه
 ئیجرائات وه‌ربگیرێ، بو نه‌وه‌ی گفتوگۆ تیک نه‌چێ، چونکه نه‌زانم سلێمانی شاری
 په‌کێتی، روداوی وه‌ها، له سلێمانی نه‌بوايه و له کاتی گفتوگۆ دا، له هه‌ر شاریکی
 تر بقه‌ومايه شاره‌که‌م له ده‌ریای خوتن دا نقوم نه‌کرد.»

پۆژی ١٨ ی مایس مامجه‌لال گه‌رايه‌وه سوورداش. به‌عس لای وابو: نه‌وه‌ی
 په‌کێتی له سه‌رده‌می شه‌ر دا به‌ شه‌ر پێی نه‌کراوه، نه‌یه‌وێ له ژێر سایه‌ی ناشتی دا
 جێبه‌جێ ی بکا. بێ باوه‌ری و ناویمیدی له گفتوگۆ له لای هه‌ردولا دروست بوو.
 هم سه‌ددام و هم عییزه‌ت دوری نه‌مه‌یان لای د. قاسملو باس کرد بو. سه‌ره‌تای
 حوزه‌یران د. قاسملو له به‌غداد هه‌هاته‌ لامان و، نیگه‌رانی نه‌وانی پێی پراگه‌یاندین.
 به‌لام به‌عس له‌و کاته‌دا ترسی هێرشێ نێرانی هه‌بو، نه‌په‌سه‌یست جاری له شه‌په‌وه

بگلیته وه له گەل یه کیتی.

*

له و ماوه یه دا من زنجیره یه ک وتارم له ژیر ناوی: «عیراق و مه سه له ی کورد» ا
نوسی، ویستم بیرو و پاکانی به عس که له کاتی گفتوگو دا یتیان که یشت بوین بۆ
خه لک پون بکه مه وه. رادیۆی یه کیتی، له رۆژانی ۱ تا ۸ ی حوزه یران دا به کوردی
و به عه ره بی بلاوی کرده وه و، به کۆکراوه ییش له دو نامیلکه ی سه ره خۆ دا، به
کوردی و به عه ره بی، چاپ کرا. له بهر نه وه ی هه ندێ له و باسانه تا ئیستاش
جیته ی ناکۆکین له نیوان کورد و به عس دا، لێره دا ده قاوده ق نه یان نوسمه وه.

- ۱ -

عیراق و مه سه له ی کورد

نه گه رچی میژووی رۆژه لاتی ناوه راست، سه رگروشته و داستانی چه ندین
نیمپراتۆریه ت و پاشایه تی و خه لافه ت و سه لته نه تی وه کو هه خامه نشی و نه خمینی
و ساسانی و نیسلامی و نه مه وی و عه بیاسی و عوسمانی و سه فه وی و قاجاری...
مان بۆ نه گێڕته وه، به لām له تاریخی کۆن و نوێ دا، هه رگیز میژوی ده وله تیک به دی
ناکری، که ناوی ده وله تی عیراق بوین.

راسته که پایته ختی ده وله تی عه بیاسی له شاری به غداد بوه، به لām ده وله تی
عه بیاسی ده وله تیکی نیسلامی پان و به رین بوه هه ر له شیمالی نه فریقاوه تا
سنوری هندستانی گرتۆته وه، به لām خه لافه تی عه بیاسی له قه واره و قالب و ناوی
ده وله تی عیراق دا نه بوه به لکو له ژیر ناوی خه لافه تی عه بیاسی و نه میره لمونمینی
موسولمانانی دنیا دا بوه.

عیراق به م سنوره ی نیستای و، به م پتکهاته نه ته وه یی و دینی و
مه زه به ییه وه که هه یه، ده وله تیکی تازه یه، قوولاییه کی میژویی نیه، چونکه عیراق
نه وه کو ده ولت و نه وه کو مرسته عمه ره یه کی یه کگرتو، به م سنوره ی نیستای و
ته نانه ت وه کو ولاتیکی یه کگرتووش له چوارچێوه ی ده وله تی عوسمانی دا وجودی
نه بوه، به لکو له دوا ی پوختی سه لته نه تی عوسمانیه وه، له پاش جهنگی جیهانی
یه کم، که ده وله ته نیمپریالیسته گه و ره کانی دنیا له به ینی خۆیان دا یتک که وتن
له سه ر دابه شکردنی میراتی (کا برا نه خۆشه که) ی عوسمانی، وه به پتی ته رازوی
هێزه کانی نه و سه رده مه ی ده وله ته گه و ره کانی دنیا و روداوه کانی نه و سا، بۆ ته نمین
کردنی به رژه وه نه دیه کانی نیمپریالیزم و کۆنه په رستی، بێ گوی دانه ره غبه ت و
نا ره زوی میللته کانی ناوچه که و، بێ لیکدانه وه ی هێج نیعتیبارتیکی نه ته وه یی و

دینی... تهنات بئ گوئی دانه هیچ نیعتیبارتکی نیسانی، ناوچهکانی روزهلاتی
ناوهراستیان به گویره قازانجهکانی خویان لهت و پەت کرد.

هەر ئەو زەمانەى ئەم ناوچەى تێدا لەت و پەت کرا، جولانەوێهەکی بەهێز
لە سەرانبەری عەرەبستان دا گەشەى کردبو، لە پێناوی یەكخستى ولاتانى
عەرەبى و بەدیهێنانى سەرەخۆبى دا، تهنات شۆرشى عەرەبى كە شەریف حسین
سەرکردایەتى ئەکرد و ئینگلیز راستەوخۆ یارمەتى ئەدا، نامانجى هەرە گەورەى
سەرەخۆبى و یەكگرتنەوێ (مشرقى عربى) بو. هاوژەمان لە گەڵ ئەو
جولانەوێهەدا، جولانەوێهەكى نەتەوێی پەرەسەندوش لە كوردستان دا هەبو، كە
ئینگلیز دۆژمانیەتى ئەکرد، لە پێناوی بەدەس هێنانى مافى نازادى بێراردانى
چارەنوسى خۆى دا لە سەرەخۆبى و نازادى و یەكگرتنەوێ نیشتمانى گەلى كورددا.
ئەمە حەقیقەتێكى مێژووییە، بەلگە تارىخىەكانى ناو نارشیفەكانى دەولەتە
زەلەكانى ئەو سەردەمە و، روداوەكانى ئەو زەمانە و، رەنج و خەبات و تێكۆشانى
گەلانى كورد و عەرەب لەو قۆناغەدا، شاهیدی بۆ ئەدەن.

هەرۆه كو تێكچوونى هاوسەنگی تەرازوى هێزەكان لەبەینى دەولەتە
سەرمایهدارە نیمەریالیستەكانى دنیادا، لە ئەنجامى بەهێز بون و گەشەکردنى
هەندێكیان و لاواز بون و گەشە نەکردنى هەندێكى تریان دا، بو بە هۆى ئەوێ سەر
لە نوێ بێر لە دابەشكردنەوێ دنیا بکەنەو بە سەر خویان دا و، لە ئەنجامى
ئەمەیش دا جەنگى جیهانى یەكەم هەلگیرسا. هەرۆه تێكچوونى ئەو وەزەعەى لە
پێش جەنگى جیهانى یەكەم دا هەبو وە گۆرانی بە باریكى تردا لە پاش كۆتایی
جەنگ، بە جۆرتك كە ئەلەمانیا شكا و سەلتەنەتى عوسمانى پارچە پارچە بو،
شۆرشى ئوكتۆبەر بنچینەى رژیى قەیسەرى لە روسیا هەلتەكاند و، هەلومەرجێكى
نوێ لە سەر ناستى دنیا ها تەكایەو، كە ئینگلیز و فەرەنسا و ئەمریکا وەكو ۳
دەولەتى زلى دنیا سەر لە نوێ دنیاىیان بەو جۆرە دابەش كرد كە لە گەڵ قازانجە
ئابورى و سیاسى و ستراتیجیەكانى خویان دا ئەگونجا، بە تاییەتى لە مەسەلەى
نەوت و بازار و گەمارۆدانى دەولەتى تازه دامەزراوى سۆفیتی دا، بۆیە لە سەر
كەلاوێ دەولەتى عوسمانى، لە روزهلاتى ناوهراست دا، چەندین مائەدات
(ائتداب) و دەولەتۆكەى بئ سیاده و موستەمەریان پێك هێنا، لەوانە: عێراق و
سوریه و لوێنان و فەلەستین و ئوردون و عەرەبستانی سعودى و میرنشینهكانى
خەلیج و، نەیان هێشت گەلانى ناوچەكە بە نامانجە نەتەوێیەكانى خویان بگەن،
بەلكو لە بەینى دەسلالت و نفوزى ئینگلیز و فەرەنسەدا دابەشیان كردن. لە وەش دا

کورد، یه کیتیک له نه ته وه کانی ناوچه که، نهک هدر به نامانجه کانی خۆی نه گه یشت، به لکو نه ته وه و نیشتمان هه که یان به و په پری بیوژدانیه وه دابهش کرد، به شتیکی خرایه سهر ده وله تی نیستای عیراق و مه سه له ی کورد بو به یه کیتیک له مه سه له گرنگ و نالوزه کان.

عیراق ده وله تیکه له وه هه لومه رجه دا به پتی ی و سست و ناره زوی نینگلیز پتیک هات و، به وه جۆره ی که نیمپریالیزمی نینگلیزی سنوری بۆ دیاری کردوه و، به وه جۆره ی که خۆی شیوه ی رژیم و حوکمرانی تیا دانا، ته نانه ت فیه صه لی کوری شهریف حسین، که خه لکی حیزاز و له سوریا ده رکرابو، هینا و به (مه لیک) ی سه پاند به سهر عیراق دا.

له بهر نه وه ی نیمپریالیزمی نینگلیزی له دروستکردنی ده وله تی عیراق دا نه وه نده بایه خی به ئیراده و ویستی دانیش توانی ناوچه که و، به لیکدان وه ی نیعته یباراتی نه ته وه یی و دینی و مه زه به ی نه داوه، نه وه نده ی بایه خی داوه به مسۆگهر کردنی ده سه کو ت و قازانجه کانی خۆی له مه سه له ی په ترۆلی و نابوری و سیاسی و ستراتیجی دا، بۆیه شتیکی سه بر نیه، نه گهر نیمه ش وه کو بهر له چه ن سالتیک نوسهر ژیکی عیراقی و تویه تی بلتین، عیراق نه شی پتی بو ترێ: «مه تحه فی نه جناس» چونکه:

له نه ته وه دا، عه ره ب و کورد و تورکمان و ناسوری و ئه رمه نی و فارسی... تی دا بوه.

له دین دا، موسولمان و مه سیحی و یه زیدی و جوله که و سوی... تیدا بوه. له مه زه هب دا، سوننی جۆراوجۆر و شیعه ی جۆراوجۆر و که نیسه ی جۆراوجۆری تیدا بوه.

ئینجا ولاتیککی ناوها که «مه تحه فی نه جناس» ی نه ته وه ی جۆراوجۆر و دینی جیا جیا و مه زه به ی جیا جیا بێ و... به بێ پرس و ناره زو و په زامه ندی دانیش توانی ناوچه که خۆیان و، به زۆر له چوارچێوه ی سنوری سیاسی یه ک ده وله ت دا کۆکرا به نه وه، بێ نه وه ی یه کسانی و هاوتایی و هه بونی مافی وه که یه کی یان بۆ مسۆگهر کرا بێ و، له ناو نه وانه ش دا که مایه تیه ک، به زۆر خۆی سه پاند بێ به سهر هه مویان دا، بێگومان له باتی نه وه ی نارام و ناسایش و نیستقرار و گه شه کردن و پێشکه و تنی تی دا به دی بێ، هه میشه هۆی تیکچون و پیکا هه لپژان و شه ر و شۆری تی دا نه مینێ و به هیز نه بێ.

کار به ده ستانی عیراق ههر له زه مانی هاشمیه کانه وه ئیدیعای نه وه یان کردوه:

که خەڵکی عێراق بەشیکی نەتەوێکی عەرەب و، نەرزێ عێراقیش پارچەیه‌که له نیشتمانی عەرەب، له کاتیکی دا نەمه واقعی دیمۆگرافی دانیشتمانی نیشتمانی عێراق و، لیکۆلینه‌وه‌ی ناریکیۆلۆجی شۆینه‌واره‌ کۆنه‌کانی سه‌رزه‌مینی عێراق و، میژوی روداوه‌کانی ناوچه‌که و سه‌رمیتری راست و دروستی دانیشتمانی، نه‌و ئیدی‌عایه‌ نه‌ک جارتیک به‌لکو هه‌زار جار به‌ درۆ نه‌خاته‌وه‌، چونکه‌ کورد له‌ عێراق دا سه‌ره‌پای سه‌له‌های سالی هه‌ولی توانده‌وه‌ و ده‌یه‌ده‌رکردن و ده‌رکردنی له‌ خاکی باوباپیرانی خۆی، هه‌شتا به‌ لایه‌نی که‌مه‌وه‌ (سێ - یه‌کی) دانیشتمانی پتیک نه‌هه‌یت. وه‌ له‌ روی زه‌مانیشه‌وه‌، چهن هه‌زار سال به‌ر له‌ هاتنی عەرەب له‌ که‌ل مه‌وجاتی سامی له‌ جزیره‌ی عەرەبیه‌وه‌ به‌ره‌و عێراقی نیشتمانی، که‌لی کورد له‌ نیشتمانی نیشتمانی خۆی دا نیشته‌جێ بوه‌. که‌چی له‌ که‌ل هه‌مو نه‌م راستیانه‌دا کاربه‌ده‌ستانی عێراق له‌ کۆنه‌وه‌ و ئیدی‌عا نه‌که‌ن که‌ هه‌مو عێراق به‌شیکی له‌ نەتەو و نیشتمانی عەرەب، له‌ کاتیکی که‌ راستی نه‌ویه‌ به‌شیکی خەڵکی عێراق به‌شیکی له‌ نەتەو و عەرەب و به‌شیکی ولاتی عێراق به‌شیکی له‌ عەرەستان و، به‌شیکی خەڵکی عێراق به‌شیکی له‌ نەتەو و کورد و به‌شیکی ولاتی عێراق به‌شیکی له‌ نیشتمانی نەتەو و کورد و، خەڵکی عێراق و ولاتی عێراق پتیکه‌تون له‌ پتیکه‌وله‌کاندن به‌شیکی نیشتمانی کورد و به‌شیکی نیشتمانی عەرەب.

جا نه‌گه‌ر مه‌سه‌له‌ی به‌ کار هه‌ینانی مافی نازادی به‌یاردانی چاره‌نوس و یه‌که‌گرتنه‌وه‌ی نەتەو و عەرەب، وه‌کو پرئسیپ (واته‌ مه‌دا)، له‌ ناو چوارچێوه‌ی ده‌وله‌تی یه‌که‌گرتوی خۆی دا، مافیکی ره‌وای نەتەو و عەرەب به‌، نه‌وا بیگومان مه‌سه‌له‌ی به‌ کار هه‌ینانی مافی نازادی به‌یاردانی چاره‌نوس و یه‌که‌گرتنه‌وه‌ی نەتەو و کوردیش، وه‌کو پرئسیپ، له‌ ناو چوارچێوه‌ی ده‌وله‌تی یه‌که‌گرتوی خۆی دا مافیکی ره‌وای نەتەو و کورده‌. هه‌یج که‌س و تاخم و لایه‌نیک بۆی نه‌یه‌ نه‌و مافه‌ بۆ هه‌ندێ نەتەو و هه‌لال و بۆ هه‌ندیکێ تر هه‌رام به‌کا.

نه‌گه‌ر بۆ عەرەب مافی نازادی به‌یاردانی چاره‌نوس و یه‌که‌گرتنه‌وه‌ی نەتەو و عەرەب له‌ چوارچێوه‌ی ده‌وله‌تیک دا هه‌لال به‌، بیگومان نه‌به‌ بۆ کوردیش وابێ. وه‌ نه‌گه‌ر بۆ عەرەب مافی حوکمرانی و به‌یاردانی نیشتمانی و پاشه‌پۆژی ده‌وله‌تی عێراق هه‌لال به‌ نه‌به‌ بۆ کوردیش هه‌لال به‌.

نه‌گه‌ر عەرەب له‌ عێراق دا نه‌یه‌وێ له‌ که‌ل کوردا بژی و، نه‌گه‌ر نه‌یه‌وێ ده‌وله‌تی عێراق به‌ینی، نه‌به‌ی له‌ نیش و نازاره‌کانی کورد، له‌ ناوات و نامانجه‌کانی، له‌ داوا و داخوازییه‌کانی به‌گا، به‌ تایبه‌تی چونکه‌ تا ئیسته‌ش هه‌ر نه‌و نەتەو و

دهسه لاتدار و خاوهن دهسه لاتى سياسيه له عيراق دا.

شهرىكايه تى كورد و عه رهب له عيراق دا نه گهرچى له سهرده مى پاشايه تى دا له دروشمى عيراق دا ئيشاره تى بۆ كرابو و، له دوايىتردا له شۆرشى ۱۴ ى تهموزدا هم له دهستورى موهقه تى عيراق دا به ناشكرا دهرخرابو، وه له بهنديكى دهسكارى كراوى ۱۹۷۰ ى دهستورى موهقه تى ئىستلى عيراقيش دا، له وانه رونترو و ناشكراتردان نراوه به وهدا كه: گهلى عيراق پينكدئ له دوو نه ته وهى سهره كى كورد و عه رهب، كه چى نه مانه هه موى هه ر نووسينى سهر كاغه زبون و، هه رگيز له كرده وهى پوژانهى كاروبارى دهوله تى عيراق دا پهنگيان نه داوه ته وه، هه مو عيراقيه كى خاوهن ويژدان نه زاننى كه هه رگيز هاوولاتيه كى كورد نه وهندهى هاوولاتيه كى عه رهب مافى هاوولاتيتى عيراقى نه بوه و، نهى توانيسه به كارى بهيئنى، نه گهر له پله هه ره بهرزهكانى كارى دهوله تى يش دا بوئى، بگه ر زور جار هاوولاتى كورد مافهكانى پيشيل كراوه، به چاوى سوگ سهرى كراوه، گومان له دلسوزى كراوه، هه ميشه رتيگه لى گيراوه شوئى ناسايى خۆى بگريئ، ته نانه ت نه گهر خۆى و شه رده فى خۆشى به كاريه دهستانى پوژ فروشت بئ.

گوماني تى دا نيه له ژنر سايه لى هه لومه رجيكى ناوه ها ناله بار و نابهرامبه ردا كورد له سهر هه قى به جواب دئ، داواى مافهكانى خۆى نه كات، هه ر كاتنيكيش هيج رتيگه يه كى هيمانهيان بۆ نه هيشته بئته وه، به ناچارى پنهائى بردوته بهر زهبروزنگ و شۆرش. نه وهش مافيكى سروشتى و سهرده تايى هه مو نه ته وه و گه ل و تا قم و دهسته يه كى زولم ليكراره له سهرتاسه رى دنيا دا. هه ر نهم زولمه ش بوه پالى به گه لى كورده وه ناوه راپه رى و شۆرش به رپا بكا. هه ر نهمه ش بوه پالى پتوه ناوه، له وه تى دهوله تى عيراق دامه زراوه، له حهالى رويه روبونه وه دا بئ له گه ل دهوله تى عيراق دا. نه وانه لى نه يانه وئى مه سه له كه به جوړيكى تر ليك بده نه وه. دياره قازانجيان له وه دا به و، خويان دور نه خه نه وه له ليكدانه وه عيلىمى پوداوه سياسى و كۆمه لايه تى و نابوريهكانى... ژيانى ميلله تى عيراق. ۱ ى حوزه يرانى

۱۹۸۴

- ۲ -

نه منى ستراتييجى عيراق و مه سه له لى كورد

له وه تهى دهوله تى عيراق دامه زراوه، گه لى كورد له خه باتيكى بئ پسانه وهدا بوه، له پتناوى سه لماندن مافه نه ته وه يى و ديۆكراتييهكانى دا، وه حكومه تى

عیراقیش له هه‌لدانیکی بی پسانه‌وه‌دا بوه، بۆ سه‌رکو تکردنی جولانه‌وه‌ی شۆرشگیرانه‌ی گه‌لی کورد.

گه‌لی کورد نه‌گه‌رچی جاروبار بۆ چه‌ن مانگیک، یا خود بۆ چه‌ن سالتیک، له نه‌نجامی شکستیکی عه‌سکه‌ری یا له نه‌نجامی شکستیکی سیاسی دا، جولانه‌وه شۆرشگیرانه‌که‌ی خامۆش بویی، به‌لام هیچ کات کۆلی نه‌داوه له خه‌بات و روبه‌روبونه‌وه‌ی ده‌وله‌تی عیراق و دام و ده‌زگاکانی، به‌ریگه‌ی جوراوجور و شتیه‌ی جیا جیا، هه‌ر له پێشکه‌شکردنی عه‌رزو حال و مه‌زبه‌ته و یادداشت و نامه‌ی کراوه‌ی ناو رۆژنامه‌وه تا مانگرتن و خۆپێشاندان و خه‌باتی ژێرزه‌مین و به‌یان و بلاوکراوه، تا به‌ کار هێنانی چه‌ک و زه‌بروزه‌نگی شۆرشگیرانه.

کاربه‌ده‌ستانی عیراق هیچ کات نه‌یان ویستوه له هۆی راسته‌قینه‌ی هه‌لگیرسانی شۆرش کورد و له هۆی ناپه‌زایی و بیتزاری و هه‌راسانی خه‌لکی کوردستان بگه‌ن، هه‌رگیز نه‌یان ویستوه به‌ راست و دروستی گیروگرفته‌ی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و نابوری و فه‌ره‌ه‌نگیه‌کانی گه‌لی کورد بزانن و، په‌گوریشه‌ی مه‌وزوعی مه‌سه‌له‌ی کورد بدۆزنه‌وه و چاره‌ی عادیانه‌ی بگه‌ن، به‌لکو هه‌میشه:

له لایه‌که‌وه - بوختان و درۆیان بۆ جولانه‌وه‌ی په‌وا و خه‌قخوازی کورد هه‌لبه‌ستوه، به‌ گۆره‌ی زه‌مان و زروف هه‌ر کالایه‌ک له به‌ره‌دا بویی، جارتیک به‌ فیتی سۆڤیتی و، جارتیک به‌ فیتی نیمپریالیزم و، که‌په‌تیک به‌ ده‌سیسه‌ی سه‌هیونیزم و، که‌په‌تیک تر به‌ فیتی ئێران و، تاوێک به‌ هی سوریا و، زۆر جاریش به‌ کۆنه‌په‌رستی و دواکه‌وتویی و پیلانگێڕییان له قه‌لم داوه.

له لایه‌کی تریشه‌وه - به‌وپه‌ڕی دڕنده‌یه‌یه‌وه، هه‌میشه به‌ هیزی چه‌کدار و هه‌مو شتیه‌کانی تری تۆقاندن و کوشتن و وێرانکاری، به‌ریونه‌ته وێزه‌ی گه‌لی کورد و خاکی کوردستان، بۆ سه‌رکو تکردنی جولانه‌وه‌که‌ی و، بگه‌ر هه‌ندی جار بۆ له ناو بردنی گه‌لی کورد.

شۆڕشی حوزه‌یرانی ۱۹۷۶ نواندنه‌وه‌ی مه‌وزوعیی ویست و ئیراده‌ی میلله‌تی کورد بوو بۆ به‌ریه‌رچدان وه‌ی چه‌وساندنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی، به‌ تایبه‌تی دژی ته‌ه‌جیر و ته‌رحیل و ته‌عرب و ته‌بعیس، جولانه‌وه‌یه‌ک بوو له ناو هه‌ناوی پر له ناسۆر و داخ و نیش و نازاری گه‌لی کورده‌وه هه‌لقولا بو بۆ دیفاع له وجودی قه‌ومی کورد و نیشتمانیه‌کی.

جا هه‌ر وه‌کو شۆڕشی حوزه‌یران ده‌سکردی که‌س و تاqm و عه‌شیره‌ت، یا خود ده‌سیسه‌ی بیگانه و دوژمنانی عیراق نه‌بو، به‌لکو نه‌نجامی نه‌و زوالم و زۆره‌ بو که

کاربه‌دهستانی عیراق له گه‌لی کوردیان کرد، هه‌روه‌ها شۆڤشی نه‌یلولیش ده‌ربهرینی مه‌وزوعیی و‌ست و نه‌یراده‌ی گه‌لی کورد بو‌ دژی چه‌وسانه‌وه و زۆر لێکران، له پیتناوی به‌دیپیتانی مافه نه‌نسانی و دیۆکراتی و نه‌ته‌وه‌یی و نه‌شتمانیه‌کانی گه‌لی کوردا، نه‌ک ده‌سکردی که‌س و حیزب و عه‌شیره‌ت یا فیتی نه‌مپریالیزم.

هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه دوا‌ی ناشبه‌تالی ۷۵ سالتیکی نه‌خایاند خه‌بات ده‌ستی پێک‌رده‌وه، شۆڤشی حوزه‌یرانی ۷۶ درێژه کیشانی شۆڤشی نه‌یلولی ۱۹۶۱ه‌ و، شۆڤشی نه‌یلولیش درێژه کیشانی نه‌به‌رده‌کانی به‌ر ده‌رکی سه‌رای سلیمانی و ناوباریک و شۆڤشه‌کانی تری گه‌لی کورده.

هه‌لسه‌نگاندنێکی مه‌وزوعیی شۆڤش و ڤاڤه‌ربنه‌کانی گه‌لی کورد له عیراق دا، لێکۆلینه‌وه‌ی ڤه‌گه‌ڤه‌شیه‌ی میتۆی سیاسی، نابوری، کۆمه‌لایه‌تی، فه‌رهنگی... بو‌ هه‌مو‌ ڤاویکی ژیر و به‌ وێژدان ده‌رنه‌خات چ جایی نه‌وانه‌ی به‌ سه‌نگ و ته‌رازوی عیلم ڤوداوه‌کانی ژبانی میلله‌تان هه‌لسه‌نگین که‌ مه‌سه‌له‌ی کورد له عیراق دا ده‌سکردی بێگانه و نه‌مپریالیزم و سه‌هیونیزم و شه‌رق و غه‌رب و نه‌م ده‌وله‌ت و فلا‌ن حیزب و عه‌شیره‌ت نییه، به‌لکو‌ گیروگرفتێکی مه‌وزوعییه، سه‌ر چاوه‌که‌ی چه‌وساندنه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی گه‌لی کورد و، بێ به‌ش کردیه‌تی له مافه ناساییه‌کانی خۆی، له سه‌رو هه‌مو‌یا نه‌وه مافی نازادی به‌یاردانی چاره‌نوسی خۆی وه‌کو هه‌مو گه‌لانی سه‌ر زه‌مین، وه تا نه‌وه ده‌مه‌ی زولم و چه‌وسانه‌وه‌یشی له سه‌ر بێتینی گیروگرفته‌که نه‌میتنی و، خه‌بات و ڤاڤه‌ربین و شۆڤش و زه‌ه‌روژه‌نگ و به‌ره‌نگاریش هه‌ر نه‌میتنی.

هه‌لبه‌ته هه‌ر وه‌کو ده‌وله‌تی عیراق هه‌مو جار ده‌س بو‌ نه‌م ده‌وله‌ت یا نه‌و ڤائه‌کیشنی که یارمه‌تی بدا له چاره سه‌رکردنی کیشیه‌کی خۆی دا، به تایبه‌تی له کورژاندنه‌وه‌ی کیشیه‌ی کوردا، کوردیش هه‌مان هه‌ولی داوه و ده‌ستی بو‌ نه‌م ده‌وله‌ت یا نه‌و ده‌وله‌ت ڤاکیشاوه که یارمه‌تی بدا، هه‌یچ نه‌بێ بو‌ نه‌وه‌ی له ناو نه‌چێ.

بێگومان نه‌م ده‌وله‌ت یا نه‌و ده‌وله‌ت هه‌ولی داوه بو‌ مسوگه‌ر کردنی قازانجی تایبه‌تی خۆی ده‌س وه‌ریدا ته‌ کاروباری ناوخۆی عیراقه‌وه و جێگه‌ پێی نفوزی خۆی قایم بکا، هه‌روه‌ها هه‌ولیشیان داوه ده‌س وه‌ریده‌نه مه‌سه‌له‌ی کورد و به کاری به‌یتن بو‌ قازانجی خۆیان. به‌لام نه هه‌ولدانی سه‌رکردایه‌تی جولانه‌وه‌ی کورد بو‌ وه‌رگرتنی یارمه‌تی و به ده‌سه‌پتانی پشتیوانی له‌م و له‌و، نه‌تر ڤاست بویی یا نا‌ڤاست، چاک بویی یا خراپ، ته‌نسییری کردۆ ته سه‌ر عه‌دا له‌ت و ڤه‌وایی ناوه‌رۆکی مه‌سه‌له‌ی کورد، وه نه هه‌ولی بێگانه‌یش بو‌ ده‌س وه‌ردان له مه‌سه‌له‌ی کورد

ماهیەتی عادلانە ی جولانە وە ی کوردی گۆریوە.

جولانە وە ی کورد، بۆ تەنە وە ی کە ی میژوو کردی مەوزعییە. تەعبیر لە نیرادە و ناواتەکانی گەلی کورد ئەکا لە پێناوی بەدەسپێنانی مافەکانی دا، لە پێناوی پیشکەوتنی کۆمەڵایەتی و گەشەکردنی و، گەشتی دا بە کاروانی پیشکەوتنی گەلانی دنیا، بۆ ئەوە لە پێ دەرجونی جاروباری سەرکردایەتیە کە ی لە پێبازی راست و دروستی میژووی خۆی، ئە دەستبوردانی ناپەوای بێگانە و ئە هەولێ دێندانە ی کاربەدەستانی حکومەت بۆ تێکشکاندن. هیچی سەری نەگرتووە و لە سەر تاوێری نیرادە ی خەلکی کوردستان ورد و خاش بوە.

کاربەدەستانی عێراق، هەر لە سەر دەمی دەسلەتای بنەمالە ی هاشمیە وە تا ئێستا مەسەلە ی کوردیان بە ناھەق و ناپەوا بە یەکیەک لە گەرنکترین ئەو خەتەرانە لە قەلەم داوە کە هەر پەشە لە عێراق و پاشە پۆزی دەولەتی عێراق، بە لکو هەر پەشە لە نەتووە و نیشتمانی عەرەب ئەکا، لە کاتیەک دا ئە مە بۆ چۆنیەکی چەوت بە لکو شۆفتی و پەگەزەرستانە یە و دوورە لە راستییە وە.

لە روانگە ی بەرھەڵستی "خەتەری" مەسەلە ی کوردە وە، هەر لە دامەزرانی دەولەتی عێراقە وە، کاربەدەستانی عێراق ئە وەندە پەرە و پۆلە ی لە سەر کو تکردنی جولانە وە ی کورد و وێران کردنی کوردستان دا خەرجیان کردووە، ئە وەندە پەنج و ماندوو بوونە ی لە کوژاندنە وە ی کە لپە ی شۆرش و پاپەرینەکانی کوردا بە فێرۆیان داوە، ئە وەندە خۆتە ی لە پۆلەکانی کورد و عەرەبیان بە رشتن داوە. ئە گەر چەن یەکی ئە وە یان لە پڕۆژەکانی ئاواکێرنە وە ی کوردستان و گەشە پێدان و پێش خستی دا، لە بە گە پخستی هێزی بە شەری کورد و کە لک وەرگرتن لە سەر وەت و سامانی خواداد و و سروشتی کوردستان دا سەرف بکرایە، ئێستا هەم عێراق هەم کوردستان لە بارو زروفتیکی تر و هەم گەلی عێراق و هەم گەلی کورد لە قۆناغیکی تری ژبان دا ئە بون.

بەلام کێنە و بوغزی نەتووە یی کاربەدەستان و دانانی مەسەلە ی کورد بە خەتەر بۆ سەر خۆیان و نەتووە و نیشتمانی عەرەب، وای لێ کردون هەمیشە لە هەڵدانی بەردەوام دا بن بۆ تواندە وە ی گەلی کورد و شیواندنی فەرھەنگ و میژوو و نەرت و داب و دەستوری کوردی و داگیرکردنی ئەرزە کە ی و هەللوشتنی چا و چوکانە ی سەر وەت و سامانی کوردستان و بەری پەنجی خەلکە کە ی. ئە مەش دەلاقە ی کە ی گەورە ی لە بەنی دەولەتی عێراق و گەلی کوردا دروست کردووە.

دەولەتی عێراق لە وەتی دامەزراوە تا ئێستا بە چاوی غەریب و گومان

لیکراو و پیلان گتیر و یاخی و بیگانه سهیری هاوولاتی کورد نکا، له کاتیک دا هزاران ساله له سهر نهرزی باباپیرانی خوی و له ناو نیشتمانی نه تهوهیی خوی دا دانیشتوه و نهژی، له به جیهینانی نه کی نیشتمانی دا هیچی له عهرهیی عیراقتی کهمتر نه بوه.

بۆیه کوردیش هه میسه به چاوی دهوله تیکی بیگانهی چهوستنه ر و زۆردار و داگیرکه ر سهیری حکومه ته کانی عیراقتی کوردوه که ماف و خاک و نازادی لئ زهوت کوردوه، و حکومه تی عیراق و دام و ده زگا کانی نه که هه ر به هی خوی نه زانیوه، به لکو به دام و ده زگای سه رکو تکه ر و خۆنمژ و بیگانه ی له قه له م داوه.

ئه م دوو نۆرینه جیاوازه: نۆرینی کاربه ده ستانی عیراق بۆ کورد و ده کر خه ته ریک بۆ سه ر عیراق و نه ته وه و نیشتمانی عهره ب. له به را مه ر نه مه دا نۆرینی کورد بۆ کاربه ده ستان له عیراق دا وه کو خه ته ریکی کوشنده بۆ سه ر مان و بوونی گه لی کورد و خاکی کوردستان، تا دئ قو له نه بین.

کاربه ده ستانی عیراق له باتی نه وه ی مافه ره وا کانی گه لی کورد به سه لمیتن و له ریگه ی داننان و جتیه جئ کردنی ماف و داوا هه ق و ره وا کانی کوردوه، هه ولی به کیتی گه لی عیراق و، پاریزگاری به کیتی قه له م ره وه که ی بده ن، و به کیتی به کی ناره زومه دانه له به ینی گه لی کورد و گه لی عهره ب دا پتیک به یتن و، به و ریگه یه (ئه منی سراتیجی) عیراق به یارتیزن و، دوری به خه نه وه له سه ترسی هه له وه شان و له یه ک ترازان و پارچه پارچه بو ن و، پتیه ری به کن له هیزه کانی بیگانه که درز و که لئ ن له ناو عیراق دا بدۆز نه وه، که وتونه ته ویزه ی گه لی کورد بۆ ده رکردنی له نیشتمانی نه ته وه یی خوی و بلاوه پتیکردن و له ناو بردنی، له نه نجامی نه مه ش دا گه لی کورد به ناچاری په نای بردۆته به ر چه ک و شاخ بۆ نه وه ی وجودی قه ومی خوی به یارتیزی له توه نه وه و له ناوچون.

شتیکی ناساییه، به گره پتویه ست و ناچاریه، که هه مه ده وله تیک چوارچیه ی (ئه منی سراتیجی) خوی یا خود (ستراتیجی ئه منی) خوی دا به ریژی بۆ نه وه ی بتوانی خوی له هیتیشی راسته وخۆ و ناراسته وخۆی هیز و ده وله تانی تر و له کنه کردن و نفوزی بیگانه و پیلانگتیه بیان به یارتیزی، به کیتی خاک و گه له که ی و سه ره خۆیی ولاته که ی جتیه ر بکا، هه ر له به ر نه وه، هیه چ ده وله تیک له دنیا دا نیه که بایه خ به مه سه له ی ئه منی سراتیجی خۆی نه دا و فاکنه ره کانی هه له نه سه نگیتن و ریتوشینی پاراستن و به هیز کردنی دانه ن، نیه تر سه روشتی چه نایه تی ده وله ته که و جو ری ریتیه که ی هه ر چۆنیک بین، کو نه په رست بین یا پتیه که وتنه خواز، دیکتا تۆری

بێ یا دیموکراتی، سوسیالیستی بێ یا سەرمایەداری. هەلبەتە هەر کام لەم دەولەتانە بە گۆڕە سڕوشتی چینیایەتی خۆی و فەلسەفەی تایبەتی حوکمرانی خۆی نەخشەی (نەمنی ستراتیجی) خۆی دانەنی.

نەمنی ستراتیجی هەر لە یەک فاکتەر پێک نایەت، بەڵکو لە چەندین فاکتەر پێکدێت کە ڕەنگە گەرنترینیان مەسەلەی یەکێتی ڕیزەکانی خەڵکی ناو سنووری دەولەتە کە بێ، بە جوړیککی نەوتۆ کە ناکوکی نەتەووبی و ناکوکی دینی و ناکوکی مەزەبی و ناکوکی چینیایەتی ناو دانیشتوانی دەولەتە کە بە شێوەیەکی وا چارەسەر بکا کە پاشەپوژی دەولەتە کە و یەکێتی خەڵک و قەڵەمپەوه کە ی نەخاتە خەتەرەوه، وە ناکوکیەکان و الێ نەکرێن کە بێتە مایە هەلگیرسانی شەڕی ناوخۆ و تێکچوونی یەکێتی گەل و ولات و هینز و دەولەتانی بێگانهش بتوانن دەستی تی وەریدەن و کەلکی لێ وەرگیرن.

هەرە کۆلە و تاریکی پێشتردا و ترا عێراق (مەتخەفی نەجناس)، واته ولاتیکی فرە - نەتەوه، فرە - چین، فرە - دین، فرە - مەزەبه، بەو پێشەش هەلبەتە گیروگرفت و کێشه و ناکوکی جوړاوجوړی تی دا نەبێ، بە تایبەتی چونکە عێراق لە هەلومەرجی دواي شەڕی جیهانی یەکەم بە پێ ی وێست و ئێرا دە ی عەرەب و کورد و دانیشتوانی تری ئێستای عێراق، لە دامەزران و پێک هێنانی دا نە خۆی وەکو دەولەتیکی کۆن نەریت و تەقالبیدیکی شارستانی کۆن و دیرینە ی هەبوه، وە نە سەرەتا و پرنسیپەکانی دامەزراندنی پەيوەندی ئارەزو مەدانە و دیموکراتی و نوێ ی ئەم سەردەمیان تی دا ڕەچا و کراوه، لە بەر ئەوه گیروگرفتهکان هەمویان بە چارە نەکراوی ماونەوه و تۆوی تەقینەوه لە هەناویاندا هەیه.

چارەنوسی دەولەتیکی لەو بابەتە لە دوو حال بە دەر نیه:

یەکەمیان - پێکەوه ژيانی ئارەزو مەندانە ی هەمو ئەو نەتەوه و دین و مەزەبه جیابازانە ی لە سنووری یەک دەولەتدا کۆبونەتەوه، لە سەر بنچینە ی سەلماندنی مافی یەکتەری و ڕیزگرتنی یەکتەری و یەکسانی و بەشدار بوون لە بەرتۆبەردنی ولات و پاشەپوژ و چارەنوسی دا، هەر یەکەیان بە گۆڕە ی قورسایي خۆی. جیابازی نەتەووبی و ڕەگەزی و دینی مەزەبی نەبێتە پێوانە ی دڵسۆزی و دەسەلاتداری لە ولات دا، گەل و دین و مەزەبێ سەردەستە و ژێر دەستە نەبێ، ئەوسا گەلیکی گونجناو و تەبا و یەکگرتو پێک دێ، کە ناحەزانی ئەو دەولەتە بە هیچ جوړیک لە ڕێگە ی بە کارهێنانی گیروگرفتهکانی ناوهوه ناتوانن زەفەری پێ ببەن بەمەش بنچینە یەکی گەرنگی نەمنی ستراتیجی دانەمەزێ.

له ناو دهوله تتيكي وادا جتيگه خټه زلزانيني نه ته وايه تي و شوقي نيتي و په گه زبازي و تايغه گهري و جياوازي ديني و مه زه بي نابيته وه، بټيه هيچ كام لهو نه توه و دين و مه زه بانهش ههست به چه وسانه وه ناكه ن و پيټكه وه ههولي بنياتتاني ولايتيكي ناوه دان و گه شه كردو و پيشكه وتو نه دن.

دووه ميان - نه توه په ك نه بېته حوكمران و دهسه لاتدار و نهواني تر نه بڼه ژيړدهسته و هاوولاتي پلهي دووه و سټييم و خوارتر.. نهوسا بټو پارتيژگاري دهسه لاتكه ي خټي نه مني ستراتيحي له سر بنچينه ي خټه زلزانيني نه ته وايه تي و جياوازي په گه زايه تي و ديني و مه زه بي دائمه زرتني و به رتيگه ي زه برونه نك و كوشتن و له ناو بردن و راگويزان و تواندنه وه ههول نه دا حوكمه كه ي خټي بپارتيژي و سر به نه توه و دين و مه زه بكاني تر دابنه ويني، ههلبه ته له ژيړ سايه ي حوكميكي وهادا ناكوكييه كان نه ته قنوه، شه هه لته گيرسي، شوړش و بهرنگاري دوس پي نه كا و، ههست به چه وسانه وه و زولم و زور ليكران قول نه بڼه وه له ناخي دهروني كټمه لاني خه لك دا و، گياني جيا بونه وه خوازي و خو دا پيښ به هين نه بي و مهسه له ي نه مني ستراتيحيش نه ك هه داپيښ نابي، بهلكو پاشه پوژي دهوله ته كه نه كه ونيته ژيړ هه ره شه ي پوخان و هه لوه شان و پارچه پارچه بونه وه.

له وه تي دهوله تي عيراق دامه زراوه، نه توه په رسته كاني عه رب لايان وايه كه نه رزي عيراق به شمال و جنوب و شرق و غه رب و وه سه طه وه مولكي عه ربه و به شيكه له نيشتماني عه رب و هه مو نه وانه ي غه بري عه ربه ن، له وانه گه لي كورديش كه له سنوري دهوله تي عيراق دا دانيشتون، ميواني نه ته وه ي عه ربه ن و له سه ر نه رزي عه رب نه ژيښ، بټيه نه ركي پاراستني عيراقيش هه ر له نه ستوي عه ربه دايه و مهسه له ي نه مني كردني نه مني ستراتيحيش هه ر نه بي خويان داي بنين و له سه ر بنچينه ي نه وهش داي بنين كه عه رب (له سالانه ي دواييدا عه ربه ي سونني به عسي) له هه مو شونيټيكا دا و له هه مو دام و ده زكايه ك دا دهسه لاتداري ته واو و بي شه ريكا بي، له م روانگه ته سك بڼه وه لايان وايه، داواكردني مافي نه ته وايه تي بټو گه لي كوردي گيټچه له به نه توه و نيشتماني عه رب و خزمه تي نيمپرياليزم و سه هيونيزم نه كا.

لايان وايه هه رچي باسي جياوازي مه زه بي و چه وساندنه وه ي شيعه ي كرد نوكه ري نيترانه و خزمه تي بيبي تايغه گهري نه كا.. بټيه نه بي نه مانه لاواز بكرين و ههول بدرئ بټونه وه و، زمان و فره نك و ميژوويان بشيونيټي و، له شوين و جتيگاي گرنك و دهوله مه ند و ستراتيحي دا نه هيلرين و رابگوتيزرين و، له دام و

دهزگای گرنگی دهولت و کارگه و دامهزراوی گرنگ دا ئیشیان نهدریتی و، له خورندهواری و زانستگا و مهعهدهکاندا بئ بهش بکرتن.. هر به پئی ی مهنطیقی چهوتی رهگهز پهروستانه ی نهمنی ستراتیجی گوايه بۆ نهوه ی خهتهری کورد نهمنیتی، له سه دهولته ی عیراق، که به پئی ی قسه ی نهوان بهشیکه له نیشتمانی عه ره ب: دهیان ههزار خهیزانی کوردی فهیلییان له عیراق ده رکرد و سهروهت و سامانیان زهوت کردن.

دهیان ههزار خهیزانی کوردییان لهو ناوچانه ده رکرد که تیکه لاون له کورد و تورکومان و عه ره ب و، عه ره بیان هتیا به جیگایان. دهیان ههزار خهیزانی کوردیان لهو ناوچانه ده رکرد که په ترۆل یا مهعه ده نی تریان تئ دایه .

سه دان ههزار خهیزانی کوردیان له گوندهکانی سه ر سنوری ئیران و سوریا ده رکرد و نهوه ی به درتژیایی ههزاران سال له باخ و رهز و ناوه دانی بنیاتیان نابو تیکیان دا...

نه مانه سه ره پای نهوه ی دامهزراوه گرنه گهکانی په ترۆل و کاره یا و کهریت و ناسن له روی کرتکاری کوردا داخراوه و دهزگا و دائیره گرنه گهکانی دهولت جیگه ی کوردی تئ دا نابیتتهوه .

نهمنی ستراتیجی ئیستای عیراق که له سه ر بنچینه ی جیاوازی رهگهزایه تی و جیاوازی حیزایه تی و جیاوازی مهزه بی دانراوه، نهک هر ناتوانی پاشه پوژی عیراق بپارتیژی و نهمنی عیراق مسوگه ر بکات، به لکو زه مینه ی هه له وه شانی دهوله تی عیراق و له ت و په ت بونی قه له مه وه که ی خوژ نهکات. ۲ ی حوزه یه رانی ۱۹۸۴

- ۳ -

نهمنی ستراتیجی عیراق و مه سه له ی (ته رحیل) ی کورد ده مته که کار به ده ده ستانی حکومه تی عیراق که وتونه ته (ته رحیل) واته راگو تیزانی زۆره ملتی خه لکی کوردستان، به زۆر له جیگه و شوینی باووباپیرانیان ده ریان نه کهن و بهم لاو نهولا به هه نده ران دا په رش و بلاو و ناواره یان نه کهن. سه رده مه ی دهیان ههزار کوردی فهیلی، بهو بیانوه له سه رانسه ری عیراق ده رکرن، گوا یا ره شه و نه سل و فه سلیمان عیراقی نیه و مه ترسی له سه ر نهمنی عیراق دروست نه کهن. ده مته کی تر جوتیارانی ده ورو به ری که رکوک و کرتکاران و خه لکی ناو شاری که رکوک و ناوچه نه وتاویه کانی تر راگو تیزان و ده رکرن گوا یا نه بهن حکومه ت نهمنی شاری که رکوک و ناوچه نه وتاویه کانی بپارتیژی.

پاشان که وتنه راگوتزانی هه مو درێژایی شریتی سنوری کوردنشین، به قولایی ۱۰ - ۲۰ کیلۆمتر به بیانوی پاراستی ئه منی عیراق له ته ماع و ده سترێژی بیتگانه.

سه ره نه نجامی نهو سیاسه تی راگوتزانه زیاتر له یهک ملیۆن مرۆفی کورد بهر نه م هێرشێ راگوتزان و ده ره ده ر کردنه که وتون، زیاتر له یهک ملیۆن مرۆفی کورد ناواره و سه ر لی شتیواو بون، ولاتی ش له خزمهت و به هره و ره نج و مانه و بونیان مه حروم بوه.

تا ئیستا پتر له ۱۳۰ هه زار کوردی فهیلی له به غداد و شاره کانی کوردستان ده ره ده ری ئیتران و وولاتانی تر کراون .. له وانه ده یان هه زاریان خۆیان و باوک و باپیریان عیراقین و به شیکێ زۆریان (جنسیه) ی عیراقییان ههیه، ده یان هه زاریشیان منداڵ و ساوان یا گه نج و تازه هه لچون و له قوتابخانه ی ناوه ندی و ناماده یی و کۆلیج و په یمانگاگان نه یانخوتند، که هه م خۆیان و هه م باوکیان له عیراق له دایک بون. نه مانه هه مو مال و سامان و خانویه ره یان زهوت کرا ته نانهت له هه ندێ جاردا منداڵی ساواشیان به جێ ما و ده رفه تیان نه درا خۆیان کۆکه نه وه.

له سالی ۱۹۶۳ دا ۲۱ گوندیان له دبس راگوتزا و زیاتر له ۱۵۰۰ خێزانی جوتیاران ده ره ده ر کرد.

له سالی ۱۹۷۲ دا میری که وته یار مه تیدان و هاندانی چه ند ده ره به گیکێ عه ره ب بۆ نه وه ی له ده و روبه ری که رکوک زهوی و زاری جوتیار و مولکدارانی کورد بکرن.. له هه مان کات دا که وته هاندانی ده ره به گه کورده کانی نهو ناوچانه بۆ نه وه ی زهوی و زاریان به و عه ره بانه بفرۆشن. له نه نجام دا سه دان خێزانی کورد له ناوچه ی داوده و کاکه یی ده ره ده ر کران و عه ره ب نشین کران له وانه گوندی (حه شیشه و دلسی گه وره، دلسی بچوک، ره پاوا، کومبز، گرد رابیعه، سیکانی، که راکره، که رپییه، سه ی محمه مه د، عه تشایه، تل مه غار، نه رغوون و په نجای علی و هه فت ته غار).

له ته ک نه وه دا که وته راگوتزانی سه دان خێزانی کورد له ناوچه کانی شه نگار و شێخان و زمار و سمیل و ته له عفه ر و عه ین زاله و خانه قین و پاشان ناوچه کانیان ته عریب کردن.

هه روه ها له سالی ۱۹۶۳ به دواوه، که وته روخاندنی هه زاران خانوی کورد له ناو شاری که رکوک دا، له گه ره کی شوربجه و نازادی و ده ره ده ر کردنی خێزانه کانی، ته نانهت له سالی ۱۹۷۷ دا که که وته راکیشانی جاده ی ۶۰ مه تری و

نیستیملاک کردنی خانوی خیزانه کورده‌کانی شوریه، یتگیان نه‌دان له شاری
که‌رکوک دا زهوی بکرنه‌وه و جاریکی تر خانوی تی دا بکهنه‌وه تا دهره‌ده‌ری
شاره‌کانی تریان کردن.

له سالی ۱۹۷۵ به دواشه‌وه که‌وتنه راگوتزانی ناوچه‌کانی سنور، سنوری
عیراق - سوریه، عیراق - تورکیا، عیراق - ئیران و زیاتر له ۱۵۰۰ گوندیان
راگوتزا و زیاتر له ۷۵۰ هزار مروژی کوردیان له زهوی باو باپیرانیان هه‌لکه‌ند. و
خزانیانه نوردوگا زۆره‌ملیه‌کانه‌وه.

دیاره نهم ههمو راگوتزان و نازاردانه، نهم ههمو خۆ ماندو کردن و پاره و پول
خه‌رج کردنه‌ی میری... نهم ههمو هیزی کار و خیر و سامان له کیس چونه هه‌روا به
خۆپایی نه‌کراوه، یا له به‌ر خاتری پیشخستنی کۆمه‌لی کورده‌واری نه‌بوه.

به‌لکه‌نوه ههمو به‌گوتیه نه‌خشه و پیلان نه‌نجام دراوه، مه‌به‌ستی
سه‌ره‌کیش تیکدانی وه‌زعی دیمزگرافی عیراق و دارشتنی نه‌و وه‌زعه‌یه به‌گوتیه‌ی بیر
و بۆچونی کاربه‌ده‌ستان، که‌ بێگومان له‌ گیانتیکی شوفینییه‌وه هه‌لته‌قولن.

راگوتزانی زۆره‌ملیی کسورد، له‌ پایته‌خت و له‌ که‌رکوک و ناوچه
نه‌وتاویه‌کانی تریش، له‌ ناوچه‌کانی سنور له‌ ته‌ک شالای ته‌عریب و ته‌بعیس دا
ههمو له‌ سه‌ر بناغه‌ی یه‌ک بیر کردنه‌وه دامه‌زراوه، که‌ حکومه‌ته‌ یه‌ک له‌ دوا
یه‌که‌کانی عیراق ههمویان له‌ سه‌ری پتیک هاتون نه‌ویش گوایا پاراستنی نه‌منی
ستراتیجی عیراقه، که‌ له‌ ووتاریکی تری نهم زنجیره‌ ووتاره‌دا به‌ درێژی باس کراوه.
ئنجبا چونکه‌ نه‌خشه‌ی (نه‌منی ستراتیژی) حکومه‌تی عیراق له‌ سه‌ر
نه‌ساسیکی شوفینی دامه‌زراوه رووی کردۆته‌ سێ مه‌سه‌له‌:

۱. تیک دانی نیسه‌تی کورد و عه‌ره‌ب له‌ عیراق دا.

۲. دوور خستنه‌وه‌ی خه‌تیه‌ری کورد له‌ سه‌ر پاشه‌روژی عیراق.

۳. تیکدانی قولایی ستراتیجی جولانه‌وه‌ی کورد.

ده‌رکردنی پتر له‌ ۱۳۰ هزار کوردی فه‌یلی و هه‌لاتنی چه‌ندین هزار کوردی
تر بۆ هه‌نده‌ران له‌ ترسی زه‌ه‌روه‌نگ بۆ که‌م کردنه‌وه‌ی نیسه‌تی کورده‌ به‌رامبه‌ر
نیسه‌تی عه‌ره‌ب له‌ عیراق دا. بۆ نه‌وه‌ی هه‌میشه‌ عه‌ره‌ب نه‌ته‌وه‌ی که‌وره‌ بێ و
هه‌رگیز نیسه‌تی کورد له‌ هی عه‌ره‌ب نزیک نه‌بیته‌وه و ته‌ئسیر له‌ سه‌ر وه‌زعی
سیاسی، فه‌ره‌نگی عیراق نه‌کا، نه‌بێ نیسه‌تی کورد که‌م بکه‌نه‌وه.

راگوتزانی زیاتر له‌ ۷۵۰ هزار کورد له‌ ناوچه‌کانی سنور و ده‌یان هزار
خیزانی کورد له‌ که‌رکوک و ناوچه‌ نه‌وتاویه‌کان و عه‌ره‌ب نشین کردنی نه‌و ناوچانه

له بهر نهوهیه که حکومتی مهرکهزی له عیراقدایهروا و متمانه‌ی به کورد نیه، وای ته‌ماشای کوردی کردوه که گویا خائین و نیشتمانفرۆش و دژی نهم و سهره‌خۆی و پاشه‌روژی کار نه‌کهن، پیاوی بیتگانه‌ن و هه‌میشه ده‌ست له گه‌ل دورژمانی عیراقدایه‌تیکه‌لاو نه‌کهن، له ناوچه سنوره‌کانه‌وه نه‌بن به بنکه و پرد بۆ هاتی نفۆزی بیتگانه و له که‌رکوک و ناوچه نه‌وتایه‌کانی تریشدا مه‌ترسی له سهر دامه‌زراوه نه‌وتیه‌کان و نابوری عیراق دروست نه‌کهن... بۆیه نه‌بێ حکومت رایان‌گوژی و ناوچه‌کانی سنور به چۆلی به‌یتیه‌وه و ناوچه نه‌وتایه‌کانیش له باتی کورد به عهره‌ب پاریزی.

له راگوژیانی ۱۰ تا ۲۰ کیلومه‌تر مه‌به‌ستیه‌کی تریش هه‌یه، که نه‌وه‌ش تیکدانی قولایی ستراتیجی جولانه‌وی شۆرشگیرانه‌ی خه‌لکی کوردستانه‌ تا بۆشایه‌ک له به‌ینی کوردی عیراق و کوردی ئێران و تورکیا و سوریه‌دا دروست بێ و کوردی عیراق نه‌توانی بۆ گه‌شه‌کردن و بۆ پیشه‌وه‌ چونی جولانه‌وه‌که‌یان قولایه‌کی نه‌ته‌وه‌ییان هه‌بێ، نه‌وه‌نده‌ی له تواناشدا بێ له وانی پارچه‌کانی تری کوردستان دابیری و هه‌ستی ئینتیمای بۆ نه‌ته‌وه‌ی کورد لاواز بکا یا نه‌یه‌تلی تا حکومتی مهرکهزی عیراق به‌ ئاره‌زوی خۆی و به‌و جۆره‌ی نه‌یه‌وی له عیراقدایه‌ کورد له قالب بدا.

بیتگومان له باتی نه‌وه‌ی حکومتی مهرکهزی به‌ چاوی گومان ته‌ماشای کورد بکا و له نه‌نجامدا بێ به‌ هاوولاتی ده‌ره‌جه‌ دوو یا سێ و له هه‌مو مافیکی مروی و نه‌ته‌وه‌یی بێ به‌ری بکری، له باتی نه‌وه‌ی نه‌و هه‌مو پاره و خه‌رجه‌ له راگوژیان و ده‌ره‌به‌ر کردنی کوردا سه‌رف بکری... له باتی نه‌وه‌ی ناوچه‌کانی چۆل بکری یا به‌ عهره‌ب بکری... له باتی نه‌وانه هه‌مو نه‌گه‌ر مافه‌ ره‌واکانی خۆی بێ بدری، زه‌ه‌روه‌نگ و چه‌وسانه‌وه‌ی له سهر لابی‌ری، وه‌کو عهره‌ب یا بلتین عهره‌بی به‌عسی ته‌ماشای بکری و هاوولاتی ناسایی عیراق بێ. نه‌و هه‌مو پاره و خه‌رجه‌ش له ناوه‌دان کردنه‌وه‌ی ناوچه‌کانی و گۆزه‌ران و ژانی‌دا سه‌رف بکری له سهر نه‌رزی خۆی و باو باپیرانی بیتیه‌وه و چه‌کدار بکری، دیاره‌ شوره‌یه‌کی پۆلایین دروست نه‌کا بۆ پارێزگاری نیشتمان‌که‌ی... نه‌وسا داگیرکه‌ری عیراق مه‌گه‌ر به‌ سهر لاشه‌که‌یدا هه‌نگاو بێ نه‌گینا به‌ دل و گیان به‌ری بێ نه‌کری.

له بری نه‌وه‌ی جوتیاری کورد له ناوچه نه‌وتایه‌کاندا ده‌ری‌کری و عهره‌ب کیش بکهن، له جیه‌ی نیشته‌جێی بکهن، نه‌گه‌ر مافه‌ ره‌واکانی گه‌له‌که‌ی به‌سه‌لمێن و نه‌گه‌ر نه‌و پاره و خه‌رجی له راگوژیانیدا سه‌رفی نه‌کهن له گۆزه‌ران و خۆش کردنی

ژیانیدا سەرف بکەن، چ پێویست بە ڕاگۆزانی ئەکا، چ پێویست بەو ئەکا بە
چاوی گومان تەماشای بکەن... بێگومان ئەو کاتە هەر وەک نەرزەکی خۆی پارێزگاری
لە بێرە ئەوە ئەکا.

دیارە ڕێگەی سەلمانندی مافی کورد و بە یەکسان تەماشای کردنی ڕێگەیەکی
ناسانتەر و مسوگەرتر، ڕێگەی جێبەجێ کردنی ئەمنی ستراتیجی پاراستنی یەکییتی
و پاشەپۆزی عێراقە ئەک ڕێگەی ڕاگۆزانی کورد و بە غەریب تەماشای کردنی...
چونکە ڕێگەی ڕاگۆزانی و نازاردان و چەوساندن و تەغریب و تەبعییس کردنی
ڕێگەیەکی سەخت و پڕ لە هەڵدێر، ڕێگەی لێک هەڵوێشەوانەوی عێراقە ئەک
پاراستنی یەکییتی عێراق و گەلی عێراق، هەر بەم ڕێگەیەش ئەمنی ستراتیجی
عێراق ئەکەوێتە مەترسییەوه. ٣ ی حوزەیرانی ٨٤

- ٤ -

ئەمنی ستراتیجی عێراق و مەسەلەی (تەبعییس) ئی کورد
لە میژوێ هەندێ لە کاربەدەستانی حیزبی بەعس، خەریکی هەول و
تەقەلایەکی بەردەوامن بۆ ئەوێ ئەوەندە بۆیان ئەکەن، بە هۆی دەسەلاتی
حۆکەمەوه کورد بکەن بە بەعسی و فەرھەنگی کوردی بشتیوتن و تەبعییس بکەن.
هەر چەنەندە سیاسەتی تەبعییس لە سالی ١٩٦٣ هەو سەری هەڵداوه، بەلام
پەرەسەندنی بەو شێوە فراوان و توندوتیژ لە پاش نەشەتالەوه دەستی پێ کردووه.
لەو هەلومەرجەدا کە کۆمەڵانی خەلکی کوردستان دوچاری ناھۆمییدی بۆین، بۆ
ماوەیەک بێ خاوەن و بێ پارێزەر ماھونەوه... دەستە دەستە فەرمانبەر و کرێکار و
مامۆستا و خوێندکار و کاسبکار و جوتیار و موختاری کورد بانگ ئەکران. هەرەشە
دەکرەن و نان پێریان لێ ئەکرا، یان پلە و پایە و پەرە و نیش پێ دانیان ئەخستە
بەر دەم، تەنھا بۆ ئەوێ بێن بە بەعسی ئەوێ لەم خۆ ماندوکردن و زەبروزەنگ
نۆاندەشەدا بۆیان کرا بە بەعسی بریتیە لە چەند سەد کوردێک کە لە کۆمەڵی
کوردەواریدا بە گەندوگو و پۆخەواتی حیزب و تاقەمەکانی تر و کۆمەڵ ناسراون.
شان بە شانی ئەو کارانەوی دەرھەق مەزھوقی کورد ئەکرا، دەست کرا بە
دەسکاری کردنی بەرنامەکانی پەرورە و خوێندن، ڕادیۆ و تەلەفزیۆن، گۆڤار و
پۆژنامەکان، بە شێوەیەکی ئەوتۆ کە فەرھەنگ و میژووی کورد بشتیوتن و
فەرھەنگی بەعسی بناختیشتە میتشکی. هەرەھا دەست کرا بە سەپاندنی مەشقی
(طلاح) و (فتوہ) لە هەموو قوتابخانەکانی کوردستان دا تا بتوانن هەر لە
مەدائیتەوه، کورد بونی خۆیان لە بێر بەرنەوه و فەرھەنگی بەعسی لە میتشکیاندا

بچه سپیتن، نینجا بۆ ئه‌وه‌ی نه‌و ته‌گبیره‌ سه‌ر بگری‌ ده‌ست کرا به‌ به‌ عسی کردنی مامۆستاگان و ده‌زگاگانی خوێندن و په‌روه‌ده‌... به‌و جو‌ره‌ نه‌بو هه‌ر خوێندکاریکی کورد روی بکردایه‌ خانه‌ی مامۆستایان، بۆ ئه‌وه‌ی وه‌ریگری‌ له‌ پێشدا نیستیما‌ره‌ی به‌ به‌ عسی بون نیم‌زا بکا... له‌ زۆر کارگه‌ و دانیره‌ی ده‌وله‌ تیشدا بۆ ئه‌وه‌ی کورد کاریکی پێ بدری‌ ناچار نه‌کرا بی‌ به‌ به‌ عسی و له‌ هه‌مو دانیره‌کانیشدا به‌ عسیه‌کیان به‌ ناوی (ضابط نه‌من) ده‌وه‌ نه‌کرده‌ کوێخایان، جگه‌ له‌ وه‌ش که‌ بۆ (ترفیج) و (قدم) نه‌بوانه‌ به‌ر له‌ هه‌مو شتی بی‌ به‌ به‌ عسی.

به‌لام نایا نه‌و هه‌مو هه‌ول و خۆ ماندوکردنه‌ی نه‌و کاربه‌ده‌ستانه‌ بۆ ته‌بعیس کردنی کورد و فه‌ره‌هنگی کورد له‌ پێناوی چی دایه‌ و؟ تا نیستا به‌ره‌مه‌که‌ی چی بوه‌؟

حیزی به‌ عس، حیزی عه‌ره‌به‌، ملیونه‌ها عه‌ره‌بی عیراقی له‌ به‌رده‌ست دایه‌، ره‌نگه‌ سه‌دان هه‌زار عه‌ره‌بیشی کردبی‌ به‌ به‌ عسی... نیست بۆ چی ده‌س له‌ ته‌بعیس کردنی کورد هه‌لناگرن، کون به‌ کون به‌ شوێنیدا نه‌گه‌ڕێن، هه‌ر چۆنی بی‌ ته‌بعیسی بکه‌ن...

ناخۆ له‌ به‌ر ئه‌وه‌یه‌ که‌ به‌ بی‌ کورد هه‌لناکه‌ن... ناخۆ نه‌یانه‌وی خێر و خۆشی و نیستیازاتی عه‌ره‌بی به‌ عسی بۆ نه‌میش به‌یتن، یا نه‌یانه‌وی په‌یامه‌که‌یان به‌ کورد بگه‌یه‌ن بۆ ئه‌وه‌ی له‌ ژێرده‌ستی و چه‌وساندنه‌وه‌ و پاشکه‌وتنی کۆمه‌لایه‌تی و فه‌ره‌هنگی و نابوری‌ پرگاری بکه‌ن؟

ناخۆ له‌ به‌ر ئه‌وه‌یه‌ سود له‌ به‌هه‌و توانای کورد وه‌ریگرن و حیزی به‌ عسی پێ به‌ هێز و به‌ توانا بکه‌ن و یه‌کسانی هاوولاتی عه‌ره‌بی عیراق و کوردی عیراق به‌سه‌لێن؟

یا خود ته‌بعیس یه‌کیکه‌ له‌ سێ چوکه‌له‌ی (ته‌رحیل و ته‌عریب و ته‌بعیس) و په‌یوه‌ندی به‌ نه‌خشه‌ی (نه‌منی ستراتیجی) عیراقه‌وه‌ هه‌یه‌، نه‌و نه‌منی ستراتیجیه‌ که‌ له‌ روانگه‌یه‌کی شوێنی یه‌وه‌ روی کردۆته‌ که‌م کردنه‌وه‌ و ده‌ریه‌ده‌رکردن و توانده‌وه‌ی کورد و سه‌پنه‌وه‌ی شوێن‌ه‌واری کوردستانی و نه‌ته‌وه‌یی ناوچه‌کانی.

به‌لێ چونکه‌ کاربه‌ده‌ستانی عیراق به‌روایان به‌ کورد نه‌بوه‌ و متمانه‌یان پێ ی نه‌بوه‌، به‌ چاوی‌ خائین و نیشتمانفروش و پیاوی بی‌گانه‌ سه‌یریان کردوه‌... له‌ به‌ر نه‌وه‌ نه‌وه‌ندی بزبان لوابی‌ له‌ بری‌ پازی کردنی خه‌لکی کورد و سه‌لمانندی مافه‌ په‌واکانی، که‌وتونه‌ته‌ وێژه‌ی کورد، گویا بۆ ئه‌وه‌ی خه‌ته‌ری کورد له‌ سه‌ر پاشه‌پۆژی عیراق دور به‌خه‌نه‌وه‌، خه‌ریکی ته‌رحیل کردن و ده‌رکردنی کورد بون، خه‌ریکی

تەبعییس و شتیواندنی فەرھەنگی بون، ناوچەکانی و فەرھەنگەکیان تەعەرب کردووە.

تەبعیسی کورد کە یەکیەک بوو لە سێ چوکلەکە، بۆ ئەوە نەبوو نەتەوێ کورد بە لای میری راپکێشتی و، لەو پێگەیەوێ بڕایەتی کورد و عەرەب بە هێز بکا و پاشەرۆژی عێراق و، یەکییتی گەل و نەرزێ عێراق مسۆگەر بکا و لە پارچە پارچە بون بیپاریزی.

تەبعیسی کورد بۆ ئەوە نەبوو کە میری هەول بەدات دۆستایەتی کورد بۆ خۆی دابین بکا و لە فیتی پێگە و تەفرە خواردن بیپاریزی... یا وەک ئەلێن: دۆزمنانی عێراق لە خشتەیان نەبەن و نەیانکە ئەوە بە گۆ حوکمی عێراق دا.

نەخێر تەبعیسی کورد بۆ هیچ شتێ لەوانە نییە، بەلکە بۆ بەگۆرا چونی جولانەوێ شۆرشگێڕانی خەلکی کوردستانە. هەڵدانە بۆ لاواز کردنی جولانەوێ کورد و کەنە کردن لە کۆمەڵی کوردەواریدا.

بۆ ئەوەیە لە لایەکەوێ نەوێندە ئەکری، کورد بە سەر خۆیەوێ بکەن بە جاسوس و هەلسوکەوتی خەلک و تیکۆشەرائی کۆمەڵی کوردەواری بخەنە ژێر چاودێریەوێ و هەر کاتی وێستیایان راپیان بکەن. لە لایەکی تریشەوێ، هەول بەدەن ئەوێندە بۆیان ئەکری، بە ژۆر خەلکی کورد لە جولانەوێکە دا بپەن، ریسوایان بکەن و بیانشکێن بۆ ئەوێ وەک مەزقێش ئەوانە سوک بکەن، و لە نەتەوێکەیان بشۆرێنەوێ و خەلکی خەمەتکردنی مەسەلە میللەتەکە خۆیان نەمێنی و، ئەگەر بکری بپیانکە ئەوە بە گۆ مەسەلە پەواکە خەلکی کوردستان دا.

هەمیشە دەسلەتدارانی عێراق، هەر یەکیان لە پوانگە تایبەتی خۆیەوێ هەولی ئەوێ داوێ کورد لە عێراقدا بەو شێوەیە لە قالب بدا کە لە پەرژەوێندە خۆیەتی... هەر لە زەمانی ئینگلیزەوێ تا نەمەز ئەو تەقەلایە بەردەوامە و دەستی لێ هەڵنەگیراوە، مەبەستی بنەڕەتی هەموو ئەوانەش یەک مەبەستە نوێش ئەوێە کە کورد لە عێراقدا دابپەن لە نەتەوێ کورد، بە جوۆی هەست نەکا کە بەشێکە لە نەتەوێ کورد، بەلکە لە سەرەدەمی ئینگلیزدا هەول و تەقەلایە پەوێ بو کورد ناچار بێ خۆی بە بەشی لە بریتانیای گەورە بزانن... و نیتستاش بۆ ئەوێە کە بە ناچارێ دابپەن لە هەستی (انتماء) بۆ نەتەوێ کورد و بپن بە بەشی لە نەتەوێ عەرەب، لە عەرەبیشدا بپن بە بەعسی، تا بە ناسانی و ناسایی هەموو عێراق بە بەشێکی خاکی عەرەب حساب بکری.

ئەگینا ئەگەر پەوا و متمانەیان بە کورد هەبە، نەک بە کوردی کوردپەرور،

تەنەت نەگەر پروایان بە کوردی بە عەسی ھەبە:

- لە ناو خەلکی خانەقینی تەعەرب و تەبەیس کرۆ و پاگۆتێراودا سەدان کوردی خۆفروۆش و بە عەسی ھەبە بۆچی پێگەیان نادەن ئەوانە بگەرێنەو، تەنەت ئەوانە بون بە نەمن و ئیستیخباتات و جەیشی شەعبی و بە عەسی.

- لە ناو ئۆردگا زۆرە ملیکاندا سەدان جاش و خۆفروۆش و بە عەسی ھەبە بۆ متمانەیان پێ ناکرێ و پێگەیان نادری بگەرێنەو گوندەکانی خۆیان.

حەسەبی بە عەس بەم جۆرە، بەو ھەست و ھەلوێستی برۆا نەبۆنەو، بەو سیاسەتە بە بە عەسی کردنە کورد، قازانجی نەکردو، نەیتوانیوە سود لە دۆستایەتی و وزە و توانای خەلکی کوردستان وەرگیری بەلکو خۆی ناخۆشەویست و ناشرین کردو، رق و ناپەزایی خەلکی کوردستانی زیاتر کردو، لە بریتی نزیك کردنەو کورد لە حەسەبی بە عەس، بۆتە ھۆی دور کەوتنەو کورد لەو حەسەبە، بۆتە ھۆی ئەوێ چون بە عەسی برۆای بە کورد نیە ناوا کوردیش برۆای بەو نەبێ.

نەگەر بێتو، ئەو ھەموو خەرج و ھەول و تەقەلایە حەسەبی بە عەس پوی لە پەیدا کردنی دۆستایەتی کورد بۆای، پوی لە پەیدا کردنی متمانە کورد بۆای بە حوکمە کە، نەکرا کورد دۆستێکی بە ھێز و بە کەلکی بۆای. نەگەر لە بری بە بە عەسی کردن و ھەولی تواندنەو، مافە پەواکانی دا بین بکرایە و بە چاری یە کسان لە گەل عەرەبی بە عەسی تەماشای بکرایە، ئەوا نەکرا کورد دۆستێکی نەمین و دڵسۆزی بۆای... ئەو کاتە نەک مەترسی لە کورد نەئەبو، نەک پتوێستی نەئەکرد بە زۆر بیکردایە بە بە عەسی بەلکو نەیتوانی دلتیا پشتی لێ بکاتەو و بەشینکی دور و درێژی سنوری نیشتمانی پارێزراو بێ لە ھەموو جۆرە پیلان و ھێرش و پەلاماردانیکی دۆزمنانی عێراق. ٤ ی حوزەیرانی ٨٤

- ٥ -

نایا مانەوێ وەزعی ناناسایی کوردستان لە قازانجی کتیبە؟

نەو، لەم ھەلومەرجە ئیستای کوردستان دا، بە وردی چاوتیک بە شۆتە جیا جیاکانی کوردستان و لایەنە جۆراو جۆرەکانی کۆمەلای کوردەواری دا بخشیتێ، پەنگە سەیری لێ بێ کە سەرەرای پراوەستاندنێ شەپ لە کوردستان دا کە چی باری ناناسایی ھەموو لایەنێکی ژبانی کوردایەتی گرتۆتەو بە بێ ئەوێ خاوەنەوێ ئەو بارە و ئاسایی بونەوێ بەکوێتە بەر چاوە.

ھێشتا سەدان کوردی سیاسی کە لە سەر جولانەوێ کورد گیراون لە زیندانەکانی میری دان و چەندین کەسیشیان لە ژوری سێدارە چاوەروانی

نهجمامیتکی نادیار نهکهن، سهره‌پای نه‌وه‌ی یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان په‌یتا په‌یتا داوای نازاد کردنیان نه‌کا.

هیشتا هه‌زاران کورد دهره‌ده‌ری دهره‌وه‌ی عیراقن، زۆریه‌یان به‌ په‌رۆشه‌وه نه‌یان‌ه‌وئ بگه‌په‌نه‌وه نیشتمان و ناو که‌سوکاری خۆیان، به‌لام نازانن چاره‌نوسیان چی لی به‌سهر دئ.

سه‌دان فه‌رمانبهر و کرتیکار و موچه‌خۆری تریش که به‌ هۆی هه‌لومه‌رجی پیتشوی کوردستان و به‌ هۆی جولانه‌وه‌ی شۆرش‌گه‌یترانه‌ی میله‌له‌ته‌که‌مانه‌وه له‌ کار و نیشی خۆیان دهر کراون، چاوه‌پوانی نه‌وه‌ن چاره‌سهری کیشه‌که‌یان بکری و بگه‌په‌نه‌وه سهر کار و پیشه‌ی خۆیان و مال و مندالیان له‌ ده‌ست باری سه‌ختی گوزه‌ران و ژیان پزگار بکه‌ن.

سه‌دان خۆتندکاری کورد که‌ گیراون، له‌ خۆتندن دهر کراون به‌ هۆی سیاسی و له‌ سهر جولانه‌وه‌ی شۆرش‌گه‌یترانه‌ی کورد به‌ ته‌مای نه‌وه‌ن قاپی کۆلتیج و په‌یمانگا و قوتابخانه‌کانیان بۆ بکریته‌وه و بگه‌په‌نه‌وه خۆتندنی خۆیان ته‌واو که‌ن، که‌ چی تازه‌ هی تریان لی دهر نه‌کری و زانکۆ و په‌یمانگاكان قاپی له‌ پویان دا دانه‌خه‌ن.

خه‌لکی سه‌دان گوندی راگویتزراوی کوردستان که به‌ زۆر په‌وانه‌ی شوینی تر کراون یا په‌رش و بلاو که‌راونه‌ته‌وه یا خه‌زینراونه‌ته‌ ئۆردوگا زۆره‌ ملیه‌که‌انه‌وه، ههر دهره‌ده‌رن و له‌ زه‌ویوزار و کانی و کاریز و په‌ز و باخ و کوردستانی باو و باپیرانیان قه‌ده‌غه نه‌کری‌ن.

هیشتا هه‌زاران خه‌یزانی عه‌شایه‌ری عه‌ره‌ب، که به‌ زۆر هه‌ینراون بۆ ته‌عربی کوردستان، له‌ سهر خاکی زه‌وت کراوی جوتیاری راگویتزراوی کوردستان ماونه‌ته‌وه و نه‌گه‌راونه‌ته‌وه شوینی نه‌سلی خۆیان.

هیشتا چه‌ندین هه‌زار هاوولاتی کوردی بارزانی بێ سهر و شوین و چاره‌نوس بزر چاوه‌پوانی سهر‌فراز بون نه‌که‌ن و چه‌ندین هه‌زار خه‌یزانی بارزانی به‌ جی ماو و بێ که‌س و کار و له‌ هه‌مو خه‌مه‌تی نینسانی بێ به‌ش به‌ نومییدی گه‌راونه‌وه‌ی کوپ و باوک و برایان شه‌وان رۆژ نه‌که‌نه‌وه. به‌ هه‌زار کوردی فه‌یلی له‌ ولات دهر‌کراویش دهره‌ده‌ری وولاتانن و نه‌پرسن ناخۆکه‌ی له‌و مه‌ینه‌تیه‌ دهر‌باز نه‌بن.

هیشتا، سهره‌پای نه‌وه‌ی که‌ دیه‌نی گۆزه‌پان و شه‌قامی شاره‌کانی و پتگه‌ و بانی نیوان شار و لادی کوردستان، به‌ سه‌دان ئوتومبیل و تانکی زرتپوش و پر له‌ چه‌کدار، سه‌دان په‌بیه‌ی سه‌ربازی سهر‌لوتکه‌ی شاخ و سهر‌گرد و ته‌پۆلکه‌کان، نه‌ک ولاتیکی پر شه‌ر و کیشه‌ نه‌هه‌یتته‌ به‌رچاوی مروڤ، به‌لکو نه‌گه‌ر بێگانه‌یه‌ک چاوی

پن بکهوئ ولاتیکی داگیرکراوی دپته بهر چاو. نه مانه هه مو جگه له وهی که دهیان مۆلگهی جاش دژی کۆمه لانی خه لک و جولانه وه که یان په دهیان پن نه درئی و هه ول و کۆششی میری پوی کردۆته دامه زرانی دهیانی تریش به ناوی (افواجی) سوکه وه، نه مانه هه مو له تهک ده زگا کانی تر دا به بی هیچ دودلی و لیکدانه وه یه ک ده ست وه نه دهنه ژبانی هاوولاتی کورده وه و هیچ بهرگرتتیکی میریش نیه بۆ پاراستنی ژبانی شه خسی هاوولاتی.

نه مانه هه مو جگه له وهی که هیشتا له زۆر شوین به زۆره ملی هاوولاتی کورد، فه رمانه بهر و کرێکار و خوێندکار و مامۆستا و هونه رمه ند و نه دیب ناچار نه کهن که بن به به عسی یا جه یشی شه عسی، وه له هه مو بواریکی دامه زراندن له کار و مه رکه زی گرتنی ده وله تدا له ته رفیع و له زه ماله و له خوێندن و له نیشته جی بوندا جیاوازی زه ق و ره ق له به ینی کورد و غه یری کوردا نه کرئ، ته نانه ت کورد له شاری که رکوکی کوردستان دا بۆی نیه وه ک هیچ هاوولاتیه کی تری عیراق خانو دروست بکا و زه وی بۆ خۆی بکرئ و به سه رهستی تیا بژی.

نهم هه مو شته نا ناساییانه، سه ره پای شه ر راوده ستاندن و بۆ پیتشه وه چونی و تووێژ رهنگی بارودۆخی کوردستانی رشتوه و هه ندی دهسته و تا قم چ له پیزی جولانه وهی کوردا و چ له لای میری سورن له سه ر مانه وهی نهم باره نا ناساییه کوردستان، بۆیه نه پرسین مانه وهی وه زعی نا ناسایی کوردستان له قازانجی کتی دایه؟ - که پانه وهی سه دان گوندی راگوێزراو، گه پانه وهی دهیان هه زار جوتیاری ده ره ده ر بۆ ناوچه کانی خویان، جگه له وهی که نه بینه هینتیکی گه وهی به ره هم هیتان له شکرکی گه و ره و له شکاندن نه هاتوی نه و تو پینک نه هینتی که وه کو گیانی خۆی له دژی په لامار دانی نیران، دیفاع له به شیتیکی دور و درێژی سنور بکا و نه و کاته میری نه توانی زۆری نه و هیزه سه ر یازی له و شوێنانه سه نگه ری به ستوه، یا له سه ر قوته ی شاخ و گرد و ته پۆلکه کانی کوردستان ره بییه ی لیدا وه، بیان بات بۆ جه بهه کانی جه نگ له سه ر سنوری نا وه راست و خواروی عیراق بۆ تینک شکاندن په لاماردانی بینگانه.

- به هه له شه اندنه وهی جاش و (افواج) ی سوک و نه هیشتنی ده ستدریژی بۆ سه ر خه لکی کوردستان و پینگه گرتن له ده ست وه ردانی نه وانه و (منظمه) و (امن) و (استخبارات) و چه کداری تر له ژبانی شه خسی هاوولاتی کوردا و به جیبه جی کردنی ئیسلامی زه راعی به قازانجی جوتیاران و، پینگه گرتن له بوژانه وهی ده ره به گایه تی، له ژیر چه تری ناشتی و سه لماندنی مافه ره واکانی کوردا، له جیگه ی

چەند دەستەپەك چەكدارى كرى گرتە و دەرهەگ ھەمو خەلكى كوردستان نەبە
شورەپەكى قايم بۆ پاراستى نىشتەمان و پوچەل كوردنەو ھى پىلانى دوژمان و
شكاندى ھىرش و پەلاماردانى داگیركەرى نىترانى.

- بە بەردانى زىندانىە سیاسىيەكان و برا بەرزانیەكان و خوش كردنى زەمینە
گەرانیەو ھى كوردە فەیلیەكان و پەنا بەرە سیاسىيەكان و ساز كردنى دەرەفەتى
دیمۆكراتیانە بۆ بەشداری تەواوی خەلك كە حوكمەرانى خۆی و خزمەتى گەل و
نىشتەماندا، دلخۆشى و متمەنەپەكى وا بە كار بەدەستان پەیدا نەبێ كە ھىچ
پتەویستىە كیان نەمیتێ بە زىندان و تۆقاندنى خەلك بۆ پاراستنى دەسەلاتى حوكم،
بەلكو نەو خەلكەى نازاد نەبێ و مافى دیمۆكراتى خۆى دەسگیر نەبێ، خۆى نەبیتە
شورەپەكى پۆلابىن بۆ پاراستنى ئاسایشى ولات.

- بە دەست ھەلگرتن لە سیاسەتى تەبعیس و زەبروزەنگ نواندن بۆ نەو ھى
چەند سەد كوردێك بكەن بە بەعسى یان جەیشى شعبى، بە رینگەدان بە رێكخراوە
سیاسى و دیمۆكراتى و پىشەپەكانى كوردستان، نەتوانن نەك ھەر نەو ھالەتە
نەھێلن كە كورد لە حیزبى بەعس دور نەكەوتتەو و بە زالم تەماشای ئەكا، بەلكو
لە سێبەرى ناشتى و براپەتەى و سەلماندى مافى كورد بە ھۆى نەو رێكخراوانەو
ھاوپەیمانى بە ھىز پەیدا بكا و دوستانەتى مەللەتى كورد مسۆگەر بكا. تا ھەمو
كۆمەلانى خەلكى عێراق یەك ریز بە گژ دوژمانى گەل و نىشتەمان دا بچن و
خەرىكى پاراستن و گەشەپێدانى عێراق بن.

بەمجۆرە لا بەردنى بارى ئاناسایى كوردستان بە قازانجى گەل و نىشتەمان
نەگەرێتەو، یەكێتى خەلكى عێراق پتەو ئەكا، گومان و دودلى ناھێلن، بەرگری
لە پاراستنى عێراق خورت و بە توانا ئەكا، زەمینەى گەشە كردن و پىشكەوتن خوش
نەكا و پیلانەكانى دوژمانى گەلى عێراق تێك نەشكێنن.

كە چى مانەو ھى نەو وەزە نالەبار و ئاناسایى، نەبیتە مایەى بەدبىنى و
بێ برەوى خەلكى كوردستان، نەبیتە ھۆى پەیدا بون و گەشە كردنى دژایەتى
كردنى دەسەلاتى حوكم لە عێراق دا، نەبیتە مایەى دل رەنجانى جوتیاران، كرىكاران،
خوتەنكاران، ھونەرمەندان، نەدیب و نوسەران، مامۆستایان و كاسبكاران لە
كوردستان دا، نەبیتە مایەى نەو كە ھەمو كەس لە كوردستان دا چاوەران بن،
ھەولیش بەدەن رۆژى زو تر لەم حكومەتە رزگار بن كە نەم وەزە ئاناسایى بۆ ساز
كردون.

بەوا تاپەكى تر نەبیتە ھۆى لاواز كردنى جەبەى ناوخۆى عێراق و تێكچونى

ته‌رازوی هیز له‌و جه‌نگه چاره‌نوس سازه‌دا که خه‌لکی عیراق دوچار ی بون.
به‌لام نایا نه‌هیشتی وه‌زعی ناناسایی له‌ کوردستان دا به‌ قازانجی کتی و
مانه‌وه‌ی له‌ به‌رزه‌وندی کییه؟

هم‌مونه‌و لایه‌ن و که‌س و تاق‌مانه‌ی، پاراستن و پیشکه‌وتن و بۆ
پیشه‌وه‌چونی عیراقیان مه‌به‌سته، هم‌مونه‌وانه‌ی به‌ هیز بونی جه‌به‌ی ناوخۆ
عیراق و برایه‌تی کورد و عه‌ره‌ب و سه‌رکه‌وتنی هه‌ول و ته‌قه‌لای دلسۆزانه و
مه‌سنولانه‌یان گه‌ره‌که بۆ چاره‌سه‌ر کردنی مه‌سه‌له‌ی کورد به‌ ناشتی، هم‌مونه‌وانه‌ی
دژی هه‌لگیرسانه‌وه‌ی شه‌ری شوم و وێرانکه‌رن له‌ کوردستان دا، نه‌هیشتی وه‌زعی
ناناسایی کوردستان به‌ قازانجی خۆیان و مه‌سه‌له‌ نیشتمانیه‌که‌یان.

هم‌مونه‌و که‌سانه‌ش که‌ له‌ سه‌ر حیسابی برایه‌تی کورد و عه‌ره‌ب، له‌ سه‌ر
حیسابی جه‌به‌ی ناوخۆی عیراق، له‌ سه‌ر حیسابی لاواز بونی به‌رگری عیراق دژی
داگیرکه‌ران و، له‌ سه‌ر حیسابی شه‌ر و پشتیوی له‌ کوردستان دا خه‌رنیکی ده‌وله‌مه‌ند
بون و به‌ ده‌ نه‌خلاقی و خۆ قایم کردن، مانه‌وه‌ی وه‌زعی ناناسای کوردستان به
قازانجیه‌یه. ئینجا نه‌وانه‌ چ له‌ ریزی میری دا بن یا کۆنه‌په‌رستانی کورد بن، که
نه‌وانه‌ش بیانه‌وه‌ی یان نه‌یانه‌وه‌ی، راسته‌وخۆ یان ناراسته‌وخۆ خزمه‌تی دوژمنانی
عیراق نه‌که‌ن، خزمه‌تی داگیرکه‌رانی ئێران نه‌که‌ن و تیاچونی عیراق و پارچه‌ پارچه
بونی عیراقیان نه‌وی. ۵ ی حوزه‌یرانی ۸۴

- ۶ -

مافی مرۆڤ له‌ ژێر سایه‌ی حکومه‌تی عیراق دا

پێزگرتن له‌ مافی مرۆڤ و پاراستنی که‌رامه‌تی، هم‌ بنچینه‌ی دامه‌زراندنی
سه‌ربه‌ستی و ناشتی و دادپه‌روه‌ریه، هم‌ پێوانه‌ی پێز و په‌وا بون یا نا‌په‌وایی و
خرابی هه‌ر پێیم و ده‌سه‌لاتیکی حوکه‌مه‌.

فه‌رامۆش کردنی مافی مرۆڤ و پێشیل کردنی گه‌لی جار بۆته‌ هۆی نه‌وه‌ که
کاری وا دزیو و ناشیرین ده‌رحه‌ق مرۆڤ بکری، که‌ وێژدانی مرۆڤایه‌تی نازار بدا و
بییه‌ژێتی.

له‌ به‌ر نه‌وه‌ هم‌موره‌ ده‌وله‌تانی پیشکه‌وتوی دنیا، پێزگرتنی مافی مرۆڤ و
پاراستنی که‌رامه‌تیان کردوه‌ به‌ به‌ردی بناغه‌ی یاسا و به‌رنامه‌ی کاری سیاسی و
به‌په‌روه‌بردنی سه‌رحه‌م کاروباری ده‌وله‌ت و کۆمه‌ڵ و، چه‌ندین یاسای تایبه‌تیان بۆ
حوومه‌ت گرتنی مافی و که‌رامه‌تی مرۆڤ جێگیر کردوه‌.

نه‌و ده‌وله‌تانه‌ش که‌ به‌شداریان کرد له‌ پێکه‌راوی نه‌ته‌وه‌ یه‌که‌گرتوه‌کان دا، له‌

بەر دەمی هەموو دەوله تان و میللەتانی دنیا و وێژدانی خۆیان دا، بەلێنیان دا که به تهواوی نیلتیزام هەم به پروانامە ی رێکخراوی نەتەوە یە کەگرتووەکان و، هەم به (بە یانی جیهانی مافی مرۆڤ) هەو بکەن و، چیتەر مافی مرۆڤی ولاتانی خۆیان فەرآمۆش نەکەن و کەرەمەتی پێشیتل نەکەن.

بەو پێیە نەبو هەموو حۆکمرانەکان لەو بەگەن کە (مرۆڤ هەموو بە نازادی و یەکسانی لە ماف و کەرەمەت دا لە دایک نەبن، و عەقل و وێژدانیان پێ بەخشاوه، نەبێ بە گیانی براهەتی لە گەل یە کتر رهفتار بکەن).

و هە کە (هەموو کەس مافی ئەو ی هە یە بە نازادی بە شداری هەر کۆر و کۆنۆنەو یەکی هێمنانە بکات و هەر گیز نابێ کەس ناچار بکری بچیتە هیچ جوو رێکخراوی کەو).

و هە کە (نابێ هیچ مرۆڤی بە زۆر بگیری یا حیزز بکری، و هە نابێ هیچ مرۆڤی نەشکەنجە بدری یا رهفتاری درندانە و رهقه کاری لە گەل بکری، نابێ سزای قورس بدری یا کەرەمەتی بریندار بکری).

عیراق، و هە ک یە کینک لەو دەوله تانە ی لە رێکخراوی نەتەوە یە کەگرتووەکان دا بە شداری بوو و، بەلێنی بەو دەوله تە بە شدارانە و بە پای گشتی جیهان داو هە کە نیلتیزام به پروانامە و بە یانی مافی مرۆڤه و بکا و، حورمەتی نازادی و مافی مرۆڤ بگری و، رێگە نەدا کەرەمەتی مرۆڤ پێشیتل بکری. کەچی یە کیکە لەو حکومە تانە ی لە کۆنۆنەو ناوی دەر کردووە بەو ی کە حورمەتی مافی مرۆڤ ناگری و پێشیتل کردنی مافی مرۆڤ و کەرەمەتی نینسان بۆتە نە ریتیکی جیگیر لە لای داو و دەزگاکانی حکومەتی عیراق.

سەرە پای ئەو هەندێ فەقەرە ی دەستوری عیراق لە بارە ی مافی مرۆڤ و حورمەت گرتنی کەرەمەتیەو ئەدوێ، و هە یاسای (ئەصولی محاکمە ی جەزائی عیراق) سالی ١٩٧١، هەندێ رێوشوونی تاییبەتی دائەنی بۆ ئەو ی کەس بە نارهزو نەگیری و نەخرێتە ژێر نەشکەنجە و نازاردانەو.

سەرە پای ئەو هە کە عیراق جاریکی تر لە ٢٥ / ١ / ١٩٧١ دا پەیمانی ناو دەوله تی مافی مەدەنی و سیاسی مرۆڤی ئیمزا کردووە، و هە سەرە پای ئەو ی کە چەندین جار لێژنە ی مافی مرۆڤ لە جنیف سەرئنجی کار بە دەستانی عیراقی راکیشاوه بۆ ئەو هە کە حورمەتی کەرەمەت و مافی مرۆڤ ناگیری و پروانامە ی رێکخراوی نەتەوە یە کەگرتووەکان و بە یانی جیهانی و مافی مرۆڤ لە عیراق دا پێشیتل نەکری.

کهچی هاوولاتی عیراقی لهسەر سادهترین (اخباریه) و راپورت کیش نهکری
بۆ لیتیرسینهوه و لیدان و ههلواسین، له کاتیک دا دهیان دهزگا له عیراق دا دروست
کراوه بۆ گرتن و لیدان و گوم کردن و ههلواسین و کوشتن و دسدزێزی بۆ سەر مافی
مرۆقاییهتی هاوولاتی، بهلام هیچ دهزگایهک نیه بۆ پارێزگاری و لهسەر کردنهوهی
هاوولاتی که دسدزێزی نهکریته سەر.

له وهتهی دهولهتی عیراق دامهزراوه کاربه دهستانی حکومهت بۆ پارێزگاری
حوکمه کهیان ههمیشه پهنايان بردۆته بهر ڕێگهی زهبروزهنگ بۆ سهرکو تکردهن و له
ناوبردنی موعارهزه، تهنانهت نهگهر موعارهزه که چهکدار و توند و تیشیش
نهبویت، بهلکو هێمنانه و سیاسی و لهسهرخۆش بویت.

نمونهی نهو زهبروزهنگ نوانده بێ جێیه، نهگهر چی میژوی دهسهلاتداره یهک
له دوا یه که کانی عیراقی پر کردوه، ههر له مانگی راپورددا، له مانگرتنی
هێمنانهی خوتندکارانی کوردستان دا له شاری ههولێر و کهرکوک و سلیمانی،
کاربه دهستانی دهزگا کانی کهوتنه گیانی خوتندکاران و له شاری کهرکوک به ناهق و
به ناڕهوا خوتندکار نهجات نیسماعیل و له سلیمانی شێش کهسیان شههید کرد و
نیستاش دهیان کهس له گیراوه کانی نهو مانگرتنه هێمنانهیه له سهردابه کانی
دائیره کانی نهشکهنج و لیدان دا ماونه تهوه.

نازادی و دیموکراتی و سهر به سستییه شهخسیه کانی هاوولاتی عیراقی له هیچ
کات و سهرده میتکا حورمهت نهگیراوه و نه بهو، جێگهی داخه نه مه بۆته تهقلیدیک
له حوکم کردنی عیراق دا، چه ندین حکومهت هات و ڕۆیشت و گۆڕا، کهچی
وهزعی نازادی ئینسان و پارێزگاری کهرامهتی مرۆف ههر وهکو خۆی ماوه تهوه.

نیستاش پاش دوو جار لیبوردنی گشتی زندانییه سیاسییهکان و، پاش ههول
و ماندوبونیکێ زۆری یه کیتی ی نیشتمانی بۆ بهردانی چه ند سهد گیراوێکی
سیاسی تر، زیاتر له ههزار کورد له له سهر مهسه لهی سیاسی جوړاوجۆر گیراون له
زیندانه کانی میری و گرتوخانه کانی دهزگاکان دان، که له وانه زیاتر له ۲۰ کهسیان له
ژوری سیداره دان و مه رگ هه ڕه شه یان لێ نه کات. له گه ل نه م وتاره دا ناوی
لیسته یهکی بلاونه کهینه وه.

نیستاش زیاتر له چوار ههزار کوردی بارزانی له گرتوخانه یهکی تایبه تی
نه ناسراودا بێ سهر و شوێن، له هه مو مافیکی مرۆف و له هی گیراوی سیاسی بێ
به شن، ته نانهت بۆ سالتیک نه چێ ڕێگهی (مواجهه) ی هیچ که سیکیان نه دراوه،
به بێ نه وهی که به ناشکرا محاکمه که رابن یان تاوانه کانیان ناشکرا بێ. که

بیگومان ۸۰٪ی نه‌وانه به‌بی تاوان و پرەش بگير له زیندان خزینارون.
هه‌روه‌ها سه‌دان مەروڤی سیاسی عه‌ره‌ب گيراون و له زیندانه‌کان دا ماوان و
هه‌ندیک له‌وانه به‌ی سەر و شوین.

له گه‌ل نه‌وه‌دا که حکومه‌تی عیراق چه‌ندین به‌لگه و په‌یمانی ناوده‌وله‌تی
مۆر کردوه دژی نه‌شکه‌نجه و لیدان و هه‌لواسینی مەروڤ، له ده‌ستوری عیراقیش دا
نه‌شکه‌نجه‌دان قه‌ده‌غه کراوه و، به چه‌ندین یاسای تری عیراقی پێ له‌وه گيراوه که به
زۆری لیدان و نازاردان (اعتراف) له گيرای سیاسی وه‌ریگیرێ.

که‌چی نه‌شکه‌نجه‌دان، به‌وه به مه‌سه‌له‌یه‌کی ناسایی و به به‌رچاوی
لیپه‌سراوانه‌وه هه‌مو ده‌زگاکانی نه‌من و نیستی‌خبا‌رات و هی تر نه‌شکه‌نجه له گه‌ل
هاوولاتی عیراقی دا به کار نه‌هێن نه‌گه‌ر له‌سه‌ر ساده‌ترین اخباریه گیرایی.

ریک‌خراوی لیپه‌وردنی جیهانی (نه‌منستی) و لیژنه‌ی مافی مەروڤ له
ریک‌خراوی نه‌ته‌وه یه‌که‌گرتوه‌کان چه‌ندین جار نا‌په‌زایی و بیتزاری خۆیان له‌سه‌ر لیدان
و نه‌شکه‌نجه‌دانی گيرای سیاسی به لیپه‌سراوانی حکومه‌تی عیراق گه‌یانده‌وه.

که‌چی به ته‌نها له کاتی خۆپیشاندانه گه‌شتیه‌کانی کوردستان سالی ۱۹۸۲
له‌و خه‌لکه‌ی له کاتی خۆپیشاندانه‌کان گيران زیاتر له ۱۰۰ خۆپه‌ندکار و هاوولاتی
کورد له ژێر لیدان و نه‌شکه‌نجه‌دا له ناوچون و تا نیستاش به‌ی سەر و شوین.

نێمه له کاتیک دا داوا له کاربه‌ده‌ستانی حکومه‌تی عیراق نه‌که‌ین که
کارێکی وا بکات حوره‌تی که‌رامه‌ت و مافی هاوولاتی عیراقی بگیری و
په‌روانه‌ی نه‌ته‌وه یه‌که‌گرتوه‌کان و به‌یمانی جیهانی مافی مەروڤ پشیل نه‌کړێ و،
داوا نه‌که‌ین گيراه سیاسیه‌کان نازاد بکړین و سنوریک بۆ لیدان و نه‌شکه‌نجه‌دان
دابهرێ، داوا له هه‌مو نازادپه‌خواز و ریک‌خراوه‌کانی مافی مەروڤ و پاراستنی مافی
زیندانی سیاسی و له هه‌مو ده‌وله‌تانی پشکه‌وتوی دنیا و رای گه‌شتی جیهانی
نه‌که‌ین که: داوا له حکومه‌تی عیراق بکه‌ن گيراه سیاسیه‌کان نازاد بکړین. ۶ ی
حوزه‌یرانی ۸۴

- ۷ -

حکومه‌تی عیراق و گه‌مه‌ی موفاوه‌ضات

یه‌کێک له‌و مه‌سه‌له سه‌ره‌کیانه‌ی که بۆته هۆی دواکه‌وتن و ده‌رد و به‌لای
گه‌لانی رۆژهه‌لات نه‌بونی نازادی و سه‌ریه‌ستی و هه‌بونی (استبدای شرقی) یه.
استبدادی شرقی به‌ دژپه‌ی چه‌ندین قه‌ره‌ن بۆته نه‌ریتی باو و زالی
حوکمه‌رانی له هه‌مو ناوچه‌ی رۆژهه‌لات دا.

نینسان له سهر پچوکتیرین داوای ره وای خۆی له وانهیه نهک ههر نازار بدری،
 به لکو له وانهیه به ناهق به نهشکه نهج و نازار بکوژی.
 یه کتیک له و دهوله تانهی پرپه پری وشه ی (استبدادی شرقی) تیدا بوته
 نه ریتی حوکمرانی، دهوله تی عیراق بوه له وه تی دامه زراوه.
 له عیراق دا نازادی پیکه وه نانی حیزب و نه قابه و ریک خراو نه بوه.
 له عیراق دا نازادی مانگرتن و خۆپیشاندان نه بوه.
 نازادی روژنامه نو سین و ده برینی بیرو را و داوا و په خنه نه بوه.
 به لکو له عیراق دا مافی مرۆف هه میسه پتیشیل کراوه و نه بت نینسان له و
 قه فه زه دا بچولیتیه وه که ده ولت بۆ دیاری کردوه نه گینا تووشی سزادان نه بت، جا
 له وه زعیککی وادا که نازادی و ژبانی دیموکراتی و ژبانی پارله مانی، نه به مه عنای
 راسته قینه و نه به مه عنای روکش نه بت، نینسان دوو ریکه ی له بهره مه دایه:
 یا سهر شوژکردن بۆ واقعی حال و رازی بون به و چاره نو سه ی بۆ دیاری
 کراوه که بریتیه له دیلی و زه لیلی.
 یا خود بهره نگاری و روبه روبونه وه و یاخی بونی تاک و به کۆمه ل له پوی
 واقعی حال واته (استبداد) نه گهرچی ناخۆش یا نا ئومیدانه ش بی.
 له بهر نه وه ی میلله تی کورد هه رگیز ده وله تی خۆی نه بوه تا بزانی له ویش دا
 ههر (استبدادی شرقی) زال نه بو، مافی مرۆف پتیشیل نه کرا یا ریکه یه کی تری
 ژبانی نه گرت، به لکو میلله تی کورد هه میسه بت ده ولت و ژێرده سته و چه وساره و
 زولم لیکراو بوه، له ژێر باری جهور و زولمی (استبدادی شرقی) دا نالاندویه تی،
 به لām جیکه ی سه ره ره زیه بۆ هه مر کوردیک که میلله تی کورد به درێزایی میژوی
 خۆی، له هیچ زه مان و له هیچ زه مینیکدا سه ری شوژ نه کردوه بۆ واقعی حال و
 زولم و زۆر و نیستیبداد و دیلایه تی قبول نه کردوه، بۆیه به شیککی میژوی
 روژه هلاتی ناوه راست پیکدئ له شهر و شوژی کورد له گه ل ده وله تانی ناوچه که.
 نه ته وه ی کورد، نه گهرچی ده وله تیشی نه بوه، به لām نه گهر له گه ل نه ته وه
 گه وه کانی ده ورپشتی دا وه کو عه ره ب و فارس و تورک به راورد بکری له بواری
 بینا کردنی شارستانی و حه زاره تی روژه هلات و نیسلا م دا، ههر له کاروباری
 دروستکردنی پرۆژه ی کانیای گوندیکه وه تا نویسنی قول له مه سه له کانی علوم ی
 نیسلا می و فله سه فی دا، تا کاروباری عه سه کهری گه وه ی وه کوشه پری
 سه لیبیه کان، کورد هیچی که متر نه بوه له نه ته وه کانی ده ورپشتی، له گه ل نه وه ش
 دا میژوی ناوچه که تاکه یه ک روداو ناگه ریتیه وه له سهر نه وه ی کورد که ره تیک نه رزی

نه ته و په كې تری داگیر كړدېتی یا ده سدریژی كړدېتته سهر مافی میلله تیتگی تر، به لكو به درتژی تاریخ ههر كورد نه رزی داگیر كراوه و مافه كانی پیتشیل كراوه و ده سدریژی كراوه ته سهر و نه یان هیشتوه به و چه شنه بژی كه خوی نه یه وئ، ههر له بهر نه ممش بوه چهك، راپه رین و شورش و زه بروزه نگی شورشگیترا نه دژی دهوله تانی داگیر كهری ناوچه كه بهشی كه وړه ی میثروی نه ته و ی كورد پتیک نه هیتنی. په نكه موباله غه و خوه لكیتشان نه یی كه نه كهر بلتین نه و هوش په نكده انه و ی پرۆسه ی جوری پتیکه اتنی تاییه تی نه ته و ی كورد و گه شه كړدن ی بئ، كه ههر گیز زولم و زور و نیهانه و ده سدریژی پئ قبولئ نه كراوه.

كه لتيك جار نوسه رانی بیتگانه كه له سهر كوردیان نویسه، وایان له قه لدم داوه كه كورد زور حزی له یاخی بون و گوئ نه دانه قانون و چهك هه لگرتنه، له راستی دا نه مه بیننی پوكه شی مه سه له كه یه، چونكه راسته كورد هممیشه له حالی یاخی بون و بهر هه لستیی قانونی زور داران ی دهوله تانی ناوچه كدها بوه، به لام كورد بزیه نه و پتگه یه ی گرتوه چونكه هیچ پتگه یه كې تری له بهر دهم دا نه بوه. نه ی توانیوه به پتگه ی سیاسی و هیمنانه داوا و نامانج و ویست و خواست و ناوات و، ته نانه ت نهو زولم و چهوسانه و یه ی به سهر یه و به، بخاته بهر چاوی خه لك و كاریه دهستان، پتگه ی نه دراوه حیزب و رتیک خراوی تاییه تی خوی دروست بكا، گوژار و پرۆنامه ی تاییه تی خوی پلاو بكا ته و به، بز دهر پرنی نار هزایی مانگرتنی بیتدنگ و هیمن یا خویشتان دانی بیتدنگ و هیمن بكا، پارلمان و كور و كویونه و ی نازاد نه بوه قسه ی خوی تیدا بكا. به پتچه وانه و كاریه دهستانی بیتگانه له كوردستان دا هممیشه به ناگر و ناسن و لاهمی گه لی كوردیان داوه ته و جگه له پتگه ی به كار هینانی زه بروزه نك و خه باتی چه كدار، كورد و تنی جگه له زمانی تفه نك هیچ پتگه و بوار و مهیدان تیکیان بۆ نه هیشتو ته و كاری تیدا بكا، بزیه كوردیش به ناچاری پتگه ی خه باتی چه كداری گرتوه، لاشمان وایه نه و هه نهر ك و هه م مافی هه مو نه ته و و گهل و چین و تاقمیکه كه له رووی زولم و چهوسانه و هدا راپه رئ و دهس بداته چهك و په نا بیاته بهر زه بروزه نك، نه كهر زولم و زور و چهوسانه و و نیهانه ی قبولئ كړد شایسته ی حورمه ت و رتزلتیا ن و پشتیوانی نیه.

ته نیا پتگه ی هه مو جار كاریه دهستانی ناچار كړدېتی گوئ له داواكانی كورد بگرن شورش و ده سده نه چهك بوه، كاریه دهستانی ش تا له پتگه ی به كار هینانی زه بروزه نگی عه سكه ری و پولیسی بۆ كوژاندنه و ی شورش ی كورد ناو میتد نه بوین، ناماده نه بوم گوئ له نا هو ناله ی كورد بگرن، بزیه:

هم کورد که بهرام به ره که ی ناماده بویج گوی له داواکانی بگری ریگی
مرفاوه ضی گرتوه وهکو یه کیک له شتیه کانی خدباتی گهلی کورد.
هم کار به دهستانیش که نانو مید بون له ریگی به کارهینانی چهک دزی
گهلی کورد ریگی مرفاوه ضی ان گرتوه وهکو مه مه یک بۆ شکاندنی شورشی گهلی
کورد.

بزوتنه وهی رزگاری نیشتمانیی گهلی کورد قه پرنیک زیاتره، به پتی
تیگه یشتنی زانستی، دهستی پتیکراوه، وه لهو قه پرنهش دا گۆران و گه شه کردنی
قوول و بنه رتی به سه ر شتیه و ناوه رۆکی بزوتنه وه که دا هاتوه، له پوی ناسینی
دۆست و دوژمن و ناسینی سروشتی ناکۆکیه کان و ناسینی نوسلویی خدبات و
تیکۆشانی قوئاغی جوژاوجۆر، له گه ل نه وهش دا مرفاوه ضی له بهینی بزوتنه وهی
رزگاری گهلی کورد و کار به دهستان دا هینشتا وهکو نوسلوییک بۆ تیکشکاندنی
شورشی کورد له لایه ن کار به دهستانه وه هه ر به رده وامه، نه گه رچی ته جرویه ی نه ته وهی
کورد به درێژی قه پرنی رابوردو له گه ل مرفاوه ضی دا هه تا بلیتی تال و ناخۆش بوه،
چونکه پری بوه له پیلانگیتی و غه در و دهگه لیدان.

بزوتنه وهی رزگاری نیشتمانیی گهلی کورد کهم جار له مهیدانی عه سکه ری دا
شکستی خواردوه، به لکو زۆر جار شه ری بر دۆته وه، که چی له مفاوه ضی دا واته له
خدباتی سیاسی و له مهیدانی سیاسی دا زۆر جار شه ره که ی دۆراندوه، چونکه
هه ره کو پتیشتر و ترا مفاوه ضی هه مهیشه تیغیکی دۆدۆم بوه:

هم کورد ویستویه تی به کاری بهیتنی بۆ دهر پینی خواست و ویست و نیش
و نازاره کانی.

هم کار به دهستان ویستویه به کاری بهیتن بۆ تیکشکاندنی شورشی کورد
نیشتر سا یان به پیلانگیتان و گرتن و له ناو بر دنی سه رکرده کانی شور شه که یان، به
که رین و سوک کردنیان و کوژاندنه وهی شور شه که.

نه مجارهش که سه رکر دایه تی یه کیتی نیشتمانی کوردستان پاش پرس کردن به
هه سو کادره عه سکه ری و سیاسیه کانی خۆی و، به زۆریه ی رۆشنییریانی گه له که مان و
که سانی خاوه ن په نی و، ژماره یه کی زۆری پیاو ماقولانی شار و دیهات، دهر باره ی
دسفاوه ضی، له دوا ی نو سالا خدباتی خویناوی و هه شت سالا خدباتی بیتوچانی
چه کدار، بریاری دا داخل مفاوه ضی بیت له کاتییکا هه مو ته جرو به تال و ناخۆشه کانی
مفاوه ضی کورد و کار به دهستانی له شه سه کان و هه فتا کانی سه ده ی بیستهم دا له
بیر بو، وه له کاتییکا له چه ندین لایه ن و تاقی ناچه زه وه درۆ و بوختانی به پال درا

و له چەندین تاقمی دۆستوهه په‌خه‌ و گله‌یی هاته‌ سه‌ر.
 به‌لام هه‌روه‌ که‌ دیا‌ری‌کردنی سه‌ره‌تای مانگی حوزه‌یرانی ١٩٧٦ بۆ
 هه‌لگیرسانه‌وه‌ی شو‌پش و خه‌باتی چه‌کدارانه‌ دژی کاربه‌ده‌ستانی عیراق راست و له
 شو‌رنی خۆی دابو، نه‌گه‌رچی زۆر لایه‌ن و حیزب و تاقم و ده‌وله‌ت دژی بون و
 هه‌ندیکیان به‌ خو‌کو‌ژیان داننا، هه‌روه‌ها هه‌لبێاردنی کو‌تایی ٨٣ و سه‌ره‌تای ٨٤
 یش بۆ ده‌سکران به‌ مفاوه‌زه‌ راست و له‌ شو‌رنی خۆی دابو، به‌لام به‌شی هه‌ره‌ زۆری
 گه‌لی کو‌ردیش له‌ عیراق دا پشتیوانی له‌و هه‌نگاوه‌ کرد، چونکه‌ هه‌ر دوو
 هه‌نگاوه‌ که‌:

هه‌م ده‌سپێک‌دنه‌وه‌ی شه‌ر له‌ ٧٦ دا، به‌ شیوه‌ی پار‌تی‌زانی در‌یژه‌ پێدانی
 خه‌باتی چه‌کداری گه‌لی کو‌رد بو.
 هه‌م ده‌سپێک‌دنه‌وه‌ی مفاوه‌زه‌ له‌ ٨٤ دا، به‌ شیوه‌ی سیاسی در‌یژه‌ پێدانی
 خه‌باتی سیاسی گه‌لی کو‌رد بو، وه‌ له‌ شو‌پشی کو‌ردا هه‌ردوکیان یه‌ک‌تری ته‌واو
 نه‌که‌ن.
 نه‌وا شه‌ش مانگه‌ مفاوه‌زه‌یه‌ له‌ به‌ینی گه‌لی کو‌رد و کاربه‌ده‌ستانی عیراق
 دا:

گه‌لی کو‌رد مفاوه‌زه‌ نه‌کا بۆ نه‌وه‌ی به‌ مافه‌ په‌واکانی خۆی بگات، بۆ
 نه‌وه‌ی خراست و وێست و ناوات و نامانج و نیش و نازاره‌کانی خۆی به‌
 کاربه‌ده‌ستانی عیراق پابگه‌یه‌نی.
 حکومه‌تی عیراقیش مفاوه‌زه‌ نه‌کا بۆ نه‌وه‌ی کو‌تایی به‌ شو‌پشی کو‌رد به‌ی‌تی
 و بیک‌و‌ژینیته‌وه‌.

هه‌لبه‌ته‌ لی‌ره‌دا پرسیا‌ری‌کی گ‌رنگ د‌یته‌ پ‌یشه‌وه‌ که‌ واته‌ بۆچی یه‌کی‌تی ی
 ن‌یشت‌مانی به‌ریاری مفاوه‌زه‌ی دا له‌ کات‌یک دا شو‌پشی گه‌لی کو‌رد له‌وپه‌ری به‌ ه‌ت‌ری
 دا بوله‌ روی عه‌سکه‌ری و سیاسیه‌وه‌ و، حکومه‌تی عیراق خه‌ته‌ری ن‌یران به‌ل‌کو
 خه‌ته‌ری رو‌خانی له‌سه‌ر بو، وه‌لامی نه‌م پرسیا‌ره‌ هه‌لنه‌گ‌رین بۆ نه‌لقه‌ی داها‌تو. ٧ ی
 حوزه‌یرانی ٨٤

- ٨ -

گه‌لی کو‌رد و گه‌مه‌ی مفاوه‌زه‌ات

کات‌یک یه‌کی‌تی ی ن‌یشت‌مانی ی کو‌ردستان داخ‌لی مفاوه‌زه‌ بوله‌ گه‌ل
 حکومه‌تی عیراق دا پاش هه‌شت سا‌ل شه‌ری خو‌ت‌ناوی، چه‌ندین که‌س و لایه‌ن و
 حیزب و ر‌یک‌خ‌راو، ته‌نانه‌ت چه‌ند ده‌وله‌ت، ن‌یتر له‌ روی د‌لس‌و‌زی و هه‌ست کردنه‌وه‌

بێ به مه سهوليهت به رامبه ر گه له كورد، يا له روى نامه ردى و دوژمنايه تى
 يه كيتييه وه بێ، يه كيتييان خسته ناو قه فزه ي محاكمه مه وه يا نه و پرسيا ريان به رده
 ر و نه كرده وه كه بۆچى يه كيتى ي نيشتمانى له و كاته دا كه هيرشى نيران گهرم بو
 له سه ر عيراق و خه ته رى سه ركه وتنى نيران و شكاني عيراق له كايه دا بو شه رى
 وه ستان و كه وته مفاوه هه ؟

ليره دا پيش نه وه ي به چينه سه ر باسه كه چاك وايه سه رله نوێ دو مه سه له ي
 كرنك كه هه ميشه له هه مو به رياره كاني يه كيتى دا رهنگى داوه ته وه دوباره بكه ينه وه :
 يه كه ميان، يه كيتى نيشتمانى كوردستان له وه رگرتى هه مو هه لوتسته كاني
 دا قازانجى كۆمه لانى خه لكى كوردستانى ليك داوه ته وه و، به گوتره ي
 پتو سيته كاني هه لومه رچى مه وزوعى كوردستان ههنگاوى ناوه، نهك به پت ي
 فرمان و نه سيحه ت و قسه ي نه م و نه و، يا به پت ي بوختان و درۆ و جنيو و قسه ي
 نه م و نه و، به لكو هه ميشه وه كو ريك خراو يكي سه ري هه خۆ به رى كرده ته وه و به ريارى
 داوه و ره فتارى كرده وه.

دوو هه ميان، له به ر نه وه ي يه كيتى ي نيشتمانى ي كوردستان هه ميشه
 قازانجى كۆمه لانى خه لكى كوردستانى له به رچاو گرتوه، بێ نه وه ي گوێ بداته
 ده سه كه وتى تايبه تى بۆ يه كيتى ي نيشتمانى وه كو ريك خراو يا وه كو نه فراد، بۆيه
 هه ميشه له هه مو مه سه له يهك دا توانيو تى زۆر به جوړنه ته وه بێ ترس و
 سه له مينه وه به ريار بدا و ههنگاو بنێ.

هه ر له به ر نه وه ش بو، كه له تاريكه ستانى ناشه تال دا، له كاتيك دا عيراق
 و نيران ريك و ته با بون، به ريارى دا سه ر له نوێ نالاي شوڤش و به رهنگارى له
 كوردستان دا هه ل بكاته وه و، له گهرمه ي شه ر و ده سه وشاندنيش دا له هتزه كاني
 عيراق، له كاتيك دا عيراق و نيران له گهرمه ي جهنگ دا بون، توانى به ريار بدا شه ر
 بوه ستين و داخلى مفاوه هه ببێ له كه لى، بێ نه وه ي پرس به كه س بكا جگه له
 كه له كه ي خۆمان و، بێ نه وه ي گوێ بداته قسه ي كه س جگه له ميلله ته كه ي خۆمان.
 يه كيتى ي نيشتمانى ي كوردستان له زه عيفيه وه يا خود له نه نجامى شك
 و كوژدان دا نه كه وته مفاوه هه به لكو له و كاته دا كه داخلى مفاوه هه بو، هه م له
 روى پيشمه رگه ييه وه له سه ركه وتن دا بو، هه م له روى سياسيه وه له هه لوتستى كى
 به هتيز دا بو، ي ن ك، به پيچه وانهى هه مو درۆ و ده له سه كاني لاي نه كاني جو ده وه كه
 له نيرانه وه نه وه رين، ده يان نه به ردى گه و ره ي به سه ركه وتوبى له سه رانه رى
 كوردستان دا نه نجام دا بو، شه رى گه يان ده بو نه و پي ده شتانه ي كه له شوڤشى

نەیلولیش دا نەئە گەشتەبە، پێشمەرگە و جەماوەری شار و لادێی لە خەبات دا تێکەلا کردبو، سنووری ناوچەئە نازاد و بێکە و بارەگاکانی یەکیستی چەن قات فراوانتر کرد و لە قۆلایی کوردستانی عێراق دا جێگیر بو، هێزی پێشمەرگەئە لە روی تاکتیکەئە کارەو لە چالاکی پێکەو چۆبە قۆناغی گەورەو و، لە قۆناغی خۆباراستنەو چۆبە قۆناغی هێرش بردنەو، نەمە سەرەرای نەوئە هەمو هێزەکانی جودی بە کۆمەل شکاند و پێسوا کرد.

جا کە ئێک نە لە روی سیاسیهو و نە لە روی پێشمەرگەئەو لاواز نەبو، بەلکۆ بە هێز بو، شۆرشێ گەلی کورد لە مەترسی دا نەبو، بەلکۆ عێراق لە مەترسی دا بو، شۆرشێ گەلی کورد پێویستی بە وەستاندنێ شەڕ نەبو، بەلکۆ عێراق پێویستی بە وەستاندنێ شەڕ نەبو، کەواتە بۆچی ئێک لەو کاتە دا کەوتە مفاوضە؟

لە وەلامی نەمە دا نەئێن: دروست لەبەر هەمان هۆ، واتە لەبەر نەوئە عێراق لە مەترسی دا بو، وە پێویستی بە وەستاندنێ شەڕ نەبو. شتیکی شاردارەو نیه کاربەدەستانی عێراق چەندین سالە خەریکی جێبەجێ کردنی نەخشەئە لە ناو بردنی کوردن، هەر وەکو لە وتارەکانی پێشودا رۆن کرایەو، نەتەو پەرستەکانی عەرەب کورد بە غەریب نەزانن و ئێدیعا نەکەن کە وەکو میوان لەسەر نەرزێ عەرەب دانیشستەو، لەبەر نەو رێگە و شوێنی دەرپەڕاندن و لە ناو بردن و تواندنەوئە دانەئێن و، بە شتیکی زۆریشیان بە بەهانهئە نەمنی ستراتیجی عێراقەو جێبەجێ کردەو.

هەلگیرسانی جەنگ لە نێوان عێراق و ئێران دا، هەم فرسەتێکی بۆ گەلی کورد هەلخست نەگەر بیهوئێ سود لە ناکۆکی نەو دو دەولهتە وەرگیرئ، هەم گوشار و زەغتی عەسکەری لەسەر پێشمەرگە کەم کردەو و هێزی پێشمەرگە توانی چاکتر لە روی چەندایەتی و چۆنایەتیەو گەشە بکات. لەو شەڕە دا کورد دەوریکی نەوتۆی نەبو، هەر وەکو دەستی لە هەلگیرساندنێ یا خود لە یارمەتیدانی کاریگەری لایەک دژی لاکەئە تریان دا نەبو، تەنانت مەیدانی شەڕە کەئەش دور بو لە کوردستان، هەتا جاشەکانی ق. م کەرتە گێچەل کردن بە شۆرشێ کوردستانی ئێران و یارمەتی هێزەکانی ئێرانیان دا لە پەلاماردانی بێکەکانی پێشمەرگە و گرتنی ناوچە نازادەکانی کوردستانی ئێران دا بەو جۆرە شەڕیشیان خستە کوردستانەو، کە نەمەش یەکیک لە گەورەترین تاوانە تاریخیەکانی (ق. م) هەم لە مێژووی گەلی کورد.

کار به دهستانی عیراق که خۆی له نەسڵا له به هانه بون له گهلی کورد و چه ندين سالة خه ریکی جیهه جی کردنی نه خشی له ناو بردنی گهلی کوردن له عیراق دا، نهو فرسه تهی به هه ل زانی بۆ نه وهی به شتیوه یه کی به رنامه دار کار بکه ن بۆ خۆشکردنی زه مینه ی قه ناعه تی و یژدانی له لای نه ته وهی عه رب به گشتی و، گهلی عه رب له عیراق دا، وه له ناو دام و ده زگای جه یش و ه یزه چه کداره کانی تر دا به تاییه تی، که: گوایه کورد نه ک هه ر به شداری عیراق ناکا له شه ردا، به لکو خانی نه و، له پشته وه خه نجهری ژه هراوی لێ نه دا و، نهو شکست و زه ره رانه ی له شه ردا له گه ل نێران لێ ی نه که وێ، نۆیا له که ی له نه ستۆی کوردا یه، بۆ نه وهی گهلی عه رب له روی فکریه وه ناماده بکا که وه کو میلله تی به شدار بن له له ناو بردنی میلله تی کوردا، ههروه کو ده ولته تی عوسمانی که له شه ری روس دا شکا، نۆیا له که ی خسته ملی نه رمه ن و نه وهی کرد به به هانه بۆ قه تلوعامی نه رمه ن، وه ئالمانی که له جه نگی جیهانی یه که م دا شکا نۆیا له که ی خسته ملی جولقه و نه وهی کرد به به هانه بۆ قه تلوعامی جولقه که، کار به ده ستانی عیراقیش نه یانویست نۆیا لی شکانه که ی خۆیان که هه مو که سیکی ژیر و به و یژدان نه زانی هۆی تری هه یه به خه نه ملی کورد و نه وه بکه ن به به هانه بۆ قه تلوعامی، له کاتی که دا که نه وه فری به سه ر راستیه وه نیه، چونکه نه وه پنیج سالة چه ن ملیون کورد له نێران دا له شوێش دان دژی رژی می نێرانی، وه له کوردستانی عیراقیش دا له چه ن ده سته یه کی دوره ولاتی له ناو خه لک دا سوک و ریسوا به ولاره که سیکی که هاوکاریه کی نه وتزیان له گه ل حکومه تی نێران دا نه کردوه دژی عیراق و نه گه ر ژماره ی نه واندهش له گه ل ژماره ی نهو عه ره بانه دا به راورد بکری که هاوکارییان کردوه له گه ل نێران په نگه سه د به رامبه ر زیاتر بێ، له کاتی که دا که به شداریونی نه ته وهی کورد به قازانجی هه ر کام لهو دوو ده ولته، چ عیراق و چ نێران، ته رازوی ه یزه کانیانی به جوریکی نه وتو نه گۆری، که له وانه بو چاره نویسی جه نکه که به یه کجاری به یار بدا.

ی ن ک وه کو گه وه ره ترین ه یزی سه ره خۆ و به جورته ئیسه پاتی کرد که گیروگرفتی کورد له گه ل نێران و عیراق گیروگرفتیک نیه ده سکردی نهو ده ولته تانه یا له نه نجامی ناکوکی نهو دوو ده ولته بێ، به لکو گیروگرفتی گهلی کورد گیروگرفتی گه له که خۆی و زه وت کرانی مافه کانی تی. ده ولته کانی عیراق و نێران له شه ر دا بن یان ریک و ته با بن، تا مه سه له ی کورد به چاره سه ره نه کراوی مابێ، گیروگرفت و شوێشی کوردیش هه ر نه مینی، چونکه شه رکردن یا ریککه وتنی کورد له گه ل نهو ده ولته تانه نه به ستراوه به شه ر یا ریککه وتنی عیراق و نێرانه وه به لکو به ستراوه به

سلمانندی مافه‌کانی گه‌لی کورد و، به زه‌وتکردن و پیشیتلکردنی مافه‌کانیه‌وه. بۆیه شکانی عیراق یا ئیران له‌و شه‌رده‌دا به‌نده به بیروبۆچون و فه‌لسه‌فه‌ی حوکمرانی خۆیان و عامیلی ناوه‌وه و ده‌ره‌وه‌ی هه‌ر یه‌که‌یان، نه‌ک به دلسۆزی یا خیانه‌تی گه‌لی کورده‌وه، کاربه‌ده‌ستانی عیراق ئیتر ناتوان به‌هانه‌ی هاوکاری کورد له‌ گه‌ل ئیران بکه‌ن به بیانو بۆ له‌ ناوبردنی کورد یا بیکه‌ن به ماده‌یه‌ک بۆ هاندانی جه‌یشی عیراق و هه‌تیه‌ چه‌کداره‌کانی تر و گه‌لی عه‌ره‌ب له‌ عیراق دا دژی گه‌لی کورد، چونکه گه‌لی کورد له‌ پیتناوی مافه‌ ره‌واکانی خۆی دا جه‌نگیوه، نه‌ک له‌ پیتناوی نه‌م ده‌وله‌ت یا نه‌و ده‌وله‌ت، وه‌ کاتیکیش کاربه‌ده‌ستانی عیراق ناماده‌یی خۆیان ده‌ربری بۆ چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی نه‌ته‌وایه‌تی گه‌لی کورد و لا‌بردنی زولم و چه‌وسانه‌وه له‌ سه‌ری به‌ رینگه‌ی هه‌منا، وا گه‌لی کوردیش پیتشوازی له‌و ناماده‌یه‌یه‌ کرد. به‌لام پێ نه‌چێ نه‌مجاره‌یش وه‌کو هه‌مو جاره‌کانی تری میژوی مفاوه‌ضاتی به‌ینی کورد و کاربه‌ده‌ستانی عیراق:.

کورد که‌لک له‌ مفاوه‌ضه‌ وه‌ریگرێ بۆ ده‌ربرینی خواست و وێست و داوا و ناوات و نامانج و نیش و نازاره‌کانی، واته‌ بۆ چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ کۆنه‌که‌ی. کاربه‌ده‌ستانیش که‌لک له‌ مفاوه‌ضه‌ وه‌ریگرن وه‌کو گه‌مه‌یه‌ک بۆ تیکشکاندنی شوێشی کورد، نه‌ک وه‌کو نوسلویتیک بۆ چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی نه‌ته‌وایه‌تی گه‌لی کورد.

له‌مه‌یش دا به‌ پیتچه‌وانه‌ی هه‌مو جاره‌کانی تیره‌وه، نه‌گه‌ر جاره‌کانی تر مه‌سئولیه‌تی تیکچونی مفاوه‌ضه‌ دابه‌ش بوینی به‌ سه‌ر کاربه‌ده‌ستانی عیراق و سه‌رکردایه‌تی جولانه‌وه‌ی کورد و هه‌ندێ لای تر دا، هه‌ر لایه‌کیان به‌ پیتی خۆی، نه‌وا نه‌مجاره‌یان مه‌سئولیه‌تی تیکچونی مفاوه‌ضه‌ نه‌که‌وتیه‌ نه‌ستۆی کاربه‌ده‌ستانی عیراق، نه‌ک هه‌یج لایه‌نێکی تر، چونکه‌ ی ن ک گه‌مه‌ی مفاوه‌ضات نا‌کا. ۸ ی حوزه‌یرانی ۸۴

له‌م کاته‌دا کێ مه‌سه‌له‌ی خۆتندکارانی ته‌قاندوه‌؟
له‌ کاتیک دا، وتوێژ له‌ نیوان یه‌کیتی نیشتمانیی کوردستان و میری دا بۆ پیتشه‌وه‌ نه‌چو، هه‌نگاوێکی باشی نابو، نا له‌م کاته‌دا ده‌سته‌یه‌کی شه‌رخوازی میری به‌ ده‌ستی نه‌نقه‌ست و بۆ تیکدان و په‌کخستنی وتوێژ و نوێ کردنه‌وه‌ی نا‌ارامی و تیکدانی برایه‌تی و یه‌کیتی پیزه‌کانی خه‌لکی عیراق و سه‌پاندنه‌وه‌ی شه‌ر به‌سه‌ر میله‌له‌ ته‌که‌مان دا کیشه‌ی خۆتندکارانیان خولقاند و به‌ره‌ به‌ره‌ ناگه‌ره‌که‌شیان خۆش کرد.

چونکه نهو دهستهیه هه‌میشه زهره‌ری له پته‌وبونی برابته‌ی کورد و عه‌ره‌ب و ناشتی دایه و قازانجیان له هه‌لگیرسانه‌وه‌ی شه‌ر دایه چاک شاره‌زای سازکردنی کیشه و گیروگرفته، نه‌زانی ده‌رکردنی ده‌یان خوتندکاری کورد له خوتندنی زانکو‌په‌ره نه‌سینتی و نه‌ته‌نیتسه‌وه، خوتندکاران هه‌مو نه‌گریته‌وه و پاشان هه‌زاران خیزان و بنه‌ماله‌ی کورد نه‌گریته‌وه و له نه‌نجام دا به‌شیک‌ی زۆری خه‌لکی کوردستان پانه‌کیشیته کیشه‌وه و بار و دۆخی کوردستان ئالۆز نه‌بی و کۆسپ و ته‌گه‌ره له پیش ده‌می و تووتیژی یه‌کیتی و میری دا دروست نه‌کات.

له کاتیک دا خوتندکارانی کوردستان خه‌ریکی خو‌نامه‌ده کردن بون بۆ پیشوازی کردنی تا‌قی کردنه‌وه‌کانی کۆتایی سال له باتی نه‌وه‌ی که هان بدرین با‌شتر کۆشش بکه‌ن و زیاتر خو‌بو تا‌قی کردنه‌وه ساز بده‌ن، نه‌و لایه‌نه شه‌پ‌خوا‌زه نه‌خشه‌ی نه‌وه‌ی دانه‌نا به زۆر کیشیان بکا بۆ شه‌پ، به زۆر خوتندکارانی کوردی ناچار نه‌کرد بچن له نۆردوگا‌کانی "جه‌یشی شه‌عی" دا ته‌دریب بکا. نه‌و لایه‌نه شه‌پ‌خوا‌زه شۆق‌بینیه به چه‌شتی که‌وته هه‌ره‌شه‌کردن و زه‌به‌رو‌زه‌نگ نواندن به‌رام‌به‌ر خوتندکاران، که مرۆف و ابزانی نه‌نجامی جه‌نگی عیراق - ئیران، شکست و سه‌رکه‌وتنی به‌رگری عیراق به‌رام‌به‌ر هه‌یرشی داگیرکه‌رانی ئیران له‌سه‌ر "ته‌دریب" کردنی چه‌ند سه‌د خوتندکارێکی کورد وه‌ستاه.

نه‌وه بوو نه‌وانه که‌وته ته‌نگ هه‌لچنین به خوتندکارانی کوردی زانکو، بۆ نه‌وه‌ی ناچار بکرتن به زۆر په‌وانه‌ی ته‌دریب بکرتن، له نه‌نجامی قسایل نه‌بونی خوتندکاران دا ده‌یان خوتندکاری کورد له خوتندن ده‌رکران و نه‌وه‌ش خوتندکارانی را‌کیشا بۆ نه‌وه‌ی به مانگرتنی هه‌منا‌نه نا‌په‌زایی و بیتزاری خویان به‌رام‌به‌ر نه‌و په‌فتارا‌نه ده‌هرن که ده‌رحه‌قیان نه‌کرت.

هه‌ندێ له لیپه‌رسراوه داخ له دله‌کانی کوردستان، نه‌وانه‌ی که له هه‌لومه‌رجی شه‌ر و نا‌ئارامی دا، خه‌ریکی ده‌وله‌مه‌ندبون و گیرفان پرکردن و دزی و به‌دخویی بون، که‌وته گیانی خه‌لکی مانگرتوه‌وه چه‌ندین که‌سیان لی کۆشتن و بریندار کردن. وه به بیانی‌یه‌کی پاشیان زانی بکه‌ونه گیانی خه‌لکی شاره‌کانی کوردستان هه‌ر بۆ نه‌وه‌ی گه‌فتو‌گو تیک بده‌نه‌وه، وه به‌م جۆره هه‌لومه‌رجی کوردستانیان ئالۆزان‌د و که‌وته قوت کردنه‌وه‌ی کۆسپ و ته‌گه‌ر له پێگه‌ی چاره‌سه‌ری هه‌منا‌نه‌ی مه‌سه‌له‌ی کوردا.

هه‌ندیک لایه‌نی کۆنه‌په‌رستی کوردیش که به مه‌سه‌له‌که و هه‌لومه‌رجه ئالۆزه‌که‌ی زانی که‌وته هه‌ول و ته‌قه‌لای نا‌ئومیدانه و قۆسته‌نه‌وه‌ی کیشه‌ی

خوتندکاران بۆ قازانچ و دەسکەوتی تایبەتی حیزبایەتی خۆیان:

بێگومان ئەو دوو دەستە شەڕخوازە، شۆقینیەکانی کە لە ناو کاربەدەستانی میری دان وە لایەنی کۆنەپەرستی کورد، کە بە تەنگ پڕانی خۆنی کورد و عەرەبەو نایەن، یەک مەسەلە بۆ شتواندنی دۆخی کوردستان کۆیان ئەکاتەووە نەویش پەک خستنی هەولێدانی دلسۆزانە و مەسئولانە بۆ چارەسەر کردنی مەسەلەی کورد بە ناشتی، وە تێکدانی وتووێژ و ئالوزکردنی بار و دۆخی ولات و سەپاندنەوی شەڕی ناپەرەوا بەسەر میللەتەکانمان دا.

نێمە لە کاتێک دا ئەو دوو دەستە شەڕخوازە نیاز خراپە بۆ کۆمەڵانی خەلک دەست نیشان ئەکەین وە داوا ئەکەین بە پەلە کێشەی خوتندکارانی کورد چارەسەر بکری، وە پێگە نەدرێ هەولی خراپی ئەو تاقمە سەر بگری.

ئەو راستیە دوای ئەکەینەو کە بە دەرکردن یا گێڕانەوێ ژمارەیهک قوتابی زانکۆی کورد، مەسەلەی خوتندکاران گۆڕینیکی قوولی بە سەردا ئایەت یا خود چارەسەر ناگری. چونکە تاقە پێگەی چارەسەرکردنی کێشەی خوتندکارانی کوردستان بەو نەبێ کە کێشەی کورد بە شتووبەکی هەمە لایەنە لە عێراق دا چارەسەر بکری کە کێشەی خوتندکارانیش بەشتیکی بچوکی ئەو مەسەلەیه گەورەیهیه. بەو نەبێ کە فەرق و جیاوازی نێوان خوتندکاری کورد و خوتندکاری عەرەبی بەعسی نەمێنێ و کاروباری بەرپەرێوەبردن و نەخشە دانانی گەشە کردنی قوتابخانە و زانکۆ و پەیمانگاگان و بەرنامەکانی خوتندنیان لە دەست ئەو کەسانەووە کە واقعیی کوردستان تێ ناگەن و پەرچاری ناگەن، یا نایانەوێ تێ بگەن بکەوتە دەست کورد خۆی، هەر لەبەر ئەوەشە یەکپێتی نیشتمانی کوردستان لە وتووێژدا و لە یاسای ئۆتۆنۆمی کوردستان دا داوای دامەزرانی ئەمانەتی پەرۆردە و فێرکردن و خوتندنی بالای بۆ کوردستان کردووە، تا بە تەواوی خوتندکاری کوردستان لە دەست چەوسانەوێ جیاوازی لە گەڵ کردن و سەپاندنی عەقڵی ئەم و ئەو بە سەریا دەرباز بێ و بە بێ ئەوێ داوای ئەوێ لێ بکری بێ بە بەعسی قاپی هەموو کولێج و پەیمانگاگان بۆ بکریتهو و لە ناردن بۆ خوتندنی هەندەران دا غەدری لێ نەکری.

*

سییەمین کۆنفرەنسی کۆمەڵە

لە تەمموزی ١٩٨٤ دا سییەمین کۆنفرەنسی کۆمەڵە لە هەواری کانی سیو لە بناری پیرەمەگروون دا بەسترا. ٢٣ مانگ بە سەر کۆنفرەنسی دووم دا تێپەری بو. لەم کۆنفرەنسەدا ٢٨٧ نوێنەر و ١١ ئەندامی چاودێر بەشداریان.

له پړۍ تمه نيانه وه: ۴۴ نندامی له نيوان ۲۰ - ۲۴ و، ۱۷ ننداميان له نيوان ۲۵ - ۳۰ و، ۷۴ نندامی له نيوان ۳۱ - ۳۵ و، ۳۴ نندامی له نيوان ۳۶ - ۴۰ و، ۱۸ نندامی بهر وژوری ۴۰ سال بون.

له پړۍ پيشه وه: ۵۴ نندامی کړتکار و، ۷ جوتيار و، ۱۵۳ موچوڅوړی پچوک و، فرمانبر و، ۱۴ موچه څوړی ناوځی و، ۴۹ نندامی پيشه ی جيا جيا و خوښندکار، له وانه ۵ نافرته و، ۱۰ کاسبکار. من راپوړتی سياسی و، ده زگای ناوهندی رتيک خستڼ راپوړتی سياسی، نايدیو لوجی، رتيک خراوه یی و پيشمه رگه یی خوښنده وه. يه کيتی نوسه ران، هونه رهنندان، ماموستایانی کوردستان، نامه ی پيروزبا بيان نارد بو.

له کړدنه وه ی کونفره نسه که دا مامجه لال، نوښته ی يه کيتی شوږشگيران و، د. قاسملو نوښته ی حيززی دموکراتی کوردستان و، نيراهيمی عه ليزاده نوښته ی سازمانی کوردستانی حيززی کومونيسيستی نيران نامه ده بون، همر يه که وتاری تاييه تی خوښنده وه.

دهرباره ی گفتوگو کونفره نس بریاری دا: «به هه لسه نگاندنی هه لومهرجی تاييه تی ناوچه که و ولات، وه به ره چاوکردنی نو راستيه ی که گفتوگو بوته يه کيتک له شتوه کانی خه باتی جولانه وه ی کورد، پاش ورد بونه وه له لايه نی سه لیبی و نیجابی گفتوگو نو بوجونه ی په سند کرد: که سهره رای ناسینی ماهيه تی رږتم و، سهره رای نه وه ش که حکومت له گفتوگو دا ناجيدديه و، تاقیکردنه وه نو راستيه ی سه لماندوه که هه میسه له به لینه کانی پاشگه ز نه بیته وه، به لام هه ول بدری گفتوگو تا دوا چوړی بگوشری و بهر له وه نه پسینری تا مه سنوليه تی میژوی پساندن و نه نجامه خراپه کانی بکه ویتته نویالی رږتمی به غداد، به مهرجی گفتوگو بهرامبر موماره سه ی خرابی رږتم ده ست به ستمان نه کا.»

گفتوگو و باسه کانی ناو کونفره نس ۶۸ ساعات زیادتری خایاند. له م کونفره نسه دا چهند که سیکي نوی که له رتيک خراوی شاره کان دا کاریان نه کرد هه لېژتېردان به نندامی سهرکردايه تی، له وانه کوسره ت و، به نندامی نيحتیاتی سهرکردايه تی، له وانه د. خه سرده خال، عومهر فده تاح، دلیر نه حمده شوکری.

پسېره وانی رتيکازی توندېدو نه يانستوانی زورايه تی به دوس بهیستين و، بیروبوچونه کانی خویان سه پتین، به لینیشتیان دا ریزی به یاره کانی کونفره نس بگرن.

*

کۆنفرەنسی شۆرشگێڕان

بۆ هەلسەنگاندنی هەلومەرجی کوردستان و ڕێکخستەوهی کاروباری ڕێکخراوهیی، هەر لەم ماوهیدا، یەکییتی شۆرشگێڕان کۆنفرەنسی خۆی لە میترگەپان بەست. گفتوگۆکانی ناو کۆنفرەنس بە هیمنی و تەبایی کرا و، هەلبژاردنەوهی سەرکردایەتی تی دا نەنجام درا.

*

خولێکی تری گفتوگۆ

دۆخی ئالۆزای کوردستان و، ساردی نێوان یەکییتی و بەعس بە درێژایی مانگەکانی مایس، حوزەیران، تەموز بەردەوام بو.

ڕۆژی ۲۰ ی تەموز، سەعدی مەهدی صالح ھاتە سورداش و، داوای کرد کە گفتوگۆ دەس پێ بکەیتەوه و، نەوان نامادەن بۆ پیشوازی وەفدی یەکییتی.

ڕۆژی ۲۵ ی تەموز وەفدی یەکییتی بە ڕێ کەوتن بەروو بەغداد.

ڕۆژی ۲۸ ی تەموز لە بارەگای قیادەی قطری عێراق کۆبونەوهی ھاوبەش دەستی پێ کرد.

وەفدی یەکییتی پێک ھات بو لە: فەرەیدون عەبدولقادر، عومەر عەبوللا، عومەر عەزیز، بە سەرۆکایەتی د. فوناد مەعصوم.

وەفدی عێراق پێک ھات بو لە: فاضیل بەرپرک، مەحمود شوکر شاھین، د. موندیر ئال شاوی، عەبدولفەتاح ئال یاسین، بە سەرۆکایەتی عەلی حەسەن مەجید. ئەو ۴ (ورقە) یە یەکییتی نامادە ی کرد بو، کرا بو بە بەرنامەی گفتوگۆی

ڕۆژانەی کۆبونەوهکان.

ئەم خولە ی گفتوگۆکان لە ھەموو خولەکانی پێشو و، خولەکانی دوایی ڕێکوپێکتر بو.

۸ دانیشتی سەرەکی و چەند کۆبونەوه و دیدەنی لاوەکیان کرد بو.

۲ کۆبونەوهی تریشیان لە گەڵ کرد بون، یەکیکیان، لیواریکن مەحمود شوکر شاھین لە گەلی کرد بون بۆ ڕونکردنەوهی (المحاور الاستراتیجیە) کە پێویست بو پاراستنی عێراق لە ھێرشێ نێوانی، تورکی، سووری. کۆبونەوهی دوھمیان وەکیلی وەزیری نەوت لە وەزارەتی نەوت لە گەلی کرد بون بۆ ڕونکردنەوهی ئەو ناوچانەی نەوتیان تی دا یە. لەم دو کۆبونەوہەش مەبەستییان ئەوہ بوہ، بە وەفدەکە ی بەسەلمێتن: ئەو شوێنانە ی ناخەرتنە سەر ناوچە ی ئوتۆنۆم، لە بەر ئەوہ کە پان بۆ پاراستنی عێراق پێویست، یاخود ھەوزی نەوتیان تی دا یە، لە بەر ئەوہ نەبێ بە

دهس حکومه تی ناوه ندیده و بێ نهک دهسه لاتى ئۆتۆنۆم. دواتر به عس ناویشی خستۆته پال ئه و شتانهی که نه بێ به پێوه بردنی به دهس به غداده و بێ.

له سه ره هه ندێ مه سه له پێک هات بون، له وانه: ئاساییکردنه و هی هه لومه رجی کوردستان و که رکوک و، ده سه لاته کانی داووده زگای ئۆتۆنۆم. له سه ره هه ندێ مه سه له ش پێک نه که ووت بون به چاره نه کراوی مابونه و، دانرا بون مامجه لال له گه ل سه ددام یه کلای بکه نه و، له وانه: دیاریکردنی سنوری ناوچه ی ئۆتۆنۆم و، په یمانامه ی جوخت (میشاق الجبهه الوطنیه القومیه التقدمیه).

ئه و په یمانه، له بابته ی ئه و بو که له ۱۹۷۳ دا له گه ل شح مۆریان کرد بو، نه مه به هه یج جوژی به یه کیتی قسول نه نه کرا، چونکه یه کیتی له کوردایه تی نه شو رده و. به عس نه یوست هه موشت به یه که وه به لادا بخا و، هه یج مه سه له یه ک به هه لاسراوی به جێ نه هیلتی. جێبه جێ کردنی ئه و هی له سه ری پێک که ووت بون به ست بو به موافقه تی یه کیتیه و له سه ره میثاقه که.

وه فیده که دوا ی لیبونه وه له دانیه شته سه ره کیه کان له گه ل عیززه ت دوری کۆ بو یه وه. رۆژی ۲۳ ی ئاب وه فدی یه کیتی گه راپه وه سو رداش. له کۆبونه و هی سه ره کوردایه تی یه کیتی دا که ویتنه لیکۆلینه و هی به لگه کان. هه ندێ له وانه ی له سه ری پێک هات بون که موکوپیان تی دا بو پتیوستان به پتی دا چونه وه و باس کردنه وه هه بو.

*

ناکۆکيه کانی به عس - یه کیتی

ناکۆکيه کان له گه ل به عس نه توانی بکرتن به دو به شی جیاوازه وه: ناکۆکی

سیاسی و، ناکۆکی نه رزی.

ناکۆکی سیاسی

له عیراق دا بریاری سیاسی به دهس کتیه؟ به دهس (المجلس الوطنی)؟ نه نجومه نی وه زیان؟ (قیاده قطر العراق) ی حیزبی به عس؟ (مجلس قیاده الشوره) یه؟ یان به دهس هه یزکی نه بیه راوی غه ییه؟ له کاتی گفتوگۆ دا نه م کتیه یه به زه قی هه ستی پتی نه کرا به تایبه تی له دو مه یدان دا: یه کتیکیان، مه یدانی به شداری کورد له ده سه لاتی ناوه ندی دا. ئه و ی تریان، له مه یدانی ده سه لاتی حوکمی زاتی دا.

بیه و بچونه کانی یه کیتی له گه ل به عس به ته وای له یه کتری جیاوازه بون. یه کیتی لای وابه، که عیراق پێک دێ له دو نه ته و ی سه ره کی عه ره ب و کورد، هه ره و هک له ده ستوری کاتی عیراق دا نو سرا وه، له به ره ئه وه نه بێ له هه مر

شتیټیک دا به‌شی هه‌یی و، به‌شدار به‌ی له‌ دارشتن و دانی به‌یاری سیاسی دا.
 یه‌کیټی باوه‌ری به‌ دیوکراسی و پلورالیزم و، به‌ نازادی حیسنزاییه‌تی و
 رۆژنامه‌وانی و، دابه‌شکردنی ده‌سه‌لاته‌کان به‌ سهر ده‌سه‌لاته‌کانی ته‌شریعی،
 ته‌نفیزی، قضائی دا هه‌بو، وه‌کو نه‌وی باوه له‌ ولاتانی دیوکراتی دا له‌ دنیا دا.
 یه‌کیټی له‌ ریک‌خستنی په‌یوه‌ندی نیتوان ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی و ده‌سه‌لاتی
 حوکمی زاتی دا، باوه‌ری وا بو، که‌ جگه له‌ کاروباری دیفاع، ده‌ره‌وه، پاره‌وپول..
 نه‌وانی تر نه‌بێ به‌جێ به‌یټلرئ بۆ ده‌زگا‌کانی حوکمی زاتی.

حیزی به‌عس به‌ موانه‌ره هاتۆته سهر کار. وه‌کو سه‌ده‌دامیش نه‌لی: «جننا
 لن‌بقی». باوه‌ری به‌ ژبانی دیوکراسی و پلورالیزم نیه، به‌لکو پزیمتیکی تۆتالیتاریه.
 هه‌ول نه‌دا هاوولاتی عیسراقی، بێ گوتی دانه نه‌توه و دین و مه‌زه‌ب، به‌ گوتیه‌ی
 بۆ‌جونه‌کانی خۆی و تیگه‌یشتنی له‌ ژبان رابه‌یشتن و له‌ قالب بدا. ناماده نیه له
 پچوکترین ده‌سه‌لاتی خۆی بۆ هیچ حیزب و لایه‌کی تر بگۆزه‌ری. جۆری به‌‌پتوه‌بردنی
 حیزب و ده‌وله‌ت له‌ عیراق دا شتیکی تایبه‌تیه و له‌ دنیا دا نمونه‌ی نیه.

به‌عس سه‌یری نه‌نجومه‌نی وه‌زیران و نه‌نجومه‌نی نیشتمانی نه‌کا، وه‌کو دو
 ده‌زگای بێ ده‌سه‌لاتی سیاسی.

داووده‌زگای نۆتۆنۆمی پتیک هات بو له: (المجلس التشريعی و المجلس
 التنفيذي). نه‌ندامانی ته‌شریعی به‌ ناو له‌ لایه‌ن دانیشتمانی ناوچه‌ی نۆتۆنۆمه‌وه
 هه‌له‌به‌تردران. به‌لام نه‌بویه له‌و که‌سانه‌ بێ که‌ سهرکرده‌یه‌تی به‌عس په‌سندیان
 نه‌کا. مه‌رجه‌کانیشی نه‌وه‌نده قورس و ناله‌بار بون، مه‌گه‌ر که‌سێ پتێ ی له
 که‌رامه‌تی شه‌خسیی و نه‌توه‌یی خۆی بنایه، نینجا پتێ ی قوبول نه‌کرا. نه‌م ده‌زگایه
 نه‌گه‌رچی له‌ سه‌داسه‌د به‌ فرمان و نامۆزگاری به‌عس کاری نه‌کرد و، ده‌سکردی خۆی
 بو، که‌چی ده‌سه‌لاتی دانانی (قانون) ی بێ نه‌درا بو.

(المجلس الوطنی) یش له‌ به‌غداد، شتی بۆ له‌ بابه‌تی مه‌جلیسی
 ته‌شریعه‌که‌ی هه‌ولتر.

(المجلس التنفيذي) یش ده‌زگایه‌کی بێ ده‌سه‌لات بو. جگه له‌وه‌ی هه‌ندئ له
 دائیره‌کانی سهر به‌ هه‌ندئ له‌ وه‌زاره‌ته‌کان هیچ پتیه‌ه‌ندییه‌کیان له‌ گه‌ل نه‌مانه‌ته
 عامه‌کانی حوکمی زاتی نه‌بو، محافظ و سه‌رانی ده‌زگا نه‌منیه‌کانیش راسته‌وخو
 به‌سترا بون به‌ به‌غداده‌وه.

به‌عس وه‌کو ده‌زگایه‌کی به‌‌پتوه‌برایه‌تی بێ ده‌سه‌لاتی سیاسی سه‌یری
 نه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی نه‌کرد. له‌ به‌یاردانی سیاسی دا رهنه‌گه‌ راوێژیان بێ بکرت،

به‌لام ده‌سلاتی دانی برپار و ده‌نگدانیان نه‌بو. له یه‌کتی له‌کۆبو‌نه‌وه‌کان دا، عدلی
 چه‌سه‌ن مه‌جید له‌سه‌ر ده‌سلاته‌کانی نه‌نجومه‌نی وه‌زیران به‌پاشکاوێ و ت بوی:
 «له‌وه‌تی به‌عس هاتۆته‌ سه‌ر حوکم، له‌ نه‌نجومه‌نی وه‌زیران دا ته‌نیا یه‌ک جار ده‌نگ
 دراوه، نه‌ویش له‌ سه‌الی ۱۹۶۸ دا بوه، نه‌و به‌پاره‌ش هه‌ر نه‌و که‌اته
 هه‌له‌وه‌شینه‌راوه‌ته‌وه.» له‌ گه‌ڵ نه‌وه‌ش دا نه‌یان نه‌شارده‌وه که وه‌زاره‌ته‌کانی: دیفاع،
 کاروباری ده‌ره‌وه، کاروباری ناوخۆ، ئه‌علام، تخطیط له‌هیچ زرووف و زه‌مانیک دا
 ناده‌ن به‌هیچ که‌س و هیچ حیزبی، جگه‌ له‌ نه‌ندامی به‌عس، له‌ ناو به‌عشیش دا
 به‌وانه‌ی که له‌ خۆیان نزیکن. ده‌زگا نه‌منیه‌کانیش: نه‌من، نیستی‌خبا‌رات،
 مرخابه‌رات، به‌ ته‌نیا له‌ ده‌س سه‌ددام خۆی دا بو، بۆ که‌س نه‌بو قسه‌ی تی دا بکا،
 ته‌نانه‌ت سه‌رکه‌دایه‌تی به‌عشیش.

له‌ عێراق دا: مجلس قیاده‌ الشۆره، قیاده‌ قطر العێراق، المجلس الوطني،
 نه‌نجومه‌نی وه‌زیران هه‌بو. له‌ ناو هه‌مو نه‌م ده‌زگایانه‌دا کورد یا که‌سانی به‌
 پێچه‌له‌ک کورد هه‌بون، به‌ گۆتره‌ی ده‌ستور (مجلس قیاده‌ الشۆره) به‌رزترین ده‌سه‌لات
 بو، که‌ دانانی قانون و مه‌رسوم و به‌ریاری سیاسی به‌ ده‌س بو. له‌ راستی دا نه‌میش
 ده‌زگایه‌کی کارتونی بو، چونکه ده‌سه‌لات ته‌نیا له‌ ده‌س یه‌ک که‌س دا بو، که له‌ یه‌ک
 کات دا سه‌رکه‌ۆمار و، سه‌رۆکی مجلس قیاده‌ الشۆره و، امین سه‌ر قیاده‌ قطر العێراق و،
 قائیدی عامی قواتی مسلحه و، سه‌روه‌زیران.. بو، نه‌ویش سه‌ددام حه‌سین بو.

له‌ ولاتی‌ک دا، که هه‌مو ده‌سه‌لاته‌کان له‌ ده‌ستی‌ک دا کۆبو‌سته‌وه و، پڑیمی
 حوکمه‌رانی به‌ پاده‌یه‌ک تۆتالیته‌ری بی، ده‌س وه‌ریدا ته‌ دیاره‌یکردنی جو‌ز و ره‌نگی
 جلوه‌یه‌رگی فدرمانیه‌ره‌کانی، ته‌نانه‌ت قه‌له‌وی و لاوازیان، نه‌بی له‌ چ ده‌سه‌لاتیه‌کی
 خۆی له‌ کاروباری ناوه‌ندی و له‌ کاروباری حوکمی زاتی دا به‌ قازانجی کورد ده‌س
 هه‌لبه‌گرت؟

له‌ به‌ر نه‌وه نه‌بی مرو‌ف بیهێتیه‌ به‌رچاوی که‌ گه‌فتوگۆ له‌ گه‌ڵ نه‌مانه
 کارێکی چه‌ند دژوار و، پرسپاره‌که‌ی د، قاسملو چه‌ند به‌جی بو: «تایا ئیوه نه‌زانن له
 گه‌ڵ کێ ته‌ره‌فن؟»

*

ناکۆکی نه‌رزی

عبدالرزاق الحسنی، که یه‌کی‌که له‌ مێژونوسه‌ به‌ ناوبانگه‌کانی عێراق له
 کتێبه‌کانی دا زۆر به‌ پونی سنوری کوردستانی عێراقی دیاری کردوه. له (ج ۳، ص
 ۲۹۸) ی کتێبه‌که‌ی دا: «تاریخ العێراق السیاسی الحدیث» نویسه‌وتی: «یقطن

الکرد فی العراق مدنا وقرى تبتدئ من الحدود الايرانيه - العراقيه على خط مستقيم، يمتد من (جبل حمرين) حتى (جبل سنجار) حيث يتصل بالحدود العراقيه - التركيه - السوريه، ويولفون فيه اهم اقليه قومييه.»

به‌لام به‌عس و، پيش نه‌ویش حکومه‌ته‌کانی تری عیراق هه‌رگیز دانیان به‌م سنوره‌دا نه‌ناوه. یه‌کتی له‌ نا‌کو‌کیه‌کانی شیخ مه‌حمود له‌ گه‌ل به‌ریتانیا و، حکومه‌تی مه‌لیک فه‌یصه‌ل و، یه‌کتی له‌ نا‌کو‌کیه‌کانی مه‌لا مسته‌فای بارزانی له‌ شو‌پشی نه‌یلول دا له‌ گه‌ل به‌عس نه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ بوه‌.

له‌ کو‌تایی بیسته‌کان و سه‌ره‌تای سییه‌کان دا چالا‌که‌کانی کورد داوای دروستکردنی دو لیوای تازه‌یان کردوه به‌ ناوی لیوای ده‌وک، له‌ قه‌زا و ناحیه کوردنشینه‌کانی موسل و، لیوای باجه‌لان، له‌ قه‌زا و ناحیه کوردنشینه‌کانی دیاله و کو‌ت.

دیاریکردنی شو‌تنه کوردییه‌کان، بو به‌ کیشه‌یه‌کی هه‌میشه‌یی له‌ نیوان جولانه‌وه‌ی کورد و حکومه‌تی عیراق دا، له‌ گه‌فترگو‌کانی سه‌رکردایه‌تی بارزانی و به‌عس دا سالی ۱۹۷۰ نه‌م کیشه‌یه‌ به‌ چاره‌سه‌رنه‌کراوی به‌ جی هیترا بو‌بو نه‌وه‌ی له‌ سالانی دوایی دا سه‌رژمیتریان تی دا بکری. دوایی هه‌ر نه‌م کیشه‌یه‌ش کرا به‌ بیانیوی هه‌لگیرسانده‌وه‌ی شه‌ر.

*

به‌عس پيش نه‌وه‌ی بیته سه‌ر حوکم بییری له‌ مه‌سه‌له‌ی گو‌زینی پیکهاتنی نه‌ته‌وه‌یی هه‌ندئ ناوچه کرد بوه‌وه. سالی ۱۹۶۳ نه‌گه‌رچی ماوه‌ی چهند مانگی له‌ حوکم دا مایه‌وه، به‌لام فره‌یای نه‌وه که‌وت زو‌ری ناوچه نه‌وتییه‌کانی که‌رکو‌ک و هه‌ولیری له‌ کورد چۆل کرد. سالی ۱۹۶۸ یش که‌ بۆ جاری دوه‌م هاته‌وه سه‌ر کار، نه‌م جاره‌یان به‌ ریکویتیکی و بیندزیی که‌وته جیبه‌جی کردنی نه‌خشه‌کانی. به‌عس به‌ پیره‌وی له‌ تی‌زییه‌که‌ی سه‌ددام حسین، که‌ کورد بخاته به‌رده‌می دو (استحاله) بۆ نه‌وه‌ی له‌ روی مادیه‌وه مه‌حال بێ بتوانی جیا بیته‌وه و، له‌ روی مه‌عنه‌ویشه‌وه مه‌حال بێ بتوانی بییری لێ بکاته‌وه، هه‌ندئ رێوشونی داناوه:

۱. هه‌مو نه‌و ناوچانه‌ی نه‌وتیان تی دایه نه‌بی له‌ قه‌له‌مه‌وه‌ی حوکمی زاتی دا‌بهرین و، له‌ کورد چۆل بکری.

بیانه‌که‌ی نه‌ویه: سامانی سروشتی مولکی هاوبه‌شی هه‌مو گه‌لی عیراقه نه‌بی به‌ ده‌س ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندییه‌وه بێ.

۲. هه‌مو نه‌و ناوچانه‌ی بۆ پاراستنی سنوری عیراق و به‌غدادی پایته‌ختی له‌

هیرشی دهوله تانی دراوستی و جولانه وی کورد پتویست، نه بی له قهله مروهی
حوکمی زاتی دابیرین و، له کورد چۆل بکیرین.

بیانوه کدی نهویه: پاراستنی عیراق نه رکی دهسلاتی ناوه ندیه، له بهر نه وه
نه بی نهو ناوچانه به دهس حکومه تی ناوه ندیه وه بی.

۳. هه مو نهو ناوچانه ی به گه لکی کشتوکال دین له ناوچه کانی نیتوان کورد
و عه ره ب دا، نه بی له قهله مروهی حوکمی زاتی دابیرین و، له کورد چۆل بکیرین.

بیانوه کدی نهویه: دابینکردنی گوزهران بۆ نهو جوتیارانه ی له خواری عیراق
زه وییه کانیان نه بیته شۆزه زار، نه رکی حکومه تی ناوه ندیه.

۴. بۆ نهوه ی ژماره ی کورد له چاو عه ره ب دا کمه بیته وه، له سه ر ژمیتری
گشتی و ره فتار له گه ل کردن دا، فه یلی به نیرانی و، یه زیدی و کلدانی، به عه ره ب
دابیرین.

به گوێره ی نه م سه ره تایانه هه ر زو ناوچه کانی به دره، جه سسان، مه نده لی،
خانه قین، که که وتونه ته داوینی چیاکانی پشتکۆوه و، درژپونه وه یه کی سروشتیی
ناوچه ی نیلامن و، به درژایی میژو شۆنی ژبانی کوردی لوړ و فه یلی بو، له کورد
چۆل کرد. نه م ناوچانه بۆ پاراستنی به غداد له هیرشی نیرانی پتویست.

بۆ نهوه ی ناوچه ی حوکمی زاتی سنوری له گه ل به غداد نه مینتی محافظه یه کی
تازه ی دروست کرد. تکریت که ناحیه یه کی دواکه وتوی پچوکی سه ر به قه زای
سامه پرا بو، کرد به ناوه ندی و، ناوچه کوردنشینه کانی گه رمیانی له که رکوک و
دیاله دابری و نوسانی به تکریته وه.

هه رچی نه خشه یه کیان دانا بۆ ته عریبی که رکوک، به ته واری وه کو
نه یانویست سه ری نه نه گرت، چونکه زۆرایه تی دانیشترانی قه زای ناحیه کانی کورد
بون. له بهر نه وه محافظه ی که رکوکی پارچه پارچه کرد. هه ندیکی خسته سه ر
تکریت و، هه ندیکی خسته سه ر سلیمانی. شاری که رکوک و له ده وروپشته که شی دا
به لای سلیمانی دا قه ره هه نه جیر و، به لای هه ولیردا نالتون کۆپری و دوپزی
هیشه وه، نه ویش بۆ دابینکردنی مه یدانی دیفاع و هه ردو ناوچه شی ته عریب کرد.

محافظه ی دهۆک که ۱۹۶۹ دروست کرا بو. هه ر له سه ره تاوه هه ندی له
ناوچه کوردنشینه کانی موسلی نه خرابوه سه ر. سنجار، و شتخان مه له بنده ی میژوی
کوردانی یه زیدی لی جیا کرده وه. ناوچه تیکه لاهه کانی ته له عفه ر، زومار، سمیلی
لی دابری و، له سه ر داوای جاشه کانی زیباری ناگری یش خرایه سه ر موسلی.

سنوری ناوچه ی حوکمی زاتی نه وه نده خسوار و ختیج بو، هه ر به

تەماشاکردنیتکی سەرپیتی ھەست بە دەسکاری کرانی نابەجێ ئەکرا. جارتیکیان ئەم مەسەلە یەم بۆد. قاسملو باس ئەکرد و، لە سەر نەخشە بۆم ڤون کردەووە. کردی بە پیتکەنێن و ئەم نوکتە یە ی گێراپەووە:

«سەربازیک نەچێ بۆ ھەمام. خۆی ڤوت ئەکاتەووە و جلۆبەرگ و کەلوپەلەکانی لە ژوری خۆگۆڤین دانەنێ. نەچێ بۆ ژوری گەرماو خۆی بشوا. دواى خوشتن دیتەووە ژوری خۆگۆڤین. ئەروانی جلۆبەرگ و کەلوپەلەکانی ئەماووە. بە تەنیا نیتاقەکەى پشستی و پۆستالەکانی ماون. ئەویش پۆستالەکانی لە پیتی ئەکا و، نیتاقەکەش ئەبەستێ و، نەچیتە بەردەمى کابرای ھەمامچى بەو جۆرە ڕائەوہستێ و ئەلێ: «من نالێم شتەکانیان دزیوم، بەلام تو شەرەفت کە من ھا تە ئاوہا بوم؟»

ئینجا وتی: «ئێوہش بچن ئەم خەرتە یە پیشانی ھەددام بدن و، لێ ی بیرسن: ئێمە نالێن کوردستان تە عەریب کراوہ، بەلام تو شەرەفت کوردستان پیتش ئەوہی ھوکی زاتی بدیتێ وەھا بو؟»

*

(الحکم) و (الخصم)

پەيامنێرتکی ڤادیۆی مۆنت کارلو و پەيامنێرتکی ھەفتەنامەى (الطليعه العربيه)، کە لە ئەندەن بە پارەى عێراق دەرئەچو، چوون بۆ سورداس بۆ وتووێژ لە گەل مام جەلال. مام جەلال لە وەلامدانەوہى پرسیار دا، زیاد لە پتۆست درێژە بە قسە ئەدا، لە باسەکە دەرئەچێ، باسی تر نەھێتیتەناو وەلامەکە یەوہ کە ھیچ پەیوەندى لە گەل پرسیارەکە نیە. کوێ ناداتە دەنگدانەوہ و نەنجامى قسەکانى. ھەندێ جار قسەکانى پێچەوانەى قسەى پێشوی خۆین. ئەمە یەکتیکە لە نوقتە لاوازەکانى. گەشتوگۆکان درێژبون. ھەردو پەيامنێر ھەمویان وەکو خۆى بلاو نەکردەوہ، بەلکو بە ئارەزوێ خۆیان ئەو رێستانەیان لێ ھەلبژارد بو کە خۆیان مەبەستیان بو.

مام جەلال لە یەکتى لە کۆبونەوہکانى بەغدادا لە سەر یەکتى لە مەسەلە گەرنەکان، لە کاتێک دا کە ئەبێ بە کێشە لە نێوان ئەم و وەفدى حکومەت دا. وەفدى حکومەت ئەیانەوێ ھەددام بکەن بە بەھانە بۆ توند گیسری خۆیان و، مام جەلالیش بۆ ئەوہى ھەددام لەو کێشە یەدا بێلایدن بکا، وت بوی: «ئەوہ کێشەى نێوان ئێمە و حکومەتە، بەلام ئەو سەرۆکی عێراق لەو کێشە یەدا (خصم) نیە بەلکو (حکم) ە». بێگومان ئەمە جۆرتیکە لە دیپلۆماسیتییەکی زیرەکانە. مام جەلال ئەم ڤوداوہى بۆ کابرای ڤۆژنامەوان گێراپەووە. ئەویش بۆ سەرباسى وتووێژەکە

له زمانى مامجەلالەوہ نەو پستەيەى ھەلبژارد بو کە نەلن: «صدام ھو الحکم و ليس الخصم» و گفتوگۆکەى بەم ناو نیشانە لە ژمارە ٦٥ ی ٦ ی نایى ٨٤ دا بلأو کردبووہ. نەمە لە ناو ناھەزەکانى یەکیتى دا، بە تايبەتى لایەنەکانى جود، بە خراپ وەرگىرا و، ھەرایەکی زلیان لە سەر دروست کرد. لە ناو ھنکەکانى یەکیتى یش دا دەنگى داىوہ، پەخنە لە مامجەلال نەگىرا لە سەر نەم قسەيە.

پێکخراوەکانى دەرەوہ بە ناوى مام جەلالەوہ (تکذیب) یان کرد و، بە فراوانى بلأوان کردوہ. بەلام نە (الطليعه العربيه) و نە ھیچ پۆژنامەيەکی تر (تکذیب) ھەکیان بلأو نەکردوہ.

*

ھەولێکی تر بۆ ناشتوئەوہ

پۆژى ١٦ / ٨ / ٨٤ وەفدیکی دەسەلاتدارى یەکیتى کە پێک ھات بو لە: جەبار فەرمان، نازاد ھەورامى، د پێشەوا تالەبانی لە گەل فەرەیدون دارتاش، چون بۆ چىای شیرىن بۆ بینى نوێنەرانى م س حشع.

لەم کۆبونەوہ یەدا نوێنەرانى یەکیتى نامادەيى یەکیتییان دەرپى بۆ دەسپێکردنى گفتوگۆ و ناشتوئەوہی گشتى لە گەل ھەمو لایەنەکانى جود و، پێگە دان بە ھیزەکانیان بۆ گەڕانەوہ بۆ ناوچەکانى ژێر دەسلەلاتى یەکیتى بەو مەرجەى پێزى ھێزى شەڕ پراگرتن بگرن و، تا نەو کاتەى لە نێوان یەکیتى و ھیزەکانى حکومەت دا ناگەڕە ھەبە لە ناوچەکانى یەکیتیەوہ ھێرش بۆ سەر ھیزەکانى عێراق نەکەن. نوێنەرانى حشع بەو پەڕى لە خۆبایى بونەوہ نەلن: «بۆ ھاتوچۆ ناو کوردستان ئێمە ئیزن لە کەس وەرناگرن و بۆ پەلاماردانى ھیزەکانى عێراقیش ئێمە ھیچ ئیلتیزامێکمان بە ھێزى یەکیتیەوہ نیە، خۆمان نازادین چى نەکەین و چى ناکەین.» بۆ دەسپێکردنى گفتوگۆیش لە گەل یەکیتى کردبووان بە مەرجى پێشەکی کە: «نەبێ یەکیتى بەیانێک دەرکا نێدانەى ھەلوئستى خۆى بکا لە شەڕى پشتناشان و، گفتوگۆى بە تەنیا لە گەل حکومەت و، نەبێ یەکیتى کۆتایى بە گفتوگۆ بەتێتى و، شەڕ دەس پێ بکاتەوہ، نەوسا نەوان گفتوگۆى لە گەل نەکەن.»

نوێنەرەکانى یەکیتى پێیان ڕانگە یەن مادەم نەوان ئیلتیزام بە پراگرتنى شەڕەوہ ناکەن کەوابێ، ھەتا لە نێوان یەکیتى و لایەنەکانى جودا پێککەوتنى سیاسى نەبێ، چاک وایە ھیزەکانیان نەنێرنەوہ ناوچەکانى ژێر دەسلەلاتى یەکیتى، نەگینا پێگەیان نادەن و، نەگەر پێویست بکا بۆ پێ لێ گرتیان ھیز بە کار نەھێنن. کۆبونەوہ کە بەم جۆرە بە (تحدی) کردنى یەکترى تەواو بو.

حشع بۆنهوهی هه‌ره‌شه‌که‌ی خۆی بباته‌ سه‌ر و، (تحدی) ی ناگره‌که‌ی نیتوان
یه‌کیتتی و به‌عس بکا، هیتزیکێ گه‌وره‌ی خۆی نارد بۆ خوشناوه‌تی. هیتزه‌کانی
یه‌کیتتی له‌ چپای سه‌فین ده‌وریان گرتن. به‌ کاره‌ساتیکێ خوشناوی کوتایی هات و،
زۆری هیتزه‌کیان فه‌وتا.

*

رۆژی ٢٦ ی ناب عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید به‌ کاروانیکێ درێژی ئۆتۆمۆبیل
هاته‌ سو‌رداش. له‌ گه‌ڵ خۆی زۆری کاربه‌ده‌سته‌ گه‌وره‌کانی ده‌زگای (نه‌من) ی هیتنا
بو. مه‌به‌ستی له‌ هاته‌نه‌که‌ی وه‌کو خۆی وتی پیشاندانی دۆستایه‌تی و پێزی تایبه‌تی
بو بۆ یه‌کیتتی له‌ به‌ر چاوی خه‌لک.

*

دیسان گرژی

ورده‌شه‌پی جاش و پێشمه‌رگه‌ دیسان که‌شی سیاسی کوردستانی ئالۆزانده‌، له‌
لایه‌که‌وه‌ تو‌ندپه‌وه‌کانی ناو یه‌کیتتی و له‌ لایه‌کی تره‌وه‌ جوده‌ستیایان له‌ خوشکردنی
ناگری ئه‌م به‌زمه‌دا هه‌بو. رادیۆکانی پدک و حشع به‌ خۆشه‌یکێ زۆره‌وه‌ هه‌واله‌کانی
به‌ زلکراوی بلاو نه‌کرده‌وه‌ و تیژی نه‌کردن له‌ یه‌کتری.

له‌م گرژیه‌دا سه‌ید که‌ریم، له‌ گه‌ڵ ٢ پێشمه‌رگه‌ی تر: نه‌ه‌رۆ عه‌بدو‌للا سه‌لیم
و سه‌لاح خوشناو، رۆژی ١٥ ی ئه‌یلولی ٨٤ به‌ ئۆتۆمۆبیل له‌ سلێمانیه‌وه‌ گه‌رابه‌وه‌
سو‌رداش، ناگای له‌وه‌ نابێ له‌و نزیکانه‌ هه‌ندێ جاش کوژراون، نه‌که‌ویته‌ بۆسه‌ی
جاشه‌کانی تاسلۆجه‌وه‌، هه‌موایان کوژرا بون. ئۆتۆمۆبیله‌که‌شیان ناگری گرت بو
زۆریان له‌ ناوی دا سوتا بون.

سه‌ید که‌ریم خه‌لکی هه‌ودیای و به‌ ناوی باوکیه‌وه‌ ناو نرا بو، چونکه‌ ئه‌م
هیتشتا له‌ سکێ دایکی دا به‌وه‌ که‌ باوکی مرده‌وه‌. دوا ی تیککه‌وته‌نی نازار چو به‌وه
(الکلیه‌ العسکریه‌) و بو به‌وه‌ نه‌فسه‌ر و، له‌ ٩٧٤ دا چو به‌وه‌ پێزی شو‌پشه‌وه‌ له‌
هیتزی سه‌فین دا بو به‌وه‌ فه‌رمانده‌ی به‌تالیۆن. پیاویکی گورجوکو‌ت و له‌ش سوک و
له‌ شه‌رده‌ هه‌تا به‌لێ ی نازا و چاو نه‌ترس بو. راوکه‌ریکی ده‌سه‌راست و نه‌نگینه‌وه‌ و
شاخه‌وانیکێ وریا بو. له‌ سو‌ریاوه‌ پێکه‌وه‌ گه‌را بۆینه‌وه‌ کوردستان و، پێشمه‌رگه‌ی
مه‌فه‌زه‌ سه‌ره‌تاییه‌کانی ئه‌م شو‌پشه‌ و، یه‌کتی له‌ هاو‌پێ نزیکه‌ خۆشه‌ویسته‌کانم بو.
له‌ ناو داووده‌زگا‌کانی یه‌کیتتی دا چه‌ندین لی‌په‌رسراویتی به‌رزی وه‌رگرت بو،
سه‌رگره‌دايه‌تی ده‌یان شه‌پی سه‌رک: و ترازه‌ی کرد بو. کو‌ژیانی سه‌ید که‌ریم به‌م جو‌زه
خه‌میکێ زۆری له‌ ناو هه‌مو هاو‌پێکانی و پێشمه‌رگه‌ و نه‌ندامه‌کانی یه‌کیتتی و

خەلک دا خولقاند. م س بەم بۆنە یەو بە یانیکی دەرکرد.

هەر لە سەرەتاوە بە عس کە زانی یەکیستی لە سەر لێدانی جاش لە
پیشمەرگەکانی خۆی ناپێچیتەو، ئەویش دەستی جاشەکانی خۆی بۆ پیشمەرگە
کوشتن، ئاوالە کرد بو. لە راستی دا لەمەیش دا بە عس سودمەند و یەکیستی
زەرەرمەند بو. جاش و پیشمەرگە هەردوکیان کورد بون و ئەو کوشتارەیش
ناکوکیەکانی ناو کوردی قوولتر ئەکەردەو، و ئەو جاشانە ی ئەکوژان لە چاو
پیشمەرگەکانی یەکیستی دا کە لە تۆلە ی ئەوان دا ئەکوژانەو، کەسانی نزم و بێ
نرخ بون.

*

لە نێوان عیززەت دوری و مامجەلال دا، هەروەها لە نێوان عەلی حەسەن
مەجید و مامجەلال دا چەند نامە و پەیام ئالوگۆی کرا. پۆزی ۳ ی ئەیلول بۆ
دەرپرینی نیازبایی و سوربون لە سەر درێژ پێدانی گفتوگۆ، عیززەت دوری و عەلی
حەسەن مەجید بۆ سەردانی مامجەلال و سەرکردایەتی یەکیستی هاتن بۆ سورداش و،
کۆبونەو یەکی درێژ کرا. یەکی لەو مەسەلانە ی لەم کۆبونەو یەدا باس کرا مەسەلە ی
جاش بو. عیززەت دوری بە راشکاوی وتی: «ئێمە ئەوانەمان بۆچیە؟ بۆ شەری ئێو
پامان گرتون، ئەگەر شەرمان لە گەل ئێو نەمیتنی، ئەوانەمان بۆچیە، هەلیان
نەو شێتینەو.»

داوامان لێ کرد ئەمەمان بۆ بنوسێ. وتی: «ئێمە هێشتا پێک نەهاتین،
ئەو ناخەمە سەر کاغەز چونکە ئێو بە کاری ئەهێن بۆ ترساندنیان و پراکێشانیان
بە لای خۆتان دا.»

عیززەت دوری مامجەلالی دەعوەت کرد بۆ بەغداد بۆ تەواوکردنی گفتوگۆ.
لەو ماوە یەدا بە عس بە تەما بو، هەلبژاردنی (المجلس الوطنی) بکا.
ئەیانویست یەکیستی یش بەشدار بێ.

بۆیە هەردو لا وا پێک هاتن کە ئەم جاره یان دوا یین خولی گفتوگۆ بێ،
بەلگەکان ئیمزا بکێن و بە یانیکی رەسمی دەریچێ. لە بەر ئەو داوایان کرد کە
ناوی هەمو ئەو کەسانە لە گەل خۆیان بێن بۆ بەغداد، کە یەکیستی ناو دێریان ئەکا بۆ
وەزارەت و، ئەندامەتی (المجلس الوطنی).

لەدوا حەفتە ی مانگی ئەیلول دا مامجەلال پو بۆ بەغداد و، هەندێ لە
ئەندامانی سەرکردایەتی چون بۆ سلێمانی، هەولێر، کەرکوک، دهۆک بۆ قسەکردن
لە گەل هەندێ کەسایەتی ناسراو، پرسوپرایان پێ بکەن لە سەر دیاریکردنی ئەو

ناوانه‌ی بۆ وه‌زاره‌ت و نه‌نده‌یه‌ی نه‌نجومه‌نی نه‌یشتانی دیاریان نه‌که‌ن.
 له‌ کۆتایی نه‌یلول، هه‌مویان له‌ به‌غداد یه‌کیان گرتوه‌، ناوه‌کانیشیان ئاماده‌
 کرد بو. زۆری نه‌وانه‌ی ناودێر کرا بۆن، که‌سایه‌تی سه‌ربه‌خۆ بۆن، پێشمه‌رگه‌ و
 کادریان تی دا نه‌بو. وه‌فدی یه‌کیته‌ی: مامجه‌لال، د. فوناد مه‌عصوم، فه‌ره‌یدون
 عه‌بدولقادر، عومه‌ر عه‌بدوللا، عومه‌ر عه‌زیز، نازاد هه‌ورامی، سه‌ربه‌ست
 بامه‌رپی، به‌ کۆمه‌ل چۆن بۆ دانیه‌شتن له‌ گه‌ل عییزه‌ت دوری له‌ کۆشکی (المجلس
 الوطنی)، مامجه‌لال به‌ عییزه‌ت دوری وت بو: «ئه‌وا ئێمه‌ هاتوین بۆ ئیمزا کردنی
 پێککه‌ته‌که‌ و، بلاو کردنه‌وه‌ی به‌یان».

عییزه‌ت دوری له‌ سه‌ره‌تادا پێخۆش‌حالییه‌کی زۆر پیشان نه‌دا و، ئاماده‌یی
 خۆیان ده‌رنه‌برێ بۆ ئیمزا کردن و نیعلا نه‌کردنی. عییزه‌ت هه‌له‌سه‌ستی به‌ ته‌له‌فۆن نه‌م
 هه‌واله‌ خۆشه‌ به‌ سه‌ددام رابگه‌یه‌نی. که‌ دێته‌وه‌ به‌ چروچاوی ترشاه‌وه‌ دێته‌وه‌، به‌
 مامجه‌لال نه‌تی: «هه‌یشتا مه‌وزوعی جه‌به‌ه و میشاق ته‌واو نه‌به‌، نه‌بی نه‌ویش
 بیرتینه‌وه‌». مامجه‌لال نه‌تی: «له‌ دانیه‌شتنیه‌کی پێشودا سه‌رۆک وتی: ئێمه‌
 گه‌فترگۆمان له‌ سه‌ر جه‌به‌ه و میشاقه‌که‌ی له‌ گه‌ل حشع به‌ ۳ سال ته‌واو کرد، با له‌
 گه‌ل ئێه‌ش نه‌وه‌نده‌ بخایه‌نی، له‌ سه‌ر نه‌وه‌ پێککه‌وته‌که‌ دوا مه‌خه‌ن.» عییزه‌ت
 دوری سه‌ر نه‌بی له‌ سه‌ر هه‌لوته‌ستی خۆی. مامجه‌لال نه‌تی: «دیاره‌ تو‌رک
 ئیشه‌که‌یان تێک دا!!»

له‌م کاته‌دا سه‌رۆکی نه‌رکانی جه‌یشی تو‌رکی له‌ به‌غداد بو. هه‌مو ساره‌کان
 یه‌کی که‌وت و به‌عس که‌وته‌ به‌هانه‌ هه‌تانه‌وه‌ بۆ دواخستنی تێکرای کاره‌که‌. وه‌کو
 دوا‌یی بیستمان سه‌رۆکی نه‌رکانی جه‌یشی تو‌رک بۆ تێکدانی پێککه‌وته‌ی کورد و
 عیراق هات بو، به‌ بیانونی نه‌وه‌ی نه‌مه‌ نه‌بی به‌ هۆی هاندانی کورده‌کانی نه‌وان و،
 له‌ نه‌جام دا نه‌مه‌ نه‌بی به‌ هه‌ره‌شه‌ له‌ ناسایشی نه‌ته‌وه‌یی تو‌رک. نه‌وسا عیراق له‌
 دو لاوه‌ پتیه‌ستی به‌ تو‌رکیا بو:

یه‌که‌میان، بۆ دا‌بین کردنی مه‌سه‌ره‌فی جه‌نگی ئێران. له‌و کاته‌دا ته‌نیا پێگای
 ناردنی نه‌وت لوله‌کانی تو‌رکیا بو. لوله‌که‌ی سو‌ریا له‌ میتر بو داخرا بو، هه‌یشتا
 لوله‌که‌ی سه‌عودییه‌ش ته‌واو نه‌بوو.

دوهمیان، تو‌رکیا پێگایه‌کی گه‌رنگی ترانزیتی که‌له‌وه‌لی نه‌وروپا بو.
 هه‌رچه‌نده‌ تو‌رک هه‌م له‌ نه‌وت و هه‌م له‌ ترانزیتی بازرگانی قازانجی زۆریان نه‌کرد
 به‌لام نه‌یان‌توانی به‌م دو پێگه‌یه‌ (ئیه‌تیزاز) ی سه‌ددام بکه‌ن.

پۆزی ۳۰ ی نه‌یلول وه‌فدی یه‌کیته‌ی جارێکی تر له‌ گه‌ل وه‌فدی حکومه‌ی که‌

پنک هات بوله: عیززهت دوری، فاضیل بهرپرک، مونذیر شای، عهبدولفه تاح
نال یاسین، عدلی حسنه مهجید، مهحمود شوکر، کزبوهوه.

باهتی کزبونهوه که بیان گزوی بز باسی هه لپاردنی (المجلس الوطنی) و، بز
یه که مین جار باسی بهشی حیزبه کارتنیه کانیاان هیتابوه ناو باسه که وه. بینگومان
نمه بز ته گهره دان بوله رهوتی گفتوگو.

روژی ۶ ی تشرینی یه که مه وه فده که صه ددایمی بینی. صه ددایم قسه ی گشتی
کرد بو، ناموژگاری کرد بون، که شهر نه که نه وه و، دان به خویان دا بگرن.

روژی ۱۳ ی تشرینی یه که مه جار یکی تر وه فده که له گه ل عیززهت دوری،
نه عیم حه داد، عدلی حسنه دان نیشن، بئ نه وه ی بگن به هیچ نه نجامیتیکی
دیاریکراو.

روژی ۱۴ ی تشرینی دوهم وه فده که به نانومیدی گه رانه وه بز کوردستان.
نمه نیتر سه ره تای دهس شقن بوله پتیکه وتنی سیاسی له گه ل به عس. به عس
نه یویست درتزه به ناگرپر بدا، بئ نه وه ی هیچ دهسکه وتنی به کورد بدا. یه کیتی یش
نه یویست درتزه به ناگرپر بدا، چونکه هیتا ناماده نه بو بز شهر. هه ردولا وهختیان
نه کوشت.

سه رکردایه تی نه وه دهسکاریبانه ی به پتیویستی نه زانی له میثاقه که دا بکری،
به نوسین ناردی بز سه رکردایه تی به عس. عدلی حسنه به ته له فون ناگاداری عومه ر
عه زیزی کرد بو له که رکوک، که به سه رکردایه تی یه کیتی بلتی:

۱. تیبینه کانی له سه ر میثاق نارد بوتان، هه ندیکی نه کری جتیه جتی بکری،
به لام هه ندیکی نوسراوه بز نه وه ی پتیکه وتنه کان هه لته کیتی.

۲. دیاره به ره و شاخ نه رونه وه.

۳. پئ نه چن له گه ل کورانی مه لا رتک بکه ون، موباره کتان بئ.

*

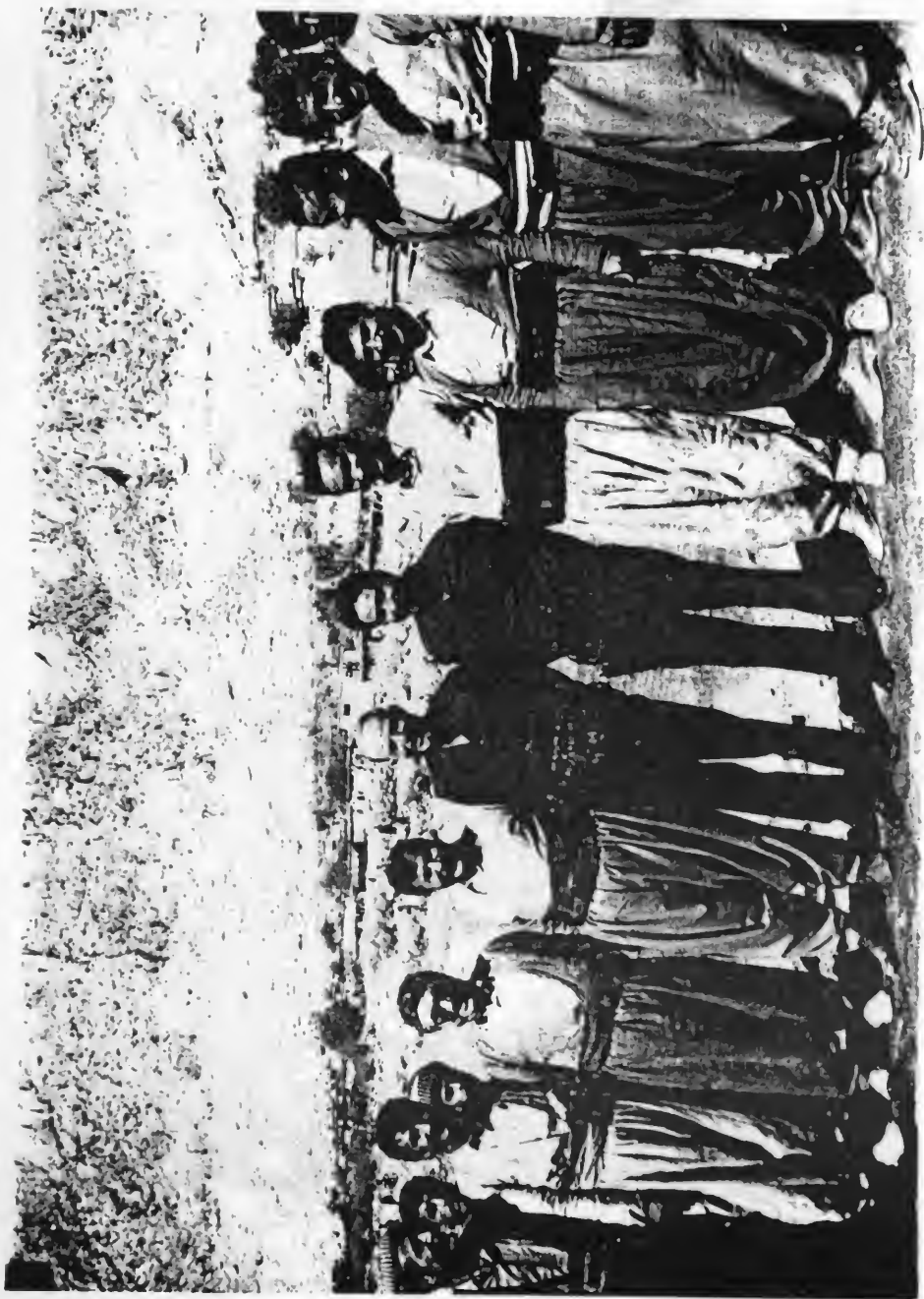
راونانی گهرم

پک ک کهوت به چالاکی هه ندی له باره گاکانی خسوی له ناوچه
سنورییه کانی تورکیا - عیراق دانا بو. تورکیا پتیکه وتنیکی له گه ل عیراق نیمزا
کرد، ناوی لئ نا بو (راونانی گهرم)، به پئ ی نه م پتیکه وتنه تورکیا بوی هه بو بز
راونانی چه کداره کانی پی کا کا ۵ کیلومتر بیتته ناو خاکی عیراقه وه. نوردی
تورک یه که مین هیرشی بز سه ر بادینان دهس پئ کرد. یه کیتی له به یانیتیکی درتزه دا
ناماده پی خوی دهریری بز ناردنی هیز بز به ره چدانه وه ی هیرشی تورک. له مهش

بغداد - کانون به کیم، ۱۹۸۳، له واستوه پو چپ : تاريخ، عهز، عهز دور، د کونو خدر

سورداش، مېلولى ۱۹۸۴ - له راسته ورو پېرچېپ: فرېدون عبدالقادر، نوو شېروان مستغنا

سورداش، نیکول ۱۹۸۴ - ولفی پیکتی، له چپو و بزرگست : مام چلا، نوښوروان سستفنا

زۆرتر مەبەستى دلنەوايى پەك بو. بەلام پەك نەك ھەر پېشەوازى لەم پېشەنەيارە نەكرد و، نەك ھەر بەرگى نۆردوى توركى نەكرد، بەلكو كەردى بە بېانەيەكى تر بۆ ھېرشى راگەياندن دۆى يەكيتى.

*

كۆتايى ھېنان بە گفتوگو

كۆبۈنەو يەكى كۆمىتەى سەركردايەتى كرا بۆ لىكۆلەينەو لە پەوتى گفتوگو و ھەلومەرجى كوردستان، زۆرى نەندامانى سەركردايەتى كەوت بونە ژىر كار تى كەردنى پىرۇپاگەندەى دۆرمانەو. ھەندىكىيان قەسى نالەباريان نەكرد و نەيان وت نەمە جاشايەتە نىمە نەيكەين، لە كاتىك دا نىمە ھېچ شتىكى خراپمان نەكرد بو تەنيا شەرمان راگرت بو. بە ھۆى نەو سالەو:

- ھىزەكانى يەكيتى ھەسا بونەو، بە ژمارە زۆر زىادىان كەرد بو، دەستيان كەشت بو ھەندى جىگە كە لە سەردەمى شەردا دەستيان نەيگەشت بويە. ھەلومەرجى ژيانيان بۆابو.

- كۆمەلانى خەلك بۆيان دەرکەوت كە يەكيتى ھىزىكى سەريەخوئە لە بېياردانى سىياسى دا، بەرژوئەندى كورد لە بەرچار نەگىر، نەك ھاويەيانىتى و دۆستايەتى لە گەل دۆلەتان.

- دۆلەتانى ناوچەكەش، بە تايەتى ئىران و سوريا، بۆيان دەرکەوت كە يەكيتى، ھىزى سەركەيە لە سەرنەرزى كوردستان، دواى راگرتنى شەرد، جگە لە بادىنان لە ھېچ شۆتىكى تر چالاكى پېشمەرگانە نەمايو.

لەم كۆبۈنەو يەدا بە گەشتى دەنگ بېيار درا كۆتايى بە گفتوگو بھىنرى و، ھىزەكان نامادە بىكەين بۆ دەس پىت كەردنەو ي شەرد.

بېياري شەرد دوا خرا بۆ نەو ي خەلك و خۆمان بە ناسودەيى زستان بە سەربەين و لە بەھار نەيك بىكەوينەو، بەلام بېيار درا كە كۆتايى ھېنان بە گفتوگو را بىگەيەنرى.

بېياري شەرد كەردنەو بېياريكى حساب نەكرا و ھەلەيەكى گەورە بو. بەلام كەسى زاتى نەنەكرد بلى: درژە دان بە راگرتنى شەرد و گفتوگو يەكى پىچر پىچر باشترە لە شەردىكى ناھەرامبەر لە گەل دۆرمانىكى دېندەى وەكوبەس، كە لەو كاتەدا خاوەنى ۵۰ فېرقە سەرباز و ۵ ھەزار تانك و ۶ سەد فېرۆكەى جەنگى و خاوەنى چەكى كىمىيائى و بايۆلۆجى و، سەدان ھەزار جەيشى شەعبى و جاشى كورد بو. چونكە تاوانبار نەكرا بە بەزىن و كۆلدان و پوخان.

مام جهلال نامه‌ی بۆ عزیزهت دوری نویسی و، سهرگردایه‌تی یه‌کیتی یش له
۱۵ / ۱ / ۸۵ دا به‌یانیککی ده‌رکرد (کۆتایی هیتانی وتووێژ) ی راگه‌یاند، له
به‌یانه‌که‌دا پونی کرد بوه‌وه که دوا‌ی ده‌یان کۆبونه‌وه و دانیشتن و سهدان سه‌عات
گفتوگۆ، گفتوگۆ به‌ نه‌نجام نه‌گه‌یشته و، نۆبالی ژێرکه‌وتنی گفتوگۆکه‌شی خسته
سهر به‌عس.

له‌و کاته‌دا یه‌کیتی هیچ جۆره‌ په‌یوه‌ندیه‌کی له‌ گه‌ل ئێران نه‌بو، ته‌نانه‌ت
سهره‌پرديکیشی دروست نه‌کرد بو، له‌ گه‌ل جودیش هیچ جۆره‌ په‌یوه‌ندیه‌ک که‌ بۆنی
ناشێبونه‌وه‌ی لێ بێ دروست نه‌کرا بو. یه‌کیتی هیتا له‌ ناو نه‌ دا‌برانه‌ سیاسیه‌دا
بو که‌ تن ی که‌وت بو.

پۆژی ۱۶ ی کانونی دوهم، واته‌ یه‌ک پۆژ دوا‌ی بلاوکردنه‌وه‌ی به‌یانه‌که‌،
سه‌عدی مه‌هدی صالح به‌ هالیکۆته‌ر هاته‌ مه‌رگه‌. داوا‌ی کرد گفتوگۆ ده‌ستی بێ
بکۆتته‌وه‌، له‌ کۆی دا پچراوه‌ له‌وتیه‌ ده‌س بێ بکه‌ینه‌وه‌. به‌لام سهرگردایه‌تی یه‌کیتی
بۆ ده‌مکۆتکردنی دوژمنه‌کانی گفتوگۆ، که‌ له‌ ناوخۆی یه‌کیتی و له‌ ده‌ره‌وه‌ی دا
به‌وپه‌ری توندوتیژییه‌وه‌ له‌ قسه‌ و چالاکی دا بون، ئێتر نه‌م داوا‌یه‌ی به‌عسی دا‌یه
دوا‌وه‌.

به‌مه‌یش جاریکی تر جۆلانه‌وه‌ی کورد له‌ ناو بازنه‌ داخراوه‌که‌ دا که‌وته‌وه‌
خۆلانه‌وه‌: داوا‌ی مافی نه‌ته‌وه‌یی، سهرکۆتکردن، شه‌ری چه‌کدار، پێه‌ندی ژێر به‌
ژێر، گفتوگۆی ناشکرا، گرژی، دیسانه‌وه‌ شه‌ری چه‌کدار.....

*

*

۲. دیسانهوه شهر

دواى نهوې كۆمىتهى سهر كرده تى ى ن ك به يان نامه ي پچراندنى گفتوگوى راگه ياند، نيتړ له ناو يه كىتى دا هيچ نومىدى به گفتوگو نه ما يو، به لام نه مانويست جارى خومان له شهر لادهين تا چله ي زستان تن نه پى و هه وا كه من خوش نه بى، چونكه دنيا بوين لهوې نه مجار هيان شه پىكى سهخت نه بى و، كار به ده ستانى عىراق دهس له دانىشتوانى لادىكانىش ناپارتىزن.

كوژرانى ريشه

روژى ۲۵ ى كانونى دوهمى ۸۵ هه وال هات مامه ريشه كوژرا. ريشه ناوى نه جمه دين شوكر و خه لكى كوندى تاله بان بو. له بهر نهوې ريشى هه بو به مامه ريشه ناوى ده ركرد بو. ماوه يه ك له گهل فیداييه كانى فله ستين كارى كرد بو. خو ټنده وارى نه بو، به لام كوړىكى وريا و چالاك و گورجوگول و لهش سوک بو، له هه لېژاردنى چالاكيه كانى دا، نيشانه ي سهر كه وتوانه ي هه لښه بژارد. هه ميشه له گهړان و سوران دا بو. سهره تا كه هات بو بو پيشمه رگايه تى له بهر نهوې نه يان ناسى بو، ماوه يه ك باوهړيان پى نه كړد بو، به پيشمه رگه وهر يان نه كړت بو. پاشان كه بو به پيشمه رگه له ماوه يه كى كه م دا لټوه شاو به ي خوى سه لماند و ده ركوت كه پيشمه رگه يه كى هه لكه وتوه. زورى نه خاياند بو به فرمانده ي مفره زه نينجا به فرمانده ي كمر تى جهبارى. كه رته كه ي ريشه يه كى بو له نازاترين و چالاكترين كه رته كانى پيشمه رگه و، هتيزه كانى به عس داخ له دل بون لى.

له كاتى گفتوگو دا له گهل ته حسين شاو هيس په يوه ندى كرد بو. داواى لى كرد بو دهس له خراپه هه لېگړى و، هاوكارى پيشمه رگه بكا. ته حسين به قسه ي لوس ريشه ي ته فخره دا بو، گوايه هاوكارى له گهل نه كا. نيمه هر كه به ممان زانى زور زو سهر نجمان راكيتشا و، وريامان كرده وه كه باوهړ به ته حسين نه كا و، لى ي نزيك نه بېته وه. فرمانده ي تپيه كه يشى، نازاد حمه غريب، به هه مان توندى ورياي كرد بو وه. به لام نه و گوى ي نه دابويه نم ورياكردنه وانه. ته حسين، ريشه ي ده عوه ت كرد بو بو وتوويز و نان خواردن، له كاتيك دا له گهل ۲ پيشمه رگه ي هاوپړى ي: سهر دار حمه شريف، موحسين مه جید سليم، چو بو بو بينى، ته حسين له سهر داواى

نیستیخبارات بۆسەى بۆ دانان و ھەر سىڭيانى كوشت. رېشە لە ناو خەلك دا بويو
بە قارەمانىڭكى ئەفسانەيى و، بە كەسىڭكى لە شكان نەھاتو. تەنانەت لە يەكنى لە
خۆپىشاندا نەكانى سلىمانى دا ھاواريان كرد بو: «بە ھىزى مامە رېشە، سەددام
نەكەين بە شىشا».

كوژرانى رېشە زەرەرتكى مەعنەوى بو لە پىشمەرگەكانى يەكىتى. مەكتەبى
سىياسى بەم بۆنەيەو بەيانىڭكى لە سەر دەرکرد و، پىشمەرگەكانى تىپى ۵۷ ي
سەگرەمە لە تۆلەى ھاوړىكەيان دا، چەند بۆسەيەكيان لە سەر رېڭەى باو، لە سەر
رېڭەى چەمچەمال - سەنگاو و، لە نزيك گوندى خدرئ و گوندى مەلا حەسەن
دانا. بۆ ئەوئەى لە ناوخت دا شەرەكە بى بەرنامە ھەلنەگىرسىتەو، شەرى
تۆلەسەندەنەو ھەمان لىرەدا راگرت.

قەرەسرد

لە مانگەكانى گەفتوگۆدا، سورداش گەرەكنى خانوى چۆلنگراوى لى بو، چاك
كرا بون و كرا بون بە بارەگاي م س. مەن نەمويست جى لە خۆم بشىوتىم، مال و
بارەگاگەم ھەر لە نىرووانى ئاوەژئ ماىەو. لەو ماوەيەدا خانوى تىشمان ھەر لە
بنارى ناسۆس لە سىروان دروست كرد. ھەر كات پىويستى بگردايە نەچوم بۆ
سورداش و نەگەرەماو، ئاوەژئ. ھەمو جار بە قەرەسردا رانەبوردم. جادەيەكى
عەسكەرى كە بنگردى بە دوكانەو نەبەست بە سەر سەرى شاخەكەدا نەوژىشت.
تەپلە سەرى قەرەسرد تەختايەكى بەرز بو، چاژنەندانىڭكى يەكجار جوان و خوشى
ھەبو. زۆرى چىپاكانى كوردستانى عىراقى لى ديار بو. ديوڭكى بە سەر شارى دوكان
و دامەزراوەكانى دا و ديوڭكى بە سەر بنگرد و مەرگەدا نەپروانى و، گۆماوى
دوكانىش كەوت بوە لای رۆژئاواى، بە شەويش پوناكايى كارەباى سەدان شار و
ئاواى نزيك و دورى لىو ديار بو. دەورويشتەكەيشى بە سەدان رەزى مېتوى دىمى
لى روينرا بو. نەكرا ئوتىلى تويستى خوش لە سەر تەختايى سەر شاخەكە دروست
بكرئ. بەلام نىرەيش وەكو ھەمو شوئە جوانەكانى ترى كوردستان جەيشى
داگىركەرى بە عس پىسى كرد بو. چەندىن رەببەي تى دا دانا بو، چوار دەورى بە مېن
چاند بو.

نازادكرنى چەرماوئەند

كە بارودۆخى كوردستان ئالۆز بو، ئەندامانى م س سورداشيان چۆل كرد و
كوژيانەو سىروان. بنارى ناسۆس نەگەرچى شاخاوى بو، نەو ديوەى نىمەى لى
بوین، نزيك بون لە شوئەكانى ھىزەكانى حكومەتەو. بۆ پەلامارى ناسمانى

فرۆکه و بۆ تۆپباران کراوه بون. به ئاسانی زهره‌ری لێ نه‌درا. جێگه‌یه‌کی نه‌مینمان نه‌بو، باره‌گاکانی سه‌رکردایه‌تی تی دا دا‌بنیتین. دۆلی جافه‌تی ناوچه‌یه‌کی شاخاوی و له‌ بار بو. سالی ۸۳ یش باره‌گاکانی ده‌زگای را‌گه‌یاندن و باره‌گای مه‌لبه‌ندی ۲ ی لێ دانرا بو، به‌لام نه‌ویش به‌ درێژایی شاخی چه‌رماوه‌ند په‌یه‌ی جه‌یش و جه‌یشی شه‌عی لێ بو. له‌ هه‌مو لایه‌که‌وه‌ زāl بون به‌ سه‌ر دۆلی جافه‌تی دا. به‌پارمان دا چه‌رماوه‌ند پاک بکه‌ینه‌وه‌ بۆ نه‌وه‌ی بیه‌که‌ین به‌ شوێنی باره‌گا سه‌ره‌که‌یه‌کانی یه‌کیته‌ی. چه‌رماوه‌ند زنجیره‌یه‌کی درێژه له‌ سه‌ر تکیه‌وه‌ به‌ سه‌راوه‌ به‌ شاخی سارای نزیک دوکان و له‌ سه‌ر تکی تریه‌وه‌ نه‌گاته‌ نه‌زمه‌ر و گۆژه‌ و تا نزیک عه‌ریه‌ت درێژه نه‌په‌سته‌وه‌. کونتیه‌، دا‌بان، هه‌لاج، هه‌ژدیه‌ها، بوک و زاوا له‌ لوتکه‌ ناسراوه‌کانی و که‌لکی قه‌له‌ر و که‌لکی پیه‌رکه‌ له‌ باریکه‌ پتکه‌کانی ها‌توچۆکردن. هه‌ندی له‌م شوێنانه‌ په‌یه‌ی قایمی عه‌سه‌که‌ری لێ بون.

هه‌یزه‌کانی مه‌لبه‌نده‌کانی ۱ و ۲ یان له‌ سه‌ر کۆکرایه‌وه‌: به‌یانی ڕۆژی ۱۵ ی شو‌باتی ۸۵ سه‌عات ۴ به‌یانی له‌ هه‌مو لایه‌که‌وه‌ په‌لامار دران و، په‌لاماری باره‌گای فه‌وجه‌که‌ش درا له‌ شه‌ده‌له‌. سه‌ره‌رای هه‌لسانی هالیکۆته‌ر و فره‌نی فره‌که‌ی جه‌نگی، له‌ ماوه‌یه‌کی کورت دا هه‌موی پاک کرایه‌وه‌ و، ڕۆژی ۱۶ ی شو‌بات ناوچه‌که‌ که‌وته‌ ده‌س یه‌کیته‌ی. له‌م شه‌ره‌دا ۱ مه‌قه‌ری فه‌وج و ۳ مه‌قه‌ری سه‌ریه‌ و ۱۷ په‌یشه‌ گیران، هه‌مو نه‌و هه‌یزانه‌ی له‌و باره‌گایانه‌دا بون کۆژان و ۹۸ که‌سیان به‌ زیندویه‌تی به‌ دیل گیران و، هه‌مو که‌لویه‌لی فه‌وج و تفاق‌ی جه‌نگی ده‌س پێشه‌مه‌رگه‌ که‌وت. نه‌مه‌ یه‌که‌مه‌ین شه‌ری که‌وره‌ی دوا‌ی په‌چراندنی گه‌توگۆ و سه‌ره‌تای را‌سته‌ قینه‌ی جێبه‌جێ کردنی به‌ریاری ده‌سپێکردنه‌وه‌ی شه‌ری یه‌کیته‌ی بوله‌ گه‌ل به‌ عه‌س.

له‌م شه‌ره‌ و له‌ هه‌ندی ورده‌ شه‌ری تر‌دا به‌ درێژایی مانگی شو‌بات ۲۲ پێشه‌مه‌رگه‌ کۆژان، له‌ تیه‌پی ۲۱ ی که‌رکوک: که‌مال مه‌حمود، زوه‌یر سه‌عدون (سه‌ره‌نگ)، شوان که‌کیم که‌مه‌ره‌ش، شامیل که‌مه‌ عه‌لی (په‌یوار)، کاوه‌ ته‌یفور نه‌یراهیم، سه‌لیم سه‌لام نه‌حه‌مه‌ (په‌وه‌ند)، شه‌فیق کاکل (هه‌یمن)، فه‌خره‌دین عه‌لی ره‌زا (هه‌ردی). له‌ تیه‌پی ۲۵ ی خاله‌خان: سه‌ید نه‌یراهیم، نه‌یسه‌اعیل عه‌زیز سالح. له‌ تیه‌پی ۳۷ ی شاربا‌ژێر: فاروق مه‌حه‌مه‌د ره‌زا. له‌ تیه‌پی ۵۵ ی قه‌ره‌داخ: والی باریکه‌یی. له‌ تیه‌پی ۵۷ ی سه‌گره‌: عوسمان عه‌لی مه‌حه‌مه‌د. له‌ تیه‌پی: ۵۳ ی شیروانه‌: نه‌یسه‌اعیل عه‌بد مه‌حه‌مه‌د. له‌ تیه‌پی ۳۳ ی سه‌لیمانی: عوسمان مه‌حه‌مه‌د مه‌حمود (شه‌هاب). له‌ تیه‌پی ۳۱ ی پێنجوین: مه‌حه‌مه‌د عه‌زیز، عه‌بدو‌لخالق عه‌زیز

(ناسۆ)، له تیپی ٩٣ ی کۆیه: نهحمده عوسمان، ههمزه خدر، نو میته نهحمده،
عهزیز شهوگهری، هادی عهبدول.

مه ترسی هیرشی گه وهری ئیران بۆ سه ر عیراق نه پره وی بو هوه. دوا ی نه م
شه ره ش عیراق هه ولتکی تری دا بۆ راگرتنی شه ر. پوژی ١٨ ی شوبات سه عدی
مه هدی سالج به بیتهل قسه ی له گه ل مام جه لال کرد بۆ راگرتنی شه ر و، داوا ی
به ردانی گیراوه کانی لێ کرد. به لام له لای یه کیتیه وه نیتر کار له کار ترازا بو. به ره و
شه ری سه رانه ری نه چو.

شه ری ته عریب

دهس پێ کرد نه وه ی شه ر به په لاماردانی هه ندێ له و ناواییانه دهستی پێ کرد
که حکومهت بۆ عه ره بی دروست کرد بو له جیگه ی جوتیارانی کوورد. له چه ند
جیگه ی که رکوک، هه ولیر، گه رمیان، نه م هیرشانه کرا. نه و ناواییانه هه مو چه کدار
بون. به رگریان نه کرد به لام چالاکیه کان سه رکه وتو بون. هه ندیکیان شوینه کانیان چۆل
کرد. یه کتێ له و تیپانه ی نه م چالاکیه ی به سه رکه وتویی نه نجام دا بو، تیپی ٢١ ی
که رکوک بو. جه یش له تۆله ی نه مه دا هیرشیکێ گه وهری کرده سه ر گوندی گوته په
که به که یه کی گه رۆکی تیپی ٢١ ی که رکوکێ لێ بو. له م هیرشه دا تانک، توپ،
هالیکۆپته ریان به کار هینا، به لام سه رکه وتو نه بون. گونده که یان بۆ داگیر نه کرا.
پیشمه رگه کان شه و کسانه وه.

گه رم بونی شه ر

به درێژایی مانگی مارتی ٨٥ له چه ند جیگه ی کووردستان ٢٨ چالاکی
پیشمه رگه یی کرا. له زۆر جیگه په لاماری په بیه کانی جه یش نه درا گرنگترینیان له
سه ر ڕیگه ی هه ولیر کۆیه و، له یلان قادرکه ره م بو.

له شه ره کانی مارت دا ١٣ پیشمه رگه کوژران، له تیپی ٨٦ ی هه ولیر:
عه بدولباقی بارزانی، مو حسین هه مه د، په مه زان. لاوکۆ که ره م، شیرزاد په سول،
صه باح هه مه زه سلیمان. له تیپی قه ره چوخ: نه جات نهحمده عه ولا. له تیپی ١٢ ی
سوژان: سه ید جه لال ئیسماعیل، جه بار عارف. له تیپی ٥٧ ی سه گر مه: په مه زان
مهحمه د عه لی، نهحمده نوری نهحمده، سه لام هه مید نه مین، نه نه ره عه لی سالج.

شه ر به سه ختییه کی وه ها دهستی پێ کرده وه له میژوی جهنگی کووردستان دا،
نه وه یه که م جار بو به و سنوره فسراوان و درێندانه بێ. به عس هیچ گوندیکێ له
هیرشی ناسمانی و توپباران بێ بهش نه نه کرد.

*

تەعقیبی کاروانە کەمان و، بۆ دۆزینهوه شوێن و ڕێگەی ڕۆژێستمان کەلکیان لە
بیستنی بێتە لە کەمان وەرئەگرت.

*

چیاى ماکوک بە سەر دۆڵەرقەدا نەروانى. هەمو زنجیرە کەش کەوت بوە دەس
جاش و جەیش. سەری ماکوک دواى نازادکردنى بێستوانە بەشى زۆر و گرنکی
کەوتبوە دەس پێشمەرگە. بەلام لەو ڕۆژانەدا بێ شەر گیرا بوەو. تاقمى پێشمەرگە
کە بۆ پارێزگارى لەوێ دانرا بون. ڕۆژێ کتوپر تاقمێکی زۆر نەفسەر و جاش نەبین
بەرەو ڕویان دین. پێشمەرگەکان لە باتى ئەوێ دەستیان لێ بکەنەو، حەپەسا بون
و بە شوێنێکی هەزار بە هەزار دا بە ڕاکردن دا بەزی بون. دواى دەرکەوت، یەکتى لە
نەفسەرەکان عبدالعزیز الحدیثی، قانیید فیرقەى ٢٤ ناسرا بە (قواتى معتصم) و،
هەیتەتى نەرکانى فیرقەکەى و، هەندێ لە سەرانى جاشى خوشناو بون، بە نیازی
(استطلاع) چوون و، هیزی شەریان لە گەل نەبوو. ئەوانیش چاوەڕێتیان نەکرد بو،
لەو شوێنەدا پێشمەرگە هەبێ. نەگەر پێشمەرگەکان بەهاتنايه تە دەس لەوانە بو
زەرەرتکی زۆریان لێ بدانایە و، پلانى گرتنى شاخە کەش سەری نەگرتایە. یەکتى لە
گرنگترینى لوتکەکانى ماکوک (کلاوى دێوانە) یە گیرا. مەلەبەندى ٣ هەولێ
گرتەوێ دابو، بەلام سەرکەوتو نەبون. دواى کلاوى دێوانە، جەیش و جاش شاخی
(شیشار) یشیان گرت. شیشار نەروانى بە سەر دۆلى باليسان دا.

لە ماکوکەو بەردەوام تەقەیان لە دۆڵەرقە ئەکرد و توپبارانیان نەکردن.
کەمارۆى ئابوریان دابون و ڕێگەى ها تەرجۆیان لێ بەست بون. دانیشتوانى ناوچەکە
لە ئەشکەوت و بن بەرد و بن پردەکان دا جێگەیان بۆ خوێان چاک کرد بو. لە گەل
ئەوێش دا زۆر ڕۆژ خەلکیان لێ بریندار ئەبویا لێ نەکوژرا. ڕۆژێکیان کابرایەک بن
بەردێکی خوش کرد بو خێزانەکەى تێ دا حەشار بدا. بەردەکە تلى دابو. بە بەرچاوى
خۆیەو هەندێ لە منالەکانى فلیقاند بوەو. لە بەر ئەوێ خەلک لە ژێر گوشارێکی
سەخت دا بون، بە تەنگ هات بون و ورەیان بەردا بو. لێبەر سەراوێکانى مەلەبەندیش
پەفتاریان لە گەل پێشمەرگەکان باش نەبو، لێیان ناپرازى بون و زۆر جار شکاتیان
لێ کرد بون. دانیشتوانى ناوچەکە و پێشمەرگەکانیان وردە وردە تەسلیم ئەبونەو.

*

ئێمە گەیشتیئە سەماقولى. خەریکی کۆکردنەوێ زانیاری و دانانى نەخشە
بوین. مەکتەبى سیاسى ناگاداریان کردم بارى دۆڵەرقە خراپە، بە پەلە بچم بۆ
ئەوێ. هەندێ لە هێزەکانى سلێمانى و کەرکوک و هەولێرم لە گەل خۆم برد و

رۆیشتم.

له چپای هه‌وری که دابه‌زین بۆ دۆلی باليسان، تۆپباران ده‌ستی پت کرد. له سه‌ر چپای ماکوک و شیشاره‌وه کاروانه‌که‌ی ئیتمه‌یان دی بو. سه‌رانسه‌ری ناوچه‌که‌یان به‌ خه‌ستی تۆپباران کرد. باره‌گای مه‌له‌بهن‌دی ۳ له‌ دۆله‌ ره‌قه‌ بو. به‌لام مالی د. که‌مال خۆشناو و ژماره‌یه‌کی زۆر باره‌گای پتشمه‌رگه‌ له‌ دۆله‌که‌دا بو. له‌ ژێر گوشاری تۆپ دا دانیشتوانی ناوچه‌که‌ هه‌مو‌یان ناواییه‌کانیان چۆل کرد و رویان کرده‌ شاخه‌کان. منیش چومه‌ توقم بۆ باره‌گای پتکخراوه‌که‌ی کۆمه‌له‌ که‌ عه‌بدوره‌زاق محه‌مه‌د به‌رپررسی بو (له‌ نازادکردنی که‌رکوک دا شه‌هید بو). شه‌و به‌ شاخه‌که‌ی پشتی توقمه‌دا هه‌لگه‌راین به‌ره‌و مه‌له‌کان. شاره‌زاکه‌مان، که‌ گه‌نجیکێ توقمیی بو، له‌ به‌ر تاریکی پتگه‌ی هه‌له‌ کرد، له‌ ناو کۆمه‌له‌ی تاشه‌به‌ردی زېردا عاسی بوین. شوته‌که‌مان رو‌به‌رووی شیشار بو نه‌مانشه‌توانی لایت لێ به‌دیه‌ن یان جگه‌ره‌ دابه‌گیرسێنین. هه‌ر پزێسکیتکیان نه‌دی نه‌یاندايه به‌ر تۆپ. من زۆر ماندو بوم و پشتم نازاری نه‌دام. چومه‌ په‌نای گابه‌ردی و یستم جگه‌ره‌یه‌ک دابه‌گیرسێنم. که‌ چه‌رخه‌که‌م لێ دا. پتشمه‌رگه‌کان نه‌یان نه‌زانی منم به‌ تو‌به‌بونه‌وه‌ زیاتر له‌ ۱۰ که‌س قیڕاندیان: «چه‌رخ لێ مه‌ده‌!» .. «جگه‌ره‌ مه‌کێشه‌!» .. «ناگر دامه‌گیرسێنه‌!» ... منیش به‌ تو‌به‌بونه‌وه‌ وتم: «تو خوا نه‌مه‌ شو‌رشه‌؟ شو‌رشگێترانی ئیه‌ تنامی له‌ پاش ۱۰ سال چونه‌ ناو هانۆی پایته‌ختی ئیه‌ تنامی خواروه‌وه‌ و گرتیان، که‌چی ئیتمه‌ له‌ پاش ۱۰ سال تازه‌ له‌م شاخه‌دا عاسی بوین و نایشتوانین جگه‌ره‌ بکێشین!» دیاره‌ گله‌یه‌که‌ له‌ خۆم و سه‌رکردایه‌تی جولانه‌وه‌که‌ بو، نه‌ک له‌ پتشمه‌رگه‌کان. عه‌لی مام ره‌سوێ (له‌ راپه‌ڕین دا شه‌هید بو)، که‌ خۆی شاخه‌وان و کو‌ری قه‌ندیل بو، به‌ ناو تاشه‌ به‌رده‌کان دا دابه‌زی پتگه‌یه‌کی بۆ داکشانی ئیتمه‌ش دۆزییه‌وه‌. سه‌رله‌نوێ دابه‌زینه‌وه‌ بناری شاخ و به‌ پتگایه‌کی ترا سه‌رکه‌وتینه‌وه‌. ده‌مه‌و به‌یانی، پاش ماندو‌بوونیکێ زۆر، گه‌یشینه‌ مه‌له‌کان. مه‌له‌کانیش له‌ ژێر ناگری تۆپباران دا بو.

*

چهند رۆژی له‌ مه‌له‌کان ماینه‌وه‌، هێزه‌کانی مه‌له‌بهن‌دی ۳ مان له‌ هه‌له‌وه‌رین دا بو. نه‌و تیه‌ پتشمه‌رگه‌یه‌ی به‌رپررسی پاراستنی ماکوک بون و به‌ ده‌سته‌وه‌یان دا‌بو، سه‌رتیه‌به‌که‌یان هاته‌ لام، به‌ توندی سه‌رکۆنم کرد و، داوام لێ کرد بۆ پتکخسته‌وه‌ و هه‌لساندنه‌وه‌ و هه‌ساندنه‌وه‌ی تیه‌به‌که‌ی پتشمه‌رگه‌کانی له‌ شو‌رتنیکێ نزیک خۆمان دا‌بنی، تا ناگاداری نه‌که‌مه‌وه‌. به‌لام نه‌م پتشمه‌رگه‌کانی ترساند بو، بۆ شه‌و به‌ کۆمه‌ل ته‌سلیم بونه‌وه‌.

بۆ ئەو ھەي لە ناوچەكە زیاتر نزیك بكەومەو ھە چومە زینی ئەستیرۆكان بە نیازی ئەو ھەي بۆ دۆلەرەقە ھەولیتی گرتەو ھەي ماکۆك بەدەین. سەیر ئەو ھەي بۆ پێش گەیشتنی خۆم، لە ناو ھێزەكانی دۆلەرەقەدا بلاریان كرد بوو، كەوا بە ھێزتی گەورەو ئەچم بۆ دۆلەرەقە. پێشمەرگەكانیان چەك نەكەم و ھەندیکیشیان بە تاوانی (تقصیر) نەكۆژم. لەو ترسە ھەمو دابووانە شاخ. دوان لە ئەندامەكانی مەلەبەند پێش گەیشتنی ئێمە رایان كرد بو بۆ ئێران و، لەوێو ھەو بۆ ئەوروپا. لە ھەر ئەو ھەي لە باتی دۆلەرەقە چوم بۆ وەرتی. ناردم بە شوێن فەرماندەكانیان دا. ھەمویان ھاتن و ھەولیتی زۆرم دا خاویان بكەمەو و باو ھەریان بەپێشمەرگە جیگەي خۆی. ھەندیکیان نەیانشاردەو، كە و ھەریان بەرداوە و باو ھەریان بە پێشمەرگەيەتی نەماو، چونكە سەركردایەتی یەكیتی كەسانی لێنەھاتوی كردۆتە فەرماندە و لێرسراویان. پێ ئەچو ھەریاری خۆیان دابی.

كەپانەو دۆلەرەقە. بە كۆمەل دەستیان كرد بە تەسلیم بوئەو. سوار ناغای ناكۆ، كە فەرماندەي ھەندێ لە ھێزەكانی ئەو ھەي بو. بێتەلەكەي و دۆشكا و ھەندێ چەكی تر كە لە یەكیتی وەرگرت بو، لە گەل چفرەي بروسكە تەسلیم ەزیز صدیق كرد بو. وت بوی: «من عەشیرەتەكەم ھەمو تەسلیم بوئەو، خۆم بە تەنیا ماومەتەو، بە تەنیا ھێچ سودێكم نیە. نامەوئ شتی یەكیتی بێم، ئەو كەلەو لەكانی یەكیتی و، من خۆم ئەچم تەسلیم نەبەو.» دۆلەكە كەسی تی دا نەما جگە لەو پێشمەرگانەي من لە گەل خۆم بردبوم بۆ ئەو ھەي كە خەلكی ناوچەكانی تر بون.

*

نەم ھەرسەي توشی ھێزەكانی م ٣ بو، سەرەپای ئەو ھەي جەزەبەيەكی مەعنەو ھەي بۆ لە پێشمەرگەكانی یەكیتی، ناوچەيەكی زۆر گرنگی كوردستانی ھەي لە دەس چو.

بۆ ئەو ھەي پاشماو ھەي ھێزەكانی مەلەبەندەكە بە تاییەتی تییەكانی سۆران، بالەكایەتی، كاروخ، كۆدۆ، لەم ھەردە بپارتیزین، خۆم و ھێزەكانی تر لە ناوچەكەدا نەبو بێتینیەو.

لە وەرتی لە سێبەری دارگوتزتی زۆر گەورەدا دانیشت بوین، خەریكی چاخوردنەو بوین. دو فرۆكە بە ناسمانی ناوچەكەدا فری. ھێچی نەكرد پێ ئەچو ھەي نۆرین و ناسینی ناوچەكە ھەي. بەلام دواي ئەو ھەي بە چەند دەقیقەيەك لە قەسری وە دایانین بەر تۆپ. خۆمان دامانە شاخ و، بە خەلكی دێبەكەمان وت، نەوانیش خۆیان قایم كەن. یەكێ لە تۆپەكان لە دارگوتزتی پیری دا بو، لە بن دەری ھیتا بو.

خاوه نه که ی زوړی پټ ناخوښ بو، له بهر خوږه وه جنټیوی نه دا. فرۆکه ی جه نگیی بو
 رږوړی دوايی هاته وه سدر وهرتنی و، ناو دټیبه که ی بوړدومان کرد. ناودنی چوټل بو له
 بهر نه وه زهره ری گیانی نه بو، به لامل له کوڅی کی سهروتری دابو. چند که سیکی
 کوشت بو.

وه رتنی شاخاوی و سهخته. نیمه چونه گهړه کی بهرږوړ، هندی نه شکوت و
 کونه بهر دی لی بو، پشمه رگه کان جیگیان بو خویان چاک کرد. نه و ماوه به
 جوړی کی نانا سایی بهر ده وام بون له سدر توپاراننی نه و دله ی نیمه ی تنی دا بوین.
 له هندی شوتی، دهزگا جاسوسی ه کان، بلاویان کردبوه که به کیمیایی لییان
 داوین. زوړ له بیتله کان راستیی نه م هواله دیان نه پرسی. نیمه خومان هه ستمان به
 هیچ نه نه کرد. به لامل توپاراننه که نه وه نه ده خهست بو، هر که س له کونه که ی
 دهر بهاتایه، ژبانی له مه ترسی دا بو.

مانه وه مان نیتر سودیکی نه و تووی نه ما بو. لی شاوی ته سلیم بونه وه وه ستا.
 ناوچه که به هو ی نیمه وه گوشاری کی زوړی له سدر بو. وه کونیشانه ی هه لسانه وه
 له و تیشکانه بهر یارمان دا، چالاکیه کی گه وره بنوینن. فوجی کی جاش له ناکویانی
 ره واندز بو. سهر نه وه بو موسته شاری فوجه که ناوی (کورودو) بو. چند که سیکی
 چون بو (استطلاع) و، بو نه وه ی نیمه ش که منی له توپاران خومان بدزینه وه، تا
 نه وان له (استطلاع) نه بونه وه، سهر که وتین بو سهر کاروخ.

کاروخ که له دوره سهری نه که ی شاخی کی قوچه، وانه زانی ته پله
 سهره که ی ته سکه به لامل که سهر نه که وی، نینجا نه بینی چند فراوانه. له باری پانی
 یا له باری دروژی به هر لایه کی دا بروی رږوړه پییه که نه بی. له هندی شوتنی دا
 چاله بهری زوړ گه وره و، له هندی شوتنی تری دا لیره واری لیه. هیچ کانیه کی لی
 نه.

* * *

چند مالتی کی خوښناو له سهر کاروخ ره شماليان هه لدا بو. میگه له کانیان
 هینا بو بو له وهر. لای نه وان ماینه وه. بو نه وه ی دهزگای (استمکان) ی عیراقی
 نه مانندو زتنه وه نه و یه کدو رږوړه بیتله مان به کار نه هینا. پاش دو رږوړ دابه زین و چوین
 بو دژلناکو. له دژلیک دا خومان مه لاس دا.

پشمه رگه کانی که دانرابون بو نه نجامدانی چالاکیه که دابه شکران. ههر
 کاره کان به ریکو پیکی کران. به لامل هه لایه که به شیک ی نیمه که ی تیک دا. چند
 ره بیه که له پشتی دټیبه که بو، نه بو پشمه رگه کانی گهر میان بیگرن، بو نه وه ش

نه‌بو به تاریکی بچنه ناو دتییه که و، له‌وتیه به‌رهو په‌بیه‌کان به‌ړی بکه‌ون. له‌چون دا پتیش وه‌خت توشی ته‌قه بون و یه‌کیتی‌کان لڼ کوژرا. کاره‌که‌یان بۆ نه‌کرا و گه‌رانه‌وه. وایان زانی بو جاشی لڼ دامه‌زراوه. توم‌ز نه‌مانه تا‌قمی پتیشمه‌رگه‌ی یه‌کیتی بون، به‌ نیب‌جازه له‌ ماله‌کانی خو‌یان دا بون. له‌ به‌ر نه‌وه‌ی هیچ پتیشمه‌رگه له‌ ناوچه‌که‌دا نه‌بو، وایان زانی بو نه‌مانه جاشن و بو‌سه‌ر نه‌وان نه‌چن. دابویانه به‌ر ده‌س‌پ‌ژ. شه‌وی ۲ - ۳ ی ته‌موز په‌لاماری فه‌وجه‌که‌ درا و باره‌گا‌که‌ی و زۆری په‌بینه‌کانی گیران. هه‌ندئ له‌ جاشه‌کان هه‌لاتن و هه‌ندی‌کیان کوژران و هه‌ندی‌کیشیان گیران. به‌لام له‌م شه‌ره‌دا مه‌حمودی حاجی فه‌ره‌جی کوکو‌سی، فه‌رمانده‌ی تیپی خاله‌خالان کوژرا، که‌ یه‌کتی له‌ سه‌رتیبه‌ چا‌که‌کانی یه‌کیتی بو.

*

دوای نه‌م شه‌ره‌ه‌تیه‌کانم نی‌زن دا هه‌ر یه‌که‌ بۆ ناوچه‌ی خو‌ی و، منیش به‌رهو سما‌قولی به‌ ړی که‌وتم. ماوه‌یه‌که‌ له‌ با‌خه‌کانی سما‌قولی سه‌ره‌و‌چاوه‌دا له‌ گه‌ل مه‌لبه‌ندی ۴ مامه‌وه. دوای چه‌ند ړو‌ژئ به‌رهو دۆلی جافه‌تی به‌ ړی که‌وتمه‌وه.

له‌ تو‌یزاوای کو‌تیه‌وه به‌ سه‌ر جاده‌ی کو‌تیه‌دا به‌ لای هه‌رموته‌دا تی په‌ړین بۆ چه‌می سورقاوشان. له‌ چه‌می سورقاوشان هه‌ندئ ماله‌ جو‌تیار لڼ بو کشتوکالیان کرد بو. لاهان دایه‌ که‌پری یه‌کیتی‌کان، به‌ کو‌مه‌ل دانیش‌ت بون، تو‌نیان به‌ شریته‌وه نه‌کرد. به‌ ده‌م‌وجاو منیان نه‌نه‌ناسی. هه‌ندئ میوه‌یان بۆ ه‌تینان. کابرای جو‌تیار شه‌پقه‌ی له‌ سه‌را بو. لی‌م پرسی: «ده‌نگویاس چی‌ه؟» کابرا وتی: «ده‌نگویاس چی‌ه؟ نه‌لین فلان - ناوی منی ه‌ینا - چوه‌ مه‌لبه‌ندی‌کی به‌ ته‌سلیم کردنه‌وه داوه و هاتوته‌وه.» پتیه‌نیم و له‌ سه‌ری نه‌ړیشتم. با‌سه‌که‌م گو‌ړی بۆ شتی‌کی تر.

*

تو‌بیاران و بۆردومان‌ی فرۆکه‌ به‌ری مه‌رگه و ناواییه‌کانی بناری ناسۆسی په‌ریشان کرد بو. مام جه‌لال له‌ سی‌روان نه‌ما‌بو گو‌تیزابویه‌وه یا‌خسه‌مه‌ر. هه‌ندئ خه‌یه‌ت و که‌پریان ړتیک خست بو. فه‌ره‌یدون ماله‌که‌ی له‌ ناو دئ بو. منیش له‌ سه‌ر کانیه‌که‌ له‌ ناو با‌خه‌یک دا که‌پړیکم کرد. دوای ماوه‌یه‌که‌ چومه‌ هه‌له‌دن. نه‌لقادر هه‌له‌دنی، باوکی غه‌ریب، ماله‌که‌ی خو‌ی بۆ چۆل کردم. به‌لام ناو دئ به‌ که‌لکی من نه‌نه‌هات به‌ریارم دا بچه‌مه‌رگه‌لو. له‌وئ سه‌ره‌له‌نوئ که‌وتمه‌وه خانو دروست کردن. بۆ خو‌یاراستن له‌ تو‌پ و بۆردومان نه‌بو په‌نا‌گایش دروست بکه‌ین.

*

*

٣ تەجروبه

لێره‌دا به‌ پێویستی نه‌زانم ٣ روداوی نه‌و رۆژانه‌ تو‌مار به‌کم، که‌ خۆمیان وه‌کو‌ نێسان نیشاند و زه‌ره‌ریان به‌ پێک‌خراوه‌ که‌مان و جولانه‌وه‌ که‌یش که‌یاند. مه‌به‌ستم له‌ گێڕانه‌وه‌یان نیشاندنی هیچ که‌س نیه‌، به‌لکو‌ وه‌رگرتنی تەجروبه‌ و په‌نده‌.

*

*

تەجروبه‌ی یه‌که‌م: (موزایه‌ده‌)

هندی له‌وانه‌ی که‌ نو‌تێره‌ی شو‌پشگێڕان بون له‌ سه‌رکردایه‌تی یه‌کێتی دا، له‌ کاتی لیکۆلینه‌وه‌ی ره‌وتی گفتوگۆدا زۆر جار (موزایه‌دات) ی بێ جێیان نه‌کرد و، نه‌یانوت: ئه‌مه‌ جاشایه‌تیه‌ نێمه‌ نه‌یکه‌ین (مه‌به‌ستیان له‌ درێژه‌ پێدانی مفاوه‌زه‌ بو) و، داوایان نه‌کرد هه‌رچی زوتر کۆتایی به‌ گفتوگۆ به‌یتێری و، شه‌ڕ ده‌س پێ کرێته‌وه‌.

جاروبار وایان ده‌رنه‌خست که‌ نه‌گه‌ر نێمه‌ی لایه‌نگری درێژه‌ پێدانی گفتوگۆ توانای خه‌باتمان نه‌ماوه‌، نه‌وا ئه‌وانی دژی گفتوگۆ درێژه‌ی پێ نه‌ده‌ن. که‌چی که‌ شه‌ڕ ده‌ستی پێ کرده‌وه‌ و گه‌رم بو، هێرشه‌کانی به‌عس تا ئه‌هات توندوتیژتر نه‌بو، ئه‌مانه‌ یه‌که‌ یه‌که‌ ته‌سلیمی ئێران بون بۆ نه‌وه‌ی له‌وتیه‌ به‌ یه‌که‌جاری بۆن بۆ نه‌وروپا. له‌و کاته‌دا ئێران هه‌لو‌تێستی له‌ یه‌کێتی دو‌ژمنانه‌ بو، ئه‌مانه‌ی گرت و خستنیه‌ ژێر گێڕوگازی لیکۆلینه‌وه‌ و لێپرسینه‌وه‌ی سه‌خته‌وه‌. دوا‌ی نه‌وه‌ی به‌ وردی هه‌مو ناگاداره‌کیان سه‌باره‌ت به‌ یه‌کێتی لێ وه‌رگرتن و سوکایه‌تیبه‌کی زۆریان پێ کردن، نینجا پێگه‌یان دان سه‌فه‌ر به‌کن.

*

تەجروبه‌ی دو‌ه‌م: سه‌نگه‌ر گۆڕین

له‌ جه‌نگه‌ی نه‌و روداوه‌ سه‌ختانه‌دا چه‌ند که‌سی له‌و فه‌رمانده‌ی که‌رتانه‌ی که‌ له‌ کاتی گفتوگۆدا گێڕوگرتی زۆریان دروست نه‌کرد و شه‌ریان به‌ جاش نه‌فروشت و، هندی جار تاوانی زلیان نه‌کرد، له‌وانه‌: سه‌لاح شینه‌ له‌ هه‌ولێر، هه‌لو و پشتیوان (هه‌ردو ناو هی خۆیان نه‌بو) له‌ که‌رکوک، عومه‌ر عه‌ره‌ب له‌ سلێمانی، هه‌ر یه‌که‌یان له‌ لایه‌که‌وه‌ له‌ گه‌ل تاقمێ پێشمه‌رگه‌ ته‌سلیم بونه‌وه‌ و بون به‌ جاش و، دواتر به‌ جۆری جیاواز و له‌ شو‌تنی جیاوازا له‌ شه‌ڕی پێشمه‌رگه‌دا کو‌ژران.

نه‌مانه‌ چه‌ند نمونه‌یه‌ک بون له‌و چه‌کداره‌ به‌ره‌لایانه‌ی له‌ پێزه‌کانی یه‌کێتی دا

بون و، به هوی دهسته گه‌ری و ململانی ی ناوخوی ناو یه کیتییه وه نه‌نه توانرا به‌یترینه
ژیرباری دیسیپلینی پیشمه‌رگایه تیه‌وه و، هه‌ندی جار گیروگرفتی گه‌وره‌یان بۆ
یه‌کیتی دروست نه‌کرد.

*

له هه‌موی سه‌یرتر، له ناو جولانه‌وه‌ی کوردا دیارده‌یه‌کی دزیو هه‌یه: هی وا
هه‌یه چه‌ندین سال پیشمه‌رگه‌یه‌کی گیانفیدا بوه که‌چی له پر له به‌ر هۆیه‌کی پچوکی
(سه‌خیف) هه‌له‌گه‌پیتیه‌وه، نه‌چیتیه‌ریزی دوژمه‌نه‌کانی دوینی یه‌وه و پیشیان نه‌که‌وئ
بۆ شه‌ری هاو‌پرتکانی دوینی ی و، گه‌رمتر و جدیدتر له‌وان، تا خۆی به‌ گوشت نه‌دا،
شه‌ری هاوسه‌نگه‌ره‌کانی پیشوی نه‌کا.

نه‌که‌رچی نه‌م دیارده‌یه له هه‌مو شو‌پشه‌کانی کوردستانی عیراق و، له هه‌مو
قوناغه‌کانی دا و، له ناو هه‌مو حیزب و پتکه‌خواه‌کانی دا، دوباره‌بۆته‌وه، به‌لام تا
نیستتا هیچ لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی له سه‌ر نه‌که‌راوه، نه‌م دیارده‌ دزیو نه‌هیتنی
لیکۆلینه‌وه‌ی کۆمه‌لایه‌تی، سیاسی، نه‌فسی... قوولی له سه‌ر بکری.

*

ته‌جروبه‌ی سیتییه‌م: "نالای" کام "شو‌پش"

له کۆنفره‌نسی یه‌که‌می کۆمه‌له‌دا هه‌ندی له سه‌رکرده‌کانی له هه‌لبژاردن دا
ده‌رنه‌چون و، نه‌مه‌یان له دل گرت و، به‌ نا‌ه‌زاییه‌وه ده‌ستیان له کار هه‌لگرت.
جه‌عفه‌ر سه‌فه‌ری کرد بۆ ده‌روه‌ی ولات و، سالار له گوندیکی شارباژێر دانیشت.
پاره‌زانی کرد به‌ بنکه‌ی خۆی. نا‌ه‌زاییه‌کانی ناو کۆمه‌له‌یان هان نه‌دا و له خۆیان کۆ
نه‌کرده‌وه. نه‌مانه‌ نا‌ه‌زایی و گله‌یی و په‌خه‌نه‌کانی خۆیان نه‌نه‌شارده‌وه و، زۆریشی
روی له مام جه‌لال و من بو. کورته‌ی نا‌ه‌زاییه‌کانیان نه‌وه بو:

- که مام جه‌لال دیکتاتۆره، پشت به‌ نا‌غا و کورتخا نه‌به‌ستنی و،
شو‌پشگێران له سه‌ر حسابی کۆمه‌له به‌هێز نه‌کا و، کۆمه‌له‌ی کردوه به‌ ده‌سکه‌لای
خۆی.

- که من جگه‌ له‌وه‌ی مارکسیی نیم، قسه‌م په‌قه و له په‌یوه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی
دا وشکم، موحاممه‌له‌ نازانم و خه‌لک ته‌ریق نه‌که‌مه‌وه، به‌ خۆپایی نه‌چم به‌ گژ
کاده‌کان دا و نه‌یانشکێتم. (فه‌ردی)م و پرس به‌ که‌س ناکه‌م. کۆمه‌له‌م کردوه به
ده‌سکه‌لای مام جه‌لال.

- که سه‌رکرده‌یه‌تی کۆمه‌له له خه‌تی شه‌هید نارام و له مارکسیزم لای داوه،
بۆته‌ بورجوازی پچوکی ناسیۆنالیست. له ناو یه‌کیتی دا سه‌ریه‌خۆیی نا‌یدیزلۆجی و

سیاسی نه ماوه.

راستیه که یشتی هژی نار هزایی نه وانه زؤرتر شه خسی بو، تا جیاوازی بیرویاوه. نه یانویست خویان کار به دهستی یه که می ناو کؤمه له بن.

نهمانه له ههر جتیه که بیان بیستایه کادرئ یان پتشمه رگه یه که نارازییه یان سزا دراوه، نه وان پتوه نندیان پتوه نه کرد و، هه ولیان نه دا بیه که به هاوده نگی خویان. نه که رچی به ناشکرا نه دوان و هاتوجو و جموجولیان نه کرد و پتوه نندیان له گهل نم و نه و نه به ست، به لام هیتشتا خویان له رتیک خراویتیکی تاییه تی دا رتیک نه خست بو. نتمه یشت تهن گمان پت هه لئه نه چنن و پیمان و ابو جیاوازی بیر و بؤچون شتیکی ناساییه، له بهر نه وه هیچ کام له مانه له ریزی کؤمه له و یه کیتی و پتشمه رگایه تی دهر نه کران. به رتزه وه ره فتاریان له گهل نه کرا. یارمه تی مانگانه یان وه کو هه مو لیتیرسراوه کانی تر وهر نه گرت و، مه فره زه کانی خویان له گهل خویان هیلرا بوه وه و، له مه سه له گرنه گه کانیش دا پرسیان پت نه کرا و، بیروریان وهر نه گیرا.

که گفتوگو دهستی پت کرد، هه مو یان خویان واپیشان نه دا لایه نگری گفتوگون. مه لا به اختیار له دو خولی گفتوگو دا هاو به شیی کرد و، بؤ رازی کردنی نارازییه کانی دهر وه که شتیکی نه وروپای کرد و، نه و بو خاوه نی تیوری (کوشینی گفتوگو هه تا دوا چؤری) بو.

هیتشتا گفتوگو نه پچرا بو، چالاکیه کانی نم تا قمه شتیه یه کی تری به خویه وه گرت و، هه ندئ به یان و بلاو کراوه ی نه نینیان به چاپ دزی گفتوگو و سه ر کردایه تی کؤمه له و یه کیتی دهر کرد و، تا وانباریان کردن به خویه دهسته وه دان و، نه وانه ی هاوده نگی نه مانه یشت بون له دهر وه که و تنه چالاکیه کی زؤرتر دزی یه کیتی، به تاییه تی دوا ی نه وه ی که سالار، له سه ر داوای خوی و به یارمه تی یه کیتی چو بؤ دهر وه.

هه تا پتوه نندیه کانی یه کیتی و به عس گرؤتر نه بو، هیتشی نه مانیش بؤ سه ر یه کیتی و کؤمه له توندتر و چالاکیه کانیان دزی زیاتر نه بو. که شه ر دهستی پت کرد وه نه مان وایان زانی یه کیتی توشی تهن گوجه له مه یه کی قول بوه و هه لیتیکی له باریان بؤ هه ل نه که وئ، یه کیتی تیک بدن و، نه وان ببن به مییراتگری سه ر وهر یه کانی. چهنده بیان تیکیان له دهر وه به ناوی کؤمه له وه دهر کرد و، له ناو هه یشت دهستیان کرد به دهر کردنی بلاو کراوه یه کی ده وری به ناوی نالای شؤش (نا. ش) وه.

ناش له ناو هه ی کوردستان چهنده کاری زهره ریه خشیان نه نجام نه دا، له وانه:

۱. پروياگانده يه کي فراوان به نوسين و به قسه بۆ سوککردني يه کيتي و کۆمه له و سرکرده کاني و، بۆ پوخاندني وره ي پيشمه رگه و هاندانيان بۆ وازه ينان و خو به ده سته وه دان به بيانوي بيتهوده يي خهباتي شاخ و کۆبونه وه ي پروليتاريا له شاره کان دا.

۲. له بهر نه وه ي نه خو يان وازيان له پله و پايه کاني ناو کۆمه له و يه کيتي هينا بو، نه کۆمه له و يه کيتي يش له ريزه کاني خو ي دهري کرد بون، ناگاداري هه مر نه خشه و پلان و بهرياره کاني يه کيتي بون. بهو پهري نانه مينيه وه (سوئي نيستيفاده) يان له م بونه ي خو يان نه کرد له ناو ريزه کاني يه کيتي دا، بۆ ناشکر اگردني نه ينيه کاني.

۳. به (نوسلوبى مونامه ره) کاريان نه کرد و، له رو به جوړي قسه يان نه کرد و به نه يني به جوړي کي تر و، به ناشکرا به جوړي هه لسوکه وتيان نه کرد و له په ناوه به چه شنکي تر. سو يند خواردني درۆ و دورووي و دوزمان ييان کرد بو به پيشه. ناش له دهره وه ي ولا تيش چه ند کار يکي خرابي نه نجام دا، له وانه:

۱. بۆ شتواندني ناوبانگي سياسي يه کيتي و سرکرده کاني، هه رچي ناگاداريه کيان له سر يه کيتي هه بو، دا يان به حکومه ته کاني نيران، سوريا، ليبيا، فه له ستينيه کان.

۲. بۆ دوا خستني ناشتبونه وه يه کيتي و لايه نه کاني جود، هه وليکي زۆريان دا ته گه ره ي تي بخه ن، به وه ي سرکرده يه تي لايه نه کاني جود قانيع بکه ن که بهو نزیکانه يه کيتي هه لته وه شي و، ناچار نه ي بچيته وه باوه شي به عس.

به م کارانه ناش ناژاوه يه کي فيکري و، گيروگرفت يکي سياسي و، کيشه يه کي ريکخراوه ييان له ناو يه کيتي و هيزه که ي دا و، له پال نه وانه يش دا مه ترسيه کي (نه مني) يان بۆ سه ره لاهه تي يه کيتي دروست کرد بو، له کاتيک دا که يه کيتي له شهري مان و نه مان دا بو له گه ل درنده ترين رژيمي ناوچه که که خاوه ني پينجه مين هيزي زلي دنيا بو:

نه بو نيتر را ده يک بۆ نه م ناژاوه يه دا به نري و چاره يه کي بۆ بدۆز رتته وه. بۆ نه وه ي بگه ين به چاره سه رتکي گونجاو، که وتينه هاويشتني هه نگاوي يه ک له دواي يه ک:

هه نگاوي يه که م، به ريگه ي گف توگو ي راسته وخۆ له گه ل مه لا به ختيار و چه ند که سيکي تر له هاوړي و هاو بيره کاني بۆ نه وه ي جوړي له (له يه ک گه يشتن) بدۆز نه وه و کيشه که به خو شي چاره سه ر بکړي. دواي چه ندين خو لي گف توگو ي

(صریح) و (جدی) درِیژنم هدونه سهری نه گرت.

ههنگای دوهم، که گفتوگو که لکی نهگرت و، نهوان نه مهیان به لاواری ههلویتستی سه رکردایه تی کۆمه له لیک نه دایه وه و، له ههترشه کانیان دا دهرتربون، ناچار بوین بۆ بهر بهرچه دانه وهی نیسته هام و پروپاگانده کانیان زنجیره یهک وتار له گۆفاری (کۆمه له) دا بنوسین و، بنچینه فیکریه کانیان ههلبهته کێنین.

ههنگای سییه، که گفتوگوی راسته و خو، دیاوژی نایدیو لوجی که لکی
 نندا، نهو ریگهی چاره سهریکی تر بگرین، که وتینه کوکر دنه وهی ناگاداری له سهر
 ناش و سهر کردایه تی و چالا که کانی و داووده زگای چاپه مه نیه که ی، ده رکه وت:
 نمانه به که لک وهر گرتن له نندامه تی خو یان له ناو یه کیتی و له ناو کو مه له دا،
 به نه یی له ناو یه کیتی دا، حز بیکیان دامه زراند بو، خاوه نی کو می ته ی
 سهر کردایه تی، لق و، شانه ی نه ندان و، خاوه نی بهر نامه ی تای به تی خوی و،
 خاوه نی نوزگان و بلاو کراوه ی تای به تی خو یان بون. نه مهش هه موی بز نه وه ی کو مه له
 له ناوه وه کلور بکه ن و بیرو خین.

م س له کټونوهه کی خوی دا بریاری چه ککړدن و گرتنی سره کړدایه تیه کی دان. جتیه جتی کړدن کی کاره کیش سپتر درا به هندی له فرمانده کانی پتشمهرکه، به یارمه تی مه لیه بندی ۱ نه گهر پتویستی کړد، شوی ۱ - ۲ / ۱۱ / ۸۵ هتیزیک چوه سر ماله کی مه لا به اختیار له گوندی ته کیه و به بټ شهر و تغه خوی و هاوړیکانی گیران و، ده زگای چاپه که یشیان که له ماله کی نه ودا حه شار درا بر دهستی به سر دا گیرا و، دوا این ژماره ی ناش و بدلگه کانیان که و ته بهره س. جگه له مه لا به اختیار و، شیخ عه لی و، پشکو، نه وانی که همویان نازاد کران و، رتیه دران بۆ کوئی نه چن بچن. به م کاره گیروگرفتی ناش له ناو کوردستانی عیراق و له ناو یه کیتی دا کوتای هات. نه گهرچی نه وانه یان که له نه وروپا بون و، نه وانه یان که چون بۆ نیران درتزه یان به کاره کانیان دا، به لام هیچ ته نسیرتکیان له سر ره وتی روداو هکان نه ما.

زهره‌ری ناش له کۆمه‌له و یه‌کێتی زیاتر له‌وه‌ی مساددی بێ به‌ر له‌شی
پێک‌خراوه‌یی کۆمه‌له و پێشمه‌رگه‌یه‌ی یه‌کێتی بکه‌وێ، زهره‌ری نه‌خلاقه‌ی بو به‌ر
مۆڤال و مه‌عنه‌و یاتای که‌وت، چونکه‌ نه‌و به‌ها پاکه‌ سیاسییانه‌ی کۆمه‌له گه‌ره‌کی بو
له‌ جولا نه‌وه‌ی کوردا بپه‌چه‌سه‌پێت، نه‌مان به‌م کاره‌ هه‌لیان ته‌کانه‌.

*

★

پیروزیایی به عسیانیه له سالی نوی

له مانگی کانونی یه کهم دا که بهرو سالی تازه نهچوین، چندین شهری
قورس قهوما و جهیش له چند جتی دور له یه کتر هیرشی گه وری نه کرد. له ۱۱
ی مانگ دا هیرشی بۆ سهر گمۆ (چوارتا) و، له ۱۵ ی مانگ دا بۆ سهر سماقولی
(شه قلاوه) و، له ۲۶ ی مانگ دا بۆ سهر سدید جهژنی، فهتاح هۆمه، هۆمه ریل
(کفری) و، له ۳۰ ی مانگ دا بۆ سهر گۆیان و سدید خه لیل (که لار) .. کرد. له
شه رانه دا ۹ پیتشمه رگه کوژران.

سهعات ۱۲ ی نیوه شوی ۳۱ / ۱۲ / ۹۸۵ که نهچوینه ناو رۆژی ۱ /
۱ ی ۱۹۸۶ وه، له گه ل عه بدوره حیم عه بدوللا که هه تا بلی ی قسه خۆش و
نوکتەزان بو (دواییتر شه هید بو)، مرحسین عه لی نه که بر، دلیری سدید مه جید،
دانیشته برین ده مه ته قیمان نه کرد، باره گاکانیان له بهرگه لو توپباران کردین.
نه که رچی توپبارانه که یان خه ست بو به لام زهره ری گیانیی لی نه که وته وه. نه مه
پیروزیایی به عس بو بۆ سالی نوی.

*

*

۳. بیتگهاتنی یه کیتی له گهل شیران

که شهر دهستی پت کرده وه به عس که سوکاری پیشمه رگه: که نجه کانیان گرتن و، پیرویه که که وته کانیان له سو دواش فری دان بین بۆ لای کوره کانیان. رتگه یان به منالی پیشمه رگه نه نه دا له قوتا به خانه کان دا بخوین و، له نه خوشخانه کان دا تیمار نه نه کران. فەرمانیکی بۆ دادگاگان ده رکرد که هیچ دادگایه ک شکاتی که سوکاری پیشمه رگه نه پرسن. له وهیش سهیر تر زنی پیشمه رگه یان هان نه دا له دادگادا واز له میترده کانیان بهینن. چهند جار یکیش له شاره کان دا (منع التجول) یان کرد و، مال به مال نه یان پشکنی و، چهند جار یی له سهر (وینه) یه ک که نجه کیان گولله باران نه کرد.

شهر زۆر به گهرمی له کوردستان دا بهرده وام. به عس که وتبوه جتبه جتیکردنی هه ره شه کانی. ناوایسه کانی کوردستانی به وه پهری دپندایه تیه وه بۆردومان نه کرد. بارود و ختیکی خه مناک بالی به سهر هه مو لادیگان دا کیشا بو، چونکه هیچ دییه ک و هیچ خیزانییک له ژیا نی خوی نه مین نه بو، هه می شه له ژیر مه ترسی توپاران و پهلاماری هالی که پته ره و فرۆ که دا بون، که کو ترانه خه لکیان نه کوشت. دانیشتوانی هه ندی له گونده کان ناچار بون ناوایسه کانیان چۆل نه کرد و، له شاخ و داخ یان له دهشت و ده ره په ناگایان دروست کرد بو. تیرۆر و توقاندن سهرانسه ری کوردستانی دا گرت بو. که مارۆی نابوری هه مو ناوچه کانی ژیر دهسه لاتی یه کیتی درا بو، نه دیانته هیشته خواره مهنی و سوتهمه نی بۆ بچن، ته نانه ت هاتو چۆ کردنی شیان له گهل بری بو. ۴ شوفیری خه لکی دۆلی جافه تی بیان هه لواسی له سهر نه وه ی به نۆتۆمۆبیل له نیوان دۆله که دا و سلیمانی دا هاتو چۆیان کرد بو.

له م هه لومه رجه سهخته دا، زۆر جار دانیشتوانی دیها ته کان له گهل کادر و لیپرسراوه کانی یه کیتی دا به راشکاوی نه دوان و، نه یانوت: «نه مه ی نیوه نه یکه ن شیتیه. له گهل لایه ک رتیک به کوه ن نیران بۆ یان عیراق!» نه مه قسه ی ناخی دهرونیان بو. بیتگومان نه مه بۆ نه وه بو له و نابۆقه یه ده رچن و، دهرویه کیان له رودا بکرتیه وه به لام نهمه له رویه کی تره وه بۆ نه م مه سه له یه مان نه روانی که چهند لایه نی هه بو، به لام دوانیان گرنگترینیان بون:

۱. دەرچونی بەعس لەو شەڕە بە سەلامەتی، واتە جێبەجێکردنی هەر شەکی طاریق عەزیز و لە ناو بردنی گەلە کەمان. تەجرووبەی دوەمین جەنگی جیهانی دەری خست بوکە ئە لەمانیی نازی و ئیتالیای فاشی کە تیکە لاوی شەر بون هەردوکیان روخان، بەلام نیسپانیا و پورتوگال چونکە خۆیان لە شەر دور گرت، پرشیەکانیان سەرەرای درندایەتییان هەر مایەوه. من خۆم و زۆر لە هاوڕێکانم لە (موعارەزە ی عێراقی) ناو میتد بوین و، پێمان وا بو تەنیا رێگەی روخاندنی بەعسیش هەر ئەو شەڕە.

۲. لە ئەنجامی پێشوەندیەکانی چەند سالی رابوردودا لە گەل هەموو لایەنەکانی جود بە کردەوه تی گەیشت بوین هەتا لە گەل ئێران نەگەینە رێککەوتنی سیاسی، ناتوانین لە گەل لایەنەکانی جود ناست ببینەوه و، شەری ناوخۆ هەر درێژە نەگیشی. ئێران تەنیا لایە ئەتوانی کۆتایی بەم شەڕە بهێتینی.

*

حەلال و حەرام

حکومەتی عێراق، هەر کات ئێران، تورکیا، سوریا نامادە بوین هاوکاری و هاوئاهەنگی سپایی لە گەل پکەن بۆ تیکشکاندنی جولانەوهی کورد، بە پەرۆشەوه بێ دودلی کردووەتی. لۆا رکن و فیک السامرائی، لە (ل ۵۰) کتیبەکی دا: «حطام البوابه الشرقيه» شایەتی ئەدا و ئەنوسی:

«... وشاهدت تلك التحصينات ايضا في قاعدة مهاباد (طهران) الجويه خلال زيارتي الرسميه الى ايران عام ۱۹۷۵ وفي العام ۱۹۷۸ ضمن عمليه الفرسان الشجعان التي نفذتها قوات الفيلق الاول بقيادة الشهيد اللواء الركن وليد محمود سيرت (الذي اعدم عام ۱۹۷۹ بتهمة التامر) وقد كلفت بمهمه الارتباط والتنسيق مع فرقه المشاة الثامنة والعشرين الايرانيه في مناطق: بانه و مريوان، من اجل اغلاق الحدود الايرانيه، ولحصر قوات البيشمركة الكردية بين زحف القوات البريه العراقيه من الامام واغلاق القوات الايرانيه للحدود من الخلف».

(عمليه الفرسان الشجعان) هەمان لەشکرکێشی ی فەیلەقی یە کە بۆ سەر بارەگاکانی یەکییتی لە شێتیی لە زستانی ۱۹۷۸ دا، کە جەنەرال بەفر و خۆراگری پێشەڕگەکان، شکاندی.

کاری ئە بۆ حکومەتیکی بەهێز بۆ لە ناو بردنی گەلیکی بچوک (حەلال) بێ، بۆچی بۆ گەلیکی بچوک کە لە مەترسی لە ناو چون دا بێ، ئەبێ (حەرام) بێ؟

*

هیزه‌کانی ئێران گەشتبۆنە هەمو ناوچه‌کانی سەر سنور. بە درێژایی سنوری کوردستانی عێراق - ئێران، هەر له شتۆوه بهرامبەر سیده‌کان هه‌تا قه‌سری شیرین بهرامبەر خانه‌قین بکنه و باره‌گای جه‌نگیی سپای پاسداران و نه‌رته‌شی لی هه‌بو. هه‌ندێ پێوه‌ندی کرا به‌لام ناسته‌که‌ی نزم و گه‌فتوگۆکان بێ سود و هه‌ندێ جار ناوێدکه‌ر بون. ئێران خۆی وا پێشان نه‌دا بێ منه‌ته له کورد و شه‌په‌که‌ی.

ناش که تازه جیا بویه له یه‌کێتی، ئێران و لایه‌نه‌کانی جودی و اتی گه‌یاند بو، که یه‌کێتی هیزه‌کانی لاواز بوه و به‌و نزیکانه هه‌له‌وه‌شی یان ناچار نه‌بێ خۆی به‌هاوێته‌وه ناو باوه‌شی به‌عس.

پارتی یش، ئێرانی و اتی گه‌یاند بو که شه‌په‌ی نێوان یه‌کێتی و به‌عس ته‌مسيله، یه‌کێتی جاشی عێراقه، نه‌وه بۆ هه‌له‌تانه‌ی خه‌لک و موعاره‌زه نه‌و ته‌مسيله نه‌که‌ن.

له ناو لایه‌نه‌کانی جودا ته‌نیا حه‌سک هه‌لوێستی له یه‌کێتی جیاواز بو، هانی ئێرانی نه‌دا له گه‌ل یه‌کێتی پێک بێ و، هانی یه‌کێتی نه‌دا له گه‌ل ئێران دۆستایه‌تی به‌کا و، یه‌کێتیان وه‌کو هیزێکی شه‌په‌ری سه‌ره‌کی ناو مه‌یدانی کوردستانی عێراق به‌ ئێرانیه‌کان، ناساند بو. حه‌سک له سه‌ر نه‌م هه‌لوێسته‌یان توشی هه‌ندێ ته‌نگ پێ هه‌له‌چنین و سه‌غه‌له‌ت کردن بویون. محه‌مه‌دی حاجی مه‌حمود و شیخ محه‌مه‌دی شاکه‌لی، که بکنه‌کانیان له سوڕین بو، له‌وانه بون هه‌لوێکی زۆریان دا‌بو له گه‌ل ئێرانیه‌کان بۆ نه‌وه‌ی بیروپایان له سه‌ر یه‌کێتی راست بکه‌نه‌وه. هیچ ئێرانیه‌ک نه‌یه‌وه‌تر بێته ناوچه‌کانی یه‌کێتی چونکه و اتی گه‌شتبۆن یه‌کێتی نه‌یانگرێ و ته‌سلیمی عێراقیان نه‌کا. بۆ به‌ درۆخته‌وه‌ی نه‌م چاوورپاوه محه‌مه‌دی حاجی مه‌حمود چهند جارێک هه‌ندێ فەرمانده‌ی مه‌یدانی پله‌ی خواوه‌وه‌ی پاسدارانی هه‌تانه بۆ شارپاژێر. شیخ محه‌مه‌دی شاکه‌لیش بۆ ئالوگۆزی بیروپا جاریک خۆی به‌ ته‌نیا هات و، چهند پوژێ میوانی م س بو.

*

ده‌س پێ کردنی پێوه‌ندی

له‌و ماوه‌یه‌دا چهند که‌س له به‌ر سه‌ر سه‌کانی یه‌کێتی: له سه‌ره‌تا دا دلێری سه‌ید مه‌جید و دوا‌ی نه‌و، د فوئاد مه‌عصوم، نازاد هه‌ورامی، جه‌بار فه‌رمان، دارای شیخ جه‌لالی حه‌فید، ره‌فعه‌ت عه‌بدو په‌حمان، عه‌لی پچکۆل، شیردل حه‌وێزی، جه‌لال عه‌بدولقادر، به‌ کوومه‌ل و به‌ جیا سه‌ردانی ئێرانیان کرد له سه‌رده‌شت، ورمی، کرماشان له گه‌ل کاربه‌ده‌ستی ئێرانی، له (اطلاعات) و (سپای پاسداران) دانیشتن

و، له کاربه دهستانی ئیترانیش چه ند کهس هاتن بۆ گه لاله ی شینکایه تی،
یاخسه مهر، بهرگه لور، ئیترانیه کان وه کو نه وه ی له خهباتی ژیرزه مینی دا بن، هه میسه
ناوی راسته قینه ی خویان نه گوژی و به ناوی وه می و نه ئینه وه قسه بیان له گه ل
نه کردین.

*

زۆری نهم هاتوچرانه نه نجامیکی نه وتۆی نه بو، به لکو وه پرکه ر و ناخۆش
بون. له ناو نه وانه دا دو سهردان گرنگیان هه بو، کاریان له پتوه ندیه کانی ئیتران و
یه کیتی کرد

یه که میان، سلیمان قه صاب، که یه کتی له کادره کانی حسک بو، یه کتی له
کاربه دهستانی (اطلاعات) ی له گه ل خۆی هینا. ههم گفتوگۆی سیاسی له گه ل کرا و
ههم خۆشی چه زی کرد گه شتیکی خیرا به هه ندی ناوچه ی ژیر ده سه لاتی یه کیتی دا
بکا. له یه کتی له و گفتوگۆیانه ی له نیتوان نهم و هه ندی له نه دمانتی م س کرا، نهم
نوینه ره قسه یه کی کرد وتی: «نیوه تازه گفتوگۆتان له گه ل عیراق بریوه، ضه مان چیه
نهم پتوه ندیه ی له گه ل ئیترانی دروستی نه کهن، به کاری ناهیتن بۆ نه وه ی
هه لوێستان به هیز بکا له گفتوگۆی داها توتان دا له گه ل عیراق؟»

ئیمه ییش وتمان: «نه ی ضه مان بۆ ئیمه چیه، نیوه ییش له سه ودای داها توتان دا
له گه ل حکومه تی عیراق، نهم پتوه ندیه ی له گه ل کوردی عیراق دروستی نه کهن،
وه کو عامیلیکی زه غت بۆ به به ده سه ئینانی ده سه کو تی زۆرتر به کاری ناهیتن؟»
وتی: «ضه مانی ئیمه ئیمام خومه یینه. ئیمام تا روخاندنی رژیمی به عس
شه ر له گه ل عیراق پانا گرئ؟»

وتمان: «ئیمام خومه یینی به شه ره، وه کو هه مر به شه رکی تر مردنی له
رێگه دایه، نه گه ر ئیمام مرد؟»
وتی: «هه ر کهس دوای ئیمام بی، نه بی پتیره وی له رێبازی نه و بکا و، درێژه
به شه ر بدا.»

وتمان: «نه گه ر یه کتی هات و شه ری راگرت؟»
وتی: «ئیمه موسولمانین، نه گه ر دوای ئیمام یه کتی بیت و پتیره وی له رێبازی
نه و نه کا، بۆ ئیمه جانیز نیه نوێژی له پشته وه بکه یین.»

وتمان: «ره نگه نه وه بۆ نیوه به س بی، به لام بۆ ئیمه کافی نیه!»
پرسی: «بۆ له گه ل پارتی رێک ناکه ون؟»

وتمان: «ئیمه نه مانه وی له گه لیان رێک بکه وین، هه تا ئیسته ییش چه ند

جاری ههولمان داوه، بهلام نێوه نه تان ههشتوه نێمه و نهوان پێک بکهوین!»
پرسی: «ئامادهن له سهرچی له گهلێان پێک بکهون؟»

وتمان: «ههر له وهی مهرجه پای یه کتری بکهین و پێکهوه چایی بخۆینهوه تا نهوهی ههمو داووده زگاکانمان بکهین به یهک و پێکهو شهپی به عس بکهین!»
دوه میان، دواي نه مېش وهفدێکی ٩ کهسی هات، تێکهلاو بوله نوته نهی
چهند وهزارهت و دهزگای جیبا جیبا ئێرانی. وهکو دوايی دهزگهوت، سهروکی
وهفده کهیان، سهروکی دهزگای (اطلاعات) ی سپا بو. نهم وهفده، لهم سهردانیهی دا،
چهند کارێکی نه نجام دا:

١. له گهل مام جهلال گفتوگۆیان کرد و، ناگاداریان کرد که ئێران بهیاری
هاوکاری و دۆستایهتی یه کیتی داوه.

٢. گهشتێکی خێرایان بۆ ناوچهکانی کهرکوک و گهرمیان کرد و، لهم
گهشته دا ههتا نزیک دامهزراوهکانی نهوتی کهرکوک چون.

٣. لێکۆلینهوهی نهویدیان کرد بو، که یه کیتی:
ئەلف، رهفتاری له گهل مزگهوت و مهلاکان چۆنه؟ مزگهوتهکانی داخستوه و
مهلاکانی دهزگهوت و نوێژ و خواپهرستی قهدهغه کردوه، وهکو ناحهزهکانی یه کیتی
نهوانیان تێ گهیا نه بو، یا نه؟

ب، بونی بنکهکانی یه کیتی له ناو جهرگهی کوردستانی عێراق و، له نزیک
بنکهکانی جهیشی عێراق دا، نهگه پتهوه بۆ هاوکاری ژێر به ژێری سهرانی یه کیتی
و هیزهکانی عێراق، وهکو ناحهزهکانی یه کیتی له وانیان گهیا نه بو، یان نهگه پتهوه
بۆ گیانی فیداکارانیهان؟

نهم وهفده که گهرانهوه بۆ ئێران بیروبوچونی ئێجایییان دابو به کاربه دهستانی
ئێران و، ئێران نیستر بهیاری دا له گهل یه کیتی پتهو نهندی رهسمیی دابه زرینتی و
هاوکاری بکا، یه کیتی له ئێران و ئێران له کوردستانی عێراق دهفتهر (مهکتهب)
بهکاتهوه. دهفتهری سه رهکی یه کیتی له ئێران له کرماشان کرایه وه و، دهفتهری
سه رهکی ئێران له یاخسه مهر.

کیشهی موغارهزه ی ئێرانی

له سه رهتاوه یه کتی له گرێ سختهکانی گفتوگۆی یه کیتی و ئێران مه سه له ی
جۆری رهفتهر بوله گهل حدکا و هیزه ئێرانیهکانی تر. ئێران داوا ی له یه کیتی نه کرد:
دان به ههله ی خۆی دا بنی له سه ره نهوه ی یارمه تی حدکای داوه له شه ردا دژی ئێران
و، پتهو نهندی خۆی له گهل بهرێ و، له کوردستانی عێراق دهریان بکهن. نهم کاره به

یه‌کیتی نه‌ئە‌کرا و پێچه‌وانە‌ی بیروباوە‌ڕی بو. ئە‌م داوا‌یە هەر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ ڕه‌ت کرایه‌وه‌ و، چه‌ندین مانگ پێوه‌ندی هه‌ردولای دوا خست.

ئێ‌ران له‌و کاته‌دا پتووستی به‌ گه‌رم‌کردنی شه‌ڕ هه‌بو له‌ کوردستان، بۆ‌ نه‌وه‌ی له‌ جه‌به‌یه‌ی ناوه‌‌راست و خوارو‌دا بتوانی نه‌خشه‌کانی جێبه‌جێ بکا. (اولویات) ی سیاسه‌تیشی گۆ‌را بو، سه‌رده‌می پاکتاو‌کردنی مو‌عاره‌زه‌ی ناوخۆی له‌ پله‌ی یه‌که‌م دا دانا بو، دوا‌ی نه‌وه‌ی نه‌و نامانجه‌ی به‌ جێ هێنا بو، برده‌نه‌وه‌ی شه‌ڕی عێ‌راقی له‌ پله‌ی یه‌که‌م دا دانا بو، به‌ تایبه‌تی له‌ قو‌ناغه‌دا ئیتر مو‌عاره‌زه‌ی، به‌ هه‌مو لایه‌نه‌کانی‌هه‌، له‌ ئێ‌ران ک‌ز کردبو، باره‌گا و بنکه‌کانی له‌ ده‌ره‌وه‌ی ئێ‌ران بو. کاریگه‌رییان بۆ‌ سه‌ر ڕێژه‌که‌یان زۆ‌ر که‌م بو‌یه‌وه‌. ئێ‌ران، که‌ دله‌یا بو له‌وه‌ی یه‌کیتی ناچێته‌ ژێ‌ر باری نه‌و مه‌رجه‌وه‌، سه‌ره‌نجام وازی له‌و داوا‌یه‌ هێنا، ته‌نانه‌ت چاو‌بۆ‌شیا‌ن له‌وه‌ کرد که‌ بنکه‌کانی حد‌کا له‌ گه‌وره‌دێ و بنکه‌کانی کو‌مه‌له‌ له‌ چۆ‌خماخ بو، بنکه‌ی نه‌وانیش له‌ یاخسه‌مه‌ر بو. بنکه‌کانیا‌ن نزیک‌ی یه‌کتری بون و، هه‌ندێ جار له‌ ڕێگا‌وبان توشی یه‌کتری نه‌بون. به‌لام هه‌مو‌یا‌ن به‌لێ‌نیا‌ن دا‌بو که‌ ڕیزی نه‌رزی کوردستانی عێ‌راق بگرن و، هێچ کاری له‌ سه‌ر نه‌رزی کوردستانی عێ‌راق دژی یه‌کتری نه‌که‌ن. هه‌ردو لا: هه‌م ئێ‌رانیه‌کان و، هه‌م مو‌عاره‌زه‌ی ئێ‌رانی به‌لێ‌نه‌کانیا‌ن به‌ جێ هێنا.

لێ‌دانی دامه‌زراوه‌کانی نه‌وت

یه‌کتی له‌و کارانه‌ی که‌ ئێ‌رانیه‌کان به‌ لایانه‌وه‌ گرنگ بو بک‌ری لێ‌دانی دامه‌زراوه‌کانی نه‌وتی که‌رکوک بو. له‌ نزیک که‌رکوک به‌ ته‌نیا هێزی یه‌کیتی لێ‌ بو. هێزه‌کانی یه‌کیتی نه‌پانتوانی بگه‌نه‌ ناو بی‌ره‌کانی نه‌وت و، بگه‌نه‌ نزیک دامه‌زراوه سه‌ره‌کیه‌کانی.

ته‌نیا سه‌ره‌چاوه‌ی ده‌رامه‌تی دارایی عێ‌راق بۆ‌ دا‌پین‌کردنی خه‌رجی جه‌نگی شه‌ڕی ئێ‌ران و خه‌رجی جه‌نگی شه‌ڕی کورد هه‌ر نه‌وت بو. نه‌وتی که‌رکوکیش گرنگ‌ترین سه‌ره‌چاوه‌ی ئە‌م ده‌رامه‌ته‌ بو. هه‌مو ڕۆژی زیاتر له‌ ١ ملیۆن به‌رمیل نه‌وت له‌ ٢٢٢ بی‌ر نه‌وتی بابه‌‌گورگ‌ و ئا‌فانه‌ و داودگورگه‌ هه‌له‌هێنجرا و به‌ ناو لوله‌دا ڕه‌وانه‌ی تو‌رکیا نه‌ک‌را.

ئێ‌مه‌ خو‌مان چه‌ند سالی بو بی‌رمان له‌ لێ‌دان و تیک‌دانی کرد بو‌هه‌ و زانیاری زۆ‌رمان له‌ سه‌ر کو‌کردبه‌وه‌، به‌لام جێبه‌جێ کردنی له‌ توانای ئێ‌مه‌دا نه‌بو، به‌ تایبه‌تی چه‌ک و تفاق‌ی جه‌نگی ئێ‌مه‌ زۆ‌ر ساده‌ و دواکه‌وتو بو بۆ‌ نه‌نجامدانی کار‌تکی له‌ بابه‌ته‌، به‌ که‌لک و کاریگه‌ر نه‌بو. نه‌وتی که‌رکوک له‌ هه‌له‌هێنجانه‌وه‌ تا ناردنی به‌

لوله دا بۆ تورکیا به چهند قوناغیتیک دا نه روا. له سهر ده می ههر بیرتیک یهک درهختی کرسمس دژوستکراوه، که دههتانی نهوتی خاو له بیرهکه رتیک نهخت و له کاتی پتویست دا نه توانی بیگری، هیچی لئ دهر نهیهت. له ده می بیرهکه وه به لوله نه گوێزیتته وه بۆ نیستگه یهک که گاز له نهوتی خاو جیا نهکاته وه، دوا ی نه م کاره به لوله نه گوێزیتته وه بۆ چهند مناره یهکی بهرز که نهوته کی تی دا نهکولیتنری و له هه ندی ماده ی زیاد خاوتنی نهکاته وه، ئینجا لیته وه نهکرایه نهو لوله سهره کیه وه که به رهو تورکیا نه چو.

*

که رکوک، سهره رای نه وهی دامه زراوه کانی نهوتی کۆمپانیای نهوتی سه روی تی دا بو، باره گای (فه یله قی یهک) و، باره گای (مکتب تنظیم الشمال) و، باره گای (منظومه استخبارات المنطقه الشمالیه) ی لئ بو. نه مانه قایم گیرا بون و، هتیزکی گه وره له ناو که رکوک دا بو. ههروه ها فرۆکه خانه ی هالیکیته تر و یه کتی له بنکه گه وره کانی هتیزی ناسمانی لئ بو. هتیزکی تایبه تی به ریرسی پارتزگاری دامه زراوه کانی نهوت بو. ناوچه که یش به سهدان په بییه عه سه کهری تی دا بو.

*

سه رکردایه تی یه کیتی له بهر گرنگی کاره که، دانان و جیبه جیکردنی پلانی هه مو چالاکیه کیان به من سپارد و، من رۆژانه نه بو خهریکی ورده کاری پلانه که بم. ئیرانیسه کان نه م کاره یان به لاوه زۆر گرنگ بو، ته نانهت به مه رجی جدی بونی یه کیتی له شه ری عیراق و، هاوکاری پاشه رۆژیان دانا بو.

له روی نامه ده کردنی شه رکهری شاره زای ناوچه که و لیوه شاه وه یه کیتی کیروگرفتی نه بو. ههروه ها له روی هه بونی زانیاری ورد له سهر دامه زراوه کانی نهوت و شوینه کانیان و له روی زانیاری له سهر هتزه کانی دوژمن له ناوچه که دا، به لام یه کیتی بهو چه کانه ی هه یبو کارتکی گرنگی پت نه نه کرا و، نه یشیه زانی بۆ کارتکی وه ها چ جوژه چه کتیک به که لک و کاریگه ره. نه م کاره به پسپۆره کانی ئیران سپێردرا. مه فره زی تیکه لاوی سبا و پتشمه رگه به وردی (استطلاع) ی سنوری کاره کیان کرد و، نهوی پتویست بو به ده ستیان هتیا.

*

پاش لیکۆلینه وه یه کی زۆر له سهر نه خشه ی عه سه کهری و له سهر نه رزی چالاکیه که و پاش گه فستوگۆی زۆر دور و درێژی به ریرسه کانی یه کیتی و ئیران، ئیرانیسه کان پلانه کیان به وه ساخ کرده وه که چهند هاوه نیکی ۱۲۰ ملم و چهند

کاتیوشایهک بیریتسه نزدیک مهیدانی ده‌ره‌تانی نه‌وته‌که و به‌وه ناگرباران بکری و تیک بدری. جوری لیدانه‌که و چهند و چونی چه‌که‌کانی نه‌وان دیارییان کرد. نیران ده‌ولت بو، به‌لام نه‌ویش وه‌کو تاقمیتکی جه‌نگی پارتیزانی ره‌فتاری نه‌کرد. له‌ ناو نه‌و هه‌مو چه‌که جوراوجورانه‌ی ده‌ولت‌تان نه‌توانن بۆ نه‌نجامدانی کاریکی وه‌ها گرنه‌گ به‌ کاری به‌یتن، وه‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا که نیران هه‌پسو و له‌ شه‌ری عیراق دا به‌کاری نه‌هینا، یا له‌ بازاری چه‌که‌فرۆشتن دا هه‌بو نه‌یتوانی بۆ نه‌م کاره‌ بیکری، نه‌وان ته‌نیا هاوه‌ن و کاتیوشایان هه‌لبژارد بو، که هه‌م مه‌داکه‌یان کورته و نه‌بئ بۆ به‌کاره‌یتانی به‌رایه‌ته شونتیککی زۆر نزدیک بۆ نه‌وه‌ی گولله‌کانی بگاته‌ نامانج و، هه‌م له‌ پیتکانی نامانج دا ورد و مه‌زبوت نیه. پیتگومان نه‌م هه‌لبژاردنه‌ی نه‌وان، به‌ دو جور لیک نه‌دریته‌وه:

یه‌که‌میان، نه‌زانی و نه‌شاره‌زایی نیران له‌ کاروباری جه‌نگیی دا. یان، دوهمیان، (محدود) بونی کاره‌که و، جدی نه‌بونی نیران له‌ جیبه‌جیکردنی ته‌واوی نه‌خشه‌که، واته‌ تیکدانی ته‌واوی دامه‌زراوه‌کانی نه‌وتی که‌رکوک. نیران له‌ کاروباری جه‌نگی دا نه‌شاره‌زا نه‌بو، به‌ تاییه‌تی دوا‌ی تیه‌په‌ینی زیاتر له‌ ۵ سال به‌ سه‌ر شه‌ره‌که‌دا، کاره‌که‌یش شتی نه‌بو، چهند فه‌رمانده‌یه‌کی مه‌یدانی سه‌ر سنور هه‌لیان بژارد بی، به‌لکوله‌ به‌رزتری ناوه‌ندی ده‌سه‌لاتی به‌یاردان دا له‌ نیران، باس و په‌سند کرا بو.

*

۱. پلانه‌که به‌م جۆره‌ی خواره‌وه‌ دانرا: هیتیککی به‌ سه‌ر کردایه‌تی شه‌وکه‌تی حاجی موشیر ناگر بارانی زه‌مبور بکه‌ن.
۲. هیتیککی تر به‌ سه‌ر کردایه‌تی نازاد حه‌مه‌ غه‌ریب ناگربارانی جه‌به‌ل بۆر بکه‌ن.
۳. هیتیککی تر که‌ هیتزی سه‌ره‌کی و هه‌ره‌ گه‌وره‌ی یه‌کییتی بو، به‌ سه‌ره‌رشتی خۆم، ناگربارانی بابه‌گورگور بکه‌ن.
۴. هاوزه‌مان له‌ گه‌ل ده‌سپیکردنی نه‌م ۳ هیتشه‌دا، په‌لاماری داووده‌زگا‌کانی به‌عس له‌ ناو چه‌ندین شار و نۆردوگا و شوتنی دیاردا بدری.

*

گۆزانه‌وه‌ی تفاق‌ی جه‌نگی
نه‌و تفاق‌ی بۆ نه‌م کاره‌ پتویست بو که‌ بریتی بو له: ۱۰ هاوه‌نی ۱۲۰ ملم،

۴ کاتیوژشا، ۴۵. تن گولله‌ی هاوون و کاتیوژشا، چند دانیه‌ک سامی ۷ ی دژی
 فرۆکه، چند دانیه‌ک ساروخ‌ی دژی تانک و، هندی فیشسه‌کی گلاشینکوف.
 نه‌مانه پیشتر، به سه‌ره‌رشتی جه‌بار فرمان له زهرده‌کانیه‌وه له نیرانه‌وه به کۆلی
 نیستر گویزاراونه‌وه بۆ دۆلی جافه‌تی. گویزارانه‌وی کاریکی به‌کجار دژوار و سه‌خت
 بو. نه‌بو جارتیک له زهرده‌کانی بار بکری و له سه‌ر چه‌می که‌لۆی دابگیرئ و به
 کورس له روبرو به‌په‌په‌ته‌وه، جارتیکی تریش له نیستر بار بکری تا نه‌گه‌شته‌یه‌کی
 له عه‌ماره‌کانی دۆلی جافه‌تی و له نه‌شکه‌وته‌کانی گویزیله و یاخسه‌مه‌ر و هه‌له‌دن
 نه‌شاردرانه‌وه. عیراق نه‌یزانی چه‌ک و تفاق‌ی جه‌نگ‌ی نه‌گویزرتته‌وه، له به‌ر نه‌وه
 به‌رده‌وام توپبارانی ناوچه‌که‌ی نه‌کرد و فرۆکه‌ی جه‌نگ‌ی نه‌هاته سه‌ری و بۆردومانی
 نه‌کرد. به‌لام کاروانه‌کان به‌شو نه‌گویزارانه‌وه و نه‌شکه‌وته‌کان قایم بون، نه‌یان‌توانی
 هیچ زهره‌رتیکی لێ بده‌ن.

*

بۆ کاتی جیبه‌جێکردن نه‌بو هه‌مو نه‌و باره‌ قورسانه‌ ببه‌رتنه‌ نزیک شوونی
 نه‌نجامدانی چالاکیه‌که. نه‌مه‌یش دیسان کاریکی دژوار و پر مه‌ترسی بو. نه‌م
 قۆزاغه‌یان نه‌بو به‌ لۆری و تراکتۆر نه‌نجام بدرئ. نازاد و شه‌وکه‌ت هه‌ر یه‌که‌یان
 به‌شی خۆی، بۆ جیا کرایه‌وه.

کاتی جیبه‌جێکردن دیاری کرا. نازاد و شه‌وکه‌ت هه‌ر یه‌که‌یان به‌شی خۆی به
 شه‌و له لۆری بار کسرد و به‌ دابان دا بردیان بۆ خه‌ری زێویه و په‌راندیان‌وه نزیک
 شوونی کاره‌کانی خۆیان. ئه‌مه‌یش به‌شی خۆمان، که‌ له ه‌ی هه‌ردوکیان زۆرتر بو، به
 ۳۲ تراکتۆر و ۴ لۆری له خه‌ری زێویه و گرده‌بۆره‌وه گویزایه‌وه که‌له‌شیره‌ و رۆژی
 دوایی برده‌مانه‌ گوندی مۆخواره‌ له نزیک شاخی خاله‌خالان. بنکه‌ی فەرمانده‌یی
 هه‌یزه‌که‌ی خۆم له مۆخواره‌ دانا. دوری مۆخواره‌ له که‌رکوه‌وه له ۴۰ کلم که‌مه‌تر
 بو.

*

نه‌وسا له ناو هه‌مو هه‌یزه‌که‌ی ین ک دا چند که‌سه‌تکی که‌م به‌ کار هه‌تانی
 هاوه‌نیان نه‌زانی و، که‌سه‌تکی تی دا نه‌بو کاتیوژشا و، سامی ۷ و، ساروخ‌ی دژی
 تانک بزانی، له به‌ر نه‌وه نه‌بو نیران وه‌ستای به‌ کاره‌تانی نه‌م چه‌کانه‌یش دابین
 بکا. بۆ نه‌نجامدانی کاره‌که‌ له هه‌ر ۳ قۆلی بابه‌گوپ‌گوپ، جه‌به‌ل بۆر، زه‌مه‌بور،
 نزیکه‌ی ۱۵۰ که‌سیان ته‌رخان کرد بو. پشه‌مه‌رگه‌کانی یه‌کتیتی یش نه‌وانه‌ی که‌ دانرا
 بون له‌م چالاکیه‌دا به‌شداری بکه‌ن به‌ هه‌مویان نزیکه‌ی ۳ هه‌زار که‌س بون.

نیرانیه‌کان، چەند کەستیکیان فرماندەى عەمەلیات، بەلام زۆریان تەکنکار (فنی) بون، وەستای تەقاندنی هاوێ و کاتیۆشا و، نامادەکردنی سام و ساروخەکان و دەزگای بیتەل بون. راستیەکیشی هەندیکیان لە کارەکانی خۆیان دا شارەزا و لە جێبەجێکردنیدا نازا بون.

*

کارەکەى نێمە چەند قۆناغی بو:

١. ئەبوەمو ناوچەکە بە وردی لە هێرشى پیادە و تانک و فرۆکەى دوژمن بپاریزى بۆ ئەوێ تا قەمى عملیاتەکە بە سەلامەتى و ناسودەبى کارەکیان نەنجام بەن.

٢. ئەبوەچەک و تفاقەکانى لە شوێنى کارەکە نزیک بخریتەوێ.

٣. ئەبوە لە هەنگاوى یەکەم دا هەندى لە رەببەکانى کەلى سێکانیان بگيرى بۆ ئەوێ هاوێ و کاتیۆشاکان بپرتنە بن کە لەکە و لە نامانجەکانى بە ئەندازەیکە نزیک بخریتەوێ کە گوللەکانیان بپگاتى.

٤. ئەبوەپرکردنەوێ هاوێنه‌کان و کاتیۆشاکان بە جۆرتیک رێک بخرین کە لە ماوێ چەند دەقیقەیک دا، بێ ئەوێ ناگرى چەکەکان بکوژیتەوێ، کارەکیان تەواو بکەن. بۆ ئەمەش هەر هاوێنێک و هەر کاتیۆشایەک لۆزبەکى تاییەتى بۆ تەرخان کرا بو، کە پرکرا بۆ لە گوللە و، پێشمەرگەکان فێر کرا بون کە وەکو چیمەنتۆکارى سەریان بەرپز لە ناو لۆزبەکەوێ دەستاوێدەست گوللەکان بەن بە یەکتەرى بۆ پرکردنەوێ کاتیۆشاکان و هاوێنه‌کان، یەک لە دواى یەک. هەر کاتیۆشایەک ١٢ گوللەى ئەخوارد و، بە هەموى ٤ کاتیۆشامان پێ بو. وەها رێک خرا بون تا کاتیۆشای چوارەم خالى ئەبوەوێ، کاتیۆشای یەکەم پر نەکرایەوێ.

*

جێبەجێکردن

عەسرى ١٠ / ١٠ / ٨٦ کە بۆ نیوێه‌شەوێ دەس نەکرا بە جێبەجێکردنێ لە مالى یەکێ لە جوتیارەکانى مۆرخواردە خەریکی دابەشکردنی هێزەکان بوین، هەندى کامیترامانى نیرانى لەوێ بون، وێنەى کۆبوونەوێ و کارەکانیان نەگرت. من رۆم کردە یەکێ لە نیرانیه‌کان، کە ئەو دەم فرماندەى سپای پێنجەمى پاسداران بو، وتم: «نێرە مۆرخواردە یە ٤٠ کلم لە کەکوکەوێ دورە کە گەرەترین حەقلى نەوتى دنیای تێ دایە. لە سالى ١٩٢٧ هە نەوتى لێ دەرنەهێنرێ، ناخۆهیچ نیشانەیک بەم دێیەوێ دیارە کە دینارێکی ئەو نەوتە بۆ پێشکەوتنى تێدا سەرف

کرايې؟» وتی: «نه!» وتم: «عیراق به دهرامه تی ندم نه و ته به د هیان ساله گهله که مان له ناو نه یا، هر له بهر نه و به نیوهمان هیناوه پیکه وه تیکي بدهین!»
 نیجا تا قم تا قم هیزه کانمان به ری کرد هر یه که یان بو نه نجامدانی کاره که ی خوی و، نیمه شیش نیواره که ی سدرکه وتینه سدر خاله خالان بو نه و ی له دوره وه سهره رشتی روداوه کان بکه یین. له ساعات ۱۲ ی نیسره شه ودا ناگاداری هه مو قوله کان کرا: (چرا هه لکن!) که نیشانه ی دهس پیکردن بو.

له هه مو لایه که وه زرمه هه ستا و کاره کان یان به ریکویتیکی نه نجام دا. بې نه و ی هیچ پارچه یه بکی چه که کان به جی بهیلتن، پیتشمه رکه کان گه رانه وه و بلاوه یان لی کرد. هه مان شه و من هه واله کم به مام جه لال و م س گه یاند و، نیرانیه کانیش به (قهرارگای خاتم الانبیا)، که سدرکردایه تی هاویه شی هیزه چه کداره کانی نیران بو. له گه ل نیرانیه کانی که له گه لم بون، بو به سدربردنی روژیکی نه زانراو، چوینه دی ی شتخانی چه می پیزان به هیوای نه و ی شه و ی داهاتو بکه تپینه وه دۆلی جافه تی.

کار دانه و ی عیراق نه و شه وه و روژی دوا یی شتیکی نه و تو نه بو. نه گهرچی هه ندی فرو که ی جه بگی هه ستا و، هه ندی بومیی رونا کردنه و یان له ناسمان دا ته قاند. به لام هیچیان به دی نه کرد. چونکه په لاماره که نه و نه ده کورتوپر و چاوه پینه کراو بو، جگه له دامه زراوه کانی نه و، باره گا کانی فدیلق، نیستخبارات، حیزی به عس و فرو که خانه کانیش، له هه مان کات دا، بو نه و ی نه په روژنه سهر ده سکردنه وه، ناگر باران کرا بون، له پیش دا وایان زانی بو هه لکه رانه و یه ک له ناو خو یان دا روی داوه. بو روژی دوا یی که وه کوهوت بونه لیکولینه وه.

*

بلاو کردنه و ی. هه واله که

روژی دوا یی ده زگا کانی را گه یاندنی نیران، به هه را وه وریایه کی زوره وه هه واله که یان بلاو کرده وه که هیزه کانی نیران نه و کاره یان نه نجام داوه. نه مه ش پیتچه وانه ی نه و ریکه که و ته بو له گه لیان کرا بو. نه بوا یه نیران چالاکیه که ی به ناوی یه کیتی و به یارمه تی نیران بلاو بکر دایه ته وه، نه ک به و جزه. مام جه لال به توندی نا په زایی دهری بو، هه ورو ها له لای نیمه شیشه وه و ریکه که ووت بوین، به هه مان چه ک و که ره سته ی پیمان بو، زنجیره یه ک چالاکی تر بنوشتین، هه مویان را گیران و جبه جی نه کران، نیواره که ی به ره و بهر که لو که وتینه ری.

یه‌کیتی و نئیران لهن کاره‌دا هاوبه‌ش بون، به‌لام دو نامانجی جیاوازیان هه‌بو:
 - یه‌کیتی نه‌پو‌یست به‌راستی زهره‌ر له دامه‌زراوه‌کانی نه‌وتی که‌رکوک بدا،
 که‌له‌و کاته‌دا سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کی ده‌رامه‌تی دارایی پژیی به‌عس و داووده‌زگا‌کانی
 بو.

- هه‌رچی نئیرانی‌ش بو، له‌م چالاکیه‌ و، له‌م هه‌راو هه‌ریا نی‌علامیه
 مه‌به‌ستیکی سیاسی هه‌بو. له‌و کاته‌دا کۆبونه‌وه‌ی ئۆپتیک هه‌بو، نه‌پو‌یست هه‌ندئ
 له‌ داوا‌کانی خۆی به‌سه‌پێتی به‌وه‌ی تییان بگه‌یه‌نتی هه‌ر کات به‌وه‌ی نه‌توانی زهره‌ر له
 نه‌وتی عیراق بدا و، به‌وه‌ پشتیوی به‌خاته‌ بازارێ جیهانی نه‌وته‌وه.

*

فه‌تح و نه‌صر

نهن عملیاته‌ که‌ نئیرانیه‌کان ناویان لێ نا: «عه‌مه‌لیاتی فه‌تخی یه‌ک»
 سه‌ره‌تای ده‌سه‌پت‌کردنی هاوکاری جه‌نگیی نئیران و یه‌کیتی بو، عه‌مه‌لیاته‌کانی
 تریشیان نا و نا فه‌تخی ۱ و ۲ و ۳ ... هتد. له‌ گه‌ل پارتی یش هه‌ندئ عه‌مه‌لیاتی
 هاوبه‌شیان کرد بو ناویان نابو عه‌مه‌لیاتی نه‌صری ۱ و ۲ و ۳ ... هتد. هه‌ر به‌م دو
 ناوه‌وه‌ نه‌و به‌نکانه‌ی پاسداران که‌ نیشه‌کانی یه‌کیتیان له‌ نئیران دا نه‌نجام نه‌دا ناویان
 نابون (قه‌رارگای فه‌تح) و، نه‌وانه‌ی نیشه‌کانی پارتییان نه‌نجام نه‌دا ناویان نابون
 (قه‌رارگای نه‌صر).

*

رێککه‌وتن له‌ گه‌ل نئیران

دوای فه‌تخی یه‌ک نئیران له‌ گه‌ل یه‌کیتی نزیک که‌وته‌وه‌ و له‌ توانای
 جه‌نگیی یه‌کیتی و نفووزی له‌ ناو کورد و ناگاداری له‌ سه‌ر هه‌یزه‌ چه‌ک‌داره‌کانی
 عیراق، باشت‌ر تێگه‌یشتن. پتو‌ستییه‌کی زۆریان به‌وه‌ هه‌بو، جه‌به‌ی کوردستان گه‌رم
 بکه‌ن، یا هه‌یج نه‌بی وای لێ بکه‌ن به‌شتیکی گرنگی جه‌یشی عیراقی خه‌ریک به‌کا.
 له‌ تشرینی یه‌که‌می ۸۶ دا مام جه‌لالیان ده‌عوته‌ کرد. مام جه‌لال له‌ گه‌ل
 وه‌فدی یه‌کیتی که‌ پێک هات بو له: فه‌ره‌یدون عه‌بدولقادر، د. که‌مال خوشناو، دارا
 حه‌فید، ره‌فعه‌ت عه‌بدوره‌حمان، شێر‌دل حه‌وتیزی، چون بژ نئیران، له‌ سنوره‌وه
 پێشوازیه‌کی ره‌سمیی و گه‌رمیان کردن. له‌ تاران، جگه‌ له‌ موحسینی ره‌زانی،
 جێگری فه‌رمانه‌ی گشتی سپای پاسداران و، موحسینی ره‌فیقه‌دۆست، وه‌زیری
 پاسداران و، سه‌رانی سپا، هاشمی ره‌فسنجانی یشی بینی بو، که‌ نه‌و ده‌م سه‌رۆکی
 مه‌جلیسی نی‌سلامی نئیران و، له‌ هه‌مان کات دا فه‌رمانه‌ی کاربه‌ده‌ستی قه‌رارگای

خاتم الانبیا و، به هیئتترین که سایه‌تی سیاسی نیران بو. زنجیره‌یک گفتوگوی له گه‌ل کردن و نه‌نجامی گفتوگوکان له گه‌ل نیران رتیکه‌وتتیک و، به ناوبری نیران له گه‌ل نیدریس بارزانی رتیکه‌وتتیک تری نیمزا کرد.

رتیکه‌وتن له گه‌ل نیران، له باتی یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان مام جه‌لال و، له باتی جمهوری نیسلامی نیران محمد باقر زولقه‌در، که ماوه‌یک بو به سردۆکی ستادی سپای پاسداران، نیمزایان کرد بو.

*

کوردی رتیکه‌وتنه‌که: هاوکاری سیاسی و عه‌سکه‌ری و نیعلامی یه‌کتری بو، بۆ روخاندنی رژیمی به‌عس و، هینانه سهرکاری حکومه‌تیک که گه‌لی عیراق خوی هه‌لی برتری. هه‌روه‌ها پشتیوانی له تیکوشانی گه‌لی کورد له پیتاوی ئامانجه ره‌واکانی دا، به پشتیوانیکردنی سیاسی و جه‌نگی یه‌کیتی و، به یارمه‌تیدانی به چه‌ک، نازوقه و، ده‌رمان. به ته‌داوی کردنی برنده‌رکانی له خه‌سته‌خانه‌کانی نیران دا. به رتیکه‌دانی نه‌ندام و لیپرسراوه‌کانی له نیرانه‌وه هاترجوی دنیا بکه‌ن. به بلاکردنه‌وه‌ی هه‌واله‌کانی کوردستان له ده‌زگا‌کانی راگه‌یاندنی نیرانه‌وه. به رتیکه‌دان به رژۆنامه‌وانی بیتگانه له نیرانه‌وه سهردانی کوردستان بکه‌ن.

بیتگومان هیچ رتیکه‌وتتیک له نیوان دو هیزی نابه‌رامبه‌ردا، له نیوان ده‌وله‌تیک گه‌وره‌ی وه‌کو نیران و گه‌لنکی بۆ ده‌وله‌تی که مارۆدراوی وه‌کو کوردا، هاوسه‌نگ و هاوتا و به‌رامبه‌ر نابۆ. له دوایین احسابی قازانج و زیان دا، که‌لکوه‌رگری یه‌که‌م له قازانجه‌کانی هه‌میشه هه‌ر لایه‌نه به‌هیزه‌که نه‌بۆ و، زه‌رمه‌ندی یه‌که‌م له زیانه‌کانی هه‌میشه هه‌ر لایه‌نه لاوازه‌که نه‌بۆ.

*

عیراق گرنگی هاوکاری یه‌کیتی و نیرانی نه‌زانی، هه‌روه‌ها گرنگی نزیک و دراوسیتیه‌تی. نه‌م دو هاوپه‌یمانه نوییه‌ی نه‌زانی. له سهره‌تای دامه‌زاندنی یه‌کیتیه‌وه سوریا نه‌یویست یارمه‌تی یه‌کیتی بدا، به‌لام چونکه سنوریان به یه‌که‌وه نه‌بو، یه‌کیتی هه‌رگیز نه‌یتوانی، وه‌کو پتیویست، که‌لک له دۆستایه‌تی سوریا وه‌ریگری. پیتش نه‌وه‌ی مام جه‌لال بچی بۆ نیران و، به درتژیایی نه‌و ماوه‌یه‌ی له نیران بو، دوا‌ی نه‌وه‌ی که گه‌راپه‌وه، عیراق ناوچه‌کانی چوارتای کرد بو به مه‌یداننیک زۆر که‌رمی شه‌ر. هیزرتیکی گه‌وره‌ی به سهرکردایه‌تی قانید فه‌یه‌له‌قی یه‌ک لیوا روکنی قوات خاصه نزار عبدالکریم الخزرجی، که یه‌کێ له یاشترین نه‌فسه‌ره‌کانی جه‌یشی عیراق بو، له سهر کۆژکرده‌وه. هه‌ولی گرتنی ناوچه سنوریه‌کانی نه‌دا بۆ نه‌وه‌ی

پێگای هاتوچۆی نێوان یه‌كێتی و ئێران داخات. هه‌ر بۆ نه‌و مه‌به‌سته و له‌و ماوه‌یه‌دا عیزه‌ت دوری، (ناێب) ی سه‌رۆکی (مجلس قیاده‌ الشۆره) و عه‌بدولجه‌بیار شه‌نشهل، سه‌رۆکی نه‌ركانی جه‌یشی عیراق ها‌تنه‌ سلیمانی.

*

یه‌كێتی له‌ دوا‌ی هه‌لگیرسانی جه‌نگی عیراق - ئێرانه‌وه‌ تاك‌تیکی شه‌ری گۆڕی بو، تاك‌تیكه‌كانی جه‌نگی پارتیزانی و جه‌نگی جه‌به‌یه‌یی تێكه‌لاو كرد بو، نه‌مه‌یش یه‌كێ بو له‌ نه‌نجامه‌كانی خه‌ریك‌بونی هێزی سه‌ره‌كیی عیراق به‌ شه‌ری ئێرانه‌وه‌. له‌ سه‌ره‌تا‌دا هه‌ندێ بنكه‌ و باره‌گای دانا و، سا‌ل به‌ سا‌ل نه‌م بنكه‌ و باره‌گایانه‌ فراوت‌تر نه‌بون. جگه‌ له‌ دانیش‌توانی دیهاته‌كان، مالی هه‌زاران پێشمه‌رگه‌ و، باره‌گای جیا جیای پێشمه‌رگه‌یی و پێكه‌راوه‌یی و كۆمه‌لایه‌تی و، نه‌خۆشخانه‌، چاپخانه‌.. ی تی دا دامه‌زراند بو، نه‌بو له‌ به‌رامبه‌ر هێرشه‌كانی جه‌یش دا بیانپارتی. هێزی پێشمه‌رگه‌ كه‌ له‌ بنه‌ره‌ت دا هێزیکی پارتیزانی گه‌رۆك بو، له‌و قۆناغه‌دا نه‌بو نه‌ركه‌كانی جه‌یش‌تیکی نیزامی، بۆ نه‌نجامدانی شه‌رێکی جه‌به‌یه‌یی، به‌ جێ به‌هێنی، به‌ بێ نه‌وه‌ی گۆڕین به‌ سه‌ر پێكهاتن و مه‌شق و چه‌كا‌كانی دا هات بێ. نه‌مه‌یش له‌ وزه‌ی نه‌و هێزه‌ پچوكه‌دا نه‌بو، كه‌ له‌ به‌رامبه‌ر جه‌یشی عیراقی زه‌به‌للاحی، خاوه‌ن نه‌زمونی درێژی شه‌ری پارتیزانی و جه‌به‌یه‌یی و، خاوه‌ن گه‌وره‌ترین جبه‌خانه‌ی جه‌نگی دا، هه‌تا سه‌ر را‌به‌وستی. نه‌گه‌رچی پێشمه‌رگه‌كان نازایه‌تی زۆریان نه‌نواند به‌لام هه‌ر جێیه‌کی جه‌یش بیوستایه‌ بێگرتی سه‌ره‌نجام نه‌یگرت. له‌و ناوچه‌یه‌دا جه‌یشی عیراق هه‌ندێ شوێنی گرنگیان گرت. به‌شی زۆری تیپه‌ باش و شه‌ركه‌ره‌كانی یه‌كێتی له‌ سه‌رانه‌ری كوردستانه‌وه‌ نه‌هێران بۆ پاراستنی نه‌م ناوچه‌یه‌، زۆر جار نه‌كه‌وتنه‌ به‌ر هێرش توندوتیژ و زیانی گیانیان لێ نه‌كه‌وت، به‌لام داخرا‌نی نه‌م ده‌روه‌ وه‌كو نه‌وه‌ وا‌به‌دس بنینه‌ بی‌نی جولانه‌وه‌كه‌ و بیه‌خن‌كێتن، له‌ به‌ر نه‌وه‌ نه‌بو به‌ هه‌ر نرخ‌تی بێ بیپارتیزن.

*

*

٤. ناشتبونه وه له گهل لایه نه کانی جود

سهرکردایه تی په کیتی چهند سال بو هه ولی ناشتبونه وهی نه دا له گهل لایه نه کانی جود، چهند جار ئی نامه و نیسرداوی نارد بو بولای حشع، پارتی، حسک، بهلام بهری نه بو. پتیه ندی نیوان په کیتی و لایه نه کانی جود، نه گهرچی به هوی دوری هیزه کانی نه وانه وه له ناوچه کانی په کیتی، شهرتی تی دا نه مابو، بهلام گرژ و حاله تی شهرت بهرده وام بو.

رتیکه وتن له گهل حسک

ته نیا لایه نی که به دهنگ بانگی په کیتی هه هات حسک بو. سهره تا شتی محمدی شاکه لی سهردانیکی مام جهلال و مکه ته بی سیاسی کرد و، دواي نه ویش چهند جار ئی محمدی حاجی مه حمود هات و گفتوگوی له گهل مام جهلال و نه دامنای مکه ته بی سیاسی کرد. نه م هاتو چایانه زه مینه یان خوش کرد بو نه وهی دهسته ی نوینه رایه تی حیزه که یان بو گفتوگوی په سمی له گهل سهرکردایه تی په کیتی بیتن بو یاخسه مهر.

وه فدیکی حسک که پتیک هات بو له: قادر جهباری، محمد شاکه لی، محمد مه د ره حیم (خاله حاجی) ١٨ - ٢٤ ی نیسانی ٨٦ هاتن بو یاخسه مهر. له گهل نه م وه فده رتیکه و تنیکی گرنه نیمزا کرا. له و رتیکه و تنه دا په کیتی نازادی کاری سیاسی، پیشمه رگه بی، رتیکه خراوه بی، راگه یانندی، له هه مو ناوچه کانی ژیر دهسلاتی خوی دا بو حسک سملاند. حسکیش نه وهی بو په کیتی سملاند بو که حورمه تی واقع بگرئ و، کادره کانی دهس نه خه نه کاروباری حوکه رانی ناوچه کان و کوژدنه وهی گومرگه وه. په کیتی له داهاتی گومرگ به شیکی بوژیان و خهرچی پیشمه رگه و باره گاکانی حسک تهرخان کرد.

نه م هه نگاهوی حسک کاریکی نازایانه و گرنه بو، چونکه:

١. نه گهرچی گفتوگو له نیوان په کیتی و حکومتی نیران دا دهستی پی کرد بو، بهلام هیشتا به هیچ رتیکه و تنی نه گه یشت بون، له بهر نه وه نیران پی ی خوش نه بو بهر له وهی خوی له گهل په کیتی پتیک پی، هیچ لایه نیکی کوردی له گه لی ناشت بیتنه وه.

۲. لایه‌نەکانی جود، بە تایبەتی پارتی و شیوعی، پێیان خوش نەبو، چونکە پێیان وابوو پێککەوتنی یەکلایەنی لە گەڵ یەکییتی جود لاواز و، هەلوێستی لایەنەکانی جود لە بەردەم یەکییتی دا لاواز نەکا.

نەم پێککەوتنە کوتایی بە شەر و کێشە ییتهویدی نیتوان نەم دو حیزبە هێنا و، لاپەرەیهکی تازە ی دۆستایەتی و هاوکاری کردەو. کادر و پێشمەرگەکانی حەسک گەراندەو ناوچەکانی سلێمانی، هەولێر، کەرکوک و، بێکە و بارەگایان دانا و، بە نازادی چالاکی سیاسی، پێکخراوەیی، پێشمەرگەیی و راگەیانندیان نەنواند.

بۆ پتەوکردنی نەم پێککەوتنە وەفدیکی تری حەسک لە ۱۱- ۱۳ ی تەمموزی ۸۶ هات کە سکرێتیری حیزب، پەسول مامەند، سەرۆکایەتی نەکرد. یەکییتی و حەسک بە لاغەتکی هاوبەشی عەرەبیان دەرکرد، تی یدا نوسرا بو:

«ینبغی علی جمیع الاطراف السیاسیة فی کردستان جعل مسالہ التلاحم وانها، الاقتتال الداخلي فیما بینها حجر الاساس فی سیاستها الراهنه بغیة تحقیق الجبهه الكردستانیه القابضه علی القرار الكردي المستقل فی قیاده ثوره شعبنا ضد نظام بغداد الفاشی الذی یرید اباده شعبنا ومحو الشخصیه القومیة لکردستان وبغیة الوصول الی اهداف حركه شعبنا الشوریة و تحقیق مبدا حقہ فی تقرير المصیر.»

وەفدی حەسک لایان وابوو کە یەکییتی بەرامبەر ناستیونەو لە گەڵ پارتی دا ساردە و، پتەوستە جدی تر بێ. لایەنی یەکییتی بۆیان روون کردنەو: کە یەکییتی بۆ ناستیونەو لە گەڵ پارتی جدییە و، بۆ نەم مەبەستە چەند جاری نامە و نێردراویان بۆ پەرەوانە کراو. بەلام پارتی دەستی دەستی نەکا چونکە نایەوێ بێ پەرەمانندی نێران هێچ پێککەوتنی لە گەڵ یەکییتی نێمزا بکا و، تا یەکییتی لە گەڵ نێران نەگاتە پێککەوتن، پارتی لە گەڵی پێک ناکەوێ. وا پێشنیار کرا کە حەسک بۆ ناوێری و کۆبونەوی هاوبەش و ناستیونەوی یەکییتی و پارتی تی بکەوێ.

پێککەوتن لە گەڵ پاسۆک

وەفدی پاسۆک کە پێککەات بو لە کەریم سەلام، شەمال و بیستون، لە ۱۰- ۱۲ ی مایسی ۸۶ دا سەردانی بارەگای م س یان کرد لە یاسخەمەر بۆ گەشتوگۆزی دوقۆلی و پێککەوتن، یەکییتی و پاسۆک بەیانیتکی هاوبەشیان بلاو کردەو و، پێککەوتنێکیان نێمزا کرد. بەمجۆرە شەر و کێشە ی نیتوان نەم دو لایەش کوتایی بێ هات و، لاپەرەیهکی تازە ی دۆستایەتی و هاوکاری دەستی بێ کرد. پاسۆک بارەگاکانی هێنایەو نزیک بارەگاکانی سەرکردایەتی یەکییتی.

رێککهوتن له گه‌ل حشع

مه‌لا نه‌حمه‌دی بانیخیلانی به‌ نوێنه‌رایه‌تی حشع له‌ حوزه‌یرانی ٨٦ دا هاته‌ یاخسه‌مه‌ر. هه‌ندێک له‌ بنکه‌کانی نه‌مان که‌ له‌ ناوچه‌ی پێنجوین له‌ سه‌ر سنوری عیراق نێران بو، که‌وت بوه‌ نێوان هێزه‌کانی نێران و عیراقه‌وه. نێرانیه‌کان له‌ با‌تی کارناسانی ته‌نگیان پێ هه‌لچنی بون. له‌و کاته‌دا بۆ نه‌وه‌ی له‌م سه‌غه‌له‌تیه‌ ده‌رچن له‌ هه‌مو لایه‌نه‌کانی که‌ زیاتر نه‌مان پێوستیان به‌ ناشتبه‌نه‌وه‌ هه‌بو له‌ گه‌ل یه‌کیته‌ی بۆ نه‌وه‌ی هێزه‌کانیان به‌ نازادی بگه‌ڕێنه‌وه‌ ناوچه‌کانی یه‌کیته‌ی.

پاش گه‌ستوگۆیه‌کی سه‌ریخ و درژ رێککه‌وتنیکی دو قۆلی له‌ گه‌ل مه‌لا نه‌حمه‌د نیمزاکرا. ده‌قی رێککه‌وتنه‌که‌ به‌ بێته‌ل نێردرا بۆ سه‌رکرده‌یه‌تی حشع له‌ برادۆست و، وه‌کو هه‌واڵیکی سیاسی له‌ رادیۆکه‌ی یه‌کیته‌یه‌وه‌ به‌لاو کرایه‌وه. سه‌رکرده‌یه‌تی حشع له‌ ناو خۆیان دا ناکۆک بون، به‌ بیانیوی نه‌وه‌ی که‌ مه‌لا نه‌حمه‌د له‌و ده‌سه‌لاته‌ی پێی دزاهه‌ تێپه‌ریوه، له‌ با‌تی نه‌وه‌ی رێککه‌وتنه‌که‌ په‌سند بکه‌ن، له‌ رادیۆکه‌یانه‌وه‌ رایان گه‌یاند که‌ نه‌وان خۆیان به‌و رێککه‌وتنه‌وه‌ نابه‌ستنه‌وه‌ و هێرشێ راکه‌یاندنیان بۆ سه‌ر یه‌کیته‌ی ده‌س پێ کرده‌وه.

حشع رێککه‌وتنی له‌ گه‌ل یه‌کیته‌ی دواخست، خسته‌یه‌ دوا‌ی ناشتبه‌نه‌وه‌ی یه‌کیته‌ی له‌ گه‌ل هه‌مو لایه‌نه‌کانی جود و، له‌ شام رێککه‌وتنیکیان له‌ گه‌ل د فوئاد مه‌عصوم نیمزاکرد.

رێککه‌وتن له‌ گه‌ل پارتی

هه‌وله‌کانی حه‌سک له‌م مه‌یدانه‌دا بێ نه‌جیام مایه‌وه، هه‌روه‌کو یه‌کیته‌ی پێشبینی کرد بو، تا له‌ گه‌ل نێران به‌ ته‌واوی پێک نه‌هات، پارتی هیچ جۆزه‌ هه‌نگاوێکی نه‌نا بۆ رێککه‌وتن له‌ گه‌ل یه‌کیته‌ی.

له‌و سه‌فه‌ره‌دا که‌ مام جه‌لال بۆ تارانی کرد و، دوا‌ی نه‌وه‌ی گه‌ستوگۆکانی له‌ گه‌ل کاربه‌ده‌ستانی نێرانی به‌ نیمزاکردنی رێککه‌وتنیکی سیاسی، عه‌سکه‌ری ته‌واو بو، نه‌وسا نێران له‌ رۆژانی ٧ - ٨ / ١١ / ٩٨٦ دا دانێشتنیکی هاوبه‌شی بۆ مامجه‌لال و نێدریس بارزانی رێک خست و، له‌ ماوه‌ی چهند سه‌عاتیک دا، رێککه‌وتنیکیان پێ نیمزاکردن، که‌ کوتایی به‌ یه‌کتی له‌ خۆتیاوێترین قۆناغه‌کانی شه‌ری ناوخوا‌ی کوردی - کوردی عیراق هێنا و، بناغه‌ی ته‌بابی و هاوکاری چهند ساله‌ی له‌ نێوان نه‌م دو هێزه‌ دوژمنه‌ دا دامه‌زراند. رێککه‌وتنی یه‌کیته‌ی و پارتی، وه‌کو دو هێزی سه‌ره‌کی ناو جولا‌نه‌وه‌ی کورد، له‌ چاو رێککه‌وتنه‌کانی که‌دا دو گرنگیی هه‌بو:

یەكەمیان، لە بەر ئەوەی ئەم پێككەوتنە بە ناوی و شایەتی کاربەدەستانی
نێران کرا بو، وە لەو کاتەدا هەردو لایان هاوێپمانی نێران بون، بە ناسانی
نەیانئەتوانی لە ژێر باری جێبەجێ کردنی دەریچن.

دووەمیان، لە بەر ئەوەی شەڕ و ناشتی لە نێوانی ئەم دوو هێزەدا کاری لە
لایەنەکانی تریش نەکرد، پێككەوتنی ئەمان کۆتایی بە شەڕی ناوخۆ ئەهێنا.

لەكەکانی سلێمانی و هەولێر و کەرکوک و، هێزو بەتالیۆنەکانی پارتی
بارەگاکانیان هێناوە ناو کوردستانی عێراقەوە و، یەکییتی یەش بۆ یەكەمین جار
کۆمیتەی مەلبەندی ٤ و هێزێکی پێشمەرگەیی ناردە بادینان.

یەکی لە هۆسەرەکیەکانی ناکۆکی و تێكچوونی نێوان حیزبەکان هەمیشە
مەسەلەی حوکمرانی و کۆکردنەوێ باج و گومرگ بو. لە بەر ئەوە لە هەموو ئەو
پێككەوتنانەدا، ئەو مەسەلەیە لە بەر چا و گیرا بو. هەروەكو لە ماددەی ٥ ی لایەنی
عەسکەری پرۆژەی هاوکاری نێوان پ د ک و ی ن ک دا نووسرا بو: «لە مەسەلەی
حوکمرانی ناوچهکان و گومرگ دا تا هەلومەرجێکی لە بارتر نەبێ لە ناوچهکانی ژێر
دەسلاتی یەكتردا، واقعیی نێستە حورمەت بگرن.» واقعیی ئەو کاتە ئەو بو کە
هەموو ناوچهکانی سلێمانی، هەولێر، کەرکوک، گەرمیان لە ژێر دەسلاتی یەکییتی دا
بو، بەو جۆرەیش مایەو و هەموو لایەنەکان پێزی ئەو واقعییەیان گرت تا کاتی
هێرشەکانی ئەنفالی ٩٨٨.

*

*

ه. گهشتی نه‌و‌روپا

مام جه‌لال رۆژی ۲۳ ی تشرینی دوه‌می ۹۸۶ له ئی‌یران گه‌پ‌ایه‌وه، له‌و کاته‌دا، شه‌ر له‌ ناوچه‌ی چوارتا گه‌رم بو. من ماوه‌یه‌ک بو به ده‌س نازاری پشتمه‌وه نهم نالاند په‌ریشان بوم. مام جه‌لال داوای لێ کردم که سه‌فه‌ر بکه‌م بۆ ده‌ره‌وه. خۆم له‌و کاته‌دا سه‌فه‌رم به‌ چاک نه‌ه‌زانی، به‌لام مام جه‌لال ترسی هه‌بو به‌و نزیکانه‌ رێگه‌مان لێ بگیرێ، له‌ به‌ر نه‌وه پێ ی باش بو به‌ر له‌ گسرتنی رێگا من برۆم. ماوه‌یه‌کی درێژ بو که‌س له‌ ئیمه‌ نه‌یتوانی بو سه‌فه‌ری ده‌ره‌وه بکا‌له‌ گه‌ل لێ‌پرس‌راو و رێک‌خراوه‌کانی ده‌ره‌وه ته‌نیا به‌ نامه‌ په‌یوه‌ندیان هه‌بو. بۆ ئالوگۆزی بیرو‌را نه‌ که‌س له‌ ئیمه‌ توانی بوی سه‌ردانی نه‌وان بکا و نه‌ که‌س له‌وانیش توانی بوی سه‌ردانی ئیمه‌ بکا. له‌م سه‌فه‌زه‌دا نه‌بو ته‌داوی خۆم بکه‌م، کاره‌ سیاسیه‌کانی یه‌کیته‌ی یش نه‌نجام بده‌م.

پاش هه‌له‌سه‌نگاندنی نه‌و رێک‌که‌وته‌ی له‌ گه‌ل ئی‌یران و نه‌و رێک‌که‌وته‌ی له‌ گه‌ل پارتی نیم‌زا کرا بون، ئیمه‌: د. فوناد مه‌غصوم، د. که‌مال خۆشناو، ملازم عومه‌ر، د. خه‌سه‌ره‌ خا‌ل، شێرکو بێکه‌س رۆژی ۲۷ ی تشرینی دوه‌م له‌ به‌رگه‌له‌وه‌ به‌ رێگه‌ی شاخاوی چال‌اوا، سه‌فه‌ر، به‌رگوردا به‌ رێ که‌وتین. نه‌بو تا نه‌گه‌ینه‌ سنو‌ری ئی‌یران له‌ هیچ لایه‌ک لانه‌ده‌ین. زیاتر له‌ ۲۰ سه‌عات به‌ رێگاوه‌ بوین ئی‌ینجا گه‌یشتینه‌ زه‌رده‌کانی. هه‌مومان شه‌که‌ت بو‌وین. له‌وێ پشومان دا و بۆ به‌یانیه‌که‌ی به‌ره‌و سه‌ر جاده‌ی سه‌رده‌شت به‌ رێ که‌وتین. له‌ رێگه‌ بیستمان وه‌فدیکی پارتی که‌ پێک هات بو له‌ فاضیل مه‌طنی و فه‌ره‌نسوا هه‌ری‌ری چون بۆ سه‌ردانی مام جه‌لال له‌ یاخسه‌مه‌ر. پێشتر به‌ بروسکه‌ ئاگاداری نو‌تبه‌ری یه‌کیته‌ی مان کرد بو پێ‌ویسته‌یه‌کانی رێگه‌مان بۆ دا‌بین بکا. عه‌بدوللای مام عه‌لی کاره‌کانی نه‌نجام دا‌بو. نو‌تۆم‌زیل و (به‌رگ ترده‌) ی واته‌ پسه‌وله‌ی هاتو‌چۆی بۆ نامه‌ده‌ کرد بو‌ین. چوینه‌ مه‌ه‌باباد و له‌وێشه‌وه‌ بۆ کرماشان. تازه‌ له‌ کرماشان باره‌گای یه‌کیته‌ی کرابه‌وه‌وه. له‌ کرماشان پشویه‌کی ترم‌ان دا. رۆژی دوایی به‌ره‌و تاران چوین.

له‌ تاران

یه‌کێ له‌ کاره‌کاغان به‌شداری بو له‌ (مو‌قر نصره‌ الشعب العراقی). ئی‌یران

کۆنگره‌یه‌کی فراوانی له نوێنه‌رانی هێزه جیا جیاکانی موعاره‌زه‌ی عێراقی له پۆزانی ۲۴ - ۲۶ / ۱۲ / ۸۶ له تاران پتیک خست بو. بۆ نیشتاندانی بایه‌خی حکومه‌تی ئێرانی به‌م کۆنگره‌یه، سه‌رکۆمار سه‌ید عه‌لی خامنه‌نی، سه‌روه‌زیران میر حوسه‌ینی موسه‌وی، وه‌زیری کاروباری ده‌ره‌وه د. عه‌لی نه‌که‌بر و لایه‌تی و چه‌ندین وه‌کیلی وه‌زیر و کاربه‌ده‌ستی تر به‌شدار بون و، هه‌ندێ له کۆمیته‌کانی نه‌م کۆنگره‌یه نه‌وان سه‌رۆکایه‌تی کۆیونه‌وه‌کانیان نه‌کرد.

جگه له وه‌فدی یه‌کیتی له کوردی عێراق وه‌فدی پارته‌ی و حسک و بزوتنه‌وه‌ی نیسه‌لامی و چه‌ندین تاقمی تری ده‌سکردی ئێران له‌وانه: حیزبوللا و جوندوللا و نه‌ئرووللا... بانگ کرا بون. وه‌فدی پارته‌ی ئیدریس بارزانی و وه‌فدی حسک په‌سول مامه‌ند سه‌رۆکایه‌تیان نه‌کرد. بۆ یه‌که‌مین جار بو له میژوی جولانه‌وه‌که‌دا نوێنه‌رانی کورد به‌ تایبه‌تی نه‌و ۳ حیزبه به‌ ته‌بابی و یه‌که‌گرتوبی به‌شدار کاره‌کانی کۆنگره بپن و بۆ هه‌موو باش و مه‌سه‌له‌یه‌ک پرس و پاوێژ به‌ یه‌ک بکه‌ن.

کۆنگره‌که زۆرتر بۆ نه‌وه بو که ئێران په‌شانی دنیای بدا کارته‌ی موعاره‌زه‌ی عێراقی له ده‌س نه‌وایه، موعاره‌زه‌ی عێراقییه‌ش خۆیان به‌رنامه‌یه‌کی دیار و یه‌که‌گرتوبی کارکردنیان نه‌بو، هه‌ر یه‌که‌یان له ناوازیکی نه‌خوتند و، هه‌ندێکیان هێچ قازانجیکی راسته‌قینه‌یان له روخاندنی رژیمی به‌عسی عێراقی دا نه‌بو. من رۆژتیک پێش ته‌واو بونی کۆنگره‌که چوم بۆ شام و جه‌ژنه‌کانی سه‌ری سالی ۸۷ له‌وێ بوم، به‌لام به‌ هۆی نه‌خۆشیه‌وه هێچ خۆشیه‌کم لێ نه‌دی.

له شام

له شام چه‌ند کارتێکمان پێ سپێدرابو، نه‌بو جێبه‌جێیان بکه‌ین:

۱. له سه‌ره‌تای ده‌س پێکردنی گفتوگۆی به‌عس - یه‌کیتییه‌وه، یه‌کیتی هێچ بنکه و باره‌گایه‌کی له شام نه‌مابو، په‌یوه‌ندی نێوان سووریا و یه‌کیتی پچرا بو. نه‌بو له‌م سه‌فه‌رده‌دا په‌یوه‌ندی په‌سمیی دا‌مه‌زرێنینه‌وه و سه‌ره‌له‌نوی باره‌گای یه‌کیتی دا‌بنیتنه‌وه.

۲. هه‌روه‌ها په‌یوه‌ندی له گه‌ل لایه‌نه‌کانی موعاره‌زه‌ی عێراق به‌ تایبه‌تی به‌عسی عێراقی سه‌ر به‌ سووریا.

۳. هه‌روه‌ها دا‌مه‌زراندنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی له گه‌ل حیزب و پتیک‌خراوه کوردیه‌کانی سووریا.

کاره‌کا‌ئمان به‌ خێرای پاره‌ماند. سه‌ردانی عبده‌لله‌ الاحمر، جێگری سه‌کرته‌ری گشتی حیزبی به‌عس مان کرد و په‌یوه‌ندی سووریا و یه‌کیتی گه‌رايه‌وه دۆخی جارانی.

د. خهسره و خال دانرا به نوتهری یه کیتی له سوریا. ههروه ها له گهل نوته رانی به عس، حشع، نوته رانی زۆر له حیزبه کوردیه کان و که سایه تیه عه ره بیه کانی عیراقی دانیشتن و دۆستایه تیمان نوئ کرده وه.

له ناوه راستی کانونی یه که می ۸۷ دا له گهل سامی و له کوتایی مانگ دا له گهل حشع ریککه و تن نیمزا کرا.

له گهل نهجمادانی کاره سیاسیه کاغان، سهردانی چهند پزیشکیتمان کرد. من چومه لای پزیشکی به رهه ی پشت، پاش (اشعه و فحص)، پزیشکه که پئی و تم: «نه پئی یه که سهعات زوتر پشت نهشته رکاری به کهیت چونکه له دوا قوناغی خرابی دایه. به کوکین، پرمین، که و تن له وانه یه (نخاع شوکی) ت بیست و توشی (شلل) بیی.»

تا نه و ساته بیست بوم مرۆف که به تهواوی نه روختی نهژنوی نه شکتی، له و کاته دا ههستم کرد نهژنوم شکاوه، چونکه هیچ توانایه کی رویشتنی تیا نه مابو، له دلی خۆم دا و تم: «نه و هه موساله به شاخه وه بوم و نه و هه مو بهرداوبه ردهم کردوه و له و هه مو مه ترسیه به سه لامهت ده رجوم، نیستا بهم نه خوشیه توشی (شلل) بیم و ناچار بیم سواری گورسی و بلددار بیم» له ناخی دلوه مردنم به ناوات نه خواست. پزیشکه که داوای لی کردم که بۆ رۆژی دواپی له نه خوشخانه جیگه م بۆ بگری. و تم: «من هه ندی کاری پیویستم هه یه به و پهله پهله ناتوانم به جمه نه خوشخانه.» مه بهستم نه وه به سه ری پزیشکیکی تر بهدم به شکو قسه ی نه م پزیشکه وا ده رنه چتی.

بۆ رۆژی دواپی چینه لای پسپۆرتیکی به ناوبانگی نه وئی که له زانکۆی دیمه شق کاری نه کرد هه مان نامۆزگاری کردم. رۆژیکی تر له گهل د. مه حمود عوسمانیش چومه لای پزیشکیکی که هه مان قسه ی کرد. نیتر به تهواوی ناومیتد بوم و به یارم دا بۆ نه و مه بهسته به جمه نه وروپا. نه و کاته سه فهر بۆ نیتمه بۆ نه له مانیا و نه مسا ناسانتر بو له شوته کانی تر. د. که مال فوناد هیمه تی کرد له ماوه یه کی کورت دا فیزیای نه له مانیا ی بۆ ناردم.

له بهرلین

رۆژی ۲۱ ی کانونی دوه می ۹۸۷ له شامه وه فریم بۆ بهرلینی (رۆژناوا). د. که مال فوناد و صلاح رهشید وهریان گرتم و لای صلاح لام دا. له گهل د. که مال فوناد چوین بۆ لای پزیشکی پسپۆر. دو پزیشکی جیاواز فحسیان کردم، یه که میان که پرۆفیسۆرتیکی به رتجه له ک نیرانی بو، هه مان قسه ی پزیشکه کانی شامی دوباره کرده وه و هه مان رۆژ به ره و روی پزیشکیکی پسپۆری تری نه له مانی کردم وه.

پزیشکە کە سەیری نەشیەکانی کردم و سەیریکی منی کرد بە پێتوێ راوەستا بۆم،
وتی: «بە پێی ئەم نەشیەکانە ئەبوابە تۆ ئێستە بە عەرەبانە بەهاتیستایە. بۆچی زوتر
سەردانی پزیشکە نەکردووە؟»

منیش وتی: «لە شوێنێک ئەژێم نەخۆشخانەی وای لێ نیە و، تا
گەشتومەتە سەر جادەی ئۆتۆمۆبیل ۲۰ سەعات بە پێی خۆم ڕۆژێستوم.»
بە سەرسۆرمانیکی زۆرەوێ پرسى: «نێوێ چ قەومێکن؟»
وتان: «کورد!»

ئینجا هەندێ ڕونکردنەوەمان داوە. حەوالەى نەخۆشخانەى کردم و بۆ ڕۆژی
دوایی نەشتەرکاری پشتیان کردم و ۱۰ ڕۆژ لە نەخۆشخانە مامەوێ. دواى ئەوێ
ماوەیەک لە جێگادا کەوتی.

هاوێی و ناسیاوێکانم لە بەرلین: د. کەمال فوناد، د. حەسەنى حەمە عەلى،
د. جەبارى عەلى شەریف، سەلاح ڕەشید بەوێپەرى پەرۆش و دۆلسۆزیسەو
یارمەتییان دام، تەنانەت د. جەبار ئیزنی وەرگرت لە نەخۆشخانە کە و لە گەل تیمی
عملیات هاتە ژوری عملیاتوێ.

هاوێکانی تریشم لە سوید: مەحمودی مەلا عیزەت، د. محەممەد صابیر،
عومەری سەید عەلى. لە هۆلەندا: شازاد صائیب، ئیبراھیم ئەحمەد، لە فەرەنسا:
ئەحمەد بامەرنی، لە ئەمسا: سەعدی ئەحمەد بۆ دۆلنەوایی و یارمەتیدانم هاتن بۆ
لام و، هەریەکەیان ماوێ پتیوست بە دیارمەوێ مانەوێ. هەرگیز چاکەیانم لە بیر
ناچیتەوێ. پاش ماوەیەک هەلسامەوێ و کەوتەوێ گەڕان و سوڕان.

لە پاریس

پارتی سۆسیالیستی فەرەنسی لە ڕۆژانی ۳ - ۵ / ۴ / ۸۷ لە شاری
(لیل) کۆنفرەنسی ئەبەست. یەکێتی ش بۆ ئەو کۆنفرەنسە بانگ کرا بو. بۆ ئەو
مەبەستە چۆم بۆ پاریس و لە گەل ئەحمەد بامەرنی چوین بۆ لیل. پارتی
سۆسیالیست لە ناو ڕێکخراوە کوردیەکان دا حدکایان بانگ کرد بو. د. قاسملر
بەشدار بو. وەفدیکی حیزبی بەعسی عێراقیشیان بانگ کرد بو. بەعسیەکان
نیعتیرازیان گرت بو لە سەر نامادەبونی ئێمە کاری دەستانى پارتی سۆسیالیست
گوتیان ئەدایە ئیعتیرازە کەیان. هەلیکی باش بو بۆ بینینی زۆر لە نوێنەرانی پارتیە
سۆسیالیستەکانی ئەوروپا، کە ئەو کاتە هەندێکیان لە سەر حوکم بون.

یەکن لەو شتانى لە لیل بە سەرسۆرمانەوێ بینیم شەمەندەفەریکی هاتوچۆ
بو کە بە ئینفۆرماتیک ڕێکخرا بو، بە بێ سایەق و بە بێ جایی کاری نەکرد، لە

که پاندهم دا بۆ کوردستان بۆ چەند کەسیکم باس کرد واپزانم کەسیان باوەریان بێ
نەکردم، لە بەر ئەوە منیش لێ ی بێدەنگ بوم.

لەم سەفەرە ی پاریس دا دو گەشتوگۆم کرد: یەکیکیان لە گەل پارتیزکاریکی
سیاسی سەرۆک میتران کە بۆ من زۆر بە سود بو، ئەوی تران لە گەل نوسەرکی
پۆژنامە ی لۆمۆندی فەرەنسی کە ناژاوەیەکی زۆری دروست کرد.

دەرستیک لە دەوله تدار ی

لەو ماوەیەدا بە دوقۆلی لە گەل ئەحمەد بامەینی پارتیزکاریکی سیاسی
سەرۆک میترانمان بینی. من قەوانەکی خۆم بۆ لێ دا کە لێ بومەوه، ئەو وتی:
"من خۆم بە رێچەلەک باسکم لە بەر ئەوە لە گێروگرفتیی نەتەوایی تێ ئەگەم و بە
هاو دەردیوه سەیری مەسەلەکی نێو ئەگەم، بەلام نێمە و نێو نامانجیمان جیاوازه.
نێو ئەتانهوی عێراق پڕوخین چونکە ئەتان چەوسینیتهوه، نێمەش ئەمانەوی عێراق
بیتنی و پایەدار بێ چونکە یەکەمین سەنگەر و داوین سەنگەرە لە بەرامەر لێشاوی
شۆرشێ نیسلامی دا. ئەگەر عێراق بکەوی بە داوی ئەودا سوریا و سەروی
نەفریقاش ئەکەوی. کێشەیهکی گەوره بۆ ئەوروپا دروست نەبێ وەکو کێشە ی
سەردەمی عوسمانی کە چەند سەده ئەوروپای خەریک کرد بۆ" بێگومان ئەمە
دەرستیکە لە جۆری پاراستنی قازانجی نەتەوایی و دەوله تدار ی دا.

خەونی چۆلەکە!

لە گەل نوسەرکی (لۆمۆند) دانیشتم بە درێژی باسی هەلومەرجی
کوردستانم بۆ کرد. هۆی سەرنگرتنی گەشتوگۆی بە عس - یەکیتی و، هۆی هاوکاری
نێران - یەکیتم، لە باری سۆرنجی یەکیتیوه، بۆ پڕون کردووه و، باسی ئەگەرەکانی
جەنگی عێراق - نێران و پاشەپۆژی عێراقمان کرد و، یەکی لەو ئەگەرە دا بەش
بونی عێراق بو بۆ ٣ دەوله تی شیعە، سوننە و کورد. لێ ی پرسیم: «تۆ خۆت رەنیت
لە سەری چیه؟» من وتم: «لە ناخی دلەوه ئەوه بە ناوت ئەخوازم عێراق لەت و
پەت ببێ!»

کا برای پۆژنامەوان هەمو گەشتوگۆکی بلای نەکرد پەوه، تەنیا ئەوانە ی لێ
هەلبژارد بو کە خۆی بە لایوه گرنگ بون، کە یەکیکیان ئەو تەمەنایە ی من بو.
ئەمە گەردەلولیکی سیاسی لە نێران و سوریا و تورکیا خولقاند، وایان ئەزانای
(مونا مەرەیهکی غەری) لە گۆرپییه بۆ دروستکردنی دەوله تیکی کوردی.

- نێران ناڕەزاییان دەرپری و داوای رۆنکردنەوه یان لە سەرکردایەتی یەکیتی
کرد بو کە ئەو قەسەیه رەنی یەکیتییه یان رەنی تایبەتی خۆمە، ئەگەر ئەمە رەنی

یەکیتمی بێ ئەوان پەڕه‌ندی خۆیان له‌ گه‌ڵ یەکیتمی نه‌هرن. هه‌ر له‌ به‌ر ئەم هۆیه‌ کاتی و یستم بگه‌ڕێمه‌وه‌ بۆ کوردستان تا چهند مانگ ڤی‌زیان پێ نه‌دام.

- رۆژنامه‌ی (السفیر) ی به‌یروتی له‌ ژماره‌ی ١٦ / ٤ / ٨٧ دا که‌ ئەم هه‌واله‌ی له‌ (لۆمۆند) هه‌ وه‌رگرت بو، سوڕیه‌کانی توڕه‌ کرد بو. د. خه‌سه‌رویان سه‌غه‌ت کرد بو به‌ ناچاری له‌ ١٨ / ٤ / ٨٧ دا ڕونکردنه‌وه‌یه‌کی به‌ ناوی نوسینگه‌که‌ی شامه‌وه‌ بڵاو کرد به‌وه‌ رۆژنامه‌ی لۆمۆندی به‌ درۆ خست به‌وه‌.

له‌ راستی دا من ئەم ڕونکردنه‌وه‌یه‌م پێ ناخۆش بو. بێ ناگاداری منیش بڵاوی کرد به‌وه‌. که‌ پێشم زانی به‌ ته‌له‌فۆن ناڕه‌زایی توندی خۆم پێ ڕاگه‌یاند، چونکه‌ ئێستاش وه‌کو‌ ئەوسا له‌ ناخی دله‌وه‌ له‌ توپه‌ت بونی ئەو عیراقه‌ی، هه‌فتا ساڵه‌ کوردی تی دا نه‌کوژێ، به‌ ئاوات نه‌خوازم.

- تورکیاش له‌ رۆژنامه‌کانیان دا هه‌ندێ له‌ قسه‌کانی منیان وه‌رگرت بو به‌ لێدوانه‌وه‌ بڵاویان کرد به‌وه‌. ته‌نانه‌ت هه‌ر له‌و ماوه‌یه‌دا هه‌والتی‌رتیکی ئازانسێ نه‌نه‌دۆل و رۆژنامه‌وانی‌کی سه‌باح بۆ گفتوگۆ هاتن بۆ لام.

جگه‌ له‌ مان، له‌ ناو کۆڤه‌ شۆڤتییه‌کانی عه‌ره‌یه‌ش دا که‌وتنه‌ هێرش بۆ سه‌ر من و بیروبوچونه‌کانم. کابرایه‌کی فه‌له‌ستینی و تاریکی ناشیرینی دژی من نوسی بو، هه‌روه‌ها رۆژنامه‌ی (السفیر) به‌یروتی‌ش له‌ ژێر سه‌رناوی (امپراطوریه‌ الحجل الکردیه‌) دا و تاریکی دژی به‌ قه‌له‌می یه‌کێ له‌ سه‌رکرده‌کانی به‌عسی سوڕیا که‌ نه‌ویش هه‌ر (عبدالله الاحمر) ی ناو بو نوسی بۆ. ئەگه‌رچی ناوی منی نه‌هێنا بو به‌لام مه‌به‌ستی له‌ من بو. له‌ مانه‌ش خراپتر بڵاوکراوه‌ی (الغد الديمقراطی) که‌ زمانێ (الاتحاد الديمقراطی العراقی) و، نه‌میش ڕیکخراوی‌کی کارتونیی حشع بو به‌ سه‌رۆکایه‌تی صالح دگه‌ و، بڵاوکراوه‌ی (التیار الجدید) که‌ له‌ نه‌ندن ده‌رنه‌چو و، زمانێ (حزب الإله‌ الجدید) بو به‌ سه‌رۆکایه‌تی سعد صالح جبر، هێرشێ توندیان هێنا بومه‌ سه‌ر، هه‌ندی‌کی‌شیان جێی سوکیان پێ دا بوم. رۆژنامه‌که‌ی دوگه‌ قسه‌کانی منی سه‌باره‌ت به‌ مافی کورد له‌ سه‌ربه‌خۆیی دا به‌ خه‌ونی چۆله‌که‌ (حلم العصفیر) دانا بو.

یه‌کیتمی له‌و کاته‌دا تازه‌ ڕیککه‌وتنی ناشتبه‌نه‌وه‌ی له‌ گه‌ڵ حشع نيمزا کرد بو. له‌ سه‌ر ئەو هێرشه‌ یه‌کیتمی هاوکاری له‌ گه‌ڵ حشع ڕاگرت. مام جه‌لال له‌م هه‌لوێسته‌ی حشع که‌ نه‌ویش وه‌کو‌ هه‌لوێستی شۆڤتییه‌کانی عه‌ره‌ب بو زۆر توڕه‌ بو. بۆ داکوکی کردن له‌ من و، بۆ به‌ر په‌رچدانه‌وه‌ی بیانه‌وه‌ی ئەوان و بۆ سه‌لماندنێ په‌وايه‌تی مافی کورد له‌ نازادی په‌یاردانی چاره‌نوسی خۆی و، دامه‌زراندنێ ده‌وله‌تی

کوردی دا، کتیبیکی گه وهی نوی له ژیر سه ناوی: «اغد ديمقراطی...»
ته ناندت منذر الموصلی، که نوسه ریکی به عسی سوریا به و، کتیبیکی له
سه رکورد و کتیبیکی تری له سه جهنگی عیراق - نیران نویسه. موصلی خوی به
شاره زای کاروباری کورد و، له هه مان کات دا به دوستی کورد دانهن، له (۲۰۲)
ی دوکتیبی دا: «الحیاه السیاسیه و الحزبیه فی کردستان: رویه عربیه للقضیه
الکردیه، منشورات ریاض الریس، لندن - قبرص، ۱۹۹۱» لهه باره یه وه وهای
نویسه:

«وما القول اذن فی الطرح الخائن الهجين ضد الامه العربیه، الذی ادلی به
امین نوشروان، عندما دعا فی نیسان ۱۹۸۷، الی تقسیم العراق دویلات عده،
شیعیه و سنیه و عربیه و کردیه کسبیل ثانی له فی بلوغ الاستقلال لشعبه و بلاد؟
فقد رای نوشروان، فی حدیثه لصحیفه لوموند الفرنسیه، ان التقارب بین
حرکتیه (الاتحاد الوطنی الكردستانی) و بین طهران ناجم عن ابن الطرفين (عدوا
مشترکا هو نظام الحكم البعثی فی بغداد) الذی نامل جمیعاً فی زواله.
اننا عندما نعرف بان هذا الكردی "الحصیف"، المخلص لشعبه، هو نائب
امین عام الاتحاد الوطنی الكردستانی (جلال طالبانی)، تصبح الامور واضحه،
وهی ان الاخ جلال اختبا ورا، نائبه هذه المره.»

عدلی حه سن مهجید

له کوتایی فیانگی مارتی ۹۸۷ دا، به فهرمانی سه ددام حسین، عدلی
حه سن مهجیدی ناموزای، له جیگی محمده حه مزه زوبیدی، کرا به (مسوول
مکتب تنظیم الشمال) و، هه موده سه لاته کانی (مجلس قیاده الشوره) ی بۆ
سه رکردایه تی ده زگا کانی حیزب و جهیش و نهمن و نیستیخبارات و موخابه رات و
دائیره کانی تری حکومت درایه، بۆ نه وهی نازادی و ده سه لات و توانای له ناوبردن
جولانه وه که ی هه بێ: نهویش به و په ری درندایه تیه وه که وته جیبه جتی کردنی نه ره که ی
و، رهنگه له میژوی نهه چهر خه دا هیچ کار به دستیکی رۆژه لاتنی ناوه راست به
نه ندازه ی نهه کار به درندایه تی نه نواند بێ و، تاوانی نه نجام نه دا بێ. به دانانی
نهه قۆناغیکی نوی له جولانه وهی کوردا ده ستی بێ کرد، که قۆناغی (جیتۆساید) ه.

داستانی رزگاری: یان (الحرب خدعه)

هیزه کانی یه کیتی شهوی ۱۳ - ۱۴ / ۴ / ۸۷ چالاکیه کی پیشمه رگه یی
گه وریان له ناوچه ی چوارتا نه نجام دا، لهه کاره دا نهو شوێنانه ی جهیشی عیراقی به
۱۰۲ رۆژ گرت بوی له هه لمه تیکی کتیردا که ۵ هزار پیشمه رگه تیا به شدار بون.

۱۱۲ په بینه و ۴ مه قهری سره و ۴ مه قهری فوجیان گرت، که ۱۸۶ که سی به زیندویه تی تی دا به دیل گیرا. هاوزه مان له گهل نم هلمه ته یه کیتی دا نه بو هیزه کانی نیران په لاماری ناوچه ی ماوت بدن و بیگرن، بو نه وه ی رتگی پیوه ندی نیوان یه کیتی نیران بکریته وه. نیران کاره کی خویان نه کرد و، له لای خویانه وه نهو به شدی نه خشه که پان نه انجام نه دا. هیزه کانی یه کیتی به تنیا له مهیدانی شهره که دا مانه وه.

جهیشی عیراق له توله ی نم هیرشه دا، سهره تا پژوی ۱۵ / ۴ / ۸۷ به خهستی که و ته کیمیا بارانی هه مو ناواییه کانی: بهرگه لو، هه لهن، ناوه ژئ، کانی بو، چنارنئ، نولچکه ... و، سهنگه ره کانی پتشمه رگه له شاخه کانی: خهجه له رزوک، کویرهنگ، دوبرا، قه یوان، شاخه سور، قوله پوشین ... بو نه ویش که پشتوی بخاته زیزه کانی پتشمه رگه وه پژوی ۱۶ / ۴ / ۸۷ به فرۆکه بۆردومانی کیمیا یی ناواییه کانی: توقه، کانی بهرد، باليسان، زینئ، بلالوکاوا، بیتراوا، شیخ وه سان له خوشنا و ته و، سهنگه ره کانی پتشمه رگه ی له شاخه کانی ناراسن، دهره شیر، ساو سیتوک ... کرد. به شئ لهو پتشمه رگانه ی له داستانی پژگاری دا به شدار بون، خیزان و ماله کانیان له ناوچه یه دا بو. بهم بۆردومانه هه توله ی به شداری نهو شهره ی. لئ نه کردنه وه و هه ناچاری نه کردن بو سهردانی که سوکاریان بگه رتیه وه ناوچه کانی خویان. دوا ی بارانی کیمیا یی ناوچه که، جهیشی عیراق هیرشی بو شوتنه گیرا وه کان کرد و گرتیه وه.

نوینه رتکی نیرانیه کان که نهوسا له کوردستان بو، گلله ی زوری دیته سهر و تنگاوی نه کن، نهویش به بیتهل گلله یه کانی به فرمانده کی خوی گه یاند بو. کابرای فرمانده، که سهرده میتک بو به فرمانده ی هیزی زه مینی و سهرده میتک بو به فرمانده ی هیزی دهریایی و سهرده میتک به وهزیری جهنگ، له وه لام دا و ت بوی: «الحرب خدعه» دیاره له به دیهیتنانی مه بهستی دهوله تان دا، ههر دهوله تی بئ، گرنگ نیه کئ نه کوژئ و کام گهل نه بئ به قوریانی.

مام جه لال بهم پونه یه وه بانگه وازتکی بو نه ته وه ی کورد دهر کرد و، سهرنجی پاکیشان بو مه ترسی چاره نو سسازي نم گوزانه له شهره ی کورد و به عس دا و، له بانگه که ی دا نوسی بوی له نه نجامی نهو هیرشانه دا ۱۳۰ کهس کوژا و ۵۰ پتشمه رگه و ۴ سده ها وولاتی بریندار بون. بلا وکراوه یه کی کوردی نهوسا له سوید دهرته چو، به گالته پئ کردنه وه باسی هه والی نم بانگه وازه ی نوسی بو. منیش که لهو کاته دا هیشتا له بهرلین بوم، به ناوی یه کیتییه وه یادداشتیکم

نوسی و، دام به د. بدرهم صالح تا بیکا به نینگلیزی و بینیرین بۆسه رۆکی
نهمه ریکی، رۆنالد ریگان. سه رۆکی سوئیتی، میخائیل گورباچوف. سه روه زیرانی
بریتانی، مارگریت تاچهر و، سه رۆکه کانی تری ده ولته گه وره کان.

له‌وه به دواوه بۆزدومانی کیمیایی سهرانسهری کوردستانی عیراق، به تۆپ و به فرۆکه له لایهن جەیشی عیراقیه‌وه، به هه‌مو جۆره‌کانی گازی ژه‌هراوی خه‌رده‌ل، سارین، تابون.. بۆ بۆ به روداوێکی ناسایی رۆژانه دژی دانیش‌توانی بیتوه‌یی ناواییه‌کان و، دژی پێشمه‌رگه‌ی شه‌رکه‌ره به بێ جیاوازی.

به‌کگر تهنه‌وه

ورده ورده تەندروستیم ئەگەر پەيوە دۆخی جارانی. مانگی مایسی ۸۷
شوعله و هەر ۳ مەلەکانم: غا، چیا، چرا، هاتن بۆ بەرلین بۆ لام. چیا و چرا هیتشتا
کۆریه ی ساوا بون. دیواری بەرلین هیتشتا نەروخا بو. نێمه له بەرلینی خۆر ناوا
برین. بەرلین (ورچینکی رەش) ی کردوه به رەمزی خۆی. ئەم یە ککرتنە و یە مەن
هەلیکی باش بو پێکەوه زۆر شۆرتنی مێژویی و مۆزەخانە و بازار گەراین. به
تایبەتی که ئەو سەلە پێکەوتی تیپە پەونی ۷۵۰ سالی ئەکرد به سەر دامەزراندنی
بەرلین دا. شای بریتانیای و زۆر له سەرۆکەکانی ولاتان بەم بۆنە پەيوە هاتن بۆ بەرلین.
ماوهی ۳ مانگ مانەوه و له حوزەیران دا گەڕانەوه بۆ کوردستان.
له له نەندن

مانگی تہموز سہر دانیتیکی لہ نذہنم کرد. نہوہ یہ کہ مین جارم بو نہو ولاتہ بیسنم. لہ گہل نہو کورداندی لہوئی نثریان، بہ تاییہ تی نہندامہ کانی یہ کیتی، کۆبوموہ. نہوسا کورد بہ ژمارہ گہم بو. چہند رۆژنامہ نویسٹکم بینی لہوانہ گوبین رۆیترس کہ ناگاداری لہ سہر دامہ زراوہ کیمیاییہ کانی عیراق کۆ نہ کردوہ و، بہرنامہ یہ کی گرنگی لہ سہر چہ کی کیمیایی عیراق بۆ پانژامای بی بی سی نامادہ کرد و چہند نہندامی پارلہ مانم بینی و لہ سہر کیمیابارانی کوردستان قسم بۆ کردن. ہمزیری تہیوریان گفتوگو یہ کی بۆ بەشی فارسی بی بی سی لہ گہل کردم. لہو کاتہدا جولانہوی کورد لہ عیراق دا، بہ ہمو بالہ کانیہوہ، بہ ہاوپہیمانی نثرانی نیسلامی و، نثرانیش بہ مہترسیہ کی گہورہ لہ سہر دنیا دانہنرا. بۆ نہوہی عیراق لہ بہر دہم نثران دا نہشکی، پشتیوانی لہ نہکرا و، چاو لہ تاوانہ کانی نہ پۆشرا.

لوارکن و فیک السامرائی له (ل ۱۱۳ و ۱۲۷ - ۱۲۹ و ۱۹۹) ی کتیبه‌کی دا: «حطام البرابه الشریه» باسی هاوکاری سیا و نیستیخباراتی عیراتی نکا و، نو که خوئی بدررسی پیوهندی بوه له که لیان نه‌لی له کو‌تایی

مارتی ۹۸۲ هه تا ۹۹۰ که سه ددام ده‌ری کردون به دانیمی تیمیکی سیا بۆ
هاوکاری له به‌غداد بون و، له (۱۲۹) دا شایه‌تی نه‌دا و نه‌لق: «...ولا اعتقد
انهم خدموا دوله بالمعلومات کما خدمونا وحتى بالمقارنه مع ما قدموه لاسرائیل»
نه‌مهریکا، بریتانیا، فدره‌نسا، یه‌کیتی سوؤیتی جاران و، زۆر له ولاتانی
تری عه‌ره‌بی و ناعه‌ره‌بی که‌م و زۆر ناگاداری تاوانه‌کانی به‌عس بون، به‌لام بۆ
شکاندنی نێران له لایه‌ک و، له به‌ر بازرگانیی جه‌نگیی له گه‌ل عیراق چاوپۆشییان
لێ نه‌کرد.

له له‌نده‌ن بوم که به‌یستم عه‌بدولی شیخ سالحی قه‌ره‌داخی له ئۆتۆمۆبیل
وه‌رگه‌راوه و کۆچی داوی کردوه. شیخ عه‌ول هاوڕێ ی گه‌ره‌ک و قوتابخانه و کاری
سیاسی م بو. به‌ مردنی زۆر دلته‌نگ بوم به تایبه‌تی که نه‌و یه‌کتی له به‌رپرسه‌کانی
پێشمه‌رگه‌ی ناوشار بو. نه‌وساکه من نه‌مزانی به‌لام که گه‌رامه‌وه به‌رلین نینجا
زانیم: ده‌زگا نه‌منیه‌یه‌کان له سلێمانی که‌وت بونه گه‌رانی مالان به‌ دوی شوعله‌دا
بیگرن. شیخ عه‌ول و ره‌زاقی عارف و مامۆستا نه‌حمه‌د عوسمان (دوایتر شه‌هید
بو) به‌ دو ئۆتۆمۆبیل شوعله‌یان له سلێمانی گوتراوه‌وه خه‌ری زێویه بۆ نه‌وه‌ی
بگه‌رێته‌وه ماله‌که‌ی خۆمان له به‌رگه‌لو، به‌لام له رێگه نه‌و ئۆتۆمۆبیلێ ی ره‌زاق لێ
ی خۆری بو، که نه‌حمه‌د له پێشه‌که‌ی دا و، شیخ عه‌ول و شوعله و نما له پشته‌که‌ی
دا بون، وه‌رگه‌راوه‌وه ده‌سه‌به‌جی شیخ عه‌ول گیانی سپارد بو، شوعله و ره‌زاقیش نیوه
مردو بویون، نه‌حمه‌دیش په‌راسوی شکا بو. نه‌و سه‌ییاره‌یه‌ی که بۆ ناگاداری به
دوایانه‌وه نه‌بێ فریایان نه‌که‌وی و، له مردن رزگاریان نه‌کا. شوعله‌یان به یارمه‌تی
یه‌کتی له پزیشکه ناسراوه‌کان به نه‌یینی برد بوه نه‌خۆشخانه‌ی سلێمانی و، هه‌مان
شه‌و زنجیره‌یه‌ک (عه‌مه‌لیاتی گه‌وره) یان بۆ کرد بو، به‌وه له مردن رزگار بو، به‌لام
نه‌م روداوه ئیتر بۆ تا هه‌تا که نه‌فت و له‌ش به‌ باری کرد.

له له‌نده‌نه‌وه گه‌رامه‌وه به‌رلین و له به‌رلینه‌وه بۆ فرانکفۆرت به‌ره‌و تاران.
له‌وتیه بێ راوه‌ستان چومه سه‌قز. نه‌وسا به‌ره‌گای سه‌ره‌کی یه‌کیتی برا بوه سه‌قز و،
د. که‌مال خۆشناو لیپه‌رسراوی بو. له سه‌قز هه‌ندێ له کاربه‌ده‌ستانی قه‌رارگای
ره‌مه‌زانم بینی. رۆژی داوی خۆم ناماده کرد بۆ گه‌راوه‌وه. شه‌وه‌کی حاجی موشر
له‌و کاته‌دا له سه‌قز بو، مفره‌زه‌یه‌کی شاره‌زای ناماده کرد که حه‌مه‌ی حه‌مه سه‌عیدی
هه‌ورامی فەرمانده‌یان بو، بۆ نه‌وه‌ی له گه‌ل من بن تا نه‌گه‌مه به‌ره‌گای مه‌له‌بندی
یه‌ک له قۆبی قه‌ره‌داخ. به ئۆتۆمۆبیل له سه‌قزه‌وه چوین بۆ دزلی. له‌وی مفره‌زه‌که‌ی
پێشمه‌رگه ناماده بو. به پتی به‌ پتی که‌وتین به‌ره‌و دیوی عیراق.

٦. نه نفال: کوټایي قوټاغيک

گه رانه وه بۆ بهر گه لږ

به شهو له شاخی سورینه وه دابه زین به رهو سهرگه ت. به ناو مه دانیکی مین دا تپه پین که جهیشی عیراق چاند بوی و، پتشمه رگهیش باریکه رتگه یه کیان لئ پاک کرد بوه وه. رتگه که بۆ نه وهی جهیشی عیراق ههستی پین نه کا و دیسان مین پتزی بکاته وه نه وهنده باریک بو، نه گهر پتی یه کتی ساتمه ی بکر دایه مین له ههر چوار دهوری کاروانه که نه ته قیه وه پتیا دا. به سه لامه تی تپه پین. له دهشتایه که ی بناری شاخه که دا، ره بیه کانی عیراق ههستیان پتی کردین، گولله هاوه نیکیان پتیه ناین، نه گهرچی له ناوی داین، به لام که سمانی نه پتکا. گه یشتینه سهرگه ت له وی شهو که ت گه راپه وه دیوی نیران، نيمه ییش درتیه مان دا به رتیتوان تا چوینه ناوایی همه ی کهره م.

له رۆژانی ١٢ - ١٣ / ٥ / ٨٧ دا له سه ید سادق، خورمال، سیروان، هه له بهج، دانیشتوانی ناوچه که راپه ری بون و هه لگه رانه وه یه کی گه وره ییش له ناو ریزه کانی جاشه کان دا بویو، ده سه لات له دهس کاربه دهستانی به عس ده رچوبو، به لام زۆر زو دهستیان گرتیه وه به سهر ناوچه که دا. چهند سه د که سی له چه کدار کورده کانی رژیم و، چهند هه زار که سی له دانیشتوانی ناوچه که هه لات بون بۆ نیران.

به دوی نه و روداوانه دا ناوچه که چۆل کرا بو، دیهاته کانیان هه مو روخاند بو. هیچ نوایه کی به پتیه نه ما بو. سه یر نه وه بو هیشتا سه گه ل و پشیله کانی ناواییه کان، ههر له ناو که لاره کان دا ما بون. نيمه له سهر جه وزی مزگه وته روخواه که بۆ جه سه انه وه و ناخواردن دانیشتین، چهند سه گ و پشیله مان لئ کو بونه وه. چهندی ده رمان نه کردن لیتمان دور نه نه که وتنه وه.

به رهو چه می زه لم به رتی که وتین یه کتی له سه گه کان دوامان که وت بو به هیچ جوړی له کوتمان نه بوه وه تا گه یشتینه یه که م ناوایی. شهو له چه می زه لم دا ماینه وه میتشوله ی شاره زور تیمان وروکا بو، ژبانی لئ تال کردین. ده مهو به یانی به لای ته پی سه فاذا چوینه نزیک ناوگردان. له ناو دار و ده وه نی نه و ناوه دا خوتمان مات کرد تانیواره. به شهو چوینه ناو مالوان، که هیشتا ناوه دان بو، تراکتۆرێکمان لئ

وهرگرتن گه یاندینییه نزیک جاده ی زه رایمن - دهره ندیخان. به پت له جاده په پښه وه
 بهری قهره داخ و، ئیتر گه یشتبونه شوینی نه مین. ناگاداری بهر پر سه کانی
 مه لبه ندمان کرد. شیخ جده عفری قهره داخی که نه وسه لپرسراوی کاروباری
 پتشمه رگه ی مه لبه ندی یهک بو، خوی و چند نوتومو بیلیک گه یشتن. تا نه و کاته
 هندی له پتشمه رگه کانی مه فره زه که منیان نه نه ناسی، وایان زانی بو میوانیکی
 لاپره سنی ئیرانیم، هندیکیان له رتکه به گله ییه وه به حده می حده سه عیدیان
 وت بو، نم کابرا ته مه له کتیه توشی نیمه ت کردوه، به لایه کمان به سر نه هینتی با
 ئیزنی بدهین!

نه و پژوه حه ساینه وه. مه فره زه کهم ئیزن دا و، خوم له گه ل بهر پر سه کانی
 مه لبه ند چوم بوقزی قهره داخ. له وی له گه ل نه ندامانی مه لبه ند، سه رتیه کان،
 بهر پر سی که رته کانی رتکخستی کومه له و لیژنه ی ناوچه کانی شور شگتیران..
 کزومه وه. باسی هلمو مرچی سیاسی جولانه وی کوردم له دهره وه بقردن. گفتوگوی
 زورمان کرد و پر سیاری زوریان لی کردم. له کزونه وه به دا دهر یاره ی روخانی پژمی
 عیراق و جهنگی عیراق و ئیران، به راشکاو بیرو پای خوم بقرن کردنه وه که
 پژمی عیراق ناروختی و شه ی عیراق ئیرانیش نه وه ستن.

له قزی چند پژمی مامه وه. به نوتومو بیل له گه ل شیخ جده عفر و مه محمود
 سه نگای و وه هاب چینه دئی ژاله و، له دهر یه ندی با سه ره راوه ماسیه کی کهم
 ده سه و قمان کرد و، هر به سه یاره چینه سه ر جاده ی چه مچه مال - سلیمانی و به
 تاریکی په پښه وه بقره زئی. لای حه سقوی قادر داود بوین به میوان. حه سق
 پتشمه رگه یه کی باش و نازا بو، سه رده میتک فره مانده ی تیپی ۲۵ ی خالخالان بو،
 وازی له پتشمه رگایه تی هینا بو، خه رکی کشتوکال بو، له نه نفال دا گیرا و بی
 سه روشوین پژشت. هه مان شه و چینه گه راو و بقره یاره ی پژمی دواپی وه هاب
 په پښه وه له جاده ی دوکان سلیمانی به سه یاره رتکخست بو. گه یشتینه خری زتویه
 و میترکه پان و به دابان دا گه یشتمه وه سه رگه لو و، به پت شور بومه وه بقره رگه لو که
 مال و باره گاکه می لی بو.

به خیره یتانه وه ی به عسیبانه

نازاد هورامی که لپرسراوی مه لبه ندی بادینان بو، داوای له بیت له که ی
 من کرد بو کاتیک دیاری بکا به بیت له قسه ی له گه ل بکه م. پتیش نیوه پژمی پژمی ۳
 ی نه یلولی ۸۷ قسه م له گه ل کرد. تا نه و کاته عیراق نه یزانی بو گه یشتومه ته وه
 بهر گه لو، که دنیا بو، له سه رکه ی دا توپبارانی کیمیا بیان کردین. له ماوه ی ۴۵

دهقیقه‌دا ۷۵۰ بۆمبای ۵۰ کیلوتیان تی گرتین.

مه‌حمود سینه‌دری، که یه‌کئی بو له فەرمانده‌ی که‌رته‌کانی تیپی ناسۆس، له گه‌ل کورپیکی هه‌رزه‌کاری، که نه‌ویش له گه‌ل خۆی پیتشمه‌رگه بو، هات بون بۆ به‌خیره‌تانه‌وه‌ی من. پاش تاوێ هه‌ستا و خواحافیزی له من کرد، به‌گه‌ریتته‌وه به‌ری مه‌رگه. له چونه ده‌ره‌وه‌دا توشی شیخ مه‌حمه‌د بوو. شیخ مه‌حمه‌د پوززای حه‌مه توفیق بو. داوای لێ نه‌کا له گه‌لی به‌چن بۆ لای حه‌مه توفیق بۆ نه‌وه‌ی نامه‌یه‌کی بۆ نیشتی بۆ بنوسی. شیخ مه‌حمه‌د له گه‌لی نه‌چن. حه‌مه توفیق له‌و کاته‌دا میوانتیکی له لا نه‌بن. میوانه‌که نه‌قیبی شرطه نه‌میری که‌ریم چاوشین بو. شیخ مه‌حمه‌د و مه‌حمود سینه‌دری و کورپه‌که‌ی نه‌چن بۆ لای حه‌مه و، حه‌مه به‌ خیره‌هاتنیان نه‌کا. مه‌حمود سینه‌دری که‌ره‌که‌ی بۆ حه‌مه باس نه‌کا و داوای لێ نه‌کا نامه‌یه‌کی بۆ بنوسی. حه‌مه‌یش بۆ قه‌لهم و کاغه‌ز هات بۆ توفیسه‌که‌ی من که به‌ ته‌نیشته ماله‌که‌ی نه‌وه‌وه بو. له‌و کاته‌دا تۆبیارانی کیمیایی ده‌ستی پێ کرد. یه‌که‌مین گولله له‌و ژوره‌ی دا که میوانه‌کانی حه‌مه توفیقی لێ دانیشته بو. هه‌ر له‌وێ دا نه‌قیب نه‌میر و مه‌حمود سینه‌دری و کورپه‌که‌ی کوژران، شیخ مه‌حمه‌دیش به‌ سه‌ختی بریندار بو، پاش یه‌کدو رۆژ به‌ نازاریکی زۆره‌وه مرد. حه‌مه توفیقیش پتکه‌وت رزگاری کرد.

نهم تۆبیارانه، هه‌وای به‌رگه‌لوی وه‌ها بۆگه‌ن و زه‌هراوی کرد بو، به‌ ناچاری هه‌موباره‌گاکانیان تا چهند رۆژی چۆل کرد و، زۆری جلویه‌رگ و که‌لویه‌ل و خواردن که له‌ پاره‌گاکانی نه‌وێ دا بون، له‌ به‌ر نه‌وه‌ی زه‌هراوی بویون فری دران. هه‌تیه‌که‌کانی جه‌یشی عیراق بۆ سه‌ر شاخه‌کانی چوارتا تا نه‌هات به‌هه‌تیه‌تر نه‌بو. تۆبیارانی کیمیایی ناوچه‌که بویو به‌ روداویکی ناسایی رۆژانه. فره‌وکه‌ی جه‌نگی ده‌ستی له‌ دته‌هاته‌کانی ناوچه‌که نه‌نه‌پاراست. پیتشمه‌رگه به‌رگریه‌کی نازایانه‌یان نه‌کرد، هه‌تیه‌که‌کانی عیراق، نه‌که‌رچی زۆر به‌ خاوی پیتشه‌روییان نه‌کرد، به‌لام هه‌ر له‌ پیتشه‌که‌تن دا بون.

سه‌فه‌ری مام جه‌لال ...
نێران مام جه‌لالی ده‌عوته‌ کرد بۆ دیتنی (سه‌رانی قه‌وم) له‌ تاران. له‌ حه‌فته‌ی یه‌که‌می تشرینی دوهمی ۸۷ دا چو بۆ تاران. گه‌رنگترین نامانجی نهم سه‌فه‌ره‌ گه‌ستوگۆ بۆ له‌ گه‌ل کاربه‌ده‌ستانی نێران ده‌رباره‌ی نهمزاکردنی په‌یمانتیکی سیاسی له‌ نێوان نێران و یه‌کیتی دا سه‌باره‌ت به‌ چهند مه‌سه‌له‌ی گه‌رنگ، له‌وانه:

۱. پشتیوانی سیاسی حکومه‌تی نێران له‌ خه‌باتی گه‌لی عیراق و سه‌لمانندی

نازادی گهلی عیراق له هه لێژاردنی جوژی پڕیژی سیاسی حوکمرانی خۆی دا.
۲. پشتیوانی سیاسی خهباتی گهلی کورد له عیراق دا بۆ هێنانه دی مافه
نه تهوه بیه کانی.

۳. رهنگدانهوهی پشتیوانی ئێرانی له خهباتی گهلی کورد و گهلی عیراق له
کۆر و کۆمه له دیپلۆماسی و دهوله تیه کان دا.

۴. بهرامبه رهوه درێژه بدری به شهڕ و، هیچ لایهک به تهنیا بۆی نه بێ شهڕ
له گهڵ عیراق رابگرێ، یان گفتوگۆی له گهڵ بکا.

دوای نهوهی مام جهلال ئهم گفتوگۆیهی تهواو کرد نه بو بگه رێتهوه کوردستان.
له و کاته دا هه ندێ له ده سه لاتدارانی پریار به دهستی ئێرانی نا ئومێد بو یون
له سه رکه وتنی سپایی به سه ر عیراق دا و، بۆ چونیککی به هیزیان تی دا پهیدا بو یو،
که درێژه پێ دانی جهنگی عیراق ئێرانی به کار تکی بێ هوده داننا و، زه مینه یان بۆ
نه وه خو ش نه کرد که شهڕ رابگرن.

کار به ده ستانی ئێرانی راسته وخۆ پێشنیاره که ی یه کیتییان ده رباره ی په یمانی
سیاسی رهت نه کرده وه، به لام بیانیوی زۆریان هێنا یه وه بۆ نه وه ی سه ر نه گری و
سه ره نجام به هیچ نه گه یشت.

مام جهلال درێژه ی به سه فهره که ی دا، له تاران ه وه بۆ شام و، له شام ه وه بۆ
نه وروپا، به سه ری دا له شکر کیشیی ئه نفالی ۱ دهستی پێ کرد.

سالیۆم

به عس به رتگای جو ژوا جو ژ هه ولی له ناو بردنی دو ژمنه کانی نه دا، یه کێ
له و رتگایانه ده رمان خوار دکردن بو به زه هری (سالیۆم). سالیۆم هه مان زه هره که کورد
پێ ی نه لێ (مه رگه موش) و بۆ کوشتنی مشک به کار هیترا وه. چه ند جار ی له
به غداد ئهم زه هریان دا بو به دو ژمنه کانیان و به وه کوشت بو یان. سالیۆم رهنگ و
بۆن و تامی نیه، له بهر نه وه به ئاسانی تیکه لاوی خواردن و خوارد نه وه نه کری و،
نه خوری پێ نه وه ی کابرا به خۆی بزانی تا نیشه انه کانی ده رنه که وی. ما وه یه ک له وه
پیش هه ر به م زه هره کادریکی تیبیی ۲۱ ی که ره کوک به ناوی وریا سو ریان
ده رمان خوار کرد و مرد.

به هۆی ده زگای نه مه وه یه کیتکیان راسپارد بو زه هر بکاته خواردنی مسته فا
چا و ره شه وه. ئه و کاته مسته فا ماله که ی له نا وه ئی بو، سه ره پر شتی تیه په کانی
پیشمه رگه ی ئه و نا و چه یه ی نه کرد و، هه میشه ماله که ی قه ره بالخ بو. رۆژ تکیان
چه ند منیوانیککی نه بێ و فر سه تی لێ نه هیتن. هه مان رۆژ له وانه ی که له و سفره و

خواندها به شداری خواردن و خواردنه‌وی ماستاو بون، دایکی مسته‌فا، بیستونی مه‌لا عومەر، کچیکی مه‌لا موحه‌پرهمی مهرگه‌یی مردن و، مسته‌فا چارپه‌ش خۆی و کچیکی خوشکه‌زای، د. مه‌حمود عوسمان و عه‌دنان موفتی که بۆ سەردان هات بونه‌وه کوردستان، له گه‌ل د شوان، سامی شوێش، نه‌وانیش نیشانه‌کانی سالیۆمیان لێ ده‌رکه‌وت و مردن هه‌ره‌شه‌ی لێ نه‌کردن.

مسته‌فا و سامی نێردران بۆ نێران و دواتر چون بۆ نه‌ندن بۆ چاره‌سه‌ر، عه‌دنان و د شوان له نێران و، د مه‌حمودیش له به‌رگه‌لو چاره‌سه‌ر کران. به‌لام د مه‌حمود، نه‌گه‌رچی داوای زۆری لێ کرا بۆ ته‌داوی بچێ بۆ ده‌ره‌وه، به‌ریاری دا نه‌ بچێ بۆ نێران و نه‌ بچێ بۆ ده‌ره‌وه، به‌لکو له کوردستان بێنیتته‌وه و، داوای کرد نه‌گه‌ر مرد (به‌یان) یکی باشی له سه‌ر ده‌ریکری. بۆ خوشبه‌ختی ده‌رمانه‌کانی بۆ په‌یدا کرا خۆی ته‌داوی خۆی کرد و، هه‌م نه‌و و هه‌م نه‌خۆشه‌کانی تر له مردن قوتار بون.

*

ی ن ک له شوباتی ۱۹۸۸دا

له شوباتی ۱۹۸۸دا ی ن ک به‌ کرده‌وه ده‌سه‌لاتداری سه‌ر نه‌رزی کوردستانی عێراق بو، ده‌ستی چالاکییه‌کانی نه‌ک هه‌ر نه‌گه‌یشه‌ ناو شاره‌کانی هه‌ولێر، که‌رکوک، سلێمانی، به‌لکو له ناو موصل و له نزیک تکریت و به‌عقوبه‌ش. ده‌ستی نه‌وه‌شاند. داووده‌زگا‌کانی به‌مجۆره‌ بون:

مه‌کته‌بی سیاسی،

که به‌رزترین ده‌سه‌لاتی به‌یاردان بو له ناو یه‌کیته‌ی دا له نێوان دو کۆبونه‌یه‌ی کۆمیتیه‌ی سه‌رکرده‌یه‌تی دا پێک هات بو له: جه‌لال تاله‌بانی، سه‌کرته‌یری گشتی و، نوێنه‌رانی شوێشگێران: د فوناد مه‌عصوم، ناظم عومەر و، نوێنه‌رانی کۆمه‌له: فه‌ره‌یدون عه‌بدولقادر و، من.

کۆمیتیه‌ی سه‌رکرده‌یه‌تی،

که به‌رزترین ده‌سه‌لاتی به‌یاردانی سیاسی بو له ناو یه‌کیته‌ی دا و، سالی چه‌ند جاری کۆ نه‌به‌وه بۆ هه‌له‌سه‌نگاندنی هه‌لومه‌رجی کوردستان و، رێکخه‌سته‌وه‌ی کاروباری یه‌کیته‌ی و ده‌زگا سه‌رکرده‌یی و، مه‌له‌بنده‌کانی پێک هات بو له نه‌ندامانی مه‌کته‌بی سیاسی، له گه‌ل:

نوێنه‌رانی کۆمه‌له: کۆسه‌رت ره‌سول، جه‌بار فه‌رمان، عومەر عه‌بدوللا، قادری حاجی عه‌لی به‌گ، حه‌مه‌ توفیق، نازاد هه‌ورامی (دواییتر شه‌هید بو)،

حه‌سه‌ن کۆتستانی (دوايیتر شه‌هید بو) و نییحتیاته‌کانی: عومه‌ر فه‌تاح، د. خه‌سه‌رو خال (دوايیتر کۆچی دوايی کرد)، دلیر نه‌حمه‌د شوکری.

نوینه‌رانی شوێشگێران: عه‌بدوللا عومه‌ر، دارا حه‌فید، شه‌وه‌کتی حاجی مشیر، چه‌تۆ حه‌وتزی، شیخ عه‌لی تاله‌بانی، (د که‌مال فوئاد و عومه‌ر مسته‌فا له نه‌وروپا بون) و، نییحتیاته‌کانی: عه‌بدولکه‌ریم حاجی کاکه‌ حه‌مه و شیخ محه‌مه‌دی سه‌رکه‌لو.

کۆمه‌له و شوێشگێران، له کاروباری پێکخراوه‌یی دا هه‌ردوکیان سه‌ره‌خۆ بون، هه‌ر لایه‌ک سه‌رکه‌ردایه‌تی و ده‌زگای پێکخستن و، پێکخستنی جیاوازی و، (نۆرگان) ی تایبه‌تی خۆی هه‌بو.

ده‌زگای راگه‌یاندن،

پێک هات بو له: نه‌سه‌لان بایز، یوسف زۆزانی، نازاد چالاک. مام جه‌لال خۆی سه‌ره‌رشتی نه‌کردن و، جگه‌ له رێتمایی به‌رده‌وام، زۆر جار وتار و لێدوانی بو نه‌نوسین. ده‌زگای راگه‌یاندن که‌ هۆیه‌کانی بیستن و خۆتندنه‌وی بو پای گشتی خه‌لکی کوردستان و عیراق دا‌بین نه‌کرد، له جولانه‌وه‌که‌دا گرنگیه‌کی تایبه‌تی هه‌بو و، که‌لکی له چه‌ند هۆیه‌کی راگه‌یاندن وه‌رنه‌گرت، له‌وانه:

رادپۆی ده‌نگی گه‌لی کوردستان، که‌ هه‌موو پۆژی، به‌یانیان و ئێواران، به‌رنامه‌کانی به‌ کوردی و عه‌ره‌بی بلاو نه‌کرده‌وه. هه‌واله‌کانی کوردستان و عیراکی به‌ ته‌ر و تازیه‌یی به‌ گوێگره‌کانی نه‌گه‌یان. هه‌ر به‌ هۆی نه‌م رادپۆیه‌وه هه‌ندێ جار رێتمایی نه‌تینی و وه‌لامی په‌له‌ی پێکخراوه‌ نه‌تینه‌کانی شاره‌کان بلاو نه‌کرايه‌وه.

(پێبازی نوێ) به‌ کوردی و (الشراهِ) ی به‌ عه‌ره‌بی مانگانه‌ ده‌رنه‌کرد. جگه له نامیلکه‌ی جۆز و جۆر و به‌یان و هه‌ندێ جار کتێب.

بنکه‌ی رادپۆ و چاپخانه‌ و، هه‌مو کادر و کارکه‌ر و پێشمه‌رگه‌کانی ده‌زگای راگه‌یاندن و، مال و خێزانه‌کانیان، له به‌ر گه‌لو بو. کادری نوێ و ته‌کنیکی و پێشمه‌رگه‌کانی راگه‌یاندن به‌ره‌وه‌ووری ۲۰۰ که‌س بون. دوژمن سه‌ری کرد بوه سه‌ریان، هه‌میشه و له هه‌ر کۆتیه‌ک بونایه، له به‌ر بۆردومانی فێرکه‌ و توپیاران دا بون.

ده‌زگای دارایی،

پێکهات بو له لێپرسراوی دارایی مه‌لێه‌نده‌کان، ناظم عومه‌ر سه‌ره‌رشتی نه‌کردن. باره‌گای سه‌ره‌کی له قاسمه‌ره‌ش بو. ده‌زگای دارایی به‌رپرسی ژيان‌دنی پێشمه‌رگه و و خه‌رجی باره‌گاکان و شه‌ره‌کان و، ژيان‌دنی خێزانی هه‌ندێ له ماله

شهیدان بو. سه‌چاوه‌ی سه‌ره‌کی داهاته‌کانی بریتی بوله: نوخته‌ی گومرگی سه‌ر سنوره‌کانی ئێران و، نه‌و باجی له‌و کۆمپانیا بیانییانه‌ نه‌سیترا که له‌ کوردستان دا کاریان نه‌کرد، له‌ گه‌ل باجی ناوخۆی کوردستانی عێراق و، هه‌ندێ یارمه‌تی که‌می ده‌وله‌مه‌نده‌کان.

به‌شی (موخابه‌ره)

راسته‌وخۆ به‌سترا بو به‌ مه‌کته‌بی سیاسیه‌وه. به‌ختیار مسته‌فا به‌ پێوه‌ی نه‌برد و، پشکو‌عه‌ بدو‌لخالق لیپه‌رسراوی (وه‌رشه‌) ی چاک‌کردنه‌وه‌ی بو. نه‌م به‌شه سه‌ره‌رشتی ۵۲ ئیستگه‌ی بیته‌لی نه‌کرد که هه‌مو ده‌زگا‌کان و مه‌له‌به‌نده‌کان و تیپه‌کانی له‌ سه‌رانه‌ری کوردستانی عێراق دا به‌ یه‌که‌وه نه‌به‌ست و، هه‌مو پوژ به‌ لایه‌نی که‌مه‌وه ۱۶ جار و له‌ کاتی پتویست دا ۲۴ جار پتوه‌ندییان له‌ گه‌ل یه‌ک نه‌کرد. کارکه‌رانی بیته‌ل، چونکه‌ کۆدی پروسکه‌کانیان له‌ لا بو، نه‌بو که‌سانی نه‌مین و، چونکه‌ ده‌زگای (استمکان) ی عێراق به‌ ئاسانی نه‌یدۆزینه‌وه و بۆردومانی شوته‌نه‌کانی نه‌کردن نه‌بو وریا و له‌ خۆپراو بن. هه‌ر له‌و چهند مانگه‌دا چهند که‌ستیکیان له‌ شه‌هید بو.

نوینه‌رایه‌تی یه‌کێتی له‌ ئێران و سو‌ریا

بنکه‌ی سه‌ره‌کی نوینه‌رایه‌تی ئێران، له‌ کوردستانی عێراق له‌ یاخسه‌مه‌ر بو. دانای نه‌حمه‌د مه‌جید و، شێردل جه‌وتیزی، نه‌فسه‌ری پتوه‌ندی بون. بنکه‌ی نوینه‌رایه‌تی یه‌کێتی یش له‌ ئێران، له‌ سه‌ق‌ز د. که‌مال خوشناو لیپه‌رسراوی و، عه‌لی که‌مال یاریده‌ده‌ری و، له‌ تاران په‌فعت عه‌بدیه‌حمان لیپه‌رسراوی و موشیر حه‌مه غه‌ریب یاریده‌ری بو. د. خه‌سه‌ره‌و خا‌ل لیپه‌رسراوی بنکه‌ی نوینه‌رایه‌تی ی ن ک بوله شام.

مه‌له‌به‌نده‌کان

سه‌رکه‌ردایه‌تی یه‌کێتی، کوردستانی عێراقی دابه‌ش کرد بو به‌سه‌ر ۴ مه‌له‌به‌ندا. مه‌له‌به‌ند حکومه‌تییکی پچوک بوله‌ سنوری ناوچه‌کانی ژێر ده‌سه‌لاتی دا. نه‌خۆشخانه‌یه‌کی ناوه‌ندی له‌ به‌رگه‌لو و، هه‌مو مه‌له‌به‌ندیکیش نه‌خۆشخانه‌ی تایبه‌تی خۆی و ده‌سته‌یه‌ک پزیشک و برینپێچی هه‌بو. داووده‌رمان و (اشعه‌) و ژووری نه‌شته‌رکاری تی دا بو. له‌ نه‌خۆشخانه‌کان دا هه‌مو که‌سه‌ به‌بێ جیاوازی به‌ خۆپایی تیمار نه‌کرا. له‌ نه‌خۆشخانه‌ی ناوه‌ندی به‌رگه‌لو: د. شوان، د. هه‌لو، د. هێرش و، د. شالوو، د. هێمن و، له‌ نه‌خۆشخانه‌کانی م ۱: د. فایه‌ق و، د. حه‌سه‌ن و، د. جه‌بار، له‌ نه‌خۆشخانه‌که‌ی م ۳: د. زریان، کاریان نه‌کرد.

له هه مو مه لبه ندى دادگا هه بو بۆ لى پىرسىنه وهى تاوانكاران، به تايبه تى تاوانى كوشتن و دزى. دادگاكان له برياره كانيان دا پىتره وى قانونه كانى عىراق و، شه رىعه تى نىسلام و عورفى ناوچه پىيان نه كرد. نه ندامانى دادگاكان له ده رچوانى زانستگا قانونيه كانى عىراق بون. به گشتى له ناوچه نازاده كان دا تاوانى كوشتن و دزى كه م بو. له زىندانه كانى ن ك دا هه مو جوژه نه شكه نجه و نازاردان و سو كايه تى پى كردنى، به رامبه ر به هه مو كه س نه كه ر زۆر تاوانبارىش بو ايه، زۆر به توندى قه ده غه بو. بۆ لى كو لى نه وه و برىاردان له تاوانى جاسوسى و خىيانه ت له نىشتمان (دادگاى به رزى شۆرش) هه بو كه پىتك هات بو له ۲ كه سى حقوقى به سه رو كايه تى نه ندامى كى م س.

بۆ نه وهى خه لك خۆيان كاروبارى خۆيان به پىتره بيه ن و كى شيه و كى رو گرسته كانى خۆيان به لا دا بخه ن، له هه مو كو ندى ك دا به هه لى زاردنى نازاد (نه نجومه نى ناوايى) يان هه لى زارد بو. نه نجومه ن جگه له به لا دا خستى كى شيه ناو دانىشتوانى ناواييه كه، به هاو كارى لى پىرسراوى كاروبارى كو مه لايه تى ناوچه كه، خۆيان مشورى مرگه وت و مه لا، دامه زراندنى قوتا بخانه و مامۆستا، شونى تىمار كردن و برىن پىچ، پرد و پىگاو بانيان نه خوارد. سه ره پاي نه مانه ش به يارمه تى ن ك هى زى كى چه كد ارىيان له سه ر شى وهى پىك خستى پىشمه رگه يى ن ك بۆ (پشتگى رى) له هى زى پىشمه رگه له كاتى به ره نگارى هى زه كانى حكومه ت دا دروست كرد بو.

مه لبه ندى ۱

باره كا كه يان له قۆبى قه ره داخ بو. سنورى مه لبه نده كه يان له هه له بجه وه بۆ كه رمىيانى نه گرته وه. پىگاي سلىمانى كه ركوك نه بو به سنورى جىيا كرده وهى سنورى نه مان و مه لبه ندى ۲. قادرى حاجى عه لى به گ به رپرسى مه لبه نده و، عومه ر فه تاح هى كاروبارى دارايى و، شىخ عه لى تاله بانى هى سىياسى و، صالح قادر هى كو مه لايه تى و، رۆسته م كه ركوكى، شىخ جه عفه رى قه ره داخى، ناوات قاره مانى، به رپرسى كاروبارى پىشمه رگه بون.

تپيه كانى م ۱ و فه رمانده كانيان برىتى بون له: ت ۵۱ ي كه رمىيان، محمه د حاجى شىخ كه رىم (حه مه ره ش، دوايى تر شه هى د بو). ت ۵۳ ي شىروانه، عادل شوكر. ت ۵۵ ي قه ره داخ، نه حمه د كه لارى (دوايى تر شه هى د بو). ت ۵۷ ي سه گر مه، مه حمود سه نكاوى. ت ۵۹ ي حه مرىن، قه يصه ر (هىمن). ت ۱۱ ي هه ورامان، قادر كو كۆبى (دوايى تر شه هى د بو). ت ۱۵ ي شاره زور، جه لال كو لى كنى.

ت ۱۷ ی زمانکو، جه میل هورامی. ت ۳۳ ی سورتن، که مال شاکیر. ت ۳۵ ی کوره کاژاو، حه مه موزیاسی. ت ۳۷ ی خه نجه ره، سه رحه دی خه لیفه یونس. تیپی مه لیه ند، عه دنان حه مه ی مینا.

رټکخراوی ۴ ی کومه له له سنوری نهم مه لیه نده دا کاری نه کرد. بهرپرسی رټکخراو عومه ر فه تاح و، رټکخراکه یان پټک هات بوله: جه لال جه وه هر، کوردو قاسم، کاکه رهش، محه مه د نه سعه د (پولا)، به ختیار محه مه د مه لا عیزه ت، سه لاحی کوتخا، محه مه د حه مه مین، حاجی عه لی (له نه نفال دا شهید بو)، که هه ریه که یان بهرپرسی کاروباری رټکخراوه یی سنوری یه ک تیپ بون.

شیخ عه لی تاله بانی، بهرپرسی مه کته بیټکی رټکخستن بو که سه ریه رشتی ناوچه کانی شوژشگترانی نه کرد، له سنوری مه لیه نده که دا.
مه لیه ندی ۲

باره گاکه یان له سه رکه لوبو. سنوره که ی له پینجونه وه دژئژ نه بوه وه بۆ سه ر ناوی زئ له نرټک چه مه مال. جاده ی که رکوک - سلیمانی له م ۱ و ناوی زئ له م ۳ ی جیا نه کرده وه. دارا حه فید لټپرسراوی مه لیه ند و، عه بدولکه ریم حاجی کاکه حه مه هی کاروباری سیاسی و، دلټری نه حه مه شوکری هی دارایی و، دلټری سه ید مه جید هی کومه لایه تی و، حامیدی حاجی غالی هی کاروباری پیشمه رکه بو.

تیپه کانی م ۲ و فرمانده کانی بریتی بون له: ت ۲۱ ی که رکوک، سیروانی کوتخا نه جم. ت ۲۳ ی سورداش، غه رب عه سکه ری. ت ۲۵ ی خالخالان ره هبه ر سه ید نبیراهیم. ت ۲۷ که لکه سماق، هاورټی ی کاکه حه مه. ت ۳۳ ی سلیمانی، جوامیتر. ت ۳۷ ی شاربازټر، جه مال حاجی محه مه د. ت ۴۴ ی چه کوچ، صه دره دینی شیخ حه سن. ت ۴۹ ی سارا، عه زیزی حاجی حه مه سه عید. ت ۴۷ ی پیره مه گرون، جه لال محه مه د محییدین (دواییتر شهید بو). ت ۴۳ ی ناسؤس، عوسمان شارسیتینی. ت ۶۳ جوتیاران، محه مه د رازانی (دواییتر شهید بو). ت ۶۷ ی مامه نده، قادری مامه ند ناغأ. ت ۶۱ ی کوردش، محه مه دی وه تمان. تیپی مه لیه ند، مسته فا سه رکه لوبی.

رټکخراوی ۳ ی کومه له له سنوری نهم مه لیه نده دا کاری نه کرد. بهرپرسی رټکخراو محه مه د توفیق و، رټکخراکه یان پټک هات بوله: ره فعه ت عه بدوللا، سه یوان محه مه د، بهرکه فه تاح، محه مه د سولتان (دواییتر شهید بو)، مسته فا سه ید قادر، سه ره ننگ ساحیبقران، به ختیار مسته فا، عه دنان شاسوار، نه حه مه د

عبداللہ عہسکھری، محمد محمد نوحہ محمد (مہلا فرمان)، باپیر، کہ
ہدیہ کیان بہرپرسی کاروباری پیکخواہی سنوری یک تیپ ہون۔

عبداللہ عومہر، بہرپرسی مہکتہ پیک پیکستان ہو کہ سہرہ رشتی
ناوچہ کانی شوپشگپانی نہ کرد، لہ سنوری مہلہ نہ کہ دا۔

لہ بہر گرنگی ناوچہ کہ کہ بارہ گاکانی سہر کردایہ تی لی ہو، وہ بو پارتیزگاری
کردنی لہ ہترشی دوڑمن، بہکری حاجی صفہر دانرا ہو بہ فرماندہی ہیزہ کانی
بہری کارٹزہ و، مستہفا چاوپہش بہ فرماندہی ہیزہ کانی بہری مہرگہ۔ مستہفا
دہرمانخوارد کرا ہو، لہ جیکہی نہو علی محمد عہسکھری (پچکول)
سہرہ رشتی ناوچہ کہی نہ کرد۔

مہلہ بندی ۳

بارہ گاکہی لہ سماقولی سہروچاہ ہو۔ سنوری مہلہ نہ ہمو ہولیری
نہ گرتہ وہ۔ کوسرہت رہسول لیپرسراوی مہلہ نہ و، چہ تو حہو پیزی ہی کاروباری
کومہ لایہ تی و، حہسن کوتستانی (دوایتر شہید ہو) ہی دارایی و، عہدوہ زاق
محمد (دوایتر شہید ہو) ہی کاروباری سیاسی و، سامان گہرمیانی و جہلال
عہدولقادر ہی کاروباری پشمرگہ ہون۔

تیبہ کانی م ۳ و فرماندہ کانی برتی ہون لہ: ت ۸۷ ی قہرہ چوخ، مام
غہفور۔ ت ۸۶ ی دہشتی ہولیر، پتیار (دوایتر شہید ہو)۔ ت ۷۴ ی بالہک،
نیراہیم حاجی کوتخا نہ محمد (دوایتر شہید ہو)۔ ت ۷۸ ی کاروخ، حسین
مولود (دوایتر شہید ہو)۔ ت ۹۳ ی کوتہ، بہکر مستہفا۔ ت ۹۹ ی بیتوتین،
توفیق کانی وہقانی۔ ت ۹۱ ی سفین، سفینی مہلاقہرہ۔ ت ۹۰ ی باواجی،
جہنگی فہقیانی۔ ت ۱۲ ی سوزان، سہ عیدی حہمہ زیاد۔ ت ۱۹ ی کوپہک،
عہدوللہ موصلیح۔ ت ۸۳ ی ہورئی، کاکہ جوان۔ ت ۸۵ ی بہرانیہ تی، تہ حسین
کاوانی (دوایتر شہید ہو)۔

لہ سنوری م ۳ دا دو پیکخواوی کومہلہ کاریان نہ کرد۔

ریکخواوی ۱ عہدوہ زاق محمد بہرپرسی و، پیکخواہ کیان پتیک ہات
ہو لہ: حہدہر نیسماعیل (پتوار)، ہوشیار کہریم (دوایتر شہید ہو)، طہ لعت
خدر، دلشاد (ناسراو بہ حاکم شوپش)، سہیفہ دین علی، بہکر نہ محمد، کہ
ہدیہ کیان بہرپرسی کاروباری پیکخواہی سنوری یک تیپ ہون۔

پیکخواوی ۲ شاخہوان عہباس بہرپرسی و، پیکخواہ کیان پتیک ہات ہو
لہ: عہدولکہریم مامہند (مہلا خدر)، بہروز حہمہ صالح (شوان)، خدر عومہر

(پيښتون)، عه‌ېدول‌كهرېم نه‌حمده (عه‌ول)، دلشادي مه‌لا عه‌لي، كه هه‌ريده‌كه‌يان به‌رپرسی كاروباري ړټك‌خراوه‌يي سنوري يه‌ك تپ بون.

چه‌تو‌چه‌وتيزي، به‌رپرسی مه‌كته‌بيټكي ړټك‌خستن بو، كه سه‌ره‌پرستي ناوچه‌كاني شوږشگتپاني نه‌كرد، له سنوري مه‌لېه‌نده‌كه‌دا.

مه‌لېه‌ندي ۴

نهم مه‌لېه‌نده له دواي ناشتبونوه له گه‌ل پ دك پټك هات. له مه‌لېه‌نده‌كاني تره‌وه پيشمه‌رگه و كادريان بو نه‌نارد. مه‌لېه‌نده‌كه‌يان لاواز بو. هتيزه‌كانيان كم بو. پ دك يش نه‌ي هيتشت په‌ره بستين و زياد بكن. زور جار تنگيان پښ هه‌ل نه‌چنين. ته‌نانه‌ت جارتكيان ناچار بوين ناگاداري لقه‌كاني سليتماني و هه‌ولير و كه‌ركوك بكن، نه‌كه‌ر لقي باديناني نه‌وان په‌فتاري خوځيان له گه‌ل م ۴ باش نه‌كات، نه‌وا نيمه مه‌لېه‌نده‌كه‌ي خوځمان له بادينان نه‌كيشينه‌وه، نه‌وسا نه‌پښ نه‌وانيش نه‌و ناوچانه چو‌ل بكن. هتيزه‌كاني پ دك نه‌و زه‌مانه كم بون، هم‌ميان تازه له نيرانه‌وه هات بونه‌وه.

له پيش دا نازاد هه‌ورامي به‌رپرسی م ۴ بو، دواي نه‌و عومهر عه‌زير بو. پچوكترين يه‌كه‌ي پيشمه‌رگه (مه‌فرزه) بو. (مه‌فرزه) پټك نه‌هات له ۵ - ۱۵ پيشمه‌رگه. هر ۳ - ۵ مه‌فرزه‌ش يه‌ك (كه‌رت) و هر ۳ - ۵ كه‌رتيش يه‌ك (تپ) يان پټك نه‌هينا. تپه‌كاني پيشمه‌رگه ژماره‌ي هه‌نديكيان نه‌گه‌يشته ۵۰۰ پيشمه‌رگه. چالاك و كارامه و نازا بون. كه بانگ نه‌كران بو شه‌ر زور به‌ زويي كو نه‌بونه‌وه.

*

هاتوچو‌ي هاليكو‌يتهرې نيراني

نه‌و په‌ميانه سياسي كه‌ي كه‌ي پيشنياري كرد بوله لايه‌ن نيرانه‌وه قوبول نه‌كرا. نيران له ناو خوځيان دا كيشه‌يان هه‌بو، بالتكي به‌هتيزي ناو ده‌زگاي برياردان نه‌يوست كو‌تايي به‌ شه‌ر به‌يتي و، بالتكي به‌هتيزي تران نه‌يوست دريژه به‌ شه‌ر بدا و، بو نه‌و مه‌به‌سته هه‌وليان نه‌دا يه‌كيتي يش له شه‌ره‌وه بگليتي، چ به‌ هه‌ندي كاري هاوبه‌ش و، چ به‌ هه‌ندي كاري يه‌كلايه‌ني يه‌كيتي.

زستاني ۸۷ - ۸۸ زور سه‌خت بو. به‌فر و باران به‌رده‌وام نه‌باري. نه‌وه‌يش كاري نه‌كرده هاتوچو و جموجولي پيشمه‌رگه. نه‌و ماوه‌يه چالاكي كم بويوه به‌ تايه‌تي زور نه‌بو هتيزي كه‌ي گوره‌مان له سه‌ركردايه‌تي كو‌كردبوه‌وه بو نه‌وي كاريكي هاوبه‌ش هاوزه‌مان له گه‌ل هتيزه‌كاني نيران نه‌نجام بده‌ين و، نيرانيه‌كان به‌ بيانوي

ناشکرابونی کاره که وه هه‌لیان وه‌شان دیبوه وه و، نيمه‌ش هه‌یزه‌کانی خۆمان به‌لاوه پێ کرد بو. ئيرانيه‌کان چهند جاري ئه‌يان دا به گوتيمان دا که ناخۆ له بهر هۆی سیاسی چالاکیه‌کانمان کهم بۆته وه و ناماده‌ی کاری هاوبه‌ش نین له گه‌ل ئه‌وان یان له بهر سه‌ختی زستان و، دژواری نه‌نجامدانی کاره‌که‌یه؟ چهند جاري ئه‌يان دا به گوتی مان دا که ناخۆ ژیر به ژیر موفاوه‌زه‌مان له گه‌ل عیراق دا هه‌یه. هه‌مان پرسیاریان له تاران له نوینه‌ری یه‌کیتی په‌فعت عه‌بدو په‌حمان و له سه‌قز له نوینه‌ری یه‌کیتی د. که‌مال کرد بو. له بهر ئه‌وه‌ی که به راستی هه‌یچ جوژه پتوه‌نده‌یه‌کی ژیر به ژیر یا ناشکرا له نێوان نيمه و عیراق دا نه‌بو، نيمه ئینکارمان نه‌کرد، ئه‌وان باوه‌ریان نه‌نه‌کرد یا نه‌یان نه‌ویست باوه‌ر بکه‌ن و نه‌یانوت گسویه لێیان نه‌شارینه وه. وه‌کو دوا‌ی ده‌رکه‌وت، لهو به‌ینه‌دا، دموکه‌پرهم تاله‌بانی هه‌ندێ نامه‌ی له باره‌ی گفتوگۆه بۆ سه‌رکرده‌کانی چوار حیزب نوسی بو، به‌لام ئه‌و کاغه‌زه‌ی بۆ مام جه‌لالی نوسی بو، به‌ده‌ستی نيمه نه‌گه‌یشتبو و، لێ ی ناگادار نه‌بوین. مام جه‌لال خۆشی له کوردستان نه‌بو کاغه‌زه‌که‌یشی پێ نه‌گه‌یشت بو. به‌لام کۆی یه‌کێ لهو کاغه‌زانه‌ی بۆ سه‌رکرتیری یه‌کێ لهو حه‌یزبانه‌ی نوسی بو ده‌س ئيرانيه‌کان که‌وت بو. ئه‌وان گه‌یچه‌لی شتیکیان پێ نه‌کردین که نيمه ناگامان لێ ی نه‌بو.

ئهم مه‌شتومه‌ر گه‌یشته راده‌یه‌ک که پیرمان له‌وه کرده وه نوینه‌رایه‌تی یه‌کیتی له ئیران و برینداره‌کان بکێشینه وه و داوا له ئیرانی‌ش بکه‌ین ئه‌وانیش نوینه‌ره‌کانی خۆیان له کوردستانی عیراق بکێشینه وه و، پتوه‌ندێ دوقۆلی رابگیرن. د. مه‌حمود عوسمان که لهو کاته‌دا ده‌رمانخوارد کرا بو، له به‌رگه‌له‌بو، ئه‌ویش ناگاداری کێشه‌که بو، له زۆری کۆپونه‌وه‌کانی سه‌رکرده‌یه‌تی یه‌کیتی دا به‌شدار نه‌کرا و پرسی پێ نه‌کرا. بۆ باسی ئهم گه‌یشه دروستکراوه‌ فهره‌یدون چو بۆ گفتوگۆ بۆ ئیران.

له پیر ناگاداریان کردین که به هه‌لیکۆپته‌ر وه‌فدێکی ئیرانی دین بۆ گفتوگۆ بۆ به‌رگه‌له‌بو. پوژی ۳۰ ی کانونی دوه‌می ۹۸۸ هه‌لیکۆپته‌ری ئیرانی له به‌رگه‌له‌بو نیشته وه و وه‌فده‌که‌ی لێ دابه‌زی. ئه‌وه یه‌که‌مه‌ین جار بو ئیران هه‌لیکۆپته‌ر بۆ مه‌به‌ستێکی وه‌ها به کار به‌هێنێ. که دانیشته‌ین له گه‌لیان نيمه که‌وته‌نه‌ گله‌یی. ئه‌وان وتیان نيمه بۆ گله‌یی نه‌هاتوین، به‌لکو هاتوین بۆ گه‌رمکردنه‌وه‌ی پتوه‌نده‌کان.

چهند که‌سی له به‌ر پر سه‌کانیان له یاخسه‌مه‌ر مانه وه و، به‌لێنیان دا که درێخی نه‌که‌ن له یارمه‌تی دانی یه‌کیتی دا و، له به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌موو رێگاکان به‌فر گرت بوی هاتوچۆکردن و گوتزانه‌وه به ولاخ نه‌نه‌کرا، به هه‌لیکۆپته‌ر که‌وته‌نه هه‌تانه و

گوتهزانه‌وی که لویه‌ل و، هه‌مو رۆژێ چهند جارێ نه‌هاتن و نه‌گه‌رانه‌وه. ته‌نیا سودی ئێمه له‌م هاتوچۆیه ره‌وانه‌کردنی برینداره‌کاغان بو. به‌لام هاتوچۆی رۆژانه‌ی ده‌یان هالیکوته‌ری ئێرانی بۆ سه‌رکردایه‌تی یه‌کیته‌ی، کاربه‌ده‌ستانی عیراقي زۆر ترساند بو. وه‌کو (عقیدرکن ولید) به‌رتوه‌به‌ری به‌شی سیه‌مه‌می ئیستیخباراتی عه‌سکه‌ری، کاتی گه‌فتوگۆ له‌ به‌غداد بۆی باس کردم، یه‌کێ له‌ هۆکانی په‌له‌کردن له‌ هیرشی نه‌نفال، نه‌و هاتوچۆ زۆره‌ بو که هالیکوته‌ره‌کانی ئێران بۆ به‌رگه‌لویان نه‌کرد. نه‌وان وایان زانی بو ئێران چه‌کی ستراتیجی و گرنگ و کاربگه‌ر و پسیپۆز و شاره‌زا نه‌گوته‌یه‌وه بۆ ناوچه‌که. راستیه‌که‌یشی نه‌وه بو به‌ زۆری که‌لوپه‌لی بێ نرخه‌ی وه‌کو مه‌سینه، جزمه، به‌تانی، خواردنی قوتو... یان نه‌هیتا و، له‌ هاتوچۆی رۆژانه‌ی هالیکوته‌ره‌کانیان مه‌به‌ستیکی سیاسی و مه‌به‌ستیکی سپاییان هه‌بو.

مه‌به‌ستی سیاسییان، تیکدانی (مبارده) که‌ی د. موکه‌ررهم تاله‌بانی بو که هیشتا له‌ سه‌ره‌تادا بو، له‌ راستی یش دا وه‌هayan تیک دا هه‌رگیز هیچی لێ سه‌وز نه‌بو.

مه‌به‌ستی سپاییشیان، راکێشانی هێزه‌کانی عیراق بو بۆ نه‌و ناوچه‌یه، له‌ راستی یش دا زیاتر له‌ ۲۰ لیوای جه‌یشی عیراق راکێشان بۆ نه‌م مه‌یدانه.

*

هێرشه‌کانی نه‌نفال

ده‌زگا جاسوسییه‌کانی عیراق دزه‌یان کردبو بۆ ناو ده‌زگا ده‌سه‌لاتداره به‌رزه‌کانی ئێران. به‌ وردی له‌ توانا و نیاز و به‌یاری پێشه‌کی ئێران ناگادار بون. سه‌ددام و سه‌رکردایه‌تی به‌عس دله‌یا بون که: سالی ۱۹۸۸ ئێران له‌ مه‌یدانی جه‌نگ دا ته‌واو بو، له‌ به‌ر نه‌وه به‌شیکی گرنگی ته‌قه‌لای جه‌نگی خویان بۆ کورد ته‌رخان کرد و، که‌وتنه‌ جێبه‌جێ کردنی زنجیره‌ی له‌شکرکێشییه‌کانی (نه‌نفال) که جولا نه‌وه‌ی چه‌کداری کوردیان شکاند.

بۆسه‌یه‌کی سه‌رنه‌که‌وتو

له‌ پێش ده‌س پێ کردنی هێرشه‌که‌دا، له‌ سه‌رچاوه‌ تایبه‌تییه‌کانی خۆمانه‌وه هه‌والمان پێ گه‌یشت بو، که عیراق له‌ ڕێگای ناگاداری ئیستیخباراتی خۆبه‌وه دله‌یا بو له‌وه‌ی ئێران توانای هێرشه‌ گه‌وره‌ی نه‌ماوه و، نیازی هیچ هێرشه‌تیکی گه‌وره‌ی نه‌یه. بۆیه نه‌توانن بێ ترس به‌شیکی هێزه‌کانیان له‌ جه‌به‌هه‌کانی عیراق - ئێران بکێشنه‌وه و، په‌لاماری باره‌گاکانی سه‌رکردایه‌تی ی ن ک بدن. هه‌ندێ له‌و بروسکه‌نه‌ی پێمان نه‌گه‌یشتن راسته‌وخۆ له‌ (دیوان الرئاسه) وه‌ نه‌نێردان بۆ

سەرکردایەتی هێزەکانی جەیش.

بۆ پەكخستنی هێرشەکانی عێراق زنجیرە بەك چالاکی پیشمەرگەیی لە سەر جادە گشتیەكان نەجھام درا. لە ناو نەوانەدا بەكێكان لە ھەمویان گرنگتر بو.

پیش دەس پێ کردنی هێرشەكان ھەندێ لە نەندامانی (القیادە العامە للققوات المسلحە) لە گەل چەند قانید فەیلەق و قانید فیرقە بەك كە نەبو نەخشی هێرشەكە جێبەجێ بەكەن بۆ داڕشتنی دوا دێرەكانی نەخشی نەفەال ھاتنە ناوچەكە لە كاتی گەرانەویدا لە سەر جادە ی دوكان سلیمانی بۆسە بەكیان بۆ دانرا. لە بەر نەو ی ھەمویان نەفسەری پلە بەرز و، ھەر بەكەیان (حمايە) ی خۆی لە گەل بو كاروانەكەیان ناڕێك و پێك بو. بەرایی هێزەكەیان كە نەگاتە نزیک بۆسەكە، جاشێك لە رەبێنە بەكی نزیک جادەكە بە راكردن نەیانگاتی و نەلێ ۵۰ (مخرب) بۆسەیان بۆ داناون بگە پێنەو. كەبرای نەفسەر تا ناگاداری كاروانەكە نەكا بگە پێنەو بەرایی هێزەكە نەگاتە ناو بۆسەكە. چەند سەربازی نەكوژێ و لۆرەكیان لێ نەگیرێ بەلام كاروانەكە بە سەلامەتی بەر لەو ی بگاتە ناو بۆسەكە نەگە پێنەو دواو. وەكو لە كاتی گفتوگۆكانی ۹۱ دا لە بەغداد عقیدركن ولید، كە جاشەكە نەمی وریا كەرد بوو و، دواتر وەكو فریق اول ركن نزار خزرجی لە سەفەرێكی نەندەنی دا بۆیان باس كەردم نەگەر بەكو و تەنایەتە ناو بۆسەكەو لەوانە بو نەخشی نەفەالی ۱ بە كوشتنی نەمانە بە تەواوی پەكی بەكو تایە.

نامانجی بەكەمین ھیرشی نەفەال پەلاماردانی بارەگاكانی سەرکردایەتی ی ن ك بو. عێراق لە كۆتایی كانونی دوهم و سەرەتای شوباتی ۱۹۸۸ ھەو كەوتە مۆلەدانی هێزەكانی لە ناوچەكانی بناری گوێژە، جادە ی سورداش، دەشتی مەرگە، كارێزە. جگە لەو ی (مەسكەر) ەكانی سەلام و ساردای پێ كەرد بو. بە ھەزاران خێو تە ھەلدا بو. سەدان تانك و لولە تۆپی ساز دا بو.

*

دەس پێ کردنی هێرشەكان

چوار دەووری بارەگاكانی سەرکردایەتی كە درێژاییەكە ی نزیکە ی ۷۲ كلم بو بە سەنگەری پیشمەرگە قایم كرا بون. لە لای رۆژناوایە: شاخی ناسۆس و گەورە قەلا و، بەرزاییەكانی سێدەر و شارستین و قەلەم پاشا و دۆل مازەلە لە زنجیرە ی شاخی ژیلوان، لە لای خوارووبەو شاخەكانی داھان و ھەلاج و كەلكی قزلەر و دۆلەر و ت لە زنجیرە ی چەرماوھەند و قوولە پوشینە و قوولە سەوز و زیتۆی لە شاخی پیرە مەگرون و، لە لای رۆژھەلاتییەو شاخەكانی خەجەلەر زۆك، دوتۆی، دوبرا، پیر بايز، پیر

نه لياس، کوټړه ننگ، قايښ کړا بون. جگه له هټيزه کاني سه رکړد ايه تي و تپپه کاني مه لږه ندي ۲ به شي زوړي هټيزه کاني م ۱ و م ۳ ش بانگ کړا بون بڼ به شداري له پاراستني ناوچه که دا، ژماردي نه و پيشمه رگانه ي له سڼه که ردا دامه زرينا بون نزيکه ي ۲۰۵۰۰ که س بو.

شوي ۲۲ - ۲۳ ي شوياتي ۹۸۸ بڼ مباراني خه ستي کيميايي ده ستي پي کرد. له نه نجامي نه م بڼ مبارانه دا چنه د که ستي کوژران له وانه خټيزاني کي گوتيزيله پي که پاريزگاري عه ماري کي چه کيان نه کرد له نه شکو ته که ي گوتيزيله. نزيکه ي ۲۰۰ که سيش له دانيسثواني ناوچه که و پيشمه رگه بريندار بون. د. هه لڼو به ږتو به وري نه خوشخانه ي ناوه ندي، به ياني زو (ته عليمات) ي کي دا به هه مونيسثاگان ي بيته لي باره گاکان و به نيسثاگي راډيو د درباري جوړي خواراستن و (اسعافاتي اولي) بڼ مباراني کيميايي.

به دواي چنه د سه عاتي بڼ مباران دا بڼ دواي نيوه ږو پياده ي جهيش دوستيان کرد به هيرش له چنه د لايه که وه: هټيزيک له ميترکه پانه وه به رو شه ده له. هټيزيکي تر له ډوله ږوته وه به رو که لکي قزله ر. هټيزيکي تر له قه له م پاشاوه به رو به رکه لو. هټيزيکي تر له ده ستي بنگرده وه بڼ سه ر که وړه قه لا و ناسو س. هټيزيکي تر له گڼ چاره وه به رو که وړه دي. هټيزيکي تر له کاريزه وه به رو خه جه له رزوک...

نه و هټيزي له قووله پوشينه و قووله سه وز دانرا بون پاش نه ودي بڼ مباراني کيميايي کړا بون، خوځيان پټ نه گيړا بو، دواي شه ږي کي که م سه نگره کاني پيره مه گرونيان چول کرد بو، کشا بونه وه سه رکه لو. جهيش روژي ۲۵ ي شويات که يشته ناو شه ده له. سه رکه لو و به رکه لو له که ل شه ده له نه م ديو و نه و ديو بون، ته نيا به رزاييه کاني دابانيان له به ين دا بو. هټيزيکي ده ستي هه وليتر له شه ده له بون نه و انيش کشا بونه وه ميترکه پان نزيک قزله ر. بي ناگا له م نالوگ وړانه کو سرت موخا پيره که ي خوي، عه بدوللاي نارد بڼ سو راخي هټيزه که ي ده ستي هه وليتر. عه بدوللا که و ت به ناو جاش و جه يشه وه به ديل گيړا و بي سه ر و شوي بزر بو. بڼ گرته وه ي شه ده له شه و پيشمه رگه هيرشي کيان کرد به لام به هڅي ږه هټيله ي باران و، هه لسان ي جوگا که ي شه ده له وه، هيرشه که سه رکه و تو نه بو. له م هيرشه دا محمه د رازاني فرمانده ي تپي ۶۳ ي جوتياران کوژا.

بڼ مباراني کيميايي باره گاو ناواييه کاني ناوچه که و، توبياران و هيرشي ناسماني بي پسانه وه به رده و ام بو. له زوړي قوله کانه وه هيرشه کاني دوژمن نه شکيترا. به لام کوليان نه نه داو به هټيزي تازه سه رله نو ي په لاماريان نه دا.

له قوڵی مهرگهوه جهیشی عیراق بهره‌وام هتیرشی نه‌هیتنا، به‌لام له چه‌ند
 رۆژی یه‌که‌م دا هیچ سه‌رکه‌وتتیکی به‌ ده‌س نه‌هیتنا. به‌لام رۆژتکیان له‌ پر‌فرمانده‌ی
 جه‌به‌ه‌که، به‌ بێته‌ل، ناگاداری کردین که نه‌گه‌ر تا چه‌ند سه‌عاتیکی تر هتیری
 یارمه‌تی پێ نه‌گات، هتیره‌کانی هه‌ره‌س نه‌هیتنی و ناوچه‌که‌ی نه‌که‌وتنه‌ ده‌س
 دوژمن. نه‌و له‌و قسانه‌دا بو ناوچه‌که‌ی گیرا و هتیره‌کانی په‌روه‌ازه‌ بون، هه‌ر تا‌قمه‌ی
 به‌ لایه‌ک دا. به‌شی له‌ پێشمه‌رگه‌کان و دانێشتوانی ناوچه‌که به‌ هه‌ورازی کو‌رکو‌ر دا
 به‌ره‌و گه‌لله‌ که‌وت بونه‌ پێ. له‌ به‌ر سه‌رما و زۆری به‌فر نزیکه‌ی ٤٠ که‌سیان
 له‌وانه: گه‌نج و، منال و ژن مرد بون. هه‌روه‌ها ٤٤ نه‌فسه‌ری عه‌ره‌ب که‌ دیل بون و،
 هه‌ندی برینداریان به‌ جی هیشته‌ بو.

گیرانی چاده‌ی مهرگه - کانی تو ده‌لاقه‌یه‌کی زلی کرده‌ جه‌به‌ه‌که‌مان و دوای
 گیرانی پیره‌مه‌گرون و شه‌ده‌له، جه‌زبه‌یه‌کی کو‌شنده‌ بو له‌ هتیره‌کانی نێمه، چونکه
 پشتی جه‌به‌ه‌که‌مان بو. له‌وتوه‌ هتیره‌کانی دوژمن به‌ره‌و شارستین و ستی‌ده‌ر و ژیلوان
 کشان و نه‌یانه‌ویست به‌ره‌و گۆمه‌زه‌ل و یاخیان هه‌لگه‌رتین بۆ نه‌وه‌ی رێگای کشان‌وه
 و ده‌رچونی هتیره‌کانی نێمه‌ دا‌بخه‌ن. دوژمن له‌ لای قه‌له‌م پاشه‌وه‌ پێش که‌وت و
 هه‌ندێ له‌ به‌رزاییانه‌ی گرت که نه‌پروانی به‌ سه‌ر به‌رگه‌له‌ردا.

*

کاره‌ساتی هه‌له‌به‌جه

به‌ر له‌ هتیره‌کانی نه‌نفال بیرمان له‌ نازاد کردنی چه‌ند ناوچه‌یه‌ک کرد بوه
 له‌وانه: هه‌له‌به‌جه، دوکان، قه‌لادزه و رانییه. بۆ نازادکردنی پشده‌ر و بیستوین تا
 شاخی هه‌بیه‌ت سولتان له‌ میژ بو له‌ گه‌ل ١٢ موسته‌شاری ناوچه‌که‌ رێک که‌وت
 بوین پێکه‌وه به‌ کارێکی هاوبه‌ش (قوات المعتمصم) واته‌ هتیره‌کانی فق ٢٤ بگه‌رن و
 ناوچه‌که‌ نازاد بکه‌ین. له‌ به‌ر ته‌واو نه‌بونی رێگای - سه‌رده‌شت قه‌لادزه دوامان
 خسیت بو.

له‌ گه‌ل زۆر بونی گو‌شاری دوژمن بۆ سه‌ر ناوچه‌که‌ی نێمه، مه‌ترسی نه‌وه
 زیادی کرد که جه‌یشی عیراق ناوچه‌که‌مان لێ داگیر بکا و، گیرانی باره‌گا‌کانی
 سه‌رگر‌دايه‌تی یه‌کێتی یش نه‌بو به‌ هۆی هه‌ره‌س هیتانی به‌رگری له‌ ناوچه‌کانی که‌دا
 و، له‌ نه‌نجام دا هه‌ره‌س هیتانی بزوتنه‌وه‌ی چه‌کدار له‌ کو‌ردستانی عیراق دا. نه‌بو به
 هه‌ر جو‌زی بێ کاری بکه‌ین جولا نه‌وه‌که‌مان له‌ روخان رزگار بکه‌ین. بۆ نه‌و مه‌به‌سته
 دوامان له‌ نێران کرد پارێزگاری هه‌ندێ له‌ شاخه‌کانی پشتی ناوچه‌که‌ی نێمه له
 په‌لاماری جه‌یشی عیراق بگه‌رنه‌ نه‌ستۆی خۆیان، بۆ نه‌وه‌ی هتیره‌کانی نێمه نازاد بن

و بتوانین بیسانگوتیزینه‌وه بۆ پاراستنی خه‌تی چه‌رماوه‌ند و ژیلوان و ناسۆس. به‌سترنانی ڕێگهی زه‌مینیی، که به‌فر گرت بوی، کرد به‌ بیانوی نه‌نجام نه‌دانی نهم داوایه. داوامان لێ کردن له‌ جینگایه‌کی تروه‌ه (جه‌بهه) یه‌کی نوێ بکه‌نه‌وه بۆ نه‌وه‌ی دوژمن ناچار بێ به‌شتی له‌ هیزه‌کانی له‌ شه‌رگا‌ه‌ی نيمه‌ بکیشیته‌وه. نیران بیانوی هینایه‌وه و له‌ وه‌لام دا ناو‌م‌یدیان کردین. نهم هه‌لو‌تسته‌یان پینچه‌وانه‌ی نه‌و ڕێککه‌وته‌ه بو که له‌ کاتی خۆی دا له‌ گه‌لیان نیسزا کرا بو، سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که نه‌گه‌ر لایه‌ک که‌وته به‌ر هیرشی عیراق، لایه‌که‌ی تر نه‌بێ بۆ یارمه‌تی دانی بجو‌لێ و، نه‌گه‌ر پیتوستی کرد جه‌به‌یه‌کی تازه‌ بکاته‌وه بۆ نه‌وه‌ی گوشاری له‌ سه‌ر که‌م بیه‌ته‌وه.

نه‌خشه‌ی نازاد کردنی هه‌له‌به‌جه له‌ میژ بو ناماده کرا بو. فه‌ره‌یدون و د. فوناد له‌و کاته‌دا له‌ نیران بون. داوامان لێ کردن په‌له له‌ جیه‌ه‌تی کردنی بکه‌ن. بۆ نه‌وه‌ی نه‌گه‌ر عیراق باره‌گا‌کانی سه‌رکه‌ردایه‌تی داگیر کرد، شوێنێکی تری هه‌بێ بۆی بچی و باره‌گای لێ دابه‌تی.

شه‌وه‌که‌تی حاجی مشیر له‌و کاته‌دا نه‌ویش له‌ نیران بو. شه‌وه‌که‌ت خۆی زۆر له‌ میژ بو بیرری له‌ نازاد کردنی هه‌له‌به‌جه نه‌کرده‌وه. فه‌ره‌یدون و د. فوناد به‌لایانه‌وه باش بو شه‌وه‌که‌ت بیه‌ته سه‌رکه‌رده‌ی نهم کاره. بۆ نهم مه‌به‌سته حامیدی حاجی غالی و قادر کو‌کو‌ویی و قادر خه‌بات و هه‌ندی هیز و کادری تریان ته‌رخان کرد. له‌ گه‌ل لایه‌نه‌کانی تریش قسه‌یان کرد بو. ناوچه‌که‌یان به‌مجۆره‌ دابه‌ش کرد بو: هیزه‌کانی ی ن ک به‌رپرسی گرتنی تو‌پخانه‌کانی ده‌له‌مه‌ر و ناوشاری هه‌له‌به‌جه بێ و، هیزه‌کانی (فه‌یله‌قی به‌در) به‌رپرسی گرتنی شاخی شنووی و بالانبۆ، هیزه‌کانی ح س ک به‌رپرسی گرتنی پردی زه‌لم و، هیزه‌کانی پ د ک به‌رپرسی نازادکردنی خو‌رمال بێ و، هیزه‌کانی به‌زوتنه‌وه‌ی نیسلا‌می به‌رپرسی کاروباری لۆجستی بن.

شه‌وه‌که‌ت، که خۆی فه‌رمانه‌ی کاره‌که بو، له‌ کتێبه‌که‌ی دا: «کاره‌ساتی کیمیا‌پارانی هه‌له‌به‌جه: به‌هاری ١٩٨٨» له‌ باری سه‌رنجی خۆیه‌وه به‌ درێژی هه‌ندی لایه‌نی نهم (عملیات) ه‌ی گتیه‌وه‌وه، له‌ به‌ر نه‌وه من به‌ پیتوستی نازانم به‌ درێژی با‌سی بکه‌م.

نیواره‌ی رۆژی ١٤‌ی مارت، هه‌مو هیزه‌کانی ناماده کرا بون بۆ پر‌زگارکردنی هه‌له‌به‌جه، ده‌ستیان کرد به‌ جولان. هه‌مان شه‌و هه‌له‌به‌جه گیرا. هه‌مو هیزه‌کانی عیراق یا خۆیان به‌ ده‌سته‌وه دا یان هه‌لاتن. راستیه‌که‌ی نيمه‌ چاوه‌ڕێ نه‌بوین وا به‌ ناسانی هیزه‌کانی عیراق هه‌ره‌س به‌یتنی و هه‌له‌به‌جه بگیرێ، به‌لکه‌ به‌ ته‌ما بوین

ناوچه که بیته شه‌رگایه‌کی فراوان و گه‌وره‌ی نئوان هتزه‌کانی کورد و عیراق و، نئوان هتزه‌کانی نئیران و عیراق، به‌ویش عیراق ناچار نه‌بئ هتزه‌کانی هتزشی نه‌نفالی ۱ سوک بکات. به‌لام سه‌رکردایه‌تی عیراق به‌فرمانی سه‌ددام هه‌له‌بجه‌یان فه‌راموش کرد و هیچ هتزه‌کیان بۆ‌گرتنه‌وه‌ی نه‌نارد. له‌باتی ناردنی هتزه، وه‌کو‌لوا رکن وفیق السامرائی له (۱۰۴) ی کتیه‌که‌ی دا: «حطام البوابه الشرقیه» دا نویسوتی رۆژی ۱۶ ی مارت ۵۰ فۆکه‌ی هتزشی زه‌مینی که هه‌ر یه‌که‌یان ۴ بۆمبای ۵۰۰ کیلوگرامی کیمیاییان هه‌لگرت بو، هه‌له‌بجه‌یان بۆمباران کرد. به‌و پتیه ۲۰۰ تۆن گازی ژه‌هراوییان به‌سه‌ر هه‌له‌بجه‌دا باراند.

له‌سه‌ره‌تادا هتزی نیرانییه‌کان، جگه‌له‌چهند نه‌فسه‌ریکی پتیه‌ندی، به‌شداری گرتنی شاری هه‌له‌بجه‌نه‌بون. ته‌نانه‌ت جاده‌ی ته‌وتله - نه‌وسودیشیان داخست بو، نه‌یان نه‌هتشت هاتوچۆی پئ دا بکری. دوا‌ی بۆمبارانی کیمیایی نیمه‌خۆمان داوامان له‌نئیران کرد که پتیه‌که‌ی نه‌وسود بکه‌نه‌وه و، بگه‌نه‌فریای خه‌لکی هه‌له‌بجه. نه‌وسا نئیران هتزه‌کی گه‌وره‌ی نارد هه‌له‌بجه و، که‌وته‌گوته‌زانه‌وه‌ی دانیه‌ستوانی ناوچه‌که. به‌فرمانی سه‌ددام هه‌له‌بجه‌فه‌راموش کرا و، عه‌مه‌لیاتی نه‌نفالی یه‌ک بۆ‌گرتنی باره‌گاکانی سه‌رکردایه‌تی توندوتیژتر درتیه‌ی پئ درا تا به‌نامانج گه‌یشت و، له‌هه‌مان کات دا هتزه‌کانی عیراقیان ساز دا بۆ‌نه‌وه‌ی له‌جیگایه‌کی تره‌وه‌جه‌ز به‌یه‌کی کوشنده له‌نئیران بدا، نه‌ویش (فاو) بو، که‌بو به‌نوقته‌ی وه‌رچه‌رخان له‌هه‌مو‌شه‌ره‌که‌دا و، بو به‌شه‌ره‌تای کۆتایی جه‌نگی هه‌شت ساله‌ی عیراق و نئیران.

*

لیره‌دا نه‌مه‌وی چهند راستیه‌ک ده‌رباره‌ی کاره‌ساتی هه‌له‌بجه بۆ‌میترو تۆمار

بکه‌م:

۱. هتزه‌کوردیه‌کان: یه‌کیته‌ی، پارتی، حه‌سک، بزوتنه‌وه‌ی نیسه‌لامی، هتزی سه‌ره‌کی رزگارکردنی هه‌له‌بجه‌بون، هتزی نئیران له‌سه‌ره‌تای کاره‌که‌دا شتیکی ره‌مزی و مه‌عه‌وه‌ی بو تا دوا‌ی بۆمبارانی کیمیایی، به‌لام هه‌ندئ له‌ناوه‌نده‌کانی ده‌سه‌لات له‌نئیران دا که له‌ناو خۆیان دا له‌ملمه‌لاتی دا بون له‌سه‌ر درتیه‌ پتیه‌دانێ شه‌ر و راکرتی، پتیه‌ستیان به‌پروپاگانده‌هه‌بو، نه‌وانه‌رزگارکردنی هه‌له‌بجه‌یان کرد به‌هی خۆیان و، له‌ده‌زگاکانی راکه‌یانندی نئیران دا هه‌را و هوریا‌یه‌کی نه‌وه‌نده‌گه‌وره‌یان خولقاند به‌هانه‌ی دا به‌عیراق پتیه‌پوئنگانه‌وه‌بۆمبارانی کیمیایی بکات. هه‌روه‌کو چهندین جار روی داوه‌که له‌سه‌ر که‌وتن دا هه‌مو‌لایه‌ک خۆی کردوه

به برابهش و له تیشکان دا خوی دزیوه توه، پژگارکردنی ههله بجهش چونکه به کارهسات برابهوه، لایه نه کانی تر هه ره یه که یان به جوژی خوی نه په پانه وه و، هه ولی نه دا نو بانه که ی له نه ستوی په کیتی توند بکا، به تایبه تی که به هو ی نه وه ی هیزه که ی په کیتی له هی لایه نه کانی تر زوژتر و، گرنگترین جیگه یش که ناو شاره که بو له لایه نه وه وه گیرا بو.

۲. نه گهر نیران به زویی فریای دانیشتونانی قه زای ههله بجه به گشتی و دانیشتونانی شاره که نه که وتایه، نه گهر دانیشتونانی ناوچه که هه مویشیان نه مردنایه له وانه بوژمهاری کوژراو و بریندار چند قات له وه زیاتر بوايه که هه بو. نیران سه دان نو توژموژیل و هالیکوژته ری بو گوژزانه وه ی بریندار و ساخ ترخان کرد و، به زویه کی زو هه مو دانیشتونانی ناوچه که ی گوژزایه وه دیوی نیران. بیتگومان نه مه کاریکی نینسانی بو که نابت کورد له بیری بچیته وه.

۳. نه گهر نیران په یامنیتری ده زگا کانی راگه یاندنی جیهانی بانگ نه کردایه بو بینینی کاره ساتی ههله بجه، نه م کاره ساته یش وه کو کیمیا بارانه کانی دۆلی جافه تی، به ری مهره که، خوشناوه تی، قه ره داخ، بادینان و، وه کو کاره ساته کانی نه نفال که زوژ گه وره تر بو له کاره ساتی ههله بجه، به بیتدهنگی تی نه په ری و، له دنیا دا کهس پین ی نه نه زانی و باسی نه نه کرا.

نیران نه وه یه که م جار و دوا جار بو کاری وا بکا، نه گهر نه مه ی بو ریسوا کردنی رژیمی عیراق، یان بو هه ره مه بستیکی ترا کرد بیت، نه نجامه که ی به قازانجی کیتسه ی نه ته وه یی کورد شکایه وه و مه سه له ی کوردی له ناو ده زگا کانی راگه یاندنی جیهان و کوژه دهوله تییه کان دا بو پیشه وه برد و، دوراییه کی ناوده وله تی دایه.

۴. دوا ی نه وه ی هیزی نیران پژایه ناوچه که وه، که به ته وای چوژل بو بو، دهستی به سه ره مو که لویه لی ناو مال و دائیره و کارگه کانی ههله بجه دا گرت و گوژزایه وه، ته نانه ت دانه ویتله ی ناوچه که یشی دروه وه، به مه یش هه مو نه و پاره یه ی له زه مانی شاهه تا نه و کاته له یارمه تیدانی کوردی عیراق دا خه رچی کرد بو، ده ره تیا یه وه.

*

هوشی نه ته وه یی و بیتهوشی نه ته وه یی

نازاد کردنی ههله بجه بو به کاره ساتیکی نه ته وه یی و، نه ک هیچ گوشاریکی له سه ره رگای نه نفالی ۱ سوک نه کرد، به لکو خه م و په ژاره ی زیاتر کردن و کاری سه لبی کرده سه ره وره یان و، له وه یش خراپتر بو به بیانو به دهس تا قمتی له کهسانی

داخ له دلوهه بۆ نهوهی سهروههريه کانی شۆرشى کوردی پێ بى نرخ و، تاوانه کانی دوژمنه کانی پێ بشۆنهوه. هه ندئ لهو به ناو "رۆشنییرا" و "گورد پهروه رانه!" نه لئین: - نه گهر یه کیتی ئیترانی نه بر دایه ته هه له بهجه، سه ددام بۆمبارانی کیمیایی نه نه کرد!

- نه گهر یه کیتی هاوکاری له گه ل ئیتران نه کردایه، سه ددام گهر میانی نه نفال نه نه کرد!

- خو نه گهر سه رانی یه کیتی دواى ناشبه تال ده ستیان به شۆرش نه کردایه ته وه، نه وا نه کهس نه کوژرا و، نه هیچ تاوا ییه ک تیک نه درا و، نه هیچ کوردی زهره ری پێ نه گه یشت!

- هه ر بهم لۆجیکه، نه گهر مسته فا بارزانی و سه رانی پارتی شۆرشى نه یلویان دهس پێ نه کردایه، نه وا کوردستان توشى نه و هه مو کوژران و وێرانیه نه نه بو!

بێگومان نه مه: له باشت رین حاله ت دا نیشه اندی بیهوشی نه ته وه یی و، به لگه ی نا رۆشنییری نه وان هیه و، له خراپ ترین حاله ت دا نیشه اندی نادلسۆزیانه، چونکه مێژو وه ها ناوس رێته وه و رودا وه کانی وه ها هه لئاسه نگینرئ و ناگێر د رێته وه.

- سالی ١٩٤٨ رێکخه راوی نه ته وه یه کگرت وه کان به رباری دابه شکر دنی فه له ستین و پێکه یێنانی دو ده وله ت: ئیسرائیل و فه له ستینی دا، عه ره ب نه مه یان په فز کرد. به دواى نه وه دا سئ شه ری دۆراویان له گه ل ئیسرائیل کرد، سه ره نجام به (حکم ذاتی محدود) رازی بون و، کار به ده ستانی ئیسرائیلی هه مو رۆژئ سوکا یه تی به فه له ستین و عه ره ب نه کهن. هیچ رۆژئ نیه ده یان وتار و لیدوان له سه ر مه سه له ی فه له ستین نه نو س رئ و به لا وه نه ک رێته وه، که سئ جنیو به سه رانی عه ره ب یان به یاسر عه ره فات نادا و تاوانباریان نا کهن به خیانه ت له سه ر نه وه ی نه گهر سالی ٤٨ به رباره که ی نه ته وه یه کگرت وه کان یان قبول بکردایه، نیستا فه له ستین و عه ره ب خا وه نی دو ده وله ت نه بون و له بارو دۆخێکی تر دا بون.

- جه به ه ی ته حه ربی جه زائیر شۆرشێکی خو ئناوی له دژی فه ره نسا دهس پێ کرد، ملیۆنێک جه زائیری تێدا کوژرا و، ده وله تێکی به (فه ساد) دا رزاویان دامه زراند، سه ره نجام نه وا له ناو خو ئناوی شه ری ناوخو و، نا کوکی دینی و نه دینی دا نه گه وزئ، تا نیستا که سئ نه ها تۆته مه ی دانه وه جنیو به سه رانی جه به ه ی ته حه رب بدا و، تاوانباریان بکا به خیانه ت، به لئ نه گهر نه وان شۆرش یان نه کردایه و، جه زائیر هه ر له ژێر ده ستی ئیمپریالیزی فه ره نسی دا بپایه ته وه، ژیا مان به شینه یی

کەشەى ئەکرد و ئە ملیۆنێک شەهیدمان ئەدا و، ئە توشى شەپى ناوخۆ ئەبوین.

- ئیە تەنمىەکان لە شەپى ئیمپریالیزمى فەرەنسى و دواتر ئیمپریالیزمى ئەمەریكى دا چەند ملیۆن کەسیان لى کۆژا و، گەلەکەیان و ولاتەکەیان کرایە مەیدانى تاقیکردنەوى چەکی کۆمەڵ کۆژ و، کاتى لە شەپ هاتنە دەرى ولاتىکى وێران و گەلێکى برسى و هەژار و دواکەوتیان هەبو، کە پتۆستى بە یارمەتى مرۆفانەى دوژمنەکانى دوێنى یان بو.

ئىە تەنمىەکان ئەک جێبو بە سەرکەدەکانى شۆرشەکەیان نادەن و کەستیکیان تا ئیستا لى پەیدا نەبۆە بلتى: ئەگەر ئەو شۆرشە نەبۆایە ئەو چەند ملیۆنەمان لى ئەنە کۆژا و، ولاتەکەمان وێران نەنەبو، ئەگەر لە بن دەستى ئەمەریکا دا بۆینایە ژیاغان خۆشتر نەبو.

ئەمەریکایى و فەرەنسىەکانیش، سەرەپای ئەو هەمو تاوانەى لەشکرە داگیرکەرەکانیان کردویانە، (گرێى گوناھبارى) یان تى دا دروست نەبۆە و، جێبو بە ولاتەکانیان و سەرکەدەکانیان نادەن لە بەر ئەوى بردویان بۆ شەپىکى دۆپاوى داگیرکەرانە.

- ژاپۆن بۆ مەبەستىکى داگیرکەرانە چۆە ناو دۆەمین جەنگى جیھانىەو. لە ئەنجامى ئەویدا دو شاریان بە بۆمبى ئەتۆمى کرا بە خۆلەمیش و چەند ملیۆن یان لى کۆژا و، ولاتەکەیشیان بابى چەندین ملیار زەرەرى لى کەوت و، چەندین ملیاریش زەرەرى جەنگیان برارد. هیچ کەس لە ژاپۆنیەکان جێبو بە هیروشیما ئیمپراتۆرى ژاپۆن ئەدا، بلتى بە خۆپایى توشى شەپىکى دۆپاوى کردین و ئەم هەمو زیانەى لە گەل و نیشتمانەکەمان دا! بەلکو لۆمەى ئەمەریکا ئەکەن بە چەکی ئەتۆمى هیروشیما و ناگازاکی سوتاند.

- بریتانیا لە دو جەنگى جیھانى دا بەشداری کرد و، پۆلەکانى خۆى لە سەرانسەرى دنیا دا بە کوشت دا، هەمو کەستیکیش ئەزانى نامانجى بریتانیای گەورە لە بەشداری ئەم دو شەپیدا (زەگارى گەلان) نەبۆە، بەلکو (داگیرکردنى ولاتان) بو، کەچى ئیستایش لە باتى ئەوى جێبو بە شا و پێشەواکانیان بەدن، هەمو سالى بە شانازىەو بە یادی کۆژراوەکانى خویان و مەیدانەکانى شەپەکانیان ئەکەنەو. پۆلەکانى ئەم گەلانە شانازى بە رابوردی خویان و بە سێژووەکەیان و بە سەرکەدە و قارەمانەکانیانەو ئەکەن، چونکە هۆشى نەتەوەبیان هەیه و، ئەزانن شانازى و سەرورەى نەتەوەبى چیه.

بێگومان هەبونی دەولەت لە دروستکردنى هۆشى نەتەوەبى و

زیندوکردنه‌وی شانازی‌ه‌کانی رابوردوی و پیشاندانی سه‌روه‌یه‌کانی دا دهورتکی سه‌ره‌کی هدی، به‌لام گه‌لیتکی بئ دوله‌تیش که خه‌بات نه‌کا بۆ دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی تایبه‌تی خۆی، هیچ نه‌بئ نه‌بئ لای رۆشنبیره‌کانی، که خۆیان به‌ هه‌ل‌ب‌ژاردی گه‌له‌که‌یان و پتیشه‌نگی فیکری دانه‌نین، رۆن و دیار بئ، نه‌وی جینگه‌ی تیرامانه‌ هه‌ندئ له‌م کوردانه‌ی، که خۆیان به‌ کوردپه‌روه‌ری رۆشنبیره‌ دانه‌نین، به‌وه‌ی نه‌ینوسن و به‌وه‌ی نه‌یلتن، رابوردوی نه‌ته‌وه‌که‌یان به‌ نا‌په‌وا نه‌شیوتن و، پاکانه‌ بۆ تاوانی دو‌رمنه‌کانی نه‌که‌ن.

*

کۆتایی نه‌نفالی ١

زۆری نه‌ندامانی سه‌رکردایه‌تی و فه‌رمانده‌ی قۆله‌کان زو زو له‌ باره‌گاکه‌ی من له‌ به‌رگه‌لو کۆ نه‌بونه‌وه‌ بۆ هه‌ل‌سه‌نگاندنی هه‌لومه‌رجی رۆژانه‌ی شه‌ر و، دانانی ریتوشوینی به‌ره‌نگاری. دو‌رمن گوئی نه‌ندایه‌ زه‌ره‌ و ژبانی خۆی، هه‌ر فه‌وج و لیوایه‌کی هه‌ل‌سه‌وه‌شتنرا هی تازه‌ی نه‌ه‌یتنایه‌ جینگای. رۆژ به‌ رۆژ له‌ هه‌مو قۆله‌کانی ه‌ترشه‌که‌یه‌وه‌ شو‌تینی تازه‌ی نه‌گرت و نه‌هاته‌ پتیشه‌وه‌. نه‌و ه‌ترانه‌ی که به‌رگرییان له‌ ناوچه‌که‌ نه‌کرد زیاتر له‌ ٦٠٠ پتیشه‌رگه‌ی لئ کۆژراو و بریندار بو‌بو، جگه‌ له‌ سه‌دان کۆژراو و برینداری خه‌لکی ناوچه‌که‌. له‌میژ بۆ له‌ گه‌ل تۆبهارانی رۆژانه‌ راها‌ت بو‌ین، هه‌روه‌ها له‌ گه‌ل بۆردومانی رۆژانه‌ی فرۆکه‌ش راها‌ت بو‌ین، خه‌ریک بۆ له‌ گه‌ل بۆمبارانی کیمیاییش رانه‌هاتین، به‌لام له‌م ه‌ترشه‌دا سه‌ره‌پای هه‌مو نه‌وانه‌، خه‌ریک بو‌پیا‌ده‌ی جه‌یشی عیرا‌قی نه‌گه‌یشه‌ ناو مال و باره‌گا‌گمان.

نا‌زاک‌کردنی هه‌له‌به‌ج‌ه‌ش به‌ بۆمبارانی کیمیایی و، کۆژرانی ٥ هه‌زار که‌س و، بریندار بو‌نی ٥ هه‌زار که‌س و، چۆل‌کردنی هه‌مو ناوچه‌که‌و، داگیرکردنی له‌ لایه‌ن ه‌تزه‌کانی ئیترانه‌وه‌ ته‌واو بو‌. به‌یارمان دا بکشیینه‌وه‌. به‌لام به‌یارمان دا جارئ باسی نه‌که‌ین و نه‌ه‌یتلین پتیشه‌رگه‌ شو‌ته‌کانی خۆیان چۆل بکه‌ن هه‌تا هه‌مو دانیش‌توانی ناوچه‌که‌ و، برینداره‌کانی پتیشه‌رگه‌ نه‌که‌نه‌ ناو خاکی ئیران.

نو‌تیه‌رانی (نه‌نجومه‌نی ناوایی) هه‌مو گونده‌کانی دۆلی جافه‌تی هاته‌نه‌ لام، د. مه‌حمود عوسمان له‌و ماوه‌یه‌دا ده‌رمان‌خوارد کرابو نه‌و‌یش له‌و‌ی بو، لی‌تیان په‌رسیم: «ئێمه‌ چی نه‌که‌ین و، نه‌وان چی بکه‌ن؟» پتیم وتن: «دو‌رمن‌یکمان هه‌یه‌ له‌ دنیا‌دا غۆنه‌ی نیه‌ بۆ درن‌دا‌یه‌تی و، دۆست‌یکمان هه‌یه‌ له‌ دنیا‌دا غۆنه‌ی نیه‌ بۆ بی‌ته‌فایی، خۆتان نا‌زادن نه‌چن ته‌سلیمی عیرا‌ق نه‌ین، یان نه‌پۆن نه‌ین به‌ په‌نا‌به‌ر له‌ ئیران، له‌

هه‌دو حالت دا نازانم: عیراق وازتان لی نه‌هیتی یا نه‌تانکوژی، ئیران حورمه‌ستان
نه‌گری یا سوکایه‌تیستان پی نه‌کا! خۆتان بریاری خۆتان بدهن، نیمه‌ جاری هه‌ر
لیه‌هین.»

خۆم به‌ راشکاوای دانی پی دا نه‌نیم که به‌شینی زۆری سالانی ژبانی من
ناناسایی بوه. ږوداوای جوړاو جوړی زۆرم بینیه‌وه. چەندین ږوژی خوش و ناخوښم
گوزهراندوه، به‌لام درۆی تی دا نیه‌ نه‌گه‌ر بلیم هیچ ږوژینکی ژبانم له‌و ږوژه‌ ناخوښتر
نه‌بو که بریاری کشانه‌وه‌مان دا و، ماله‌که‌م و باره‌گا که‌م له‌ به‌رگه‌لو به‌ ناچاری بو
دوژمن به‌ جی هیشته‌.

سه‌ددام بو سه‌ره‌رشتی دواپن قوناعی هیرشی نه‌نفالی ۱ هات بو بو
کورده‌ستان. ته‌له‌فزیونی عیراق کوپونه‌وه‌ی سه‌ددام و سه‌رکرده‌کانی جه‌یشی پیشان
نه‌دا. ۲ که‌س له‌ لیته‌اتوترین جه‌نه‌راه‌کانی جه‌یشی عیراق سه‌رکرده‌یه‌تی
له‌شکرکیشی نه‌نفالی په‌کیان نه‌کرد: سولتان هاشم، نزار خه‌زه‌جی، کامیل
ساجیت. بۆمان ده‌رکه‌وت به‌رگری پی هوده‌یه‌ و شه‌ره‌که‌مان دۆراندوه له‌ به‌ر نه‌وه
بریاره‌کاغان، دانشتوانی ناوچه‌که‌، خیزانه‌کانی خۆمان، پیتشه‌ره‌که‌کان کشاینه‌وه،
ناوچه‌که‌مان چۆل کرد. پیتشر نیستگای رادیۆمان له‌ (دۆله‌ کوگی) دامه‌زراند بو. له
پیش راوه‌ستانی رادیۆکه‌ی (به‌رگه‌لو) دا نه‌وی دۆله‌کوگیان خست بوه‌ کار.

راگه‌یاندنیتکم ده‌ریاره‌ی چۆل‌کردنی ناوچه‌که‌ نوسی و، ناردم بو رادیۆی
(ده‌نگی گه‌لی کورده‌ستان) و هه‌مو بیتسه‌له‌کانی ی ن ک. دواى بلاو‌کردنه‌وی نه‌و
راگه‌یاندنه‌ دوژمن به‌ هالیکویتسه‌ر چەند جاری له‌ باره‌گا‌کانی نو‌پین، که‌ دی چۆل
کراون، ئینجا زاتی کرد به‌چیتسه‌ ناو باره‌گا‌کاغانه‌وه. به‌ دواى نه‌م راگه‌یاندنه‌ی ی ن ک
دا، سه‌رکرده‌یه‌تی گشتی هیزه‌ چه‌کداره‌کانی عیراق (القیاده‌ العامه‌ للقوات المسلحه‌)
له‌ ږوژی ۱۹ ی نازاری ۱۹۸۸ دا به‌ (به‌یانی ژماره‌ ۳۰۸۷) له‌ هه‌مو ده‌زگا‌کانی
راگه‌یاندنی خو‌یه‌وه، گیرانی باره‌گا‌کانی سه‌رکرده‌یه‌تی په‌کیتی وه‌کو مژده‌یه‌کی خوش
به‌ خه‌لکی عیراق دا و، به‌م بو‌نه‌یه‌وه‌ کس‌دیان به‌ شایی و گۆرانی. له‌گه‌ل
بلاو‌کردنه‌وه‌ی په‌یانه‌که‌دا، پروسه‌کی پیروزبایی سولتان هاشم سه‌رکرده‌ی
هیرشه‌کانی نه‌نفالی ۱ بو‌سه‌ددام، له‌ ده‌زگا‌کانی راگه‌یاندنی عیراقه‌وه
خویندراپه‌وه.

نه‌نفالی ۲

هیرشه‌کانی عیراق رانه‌وه‌ستا به‌لکو بو (قوسته‌وه‌ی به‌رکه‌وتن) که‌ به‌ سه‌ر

هێزه‌کانی سه‌رکردایه‌تی ی ن ک دا به‌ ده‌سیان هێنا بو، یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک په‌لاماری شۆینه‌کانی تریان دا، له‌ گه‌رمیان زۆر به‌ داخ بو. دوا‌ی ناشبه‌تال، خه‌لکی گه‌رمیان ده‌وریکی گه‌وره‌یان هه‌بو له‌ ده‌سپێکردنه‌وه‌ی شۆرش دا، که‌م جێگه‌ی کوردستانی عێراق هه‌بو خۆینی پێشمه‌رگه‌ی گه‌رمیانی تی دا نه‌رژا‌بت. گه‌رمیان قه‌لای ی ن ک بو. دوا‌به‌دوا‌ی داگیر کردنی دۆلی جافه‌تی و، تیشکانی هێزه‌کانی سه‌رکردایه‌تی، که‌ به‌شێکی له‌ گه‌رمیانه‌وه‌ هێنا بو، جه‌یشی عێراق به‌ هاوکاری مه‌فره‌زه‌کانی نه‌من و (افاج الدفاع الوطنی) که‌ له‌ جاشه‌کانی کورد دروست کرا بو له‌ رۆژانی ٢٢ ی مارت تا ١ ی نیسانی ٩٨٨ په‌لاماری قه‌رده‌داخی دا. (القیاده العامه للقتوات المسلحه) له‌ رۆژی ٢ ی نیسانی ١٩٨٨ دا به‌ (به‌یانی ژماره ٣١٠٩) داگیر کردنی ناوچه‌ی قه‌رده‌داخ، که‌ ناوه‌ندی گه‌رمیان و باره‌گای مه‌لبه‌ندی ٢ ی ی ن ک بو، راگه‌یاند.

نه‌نغالی ٣ و ٤ و...

جه‌یشی عێراق و (افواج الدفاع الوطنی) له‌ رۆژانی ٧ تا ٢٠ ی نیسانی ٩٨٨ هێرشیان بۆ سه‌ر ده‌شتی گه‌رمیان و، له‌ ٣ تا ٨ ی مایس بۆ سه‌ر ده‌شتی که‌رکوک کرد و، هه‌مو ئه‌و ناوچه‌نه‌یان به‌ شه‌ر داگیر کرد و، هه‌ر که‌سه‌تکیان به‌ر ده‌س که‌وت له‌ گه‌وره‌ و پچوک، ژن و پیاو، چه‌کدار و بێ چه‌ک، گرت. درنده‌یه‌تی و به‌دره‌وشتیی جه‌یشی عێراق له‌م هێرشانه‌دا گه‌یشه‌ نه‌وه‌یه‌ی زیاتر له‌ ١٥٠ هه‌زار که‌س به‌ زیندویه‌تی له‌ دانیشتوانی گه‌رمیان گیران و بێ سه‌ر و شۆین ون کران، تاوانی (جینۆساید) له‌ سنوورێکی فراوان دا به‌رامبه‌ر کورد کرا. هێرشه‌کانی نه‌نغال به‌رده‌وام بو بۆ سه‌ر ناوچه‌کانی هه‌ولێر، تا به‌ (عملیات خاتمه‌ الانفال) له‌ رۆژی ٢٦ ی ئابی ٩٨٨ له‌ بادینان ته‌واو بو. له‌ نه‌جمی ئه‌و هێرشانه‌دا زیاتر له‌ ١٠٠ هه‌زار که‌س رویان کرده‌ نێزان و ده‌یان هه‌زاریش په‌نایان بۆ تورکیا برد.

نه‌گه‌رچی رێکخه‌راوی (میدل نیست وۆچ) ی نه‌مه‌ریکایی لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی له‌ سه‌ر نه‌نغال کردوه، به‌لام لیکۆلینه‌وه‌که‌ی کورت و، که‌موکۆه. تاوانه‌کانی رۆژی به‌عسی به‌رامبه‌ر به‌ کورد زۆر پچوک کردۆته‌وه. هێرشه‌کانی نه‌نغال نه‌هێنێ چه‌ندین لیکۆلینه‌وه‌ی زۆر له‌وه‌ قوولتری جه‌نگیی، سیاسیی، کۆمه‌لایه‌تی... له‌ سه‌ر بکری و، چۆن جو (هۆله‌کۆست) یان له‌ بیر ناچیتته‌وه، کوردیش هه‌رگیز نه‌م کاره‌ساته‌ له‌ بیر نه‌کا.

هێرشه‌ گه‌وره‌کانی جه‌یشی عێراق به‌ رابه‌ری سه‌ددام حسێن کاری له‌ هه‌مو دانیشتوانی کوردستانی عێراق و، هه‌مو حیزب و رێکخه‌راوه‌کانی کرد، به‌لام له‌

هه‌مو‌یان زیاتری ن‌ک‌ی نیشاند. تهنیا ریک‌خراوی سیاسی کوردی که هه‌مو هیزه‌کانی و باره‌گا‌کانی و مالی سه‌رکرده‌و کادر و پێشمه‌رگه‌کانی له سه‌ر نه‌رزی کوردستانی عیراق بو‌ی ن‌ک‌بو. هیزشه‌کانی نه‌نقال و به‌ دوای نه‌وه‌دا گرتنی هه‌مو باره‌گا گرنه‌گه‌کانی ی ن‌ک‌و، نینجا داگیرکردنی هه‌مو کوردستانی عیراق و، گیران و بزرکردنی ده‌یان هه‌زار که‌س له‌ دانیشتوانی ناوچه‌ نازاده‌کان و وێران کردنی هه‌مو دیهاتی کوردستان، کاره‌ساتیکی نه‌ته‌وه‌یی به‌ سه‌ر کوردا هینا. کوردستان بو‌به‌ زیندانیکی ته‌نگ و کورد به‌ گه‌لیکی دیل.

باره‌گا‌کانی سه‌رکردایه‌تی ی ن‌ک‌له‌ ۱۹۷۶ - ۱۹۸۸ دا زۆر جار جینگۆڕک‌نی ی کرد‌بو، له‌ برادۆست، قه‌ندیل، خری ناوزه‌نگ، دۆلی پلنگان، سو‌رداش، بناری ناسۆس، دۆلی جافه‌تی، به‌لام هه‌رگیز به‌ ده‌ردی نه‌مجاره‌یان نه‌چوو. له‌ هه‌مو کوردستانی عیراق دا نه‌ک‌ گوندیک، به‌لکو‌ شاخیک، دۆلیک، شیوتیک یا نه‌شکه‌وتیکی به‌ ده‌سته‌وه‌ نه‌ما‌بو‌بنکه‌یه‌کی تی دا دا بنی. به‌ سه‌دان که‌س له‌ هیزه‌کانی کو‌ژرا بون، به‌ سه‌دانی لی بریندار و که‌مه‌ندام بو‌بون و، به‌ سه‌دانی لی گیرا بون، یا له‌ ژیر گوشاری دو‌ژمن دا ته‌سلیم بو‌بونه‌وه.

نه‌مه‌ کو‌تایی قو‌ناغی بو: قو‌ناغی خه‌باتی چه‌ک‌دار - سیاسی له‌ شاخه‌کانی کوردستانی عیراق، به‌لام کو‌تاییه‌کی زۆر تراجیدی.

*

*

هه‌مويان زياتر ي ن ك ي نيشاند. ته‌نيا رتيك‌خراوي سياسي كوردی كه هه‌مو هه‌زه‌كاني و باره‌گاکاني و مالي سه‌ركرده‌و كادر و پيشمه‌رگه‌كاني له سه‌ر نه‌رزی كوردستاني عيراق بوي ن ك بو. هه‌ترشه‌كاني نه‌نفال و به‌ دوای نه‌وه‌دا گرتنی هه‌مو باره‌گا گرنه‌گه‌كاني ي ن ك و، نينجا داگیرکردنی هه‌مو كوردستاني عيراق و، گيران و بزرکردنی ده‌يان هه‌زار كه‌س له‌ دانيش‌تواني ناوچه‌ نازاده‌كان و ويران کردنی هه‌مو ديهاتي كوردستان، كاره‌ساتيكي نه‌ته‌وه‌یی به‌ سه‌ر كوردا هه‌تا. كوردستان بو به‌ زيندانيكي ته‌نگ و كورد به‌ گه‌ليكي ديل.

باره‌گاکاني سه‌ركردايه‌تی ي ن ك له ۱۹۷۶ - ۱۹۸۸ دا زۆر جار جينگۆركنی ي کرد بو، له‌ برادۆست، قه‌ندیل، خه‌ری ناوزه‌نگ، دۆلی پلنگان، سورداش، بناری ناسۆس، دۆلی جافه‌تی، به‌لام هه‌رگه‌يز به‌ ده‌ردی نه‌مجاره‌يان نه‌چويو. له‌ هه‌مو كوردستاني عيراق دا نه‌ك گوندتيك، به‌لكو شاخيتك، دۆليتك، شيوتك يا نه‌شكه‌وتیكي به‌ ده‌سته‌وه‌ نه‌ماهو بنكه‌يه‌كي تی دا دا بنی. به‌ سه‌دان كه‌س له‌ هه‌زه‌كاني كوژرا بون، به‌ سه‌دانی لی بريندار و كه‌مه‌ندام بو بون و، به‌ سه‌دانی لی گيرا بون، يا له‌ ژير گوشاری دوژمن دا ته‌سليم بو بونه‌وه.

نه‌مه‌ كوژايی قوژاغی بو: قوژاغی خه‌باتی چه‌كدار - سياسي له‌ شاخه‌كاني كوردستاني عيراق، به‌لام كوژاييه‌كي زۆر تراجیدی.

*

*

OFFICIALS EMPLOYED IN ARBIL, KIRKUK & SULAIMANI LIWAS AND IN THE
KURDISH AREAS OF THE MOSUL LIWA.

(1) Showing Kurds and others by Departments.

GOVERNMENT DEPARTMENTS.	GAZETTED OFFICIALS. NON GAZETTED OFFICIALS.		TOTAL NO. OF OFFICIALS.		REMARKS.
	Kurds.	Others.	Kurds.	Others.	
1. Administration (General).	43	25	61	49	104
2. Agriculture.	-	3	4	18	4
3. Arcaf.	4	2	3	2	7
4. Census.	-	1	2	3	2
5. Customs.	2	7	5	20	7
6. Education.	1	2	79	101	80
7. Finance.	1	2	52	39	53
8. Health.	-	8	6	15	6
9. Jails.	-	1	-	1	-
10. Law Courts.	9	7	16	9	25
11. Police.	3	9	11	36	14
12. Posts and Tels.	1	-	7	11	8
13. Public Works.	-	1	4	17	4
14. Surveys.	-	-	-	-	-
15. Taps.	-	5	7	7	7
16. Veterinary.	-	1	3	5	3
Totals.	64	74	260	333	324
	138		593		731
					(165)

officials employed in the other Kurdish areas, there are 279 Kurds, 107 Arabs, 62 Turcomans and 54 Christians, Jews, etc.

From the Departmental statistics it will also be seen that the following Departments have paid least regard to the literal fulfilment of the pledge.

Agriculture.

LIWA.	KURDS.	ARABS.	TURCOMANS.	JEWS.	CHRISTIANS.	PERSIANS.	ASSYRIANS.	TOTAL.
ARBIL LIWA.	23,430	4,492	9,921	3,225	2,669	287	2,090	106,134
KIRKUK LIWA.	57,763	26,561	28,741	8,472	1,236	-	-	136,705
MOSUL LIWA. (Kurdish Qadhas).								
Name of Qadha.	Arabs.	Kurds.	Yezidi.	Assyrians.	Christians of all creeds.	Jews.	Total.	Remarks.
ZAKHO	198	18,731	500	340	5,614	1,471	26,854	-
AXADIYA	-	20,914	-	3,416	5,822	732	27,944	-
LIBAR	-	9,900	-	800	150	100	10,950	-
ACSA	-	12,675	-	400	737	1,000	14,812	-
DOHUK	5,545	16,645	1,692	4,536	2,386	843	31,753	-
	5,647	78,865	2,192	9,492	11,771	4,146	112,313	
KURDS.	ARABS.	TURCOMANS.	JEWS.	CHRISTIANS.	PERSIANS.	ASSYRIANS.	TOTAL.	
91,426	37	-	1,327	148	-	-	92,938	
<u>SULAIMANI LIWA.</u>								
Percentage of Kurds.								
Arbil Liwa								
78.6								
Kirkuk Liwa								
49.5								
Mosul Liwa.								
(Kurdish Qadhas)								
70.								

TABLE 5-3 (Continued)

Name of Family	Class, status, or occupation other than landownership	Tribes ^b	Sex and ethnic origin	Area owned in dūnams	Province
Shamshin Agha	Semiribai leaders; deputies; one state minister	Sulaymānī	Sunnī Kurd	53,040	Mosul
Sabunji	Merchants; deputies	—	Sunnī Arab	52,945	Mosul
Ahmad Pasha	Tribal leaders; deputies	Dizā'ī	Sunnī Kurd	52,350	Arbil
ash-Shahad	Tribal shaiikhs; one deputy	Budair	Shī'ī Arab	49,560	Dīwāniyyah
Nasir Mirza	Shaiikhs of Yazdān	—	Yazdānī Kurd	47,358	Mosul
ash-Sha'īn as-Saimān	Tribal shaiikhs; deputies	Khazā'ī	Shī'ī Arab	46,959	Dīwāniyyah
Chulām Rida Khān	Sādah; family of ex-governor of Persian Puah-ti-Kuh	belong to Rab'ah	Shī'ī Arab	43,741	'Amārah
Daniel (Sasoon)	Originally tax farmers; deputies	—	Jewish	43,490	Hillah and Dīwāniyyah
az-Zarīf	Tribal shaiikhs	Rab'ah	Shī'ī Arab	42,806	Kut and Mosul
Ahmad-i Khūnaqah	Sādah and shaiikhs of Naqahbandī mystic order; one deputy	—	Sunnī Kurd	42,351	Kirkūk
Kashmūlah	Sheep traders; officials; effective rulers of Mosul's Manqūshah quarter; one deputy	—	Sunnī Arab	42,178	Mosul
Mīrān Ibn Qāder	Tribal leaders; deputies	Mīr Mahmalī, a section of Khoshnaw	Sunnī Kurd	41,584	Arbil
Al-'Abd-ul-'Abbās	Tribal shaiikhs; one deputy	Banū Zurāj	Shī'ī Arab	40,555	Dīwāniyyah
Al-Lhamīq	Tribal shaiikhs; one deputy	Albū Sulaymān	Shī'ī Arab	40,439	Hillah
Hadīd	Merchants; one state minister; deputies	—	Sunnī Arab	39,966	Mosul
Aghawāl	Sheep and wheat traders; effective rulers of Mosul's Bāb al-Nadī quarter; one deputy	—	Sunnī Arab	39,509	Mosul
Al-Hassan	Tribal shaiikhs; one deputy	Albū Zurāj	Shī'ī Arab	38,745	Dīwāniyyah
Al-Hassan	Tribal shaiikhs; one deputy	—	Shī'ī Arab	37,821	Dīwāniyyah
Al-Hassan	Tribal shaiikhs; one deputy	Albū Sulaymān	Shī'ī Arab	35,799	Hillah
Al-Hassan	Tribal shaiikhs; one deputy	—	Shī'ī Arab	33,352	Hillah
Al-Hassan	Tribal shaiikhs; one deputy	—	—	5,457,354 ^f	—

^aExcludes the big landed families of the Muntafiq province—mainly Al-Khalīlīyah and as-Sa'dūns—who owned between 100,000 and 300,000 dūnams. One dūnam = 0.618 acre.

^bFor the geographic location of the tribes, see Map 3.

^cClements of descent from the Prophet.

^dMuch of their land was of the rain-fed variety, which is not as rich as the artificially irrigated land of, say, al-Amīrah in south.

^eThe head of the family was the father-in-law of Crown Prince Abd-ul-Ish.

^fMayyāh is a section of the Rab'ah tribe, as is as-Samāl.

^gAl-Farhāns are cousins of al-Yāwers.

^hAs-Sa'dūns had been in the 19th and earlier centuries the leaders of the Muntafiq Confederation.

ⁱDoes not include their very large possessions in the Muntafiq province.

^jThe head of the family was the father-in-law of ex-Premier Shīkh Jabr.

^kMen learned in religion.

^lEquals 16.8% of total privately held agricultural land.

Source: Figures obtained from the records of the Ministry of Agrarian Reform, February 1964.

TABLE 5-3
Iraq's Principal Landed Families
in 1958, or Families Owning More
Than 30,000 Dūnūms^a

Name of Family	Class, stratum, or occupation other than landownership	Tribe ^b	Sect and ethnic origin	Area owned in dūnūms	Province
Jaf Begzādah	Tribal chiefs and <i>sādah</i> ; deputies	Jāf	Sunnī Kurd	539,333 ^d	Sulaymāniyyah, Diyālāh, and Kirkūk
al-Amīrī	Tribal shakhs; one state minister and one senator; related by marriage to Crown Prince 'Abd-ul-Illāh	Rahī'ah	Shī'ī Arab	442,066	Kūf
al-Yāwer	Tribal shakhs; one deputy	Shammār	Sunnī Arab	346,747	Mosul
al-Yāsīn	Tribal shakhs; one deputy	Mayyāhī ^f	Shī'ī Arab	344,168	Kūf
al-Farhānī	Tribal shakhs; one deputy	Shammār	Sunnī Arab	310,314	Mosul, Baghdād, and Dīlāh
al-Qasīb	Tribal shakhs	as-Sarrī ^f	Shī'ī Arab	261,924	Kūf
as-Sa'dūn	Ex-tribal shakhs ^b and <i>sādah</i> , one prime minister; deputies and senators; related by marriage to ex-Premier Tawfīq as-Suwaidī	—	Sunnī Arab	219,765 ⁱ	Kūf, Baḡrah, Hīllāh, and Mosul
as-Sayyid Rustum as-Sayyid Muḥammad Kakal	<i>Sādah</i> of the Kakal religious sect	—	Kakal Kurd	191,039	Kirkūk
al-Jarwānī	Tribal shakhs; deputies; related by marriage to ex-Premier Sālih Jabr	Albū Sulṭān, a section of Zubaid	Shī'ī Arab	183,722	Hīllāh and Kūf
Royal family al-Talabānī	<i>Sādah</i> Shakhs of Qādir mystic order; deputies	— Related in Zangana	Sunnī Arab Sunnī Kurd	177,000 137,103	Baghdād and Kūf Kirkūk and Diyālāh
Sulṭān al-Najm	Tribal shakhs; one deputy	Ḥanū Tamīm	Shī'ī Arab	175,503	Baghdād and Diyālāh
Alī Tubbāḥ	Tribal shakhs; one deputy and one senator	—	Shī'ī Arab	155,000	Dīwāniyyah
Al-Muḥājirī ach-Chalabī	Tribal shakhs; deputies Merchants; state ministers; deputies	— —	Shī'ī Arab Shī'ī Arab	117,839 108,810	Dīwāniyyah Baghdād and Diyālāh
al-Khudairī	Merchants; owners of river steamers; deputies; high state officials	—	Sunnī Arab	100,159	Kūf, Baghdād, and Diyālāh
Al-Jamīl	<i>Sādah</i> and 'ulamā'; one state minister; one senator; deputies	—	Sunnī Arab	92,166	Diyālāh and Baghdād
Khudair	Tribal shakhs	Juhāsh	Sunnī Arab	84,592	Mosul and Baghdād
Nāḥūr	Ex-rulers of Sulaymāniyyah; one premier; state ministers; deputies	—	Sunnī Arabized Kurd	81,353	Kirkūk, Diyālāh, and Hīllāh
al-Hafīd al-Farkinjī	<i>Sādah</i> and shakhs of Qādir mystic order; one state minister	—	Sunnī Kurd	71,716	Sulaymāniyyah
as-Sagab	Tribal shakhs; one deputy	as-Sa'īd, offshoot of Albū Sulṭān	Shī'ī Arab	70,296	Dīwāniyyah
ash-Shallāl	Tribal shakhs; one deputy	Shammār	Sunnī Arab	62,363	Mosul and Baghdād
ad-Dāmīrchī	Merchants; one deputy	—	Shī'ī Arab	61,068	Diyālāh
al-Jāder	Merchants; one deputy	—	Sunnī Arabized Kurd	59,340	Mosul and Baghdād
al-Mirjān	Slave-issuing contractors, wheat mill proprietors, and real estate owners; one premier and one senator	—	Shī'ī Arab	58,764	Hīllāh and Dīwāniyyah
Alṭīyah, al-Ghadbān	Tribal shakhs; deputies	al-Ḥmaidī	Shī'ī Arab	56,447	Dīwāniyyah
al-Khaizārān	Tribal shakhs; one deputy	'Azzah	Sunnī Arab	55,727	Diyālāh
ad-Dahwī	Merchants; one deputy	—	Shī'ī Arab	54,839	Diyālāh, Baghdād, and Kūf
Dāchachī	Originally merchants; state ministers; two premiers; deputies	—	Sunnī Arab	54,588	Baghdād

الْجُمْهُورِيَّةُ الْوَحْدِيَّةُ
رِشَاسَةُ الْجُمْهُورِيَّةِ
السَّكْرِيَّةِ

((سري للغاية وشخصي وعلى الفور))

العدد / ١٤٧٤ / ١ / ٢ / ك
التاريخ / ١٩٨٣ / ١٢ / ٢٠

الرئيس سعادى مهدي

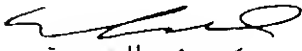
أمين سر مكتب تنظيم الشمال المحترم

م : الاتحاد الوطني الكردستاني

أمر السيد الرئيس القائد مايلسي :

تركيز التواصل مع الاكراد والموالين والمتعاونين وزيادة الدعم
والمساعدات المادية والمعلوية لهم في هذه المرحلة لغرض
حمايتهم ، وأزالة التصور والشعور لديهم من أن عملية الحوار
مع جلال ستوثر على وضعهم سلباً " وحتى لا تتكرر عقدة
الماضي وما حلّ بهم بعد بيان آذار ١٩٧٠ .
يرجى التفضل بالاطلاع والايحاز شلوها " الى محافظتي
دهوك ، أربيل ، السليمانية . . وكذلك الجهات الاخرى
ذات العلاقة . .

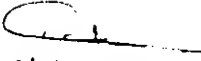
مع التقدير .

سكرتير رئيس الجمهورية

نسخة منه الى /

لاتخاذ مايلزم
مع التقدير .

رئاسة المخابرات
مديرية الامن العامة
مديرية الاستخبارات العسكرية العامة

اطلعت وتم اجراء اللازم
٩٨٢/١٢/٢١

وزارة الخارجية
مكتب الوزير

MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS

MINISTER'S OFFICE

وزارة الخارجية
مكتب الوزير

٢

كما أننا نأمل من جانبكم أيضا التنسيق من

التجهيزات والأجهزة للحد من بعض الأخطار والتدابير التي حدثت من جانبكم بعض مناوئكم خلال الفترة الماضية .. وأنتنا مرادون لأجواء العمل المتغيرة التي تشير على نشاط لجنة التنسيق المركزية واللجان الفرعية .

لقد طلب الأمر بعض الوقت لدراسة طلباتكم وقد أكن البيت في بعض منها ولذا لإمكانات التجهيز وخاصة ما جاء منها منجما مع النقاط التي ألفتنا عليها في بغداد .. أما الطيات الأخرى فأنها متنازل ليد الدرامة .. والبعض منها وخاصة الأمور التعليمية ومستقبل النشاط في المنقلا لابد من دراسته بصورة مشتركة وعلسى مستوى لهادى .

وأنتى أمل أن تتشكن من اللقاء بكم في بغداد مرة أخرى لمواصلة المباحثات وأنهار سالم يتم إنجازها حتى الآن .. وقد أخبرت الآن ليردون بالتوقيعات المتناوبة .
تمهاتى لكم ولجميع رفاقكم مع أطيب التمنيات .

عالم
١٩٨١/١٢/٧

ميرى الاحتاد خلال الطائى المشهور

بعد التهمة ..

ألمت على رعاتكم التي ظلمها التي أجم ليردون وأنتى أمتى ليركم الروح الإيجابية التي تفتتها والريفة الصلابة في حل المشاكل من طريق الـ رار وبالسلوب الإجابى .

هذه التسمية أود أن أؤكد لكم وليرفاقكم بأن كثيرا مما نكل من رعاتنا والمورالين كان بعيدا من الصمة والندوة .. ليرفاتنا المورالين في الحرب والدولة لا يمكن أن يتحولوا بكمى توجهيات السيد الرئيس والشجع الذي أكدت القيسادة .. وأنتى تشاج هذه الصالة من أجل تظلم الجانب الإجابى والمورالين في كل الصائل على الجانب السلبى ولير المورالين وأن المريد من الصائل الإجابى لابد وأن يوصل إلى هذه التهمة .

وأرتمو أن تتأكدوا وأن يتأكد كل رعاتكم بأننا صائفين لهما في الشجع الذي تميزت به محادثاتنا في بغداد .

الحكم الذاتي لكردستان العراق

• مبادئ عامة •

أولاً : مضمون الحكم الذاتي :

١ - اقرار حق الشعب الكردي في العراق في حكم مطلقه كردستان العراق ضمن إطار الجمهورية العراقية من خلال مجلس تشريعي يتبعه منه مجلس تنفيذي •

٢ - تعنى الحكومة المركزية بمشؤون رئاسة الدولة والدفاع ، والعارجية و المالية العامة ، والتخطيط المركزي ، والكمارك والمكوس ، والنقل والصناعات الثقيلة ، والتجارة الخارجية ، والهندوك ، والمدل ، و الهيدرو والهيرو والهاتف ، وأما ما عداها فتتصل ضمن اختصاصات الحكم الذاتي لكردستان العراق •

٣ - تطبق مضمون بيان ١١ آذار ١٩٢٠ كأساس لتحقيق ما ورد فيه من حقوق الشعب الكردي القومية •

٤ - المجلس التشريعي :

أ - ينتخب أعضاؤه من طريق انتخاب ديمقراطي حرّتها عددون ومائة أو تعمل من أمة جيه كانت •

ب - له حق إصدار التشريعات في حدود اختصاصات الحكم الذاتي الواردة في المادة الثانية على ان لا تعارض هذه التشريعات مع الدستور وعند التعارض بينها وبين القوانين المركزية ومطالبه الجبه السميته يدموى بطلانها يحتكم الى مجلس الدولة أو محكمة التميز •

٥ - المجلس التنفيذي :

أ - يتكون المجلس التنفيذي من رئيس للمجلس ويتم اختياره من بين أعضاؤه المجلس التشريعي بتكليف من السيد رئيس الجمهورية و من نائبه وعدد من الأعضاء لقاره الامانات الواردة ذكرها في الفقرة التالية و لبق اللوائح الدستورية والديمقراطية •

ب - الامانات التي تشكل مجموعها المجلس التنفيذي هي :

١ - الزراعة والاصلاح الزراعي •

٢ - الصحة •

٣ - التربية والتعليم العالي •

٤ - الثقافة والاعلام •

٥ - المالية •

٦ - الاوقاف •

٧ - الشباب •

- ٨ - البلدية والقروية .
- ٩ - التجارة الداخلية .
- ١٠ - العمل والشؤون الاجتماعية .
- ١١ - النقل والمواصلات .
- ١٢ - الامن .
- ١٣ - المفاعلات النووية والبيئة .
- ١٤ - التمهين .
- ١٥ - التنمية والاعمار .
- ١٦ - السياحة والصايف .
- ١٧ - الاسكان والتعمير .
- ١٨ - العاليه .
- ١٩ - الري .

- ج - للمجلس التنفيذي صلاحيات مجلس الوزراء في الحكومة المركزية بالنسبة لمنطقة الحكم الثاني .
- د - يكون رئيس المجلس التنفيذي لمنطقة الحكم الثاني نائباً لرئيس مجلس الوزراء في الحكومة المركزية كما ان الاخاء يكونون كوزراء ولهم الحق في حضور الاجتماعات لمجلس الوزراء .
- هـ - يتولى السيد رئيس الجمهورية الاشراف على التنفيذ بتن الحكم الثاني والحكومة المركزية .

ثانيا : منطقة الحكم الثاني :

تعمل منطقة الحكم الثاني المحافظات التالية :

٦ - أرييل .

٧ - السليمانية .

ج - نهر .

وتتبعها الاقضية التالية : عفره ، وعيطان ، وسليار

د - استحداث مناطق جديدة أو أكثر تتبعها الاقضية التالية بجميع

نواحيها وتوابعها :

١ - كبرى .

٢ - طبر .

٣ - نالوق .

٤ - كلال .

٥ - مندلي .

٦ - خاقلين .

٢ - آكتون كوبري .

٣ - فامركرم .

٩ - لرميجير .

١٠ - لملان .

ثالثا : اللغة :

٦ - تقرر اللغة العربية كلغة أساسية واجبة التعليم في جميع مدارس منطقة كردستان و تكون لغة التقاطب و المراسله بين مؤسسات الحكم الذاتي و مؤسسات الدولة المركزيه .

٧ - تكون اللغة الكردية اللغة الرسميه في منطقة كردستان و تتمثل في الدوائر الرسميه و عهده الرسميه و المدارس و المعاهد و الجامعات مع حمايه حقوق الاقليات في التراسه بملفها الأم بجانبي اللغتين العربيه و الكرديه .

رابعا : الميزانيه :

لمنطقه الحكم الذاتي ميزانيه خاصه لمد احتياجات المنطقه في العسّون المناطق بمؤسسات الحكم الذاتي و يتم وضعها من قبل المجلس التشريعي و المراسله من المجلس التشريعي و التصديق عليها من قبل السيد رئيس الجمهوريه كما ورد في ماده الثامنه من أصل القانون .

خامسا : حقوق الاقليات :

يتمتع أهنا* القوميه العربيه و الاقليات القوميه في منطق الحكم الذاتي بجميع حقوقها الثقافيه و اللغويه و لها حق التمثيل في المجلس التشريعي و المماركه في باقي مؤسسات الحكم الذاتي .

قانون الحكم الذاتي لمنطقة كردستان المعدل

الباب الأول : اسم الحكم الذاتي و مضمونه

الفصل الأول : الاسر العامة

المادة الاولى :

٦ - مضمون الحكم الذاتي :

هو اقرار حق الشعب الكردي في العراق في حكم منطقتهم ضمن اطار الجمهورية

المراقبه من خلال السلطة التشريعيه و القضائيه .

ب - تتمتع منطقة كردستان العراق بالحكم الذاتي و تدعى بالمنطقة حينئذ

وردت في هذا القانون .

ج - تعمل المنطقة السلطات والاقضية والقواصم التالية :

١ - السلطات : اربيل . السليمانية . دهوك

٢ - الاقضية والقواصم : عفره . سنجار . ميخان . ربار . كفرى .

طور . نالون . خانقين . مندلي . آلتون

كوبرى . قانركرم . قرمشهر . ليلان .

د - تعتبر المنطقة وحدة اداريه واحده لها خصيه معنويه تتمتع بالحكم الذاتي

في اطار الوحدة القانونيه والسياسيه والاقتصاديه للجمهوريه العراقيه

و تجري التقسيمات الاداريه فيها وفقا لقانون السلطات مع مراعات احكام

قانون الحكم الذاتي لمنطقة كردستان : المصل .

هـ - المنطقة جزاء لا يتجزأ من ارض العراق ، و منحها جزاء لا يتجزأ من شعب العراق

و تكون مقبلة اربيل مركزا للحكم الذاتي .

و - هيئات الحكم الذاتي جزاء من هيئات الجمهوريه العراقيه .

المادة الثانيه : اللغه

٦ - تكون اللغه الكرديه لغة رسميه في المنطقة ، و تستعمل في الدوائر الرسميه

وعليه الرسميه ، والمؤسسات والمعارف والمعاهد وفي جميع مناسبات

التعليم ومراقبه مع حمايه حقوق الاقليات في القرايه بلغتها الام بجانب

اللغتين العربيه والكرديه .

ب - تدريس اللغه العربيه كلغه أساسيه الزاميه في جميع مراحل التعليم لى

المنطقه ، و تكون لغة التفاهل والمراسله بين مؤسسات الحكم الذاتي

و مؤسسات الدوله المركزيه .

ج - لهذا المنطقه كافه حق اعتبار المعارف التي يرفعون التعليم فيها بمعرف

الظفر من لغتهم الام

د - ينع التعليم في جميع مراحل في المنطقه للسماح العامه للدوله مع

مراعات المصوبه القوميه للمنطقه .

المادة الثالثة :

٦ - حقوق وحرمان أهنا* القومية العربية و الاقلية المتأخيه في المنطق
صوره ولوا أحكام الدستور ، و لتقرر اداره الحكم الثاني بخصمان
مارستها .

ب- يمثل أهنا* القومية العربية و الاقلية المتأخيه في المنطق في جميع
مقتات الحكم الذاتي بنسبه مندم الى سكان المنطق ، و يشاركون
في تولي الوظائف العامة على هذا الاساس مع مراعاة المؤملات الطلبيه
لأقربنا .

المادة الرابعة : القضاء

القضاء مستقل لاسطان عليه لغير القانون ، و تمكيلته في المنطق جز
لا يعجز* من التعظيم القضائي في الجمهورية العراقية .

الفصل الثاني : الاسر العاليه

المادة الخامس :

المنطق وحده ماله استقلاله ضمن وحده ماله الدوله .

المادة السادس :

للمنطق ميزانيه عامه لسد حاجاتها في المون المناطق بمؤسسات الحكم
الذاتي ، و يتم وضعها من قبل المجلس التنفيذي ، و اقرارها من المجلس
التقريسي و التصديق عليها من قبل السيد رئيس الجمهورية العراقية .

المادة السابعه :

تتكون ميزانيه المنطق من الاجزاء* التاليه :

١ - الميزانيه الاستيعاديه .

٢ - الميزانيه الاستثماريه السنويه .

٣ - ميزانيات المؤسسات و المعامل و الصالح الانتاجه ذات الطابع المحلي
المتراجده في المنطق .

٤ - ميزانيات القارة المطيه و البلدات و الصايف في المنطق .

الماده الثامنه :

تتألف موارد ميزانيه المنطق من العناصر التاليه :

٦ - الموارد الذاتية و تتكون من :

١ - إيرادات الضرائب و الرسوم التي تتولى من المنطق بما فيها إيرادات
الرسوم المقرره للبلديات .

٢ - أثمان التسميات و أجور التسميات .

٣ - الصه المقرره من ارباح الصالح و المؤسسات المعموله بميزانيه
المنطق .

- ٤ - ضريبة العقار .
 - ٥ - ضريبة الارز الزراعية بما فيها حصة الاساح الزراعي من الحاصل .
 - ٦ - ضريبة المرمات الاساسية والاضائية ضمن المنطقه .
 - ٧ - ضريبة الشركات .
 - ٨ - رسوم دوائر التسجيل العقاري .
 - ٩ - رسوم تسجيل السيارات ونقل ملكيتها .
 - ١٠ - القروض والمنح التي تمنحها السلطة المركزية للمنطقه .
 - ١١ - الطوابع المالية .
 - ب - تضمن نسبة لا تقل عن ٢٥٪ من الميزانية الاعتيادية للدولة والمحتاج الاستثمار السنوي من حصة التنمية القومية لقطيعة ثلثات ميزانية المنطقه بما يضمن نموها وتطورها المتوازن ضمن إطار الجمهورية العراقية .
- المادة الخامسة :

تضع صايات المنطقه لصايات رفاهية تميزان الرفاهية المالية .

الباب الثاني : ميثاق الحكم الذاتي واعتماداتها .

تضمن مؤسسات الحكم الذاتي جميع الصلاحيات ضمن المنطقه مضافاً إليها الرئاسه والدفاع والاعمال العامة والمالية العامة والتخطيط المركزي والكمارك والكموس والفلط والمصناعات الثقيله والتجارة الخارجية والبنوك والعدل والهاق والبريد والهوى التي تشمل ضمن اعتمادات الحكومة المركزية .

الفصل الاول : المجلس التشريعي

المادة العاشرة :

المجلس التشريعي هو الهيئة التشريعية المنقبة من قبل المواطنين في المنطقه اعطاهم بمقراتها حرة ومباغرا دون تدخل من أية جهة كانت .

ويحدد تكوينه وتنظيمه وسير العمل فيه ، وشروط القاطنين لمنصوبته بلاتون .

المادة الحادية عشر :

٦ - يتعقد المجلس التشريعي ، رئيساً ونائب للرئيس وأعضاء للسر من بين أعضائه .

ب - تتعقد جلسات المجلس بحضور أعضائه عند أعضائه وتنفذ قراراته بأعضائه عند الطائفتين ، إلا أننا نص على خلاف ذلك في قانون المجلس التشريعي .

ج - إصدار القرارات التعصيمية ذات الطابع المحلي في الأمور التي تقع ضمن اختصاصاته ، بما في ذلك القرارات العامة بالرسم والضرائب المحلية على أن لا يتعارض ذلك مع الدستور ومع المبادئ الأساسية المنصوص عليها في القوانين المركزية .

د - إقرار خطة التنمية للمنطقة ، التي يمدتها المجلس التنفيذي .

هـ - اتخاذ القرارات التعصيمية الإلزامية والتي تهم آثاره كاله الدوائير الرسمية وعيه الرسمية والمؤسسات والمنشآت والمصالح ذات الطابع المحلي في المنطقة .

و - التصديق على الميزانية العامة بالمنطقة .

ز - مناقشة ومساندة أعضاء المجلس التنفيذي في الشؤون التي تدخل في اختصاصاتهم .

ح - طرح النقطة بالمجلس التنفيذي أو بواحد أو أكثر من أعضائه وبمضي من مهلة من سبعت الفقه منه ، وبمخذ قرار سحب الفقه بأغلبية عدد الأعضاء المكونين للمجلس التعصيمي .

ط - تكون لجميع القرارات التعصيمية التي يتخذها المجلس قوة القانون .

المحل الثاني : المجلس التنفيذي

المادة الثانية عشر :

٦ - المجلس التنفيذي هو الهيئة التنفيذية لإدارة الحكم الذاتي في المنطقة .

ب - يتكون المجلس التنفيذي من الرئيس ونائبه وعدد من الأعضاء مساهرين لعدد الأنماط الواردة ذكرها في الفقرة (ج) من هذه المادة أو يزيد عليه بمضوين .

ج - يكلف رئيس الجمهورية أحد أعضاء المجلس التعصيمي لرئاسة المجلس وبشكل المجلس التنفيذي ولدى القواعد الدستورية الديمقراطية .

د - يختار الرئيس المكلف أعضاء المجلس التنفيذي ونائبها له من بين أعضاء المجلس التعصيمي أو ممن يتولى فيهم شروط المصوبه ويقدم إلى المجلس التعصيمي لطلب الثقة ، وعند حصول الثقة بأغلبية عدد الأعضاء المكونين للمجلس بمصدر مرسوم جمهوري بمشكل المجلس التنفيذي .

هـ - يكون رئيس المجلس التنفيذي نائباً لرئيس الوزراء في الحكومة المركزية وبأى الأعضاء كوزراء ، ويحل لهم حضور اجتماعات مجلس الوزراء في الحكومة المركزية .

و - لرئيس المجلس التنفيذي صلاحيات رئيس مجلس الوزراء بقدر تعلّق الأمر بالمجلس التنفيذي في المصلحة ، و للمجلس صلاحية مجلس الوزراء بالنسبة للمصلحة و تتمتع بالتخصيص الممنوح و له الحق في إصدار الأنظمة وقرارات القرارات فيما يخص المصلحة .

ز - يمتنع أعضاء المجلس التنفيذي (الأمناء المأمون) بصلاحية الوزير المتمثل في السلطة المركزية ، كل فيما يخص أمانته ، والدوائر التابعة لها .

ح - ترتبط بالمجلس التنفيذي الامانات التالية :

١ - الري .

٢ - الناحية .

٣ - التربية والتعليم العالي .

٤ - الثقافة والاعلام .

٥ - الاسكان والتعمير .

٦ - الزراعة والاصلاح الزراعي .

٧ - الصناعات المحلية والمليحة .

٨ - النقل والمواصلات .

٩ - المياه .

١٠ - الهندسة والخرائط .

١١ - المصارف والبنوك .

١٢ - التجارة الخارجية .

١٣ - الاوقاف .

١٤ - العمل والشؤون الاجتماعية .

١٥ - الصحة .

١٦ - العموم .

١٧ - التعليم .

١٨ - المالية والشؤون الاقتصادية .

ط - ان جميع الدوائر الرسمية ومنه الرسمية والمؤسسات والمنظمات في المصلحة التابعة للوزارات المركزية ترتبط ارتباطاً مباشراً بالامانات ذات العلاقة لها وتتبعها .

ي - يتولى السيد رئيس الجمهورية الاعتراف على هيئات الحكم الثاني ، و ترفع قرارات المجلس التنفيذي الى رئاسته هيوان رئاسته الجمهورية .

ن - لرئيس الجمهورية اعطاء رئيس المجلس التنفيذي من منصبه ومن هذه الحالة رئيس المجلس التنفيذي .

د - في حالة حل المجلس التنفيذي ، يمكن التفتة منه رئيس المجلس

بتنفيذ الامور البارزة فقط الى حين تمكيد مجلس جهده على الا
بتجاوز ذلك مدة الصالحا عنه عشر يوما .

المادة الثالثة عشره :

تلقى احكام هذه القوانين تتعارض مع احكام هذا القانون ، وعند تعارض
احكامه مع قوانين اخرى ، يطبق احكام هذا القانون .

المادة الرابعة عشره :

أ - ترتبط محافظات المنطقة برئيس المجلس التنفيذي .

ب - يرتبط الأمن الداخلي للمنطقة والاجهزة المسؤولة عن النظام و
الأمن الداخلي فيها بالامانة الداخلية وتتمها .

ج - يستعين المجلس التنفيذي في موارده صلاحاته بالمكاتب التالية :

١ - مكتب المجلس التنفيذي .

٢ - مكتب المناهج والتعليم .

٣ - مكتب الاحصاء والتخطيط .

المادة الخامسة عشره :

يمارس المجلس التنفيذي الصلاحيات التالية :

أ - ضمان تنفيذ القوانين والانظمة .

ب - الالتزام بأحكام القضاء .

ج - اعادة العدائنه وضبط الامن والنظام وحماية المرافق العامة
البلدية والمطبخ و أموال الدولة العامة والعامة .

د - اصفار القرارات التي كل ما تلزمه ضرورات تطبيق احكام القرارات
التشريعية المطبوع .

هـ - اعداد مبرومات الخطط التفصيلية للمؤن الاقتصادية والاجتماعية
و المشاريع التنموية ومؤن التربية والتعليم والتعليم العالي
والصحة والعمل بشكل يتسجم مع التخطيط المركزي العام للدولة
ورعاها للمجلس التنفيذي للتصديق عليها .

و - تعين موظفي ادارة الحكم الذاتي الذين لا يتطلب تعيينهم اصدار مرسوم
جمهوري أو موافقة رئيس الجمهورية ، وفق قوانين الخدمة والملاك ، و
تسرى عليهم احكام القوانين المطبوع على موظفي الجمهورية المرابطة .
ز - يكون الموظفون في التعيينات القارية التي تسكنها اهلبيه كرتبه من
الاكواد مع مراعات ما جاء في المادة الثالثة من هذا القانون .

ح - تنفيذ ميزانيه المنطقة وفق القوانين والاسس المعمدة في نظام
المصاحبة للدولة .

ط - اعداد تقرير سنوي من اوضاع المنطقة يرفع لرئيس الجمهورية وللجس
التشريعي .

الباب الثالث :

العلاقة بين السلطة المركزية وهيئات الحكم الذاتي

المادة السابعة عشرة :

ما عدا المصالحات التي تمارسها هيئات الحكم الذاتي وفقا لأحكام هذا القانون تعود ممارسة السلطة في جميع أرجاء الجمهورية العراقية إلى الهيئات المركزية أو من يمثلها .

المادة السابعة عشرة :

٦ - دوائر السلطة المركزية في المنطقة تضع للوزارات التابعة لديها و تمارس عليها في حدود اختصاصاتها ، و هيئات الحكم الذاتي وضع التفويض عنها إلى الوزارات التابعة لها .

ب - يمين و ينقل مدير و الدوائر الوارد ذكرها في الفقرة (٦) من هذه بأمر من الوزير المختص بعد التشاور مع رئيس المجلس التنفيذي .

ج - يمين و ينقل منتسبها الدوائر الوارد ذكرها في الفقرة (٦) من هذه المادة وفق القواعد و الصلاحيات المعمول بها في الجمهورية العراقية مع مراعاة ما جاء في الفقرات السابقة .

د - للسلطة المركزية في حدود اختصاصاتها حق التوجيه العام للقرارات المحلية الوارد ذكرها في المادة الثانية عشر .

المادة الثامنة عشرة :

٦ - تمارس الرقابة على مشروعية قرارات هيئات الحكم الذاتي محكمة دستورية عليها .

ب - لوزير العدل أن يضمن في قرارات هيئات الحكم الذاتي أمام محكمة دستورية عليها ، لمخالفتها الدستور أو القوانين و ذلك خلال ثلاثين يوما من تاريخ تبليغ الهيئات المركزية بها .

ج - الطعن في قرارات هيئات الحكم الذاتي أمام المحكمة الدستورية العليا يوقف تنفيذها حتى نتيجة الفصل فيه .

د - تعمل المحكمة الدستورية العليا في الطعن خلال مدة أقصاها ثلاثين يوما من تاريخ تقديمها إليها ، و تكون قراراتها قطعية .

هـ - تعتبر قرارات هيئات الحكم الذاتي التي تقرر المحكمة الدستورية العليا عدم مشروعيتها ملغاة كلاً و جزئاً من تاريخ صدورها و تزال جميع الآثار القانونية التي ترتبت عليها .

و - تمارس المحكمة الدستورية العليا الرقابة على مشروعية القوانين و القرارات التي تصدرها السلطات المركزية ، لكن لا تتعارض مع الصلاحيات و الاختصاصات المنوطة لهيئات الحكم الذاتي .

ز - لرئيس المجلس التنفيذي أن يضمن في القوانين والقرارات السابقة من قبل السلطات المركزية التي تتعارض مع الصلاحيات والاختصاصات الممنوحة لهيئات الحكم الذاتي وفي هذا القانون أمام المحكمة الدستورية العليا .

ح - يراعى في أسلوب الطعن والفصل في تنازع القوانين كما ورد في الفقرة (ج) و (د) و (هـ) و (و) من هذه المادة .

المادة القاعده عشره :

أ - لرئيس الجمهوريه أن يحل المجلس التشريعي في حاله تعذر ممارسته لصلاحياته بسبب استقاله نصف أعضائه أو عدم توافر النصاب القانوني خلال ثلاثين يوما من تأريخ دعوته للاعتقاد ، أو بسبب عدم منحها الثقة المنصوص عليها في الفقرة (د) من المادة الثانيه عشره من هذا القانون لأكثر من مرتين متتاليتين ، أو في حاله عدم امتثالها لقرارات هيئه الرقابه المنصوص عليها في المادة القاعده عشره من هذا القانون .

ب - في حاله حل المجلس التشريعي يحل المجلس التنفيذي في ممارسته صلاحياته الى حين انتخاب المجلس التشريعي الجديد في مده الصاهاة ثمانون يوما من تأريخ صدور المرسوم الجمهوري بحله .

الماده العشرون :

ينفذ هذا القانون من تأريخ نشره في الجريده الرسميه .

تطبيع الأوضاع في كردستان بأنها بالظروف والاحوال الاستثنائية :-

١ - بمضى علوا عاما جميع المحكومين والموقوفين والهاربين والمحبوسين واللاجئين لاسباب سياسية والمطعنين (بقوات الهيئمرگه) من الكرد وغيرهم من المدنيين والمسكرين نهائيا و مراتب (و يعمل المسكرى و جميع منتسبي القوات المسلحة من الجند والفرطه و قوى الامن الداخلي و حرس الحدود) . و يعمل هذا المفو المعقبات الاصلية والتمويه والتخار المدنية . و يرفع الحيز من اموالهم المنقول و غير المنقول و تلتفى قرارات الصادرة التي صدرت بتخيم و دفع التعمير المادل للمتضررين منهم و اعاده جميع حقوقهم الميم و الحلاق سراح المحكومين والموقوفين والمحبوسين المفعولين بهذا الاصلاح من الجبون والمواقف والمقتلات لا .

٢ - اعاده الموظفين والمستعدين والمعال و منتسبي القوات المسلحة نهائيا و مراتب من المسكرين والفرطه و قوى الامن الداخلي و حرس الحدود من الاكراد وغيرهم المفعولين والنهاة خدماتهم و المستفى عنهم والمزولين والمالين على القواعد لاسباب سياسية باعادتهم الى الخدمة دون التقيد بالطلاق واعتبار مدة تفهيمهم أو صلهم أو تقاعدهم أو عزلهم عدمه لمصلحة لاهرار الملاوه والتربيع والتقاعد .

٣ - اعاده الموظفين والمستعدين والمعال المنقولين من دوائرهم أو اختصاصاتهم الاصلية الى دوائر أو اختصاصات اخرى أو الى محافظات اخرى داخل منطقة الحكم الذاتي أو خارجها لاسباب سياسية . اعادتهم الى دوائرهم و محلات عملهم السابقه .

٤ - اعاده الطلبة المفعولين والمطرودين والمحكومين والموقوفين والهاربين واللاجئين لاسباب سياسية أو المطعنين بقوات الهيئمرگه باعادتهم الى مناصبهم و مناصبهم و جامعاتهم و تخصيص منح دراسية للمحتاجين منهم لتمكينهم من مواصلة دراساتهم و عدم احتساب سنوات غيابهم سنوات رسوب .

٥ - قبول الطلبة الاكراد في جميع المدارس والمعاهد والدور التربوية و العلمية والجامعات منها المدنية والمسكرية وكذلك الهيئات العلمية و الزمالات والامارات الدراسية و المنح داخل العراق وخارجيه بدون استثناء أو تمايز حسب الكلاسه .

٦ - اعاده السكان المبرطين سواء من القرى أو الاكفيه أو السراحيس الكردية الى مناطق اخرى داخل منطقة الحكم الذاتي أو خارجها . اعادتهم الى قراهم وأماكنهم الاصلية حسب جدول رمضى و تعويضهم تمهينا عادلا عما أصابهم من أضرار بسبب الترحيل وتطويع مناطقهم وذلك بإسبال جميع الخدمات اليها لكن تصبح حسب قابليتها والكثافات السكانية والزراعية المتوفرة فيها مراكز متطورة للزراعة وتربية الحيوانات والدواجن والصناعات

المطلة و مناطق للسباحة و الاصطياف و ذلك لدعم الأمن و الدفاع الوطنى بجانب الاسهام فى تطوير و تقدم اقتصاد عموم القطر .

٢ - اعاده السكان العرب الذين أسكنوا فى مناطق كردية غير مناطقهم الاصليه الى أماكنهم السابقه .

٣ - اطلاق مراح البارزانيين و اعادتهم الى أماكنهم الاصليه و معمولهم باحكام اللقرتين أولا - ١ - و أولا - ٢ - من هذا الهبان .

٤ - اطلاق مراح الاكراد الفيليين و الساج للمرحطين و المهجرين منهم داخل القطر أو خارجة بالموده الى القطر و السكنى فى مناطقهم الاصليه أو منطقه الحكم الثانى و معمولهم باحكام اللقرتين أولا - ١ - و أولا - ٢ - من هذا القرار .

٥ - تطبيق قانون اصلاح الزراعى فى المنطقه الكردية و تعديله بمسكل يضمن صلح الفلاح و صلحه المملكات الاقطاعيه بصوره نهائيه و حصول جميع الفلاحين على قطع مناسبه من الاراضى و اعطائهم من خريجه الأرض لزراعه المتراكمه عليهم خلال الفتره السابقه .

٦ - اعاده تأسيس المجمع العلمى الكردى و يكون له كتابه العاصيه و بماد العمل بقانون المجمع العلمى الكردى رقم ١٨٣ لسنة ١٩٢٠ و يعادل قانون المجمع العلمى العراقى الحالى على هذا الاساس و نقله الى عاصمه الحكم الثانى و ارتباطه كمخبر بالمجمع العلمى العراقى .

٧ - تخصيص رواتب تقاعديه لموائل الذين استشهدوا أو أعدموا فى الظروف الاستثنائيه السابقه و كذلك لغيرهم من الممولين بسبب تلك الظروف و تأمين السكن المناسب لهم وفقا للتصريح خاص بمصر لهذا الغرض و معمولهم بالامتيازات الممنوحه لبقايا الوطن .

٨ - مشاركة الاكراد فى الحكم دون تمايز فى تولد الوظائف العامه بها فى ذلك المناسب الهامه فى الدوله كالتوزعات و قيادات الجبر و غيرها مع مراعات الكفاءه .

٩ - اقرار المصالح الكردى فى امعا - منظمات سياسيه و ثقافيه و مهنيه و اجتماعيه و أبنيه بها فيها المصهيه و المعلمين و الطلاب (كما جاء فى بيان ١١ آذار) .

١٠ - رفع الحصار الاقتصادى عن منطقه كردستان و الناء - بطاقتات التامين و توفير المواد الاستهلاكيه و الغنائيه بجميع أنواعها للمنطقه و تسديد الرقائهم على المتلاعبين بقوت المصالح و المصالحين للتسميره المفرده و المهزمن و المحتكرين و تسديد المقاب عليهم .

١٦ - اعادة جميع الخدمات والاموال الضخمة والممرات والتنمية السريعة
منطقة كردستان بما في ذلك مشاريع الري والسدود والزراعة والكهرباء
والصناعة والمباني والمياه والطرق والجسور وانفاذ السمسارين
والمستشفيات والمستوصفات ودور السكن وجميع المشاريع على اعتبار
انواعها سواء الموقوفة منها أو الملتأه أو المشاريع الجديدة و وضع خطة
لتطوير المنطقة و تعويضها عما أصابها من تفلت خلال الفترة السابقة وذلك
وفق مبادئ الميزانيات السنوية أو خطة التنمية القومية و تخصيص الموارد
اللائمة لذلك .

١٧ - حل المطارز الخاصة و تقليص حجم و تواجد القوات المسلحة في مدن
و قصبات و قرى كردستان و رفع حواجز الطرق والرياحات و اعادة الوضع الى
الحال الطبيعيه تلك التي وضعت لمقاتلة الهيمنه و مع مراعات متطلبات
الضمان الوطني ضد العدوان الابرائي .

١٨ - منع تدخل القوى المسلحة و الاجهزة الأمنية و الحزبية في حياة المواطنين
الخاصة و الخروج على الصلاحيات و الاختصاصات الممنوحة لهم قانونا و احترام
القوانين و حقوق الافراد الديمقراطية و القانونية كافة .

١٩ - عدم ممارسة الضغط على المواطنين الاكراد للانتماء الى حزب البعث
المعرب الاشتراكي و الجهد المبذوب و عدم ربط ممارستهم لحقوقهم و حصولهم
عليها و تطبيق مصالحهم بذلك الانتماء .

حول تطبيع الوضع في مدينة كركوك وجعلها مدينة تعبر عن القلام
القضائي بين العرب والكرد والتركمان مدينة القاضي النوسري
وتجسد الوحدة الوطنية العراقية :-

- ١ - اعاده المواطنين والمستعدين والمال المملوكين والمطالين على
القائد والمزولين أو المتناه خدمتهم والمقتضى عليهم أو المنقولين
الى المحافظات الاخرى من الاكراد وغيرهم لأسباب سياسية اعادتهم الى
وطانهم في كركوك وكذلك اعاده غير هؤلاء من الذين تم ترحيلهم الى خارج كركوك
ه اعادتهم الى أماكنهم الاصليه في كركوك وتأمين سكن ملائم لهم وتمويهم
من الأضرار التي لحقت بهم من جراء ذلك تمويها عادلا وكذلك اعاده الطلبة
المطلولين أو المنقولين من مدارسهم ه اعادتهم الى مدارسهم في كركوك وعدم
اعتبار مدة تفهم سنوات رسوب .
- ٢ - النافذ قرارات الصادرة ورفع الميز عن الاموال المنقولة وغير المنقولة
للمواطنين الاكراد واعادتها الى أصحابها عينا أو تمويهم تمويها عادلا في
حاله عدم بقا تلك الاموال .
- ٣ - اعاده الفلاحين الاكراد المهجرين من ضواحي كركوك والقرى التابعة لها
الى أماكنهم الاصليه وتمويهم تمويها عادلا عدا أصحابهم من أضرار .
- ٤ - رفع الحظر عن سكنى المواطنين الكرد في جميع أحياء مدينة كركوك و
ضواحيها .
- ٥ - رفع الحظر على عمل المواطنين الاكراد في دوائر الدولة الرسمية و
عنه الرسمية ومؤسسات النفط والكهرباء والكهرباء وغيرها من دوائر القطاع
الاستراتيجي والمختلط والخاص في مدينة كركوك وضواحيها .
- ٦ - رفع القيود المفروضة على التصرفات القانونية التي يحق للمواطنين
الاكراد اجرائها في مدينة كركوك وضواحيها وإطلاق حد التصرف القانوني
لهم بالتملك والبيع والقرض وغيرها لجميع الاموال المنقولة وغير المنقولة
وحد الهنا والتعمير دون تدخل أجهزة الأمن أو الأتار .
- ٧ - اعاده الدراسة باللغة الكردية في جميع مدارس الاحياء والضواحي
الكردية في كركوك .
- ٨ - إطلاق حرية العظیمات المهنية والنقابية والسياسية والدينية
والاثرية والاجتماعية الكردية وممارستها في مدينة كركوك .
- ٩ - النافذ القرارات المقررة لتفجيع المواطنين العرب في المحافظات
الاخرى للانتقال الى مدينة كركوك والسكنى فيها والنافذ اجراءات التمهيدي
السكان القرى .

- ١٠ - اعاده الاسماء الكردية للامم و المعارض و الصلات التجارية و غيرها من القري و القصبات الكردية التي اُبدلت اسماءها الكردية بأسماء أخرى .
- ١١ - مراعاة التوازن القومي في تولد الوظائف العامة في دوائر الدولة الرسمية و هذه الرسمية بما فيها الوظائف التابعة للسلطة المركزية .
- ١٢ - يتمتع المواطنون التركمان بجميع حقوق احوالهم العرب و الكرد دون تمييز في منتهى كركوك أو شواحيها .

ملاحظات أساسية للاتحاد الوطني الكردستاني على مشروع
ميثاق العمل الوطني وعلى النظام الداخلي والقواعد
العمل في الجبهة الوطنية والقومية الديمقراطية .

: ملاحظات عامة :

١- يخلو المشروع والنظام من بيان وإبراز الدور الوطني للاتحاد الوطني الكردستاني
ويجاهله كلها . لذلك نقترح ذكره بشكل واضح .

٢- يخلو المشروع من الإشارة إلى نضالات الأمة الكردية في سائر أنحاء كردستان وضرورة
استنادها ودعمها باعتبارها نضالات أمة مريفة : شقيقة للأمة العربية وملاحمة معها
كفاحها وباعتبار وجود القومية الكردية في الجمهورية العراقية التي سفان وتتعاظم
قلبيها مع هذه النضالات . وهي القومية الرئيسية الثانية في العراق مما يجعل الدولة
العراقية ملزمة باستناد ودعم نضالات الأميين الشقيقين العربية والكردية ، وباعتبار
ان المشروع يتضمن الإشارة وبجعل خاص إلى الأمة العربية وقضاياها ويجهل شقيقها
الأمة الكردية مما يتنافى مع مبدأ المساواة السياسية والحقوقية بين العرب والاكرد
في العراق . ثم ان الميثاق يتضمن دعم واستناد نضالات شعوب مهددة من العراق بينما
يجهت عن نضال جيرانه وهو نضال وطني مشروع ، ونضال تقدم عادل يخدم القضايا
العربية والانسانية وقضايانا العراقية .

لذلك نقترح اضافة البند التالي إلى الميثاق :

استناد ودعم نضالات الأمة الكردية : الشقيقة التاريخية للأمة العربية والملاحمة معها
استراتيجياً ، ضد الاستعمار والعهيونية والدكتاتورية والاضطهاد القوم والديني ومن
اجل استكمال حقوقها المشروعة القومية والديموقراطية بما فيها حقها في تقرير
ميرها بنفسها . وتقيم " الجوف " علاقات نغالية وعلاقات التعاون وسبباً
المساعدات مع القوى والاحزاب التقدمية الكردية المناهضة في سائر أنحاء كردستان
لان النظام الداخلي يحصر العلاقات الخارجية بالجوف فقط .

٣- يخلو النظام والمشروع من الإشارة إلى ضرورة معاداة الانفصالية والاصهاريية
الاندماجية مما لانهما طرفان رئيسيان للوحدة الوطنية للشعب العراقي : فكما ان
النزعات الانفصالية تقوي الوحدة الوطنية فان النزعات الانصهارية والاندماجية سب
الوحدة الوطنية ايضاً وتشير المداوات والبغاف والفرقة في الصف الوطني العراقي .

٤- لايمالح الميثاق بصورة شاملة وواقية مسألة تطوير الحقوق القومية والديموقراطية
لشعب الكرد في العراق لذلك نرى النضال المشترك من اجل ذلك ومن
اجل تطوير الحكم الذاتي لمنطقة كردستان وتطوير وتقوية مؤسساتها ليوافك تطوير
هذه الحقوق القومية والديموقراطية للشعب الكرد وازدهاره ويتناسب مع تطور علاقاته
الوحدوية مع الأمة العربية في سائر ديارها .

٥- يخلو الميثاق من ضرورة النص على عدم التحالف والاتفاق مع الدول الرجعية . وبرهنت
الاتفاقية العراقية التركية ضرورة التنبه إلى هذه النقطة الخطيرة . اذ لا يليق بدولة
متحررة تعلن معاداتها للامبريالية واليهونية وللتمييز العنصري ولا بحكم توجد فيه
جبهة ينس ميثاقها على (دعم حركات التحرر كافة وتأييد مطالبها في الاستقلال
والحرية) ان يتحالف او يتعاون مع دولة مغرقة في الرجعية تعتبر ركيزة للحلف

للحلف الاطلسي الاستعماري العدواني في منطقة الشرق الاوسط وغيم علاقات مع اسرائيل والمهيونية الدولية ونصف كردستان المركزية ولواء الاسكندرونه السليب . ومد من ؟
 عند الثوار المناضلين في كردستان تركيا بينما يجب دعم هؤلاء الثوار ومسق جميع
 المقابيل النضالية والقيم الثورية ووفق مسلمات الوحدة الوطنية العراقية ومنطلقات
 الاخوة العربية الكردية . لذلك نرى ضرورة ادخال نص يحرم التحالف والانفاق مع الدول
 الرجعية المرتبطة بالاحلاف الاستعمارية والمعادية للامنيين الشيوعيين العربية والكردية .
 ٦- من المفروض ان يتفهم ميشاق العمل الوطني المبادئ الاساسية للتحالف الوطن والاهداف
 الرئيسية للشعب والاسس والمبادئ العامة للسياسات الوطنية والقومية والاجتماعية
 والتنموية والتربوية والخارجية وغيرها . ومع ذلك معاكنا نتوقع حصر الهجوم على سورية دون
 كل الدول العربية الرجعية والمعترفه باسرائيل عدوة العرب الاساسية او العميلة
 للاستعمار عدو العرب الاول . ولكننا فوجئنا بحصر الهجوم على سورية في باب المسألة
 الكردية وكأنه اريد به استفزاز الاتحاد الوطني الكردستاني واهائه ! علما باننا
 لم نخف منكم اراءنا واختلافنا معها حتى قبل الحوار معكم بشتين بهذا الخصوص التي
 نلخصها مجددا فيما يلي :

على الرغم من ملاحظتنا الجدية على موقف سورية وعلاقاتها بايران فاننا نتمنى ان
 يعود التفاهم العربي والتعاون العربي ليحلا محل العرقه وتبادل الشكائم والانهايات .
 ثم اننا نعتبر الدعم السوري للاوك والحركة الكردية القومية موقفا تقديما ومشكورا .
 لذلك لايمكن للاوك ان ينكر الجميل ويشتتم الذين ساعدوه في الضيق والايام الصعبة .
 هذا مع العلم ان دولا عديدة بينها الاتحاد السوفياتي وفرنسا والسعودية والجزائر
 تبذل جهودا حثيثة لتحسين العلاقات السورية العراقية ومعلوم ان العراق يؤيد ويبارك
 هذه الجهود . فكيف يتفق هذا مع ادخال نص خطير كهذا في ميثاق العمل الوطني
 للوقت ؟!

اما اذا كان المقصود مساعدة قيادة البارزاني فان الدول العربية القريبة من العراق
 الان هي التي ساعدتها كثيرا وامرقت عليها الدم ومنها الاردن والسعودية ! فلماذا
 نخمى سورية بالهجوم وفي معرض الحديث عن المسألة اذا لم يكن الغرض منه هـر
 اهائه الاوك واطهاره بمظهر القوة الناكرة للجميل والمستهرة بالقيم والاصول في
 العلاقات وهذا ما سبأه بالاوك ونرفعه فحاشا بالاوك ان يكون كذلك .

٧- لقد صيغ ميثاق العمل الوطني دون مراعاة الاوك ومواقفه ومافيه النضالي وعلاقته
 ومشاعره . بل واكثر من ذلك فقد صيغ لحشر الاوك في زاوية الرض للميثاق او الرض
 والادانة لمافيه النضالي .

ودعونا نمارحكم ايها الرفاق بالصراحة المعهودة بينما بان الاوك يعتز وايضا
 اعتزاز بمافيه النضالي وبالعلاقات الوطنية والعربية والدولية التي خلت من كل مايحيي
 او يخالف المبادئ التقدمية والثورية التي جبل عليها الاتحاد الوطني الكردستاني ومنذ
 نشأته ! وبالتالي فمن طلب المستحيلات الثمور بان الاوك سينكر لمافيه النضالي
 ويدين صفحاته المليئة بالامجاد النضالية والمواقف التقدمية المعهودة بروح الاستقلالية
 والحرص على الاخوة العربية الكردية ومعاداة الاستعمار والمهيونية والرجعية .
 وهذه حقيقة نلخصها في سرد الماضي . وسرد المسألة الكردية وملاباتها وسرد مايسميه
 الميثاق بالحكم الذاتي وانجازاته التي تعرفون اراءنا جيدا فقد كررناها مرارا
 ونكرارا . فلو كنا معتقدين بمثل هذا السرد فلماذا النضال الدامي والعلني بالتفجيت
 والعداء وتقديم اكثر من ثلاثة الاف شهيد من خيرة وانبل من انجيلهم القومية
 الكردية ؟ هل يريدون ان ندين هذا النضال وتفجيتات شهدائنا وبطولات رفاقنا في

المعارك والسجون وعلى امواد المشائق ؟ تلك البطولات التي تعبها معرفة لا لسلاوك
محب بل وللامة الكردية بأسرها ايها .

ان سرد العاص يجب ان يقتصر على المسائل الاساسية المصقفة عليها والاسـجـازات
الوطنية العامة التي تجمع عليها لا فرض وجهة نظر معاكسة لوجهات نظرها وليس امور
اساسية ومنها القضية الكردية بالذات ! فكيف يمكن لمن يريد التحالف النعالي مع
الاول حقا ان يطلب المنسجحل منه ؟! هلا يعني ذلك دعمه الى موقف الرنص ؟!

ثانيا : ملاحظات على مشروع ميثاق العمل الوطني :

١- ان المشروع يبدأ بالاطراء والشياء للمهد الممتد من ١٧ تموز ١٩٦٨ الى اليوم بشكل
ملفت للنظر، وكأنه لم تقع حالة طلبية واحدة خلال تلك الفترة، بينما الواقع خلاف
ذلك .

واذا كان لابد من تقييم للمرحلة السابقة فكان من الضروري ان يكون موسوما بمرر
حالات الايجاب ويشير الى حالات السلب ، لذلك فنحن لانتفق مع الكثير مما ورد في
المشروع وخاصة الى الصفحة ٤٢، بل نرى حذف هذه الصفحات كلها، لانها ليست الا مقدمة
طويلة لاصيد الى ميثاق العمل الوطني المنشود نمورا جديرا بالاهتمام، وانما يشير
النقاش والجدل على قضايا لا نتفق معكم حولها .

اضافة الى ان الاتحاد الوطني الكردستاني عندما يدخل الجبهة يكون ملتزما بما اتفق
عليه معها الاطراف الاخرى ، ويتبنى ما اتفق عليه معها، فهو بكل تأكيد لا يـكـسـو
ملتزما بنمورات سابقة لم يسم هو في وضع خطوطها ولا سياسات لم يشرك هو في
رسمها ولا يتفق معها، بجانب ان بعض هذه التقييمات الواردة في المشروع السابقة فيما
اذا نبناها الاتحاد الوطني الكردستاني فهذا معناه انه يدين موقفه السابق ومواقفه
التي نبناها منذ تأسيسه الى اليوم، لذلك فمن الافضل ان نترك هذه التقييمات
للمؤرخين والمحللين السياسيين ونركز على ما يجب عمله من جميع الاطراف وجماهير
الشعب من اجل الدفاع عن العراق ونظيره .

والقريب في الامر ان روح الشاء للمرحلة الماضية كما هيمنت على القسم الاول من
المشروع واخذت تتعب عن نفسها خلال ٤٢ صفحة قد فرغت نفسها على القسم الثاني:
" المهمات المستقبلية " والذي كان حظه عشرين صفحة اخرى ، ولم يستطع المشروع
التخلص من هذه الروحانية والاحقة بنجاح بما يخدم شعبنا العراقي ووحدة راء الوطن .
اما اذا بقينا دائرين في مناقشة قضايا التقييم او تقييم القضايا فان الوقت
يدركنا وشعبنا احوج ما يكون الى الوقت في هذه المرحلة ومن الضروري ان نتبعد عن
الدخول في متاهات مناقشات الماضي، فلا يشدنا الماضي الى نفسه بل نعمل من اجل
الحاضر والمستقبل فالحاضر نعيشه والمستقبل نتطلع اليه .

٢- في القسم الثاني - المهمات المستقبلية .. نرى اعادة صياغتها بحيث يكون اكثر تحديدا
للمفاهيم واكثر دقة في التعبير، فمثلا نحن لانتفق مع ما ورد في الفقرة - ٧ - حول
المسألة الكردية، بجانب ان المشروع في هذه الفقرة لا يخرج من تقييم الماضي بالشكل
الذي يرتئيه هو، ودون ان يكون لديه تصور مستقبلي لتطوير الحكم الذاتي وترسيخ
التأخي العربي الكردي .. فانه يتهم الحركة الكردية بالطلبية نارة وبالارتباط بالاجنس
والعمالة تارة اخرى . دون ان يحاول فهم القضية الكردية، فالمشروع بهذا جهوده

لارتباط بعض الجبهات الكردية بالقوى المعادية وبعض الأطراف من مشروعية الحركة الكردية، وهذا امران مختلفان اشد الاختلاف ومنفصلان من بعضهما البعض تمام الانفصال ، وان عاجل في كردستان من نشاطات مد الحكومة يعود معظمها نتيجة ردود الفعل من مواقف وممارسات الاطعمة المتعاقبة والمسؤولين الحكوميين في كردستان ، لقد كان الاجدر ان يلمح المشروع حركة الشعب الكردي القومية بحوزة موضوعية حتى يمح لها من خلال صورة هذا الحلول لا ان يلمح حول القضية الكردية غلالة سوداء تنجب الرؤية الواضحة ، ويخلق في الوقت نفسه لدى الطرف المقابل مشاعر سلبية على اقل تقدير .

٣- لدينا ملاحظات حول مفهوم الحزب القائد كما نسمعه خلال الحوار :
 فالمفروض ان يكون مفهوم الحزب القائد اعترافا من اطراف الجبهة بالدور القيادي المتميز للحزب القائد في قيادة الدولة والقوات المسلحة ومسيره البلاد وتحقير سبق الانجازات الاقتصادية والاجتماعية والتنموية وغيرها مع مراعاة استقلالية اطراف الجبهة الفكرية والفلسفية والتنظيمية والسياسية باعتبار ان الجبهة هي "تحالف كفاي طوي بين الاحزاب والقوى والعناصر الوطنية والقومية التقدمية وهي كما نصت المادة الاولى من النظام الداخلي .

وعلى ان لايعنى الدور القيادي الانفراد بالحكم والقرارات ورسم السياسات وادارة الدولة والعلاقات العربية والخارجية ، لان ذلك ينسف مفهوم الحكم الاشلاسي والعمل الجبهوي المشترك . وبالنسبة للاول يجب الابهام انكار دوره الطبيعي في الحركة القومية الكردية طالما خفى هذا الدور بدم ومساندة اكثرية الجماهير الشعبية الكردية .

ولانخلي للنفسا من مد مفهوم الحزب القائد وسحب حتى على حق الشعب الكردي فمسي ممارسة الحكم الذاتي لمنطقة كردستان عن طريق تمثيليه المنتخبين في المجلس التشريعي والتنفيذي ، هذا الحق الذي يقره الدستور ووالفهم عليه في الحوار بمصيغة "الفتح" كما وردت في المادة الاولى من مشروعنا لقانون الحكم الداس المعدل، سيما يفهم من احوال سمعناها اثناء الحوار ان مفهوم الحزب القائد يلب عمليا الشعب الكردي من حق اختيار تمثيليه بذريعة ان يكون للحزب القائد الاغلبية !

٤- ان تحريم العمل الحزبي لمير حزب البعث العربي الاشتراكي في القوات المسلحة يحث ان لايعنى حرمان المواطنين لمير البعثيين من الاخرط في الكليات العسكرية ولميل حق المساواة باخوانهم البعثيين وفق مبادئ الكفاءة والاس العلمية المقررة . وخصوصا يجب الايحرم ذلك المواطنين الاكراد من ممارسة حقهم المعاملين في سبياس ١١/١٢٧٠ بهذا الخصوص لذلك نرى النص على هذا الحق بوضوح .

٥- سرى من المفيد والضروري النص على توفير الحقوق والحريات الديمقراطية للاحزاب والقوى الثورية والقومية التقدمية وفي جميع المجالات بما فيها المجالات المهنية والتجارية والفلاحية وتمثيلها بنسبة قواها في هذه المنظمات في قياداتها .

وكذلك ضمان الحريات الشخصية وتأمين الحقوق الديمقراطية ومنع التجاوزات اللاقانونية والكفلية على حقوق المواطنين وضمان سيادة القانون بعيدا عن الخرق والتجاوزات عليه ، وذلك دون تمييز بسبب القومية او المذهب او الدين او الجنس .

٦- توفير حرية الصحافة والنشر والبيان للاحزاب التقدمية المؤتلفة في الجبهة وتوفر الحرية للمنظمات المهنية والاجتماعية الكردستانية لممارسة حقوقها ودورها حسب الاتفاق .

٧- نرى من المفيد تطوير صلاحيات المجلس الوطني العراقي بحيث يلف على قدم المساواة مع

ثالثاً : ملاحظات حول النظام الداخلي :

١- اذا ما انتقلنا الى النظام الداخلي ونواعد العمل نجد ان المشروع يحسب ان
الاتحاد الوطني الكردستاني ويعامله كسليم معبر، ويضعه في مستوى " الاحزاب " التي
لا تبلغ قياداتها وقواعدها مجموعة عدد لجنة محلية معيرة للاتحاد، وهذا دون شك
احجاف بحق الاتحاد والاتحاد لا يمكنه قبول ذلك .
وإذا كان هناك رأي بان حجم كل حزب وتنظيم في الجبهة يكون بدوره الجماهيري الفاعل
وليس بعدد المقاعد والامتيازات في قيادة الجبهة .. فهذا امر نكرة وشرى به . ولكن
من الضرورة ان يتساوى في ظل هذا المبدأ جميع اطراف الجبهة .

٢- ورد في المادة السادسة - فقرة " د " من النظام الداخلي " ان اللجنة العليا للجبهة
تتخذ قراراتها بأغلبية ثلثي اعضائها " نحن نعتقد ان الجبهة اية جبهة تقوم بين
اطراف لقطع مرحلة معينة لانجاز مهام محددة، وهذه الاطراف او كل طرف منها عندما
يدخل الجبهة للقائمة بانه وحده غير قادر على حمل المسؤوليات وتحفيق كسل
الاهداف وبالتالي فانه يتحالف مع اطراف اخرى لتحقيق هذه الاهداف او بعضها مع
الحفاظ على مبادئه ونهجه .

اما اذا بذلت المحاولات لفرض موقف او سياسة لا تسق مع خطه السياسي وافكاره فان
من حقه ان يرفض ذلك، ويكون في حل عن اى التزام بالنسبة لهذا الفسار او ذاك
الموقف .

لذلك فنحن نرى الاجماع في قرارات الجبهة فيما يتعلق بقبول طرف او تعبير الاسم
او الميثاق والنظام الداخلي او تعديل في الاهداف او في المعايير الاساسية . اما
القرارات الاجرائية فيمكن اتخاذها بالاكثريه وعلى الاقلية الالتزام بها .

وكما ورد في المادة الاولى من النظام الداخلي فان " الصال المشترك للقوى المشاركة
في الجبهة يخلق بطبيعته ظروفاً اعمل لتسيخ لتأيد وعلاقات التعاون الاخرى ، كما
يعزز الثقة المتبادلة بين هذه القوى " فعلا ان الصال المشترك هو الذي يفرق المسافات
ويقلل الخلاف والاختلافات ويخلق الثقة ويمررها .. لا العرس والحكم .

واخيراً نود ان نؤكد على :

ان الاتحاد الوطني الكردستاني عندما يدخل الجبهة لا يبق من وراء ذلك معتمداً او
مصلحة ذاتية وانما يدخلها من اجل وحدة الشعب العراقي وارض العراق في هذه الفترة
العصيبة، ولا يطالب بالامتيازات وغير متطلع الى الاسهام العمل المباشر في الحكومة،
ولكن من حقه ان يصر على احترام رأيه واعلان موقفه تجاه القضايا التي يختلف
حولها الرأي . ويكون دوره في الجبهة المشاركة في المسؤولية السياسية ببناء على
المشاركة في اتخاذ القرار .

وانه لا يريد ان يجامل عند الاجتماع ويمرر ويظهر خارجة ويظهر التبرم والخط متدما
يحد الجو ملائماً .

٣- نوافق ونستحسن المادة الاولى مع اضافة الفقرة الثانية الى الجملة التي تقول
" والجبهة الوطنية والقومية التقدمية هي ميدان تجمع كفاي ونضال مشترك بين أبناء
الشعب العراقي " " بقوميته العربية والكردية وشار مواطنيه " .

٤- لا نستطيع الموافقة على فقرة / ب / من المادة الثانية بل نقترح اعادة صياغة

مفريها بحيث تم الجبهة الاحزاب والقوى الطبيعية والعينة والموجودة دون الاحزاب
الكارتوسية والممثلة او وليدة الظروف الاستثنائية . ويحدد ممثل البعث والاحزاب
فانما يفرج محل ممثل البعث ومنه وريادة عدد ممثلين الاوك الى ثلاثة على ان يكون
الرئيس امين سر قيادة مقرر العراى وان يكون له حق بعض القرارات الى لا يوافق عليها
ولا يسمونها اذ لا يقل ان يعطى لحزب البعث سبعه اصوات الاوك عندما تكون القرارات
بأكثريه الثلثين . ان ذلك يعنى تحويل دور الاوك الى المصيرح المعلن !! اذ يمكن ايجاد
جميع القرارات بأكثريه ٧ الى ا دائما !!

اما ما يخص بالديموقراطى والثورى فالجميع على علم بكيفية تكوينهما وحقيقتيهما
حجمهما وبهجتهما الواضح فى التحول الى حزبين حقيقيين . لذلك فقد قبلنا ومنس
اجل الاتفاق معكم ايها الرفاق الامراء بمبدأ الاحتكام الى الشعب الكردي فى الانتخابات
ونعتقد انه قد توضع مرة اخرى وبما لا يقبل الشك او الحسد بانهما ليسا موجودين
بين جماهير الشعب الكردي : فلم يحتج اى منهما ترشيح طرفين اثنين وفشل المرشح
المنتم لكل منهما فضلا لدرعنا فى انتخابات قسم اشم باجراشها وقمصنا حتى
بمقاطعتها !

لذلك نأمل ان يكون موضوع وجودهما من الجبهة المنشودة قد اغلقت الانحسابات
الاخيرة نهائيا وطوت صفحة المطالبة بوضعهما على قدم المساواة مع الاوك الذى يعرف
جميعا جماهيريته وشعبه الحقيقية وامكانية الهائلة !!

٥- موافق على المادة الثالثة وبتنح تعديل المادة الرابعة على ضوء ملاحظاتنا بحيث
تكون السكرتارية (اللجنة العليا) من سكرتير يند به حزب البعث وعموان يمثلان الاوك
والشخصيات الوطنية والقومية التقدمية التى تتفق على ممثلها او اى حزب وطنى عراقي
ينضم الى جوفت فى المستقبل .

٦- حول الفقرة - د - من المادة السادسة نرى ان سجد اللجنة العليا قراراتها بالاجماع
من بعض القضايا الهامة والحساسة وبالغلبة الثلثين فى القضايا الاخرى على ان يكون
الرئيس اللجنة العليا حق بعض القرارات .

وبخصوص الفقرة - ي - فاننا وبعد الاتفاق العراى الركن سجد موافقنا على هذه
الفقرة بحيث تكون لجميع اطراف الجوفت حق امامة علامات لسيمة ومن اطار ميثاق
العمل الوطنى وبما يخدم الشعب العراقى بقومياته العربية والكردية الحق من امامه
العلاقات النضالية والطبيعية مع الاحزاب والقوى السياسية العربية والكردية والاشراكية
والديموقراطية والثورية فى العالم . ومعلوم ان مثل هذا الحق كان موجودا من الحوف
منذ تأسيسه اذ مارسه حزب البعث العربى الاشراكي والحزب الشيوعى العراقى . تم انه
من المعلوم ان البعث يمارس علاقاته السياسية بالاحزاب العربية والدولية مع وجود
اللجنة العليا للجوفت وتأمين العالمية العظمى له .

١٦ / ١١ / ١٩٨٦

بسم الله الرحمن الرحيم

الجمهورية العربية السورية
بجانب بوزارة الشؤون
عبد الرحمن

بسم الله الرحمن الرحيم

الجمهورية العربية السورية
بجانب بوزارة الشؤون
عبد الرحمن

(١)

أن متضمن لقاءاتنا الرسمية
العديدة وهي لقاءات مؤلفة من
الثانية والاقتصادية مائتة
أمامي وأمام رؤائي .. لذلك
العدالة عندما قرأت رسالتكم
وراحت ، أنا ورؤائي ، نأمل
أسباب هذا التغيير في الهمم
المتكون الذي سـمـرت
رسالتكم ورفقاتها .

وعلى أي حال .. وبدون الحشو
في مسائل جانبية .. وبعد فرائض
رسالتكم ورفقاتها من قبيل
بما تشكك من الأتصام والجديس
والعقوبة والتي مكثت
القيادة بأن أرفع لكم
التالية :-

أولا :-

أن قيادة العرب والثورة عندما
قررت إجراء الحوار معكم بصفته
السياسة ومن ثم سمحت للسياسة التي
بدأت في بغداد بتاريخ ١٩٨٧/١٠/١٠
لم تكن ، تنطلق من اعتبارات ذات

الأج الأستاذ جلال الطائسي المحترم

تلقت رسالتكم العدد : ١٩٨٧/١٠/٣٠
كما أطلع عليها الرفاق الملتحقين في
القيادة ولا أعطي عليكم أنتم
بعضاً شديداً عند قرأتكم
ورفقاتها .

أن الانضام الذي فرغتم به ،
ورؤائي ، بعد ذلك هو أن لهذا
ورفقاتها ، وعلاقتها لا تنضم
مع روح الحوار المباشر الذي جرى
في بغداد منذ اللقاء الأول الذي جرى
مع مثلي القيادة برئاسة الرئيس
طارق عزيز بتاريخ ١٩٨٧/١٠/١٢
ومن آخر لقاء بيننا بتاريخ
١٩٨٧/١٠/١٦ . وبصورة عامة
للتأكد الأخير مع السيد الرئيس القائد
بتاريخ ١٩٨٧/١٠/١٦

(٢)

عامة مصيعة أو موحدة .. ودات طلة بطرون
 وتطورات الحرب العدوانية التي بختنها
 النظام الأبراشي لند البلاد أو بطورها من
 المواصل الطبية أو الخارجية .. وأنشأ
 أنشأت من رمية مادية ، وصيلة ، في الوسول
 التي أنشأت موعظي وراخ معكم لتجنيبها
 البلاد أو فاشتر مادية أو معتزلة منها
 كان جميعها مواء لـ لـ وقت الحرب
 أو السلم ومن أجل الأخلاق لـ لـ بناء
 العراق الجديد .. عراق الحرية ، والعمرو
 والتقدم والديمقراطية .. والبراء وطدا هو
 مولدنا اراء كل الحالات المتناقضة التي
 يتولم لها الحد الأدنى للثقة
 والتسامح .

وكانت رمية السيد الرئيس القائد
 الصيقة . ورمية الرضا في الحقيقة أن
 يتم هذا الاتفاق لـ لـ أن تلج
 الحرب أوزارها .. لـ لـ واحد
 لا غير وهو أن تأخذ مشترككم في
 العمل الوطني المشترك في هذا الطريق
 بالذات منهاها الوطني المصيق مما يماند
 على تجاوز ملعات الماضي والأخلاق إلى
 المستقبل
 والبناء .

ثانيا

دور في رسالتكم ومراعاتها الفداد
 متحدة إلى الالتزام بهيئة الحادي شر
 من آذار ١٩٧٠ وإلى الالتزام اليه ..
 كما ورد فيها مرام وأتجاهات باهقة
 من أن في مواقفنا ومفترحاتنا ماينم
 من " الاقتصاد " و " التنظي " من بيان
 آذار الخ ...
 أننا نرسل هذه المرام .. والأهداف
 مشيرة .

(١)

وسكون من الخلق تماشيا تلسم
 مولدنا بشير هذه الحقيقة .. أن أي
 تلسم تشكيكي مرتبة بالهروب الرامة
 مواء في متكلة الحكم الدائسي أو
 الهروب الرامة التي تنجيه البلاد ،
 وأن مواقف تشي على مشعل هذا
 التفسير وعلى مثل مسله الهروب
 لن تكون خافقة لـ لـ وأنشأ سكون
 لها آثار شارة جدا على الحاضر ..
 وعلى المستقبل .

(١)

تكون برلم .. كل ذلك .. وبرلم
العمود الاشتراكية .. ولتستمر
السياسة .. وبرلم كل ما هاتيناه من الامم ..
ومعهم .. وما قدسنا من شعبيات
كبيرة .. بئسنا ملتزمين التزاما مهيما
بمؤلفنا .. وبعيننا في التطبيق بدون تردد
أو كلال ..

ان مما يحضر الحقيقة ، تاريخنا ،
ومعولمنا ؛ واغاليا .. ان تكال الاتيانات
للقيادة الحزب والثورة بتكررها لبيان
آثار .. برلم انها القيادة الوضعية
في تاريخ العراق الحديث ، والقياس
الوحيد في المنطقة ، التي آثرت عسكرة
الشعب الكردي ، ونعت عليها في الدستور ،
وطبقت الحكم الذاتي ..

ان نهج العمود بحق الحزب والثورة
لم يخدم في الماضي - وهذا ما أثبتته
التجارب - ، ولن يخدم الآن أو في المستقبل
تجاوز الدائرية من أجل تنقية افواه الناس
من الطغيان والفساد والفساد
بها من آسار الماضي .. والتمس

(٢)

ان حزب البعث العربي الاشتراكي
وثورة السابع عشر من تمسكوا
التي ، وفي أعقاب الظروف واقعا
التزاما مبدئيا وتاريخيا حامل لملي
والديمقراطي للسلطة الكردية ، وبرلم
كل الظروف والأفكار والفرصات لم
تنتزع القيادة من سبيها الطاغية ..
وعنت في التطبيق الملتصقي للبل
السياسي والديمقراطي للسلطة الكردية
ولغا لبيان آذان حش فندا تنكروا
زمره معلى البارزات .. بل
التزاماتها وتجاهتها موقفة ، بل
ولمراسلة الوطنية وتخالفت مع اعداء
الوطن ومع الثوار الأمريالين
والجهوية ومن سدوا ولعنت جمل
الأحزاب الكردية والامات العلاقات مع
عزيم الدولة والامات العلاقات مع
عول وجهات معادية للديمقراطية
ولا تعترف بأن عد .. حش ولو
كان تولا عدا ، بخلاف التمسك
الكردي كالنظام السوري المشاق على
العراق .. وهو السلام الذي كمال لنا
القيم الإنسانية بيان آذان وتصور
الجم ، عدم مدى لا يترك بأي حق
من حقوق المواطنين الأكسراد في
سورية ، وكالسلام الإبراهيمي الذي رطل من حيث
المبدأ املاء ، اي عروسة ولو كانت مزينة
لشعب الكردي وراية مثاليات الأكسراد

بمفعول اللذان في الموضع

المرکز المؤرخة بالمرکز المؤرخة
بمفعول اللذان في الموضع
السليمان

- (أ) واحد . وسطة مركزية واحدة ولي المسار
ممر واحد وأمال مشتركة ..
أنتا لا يمكن . بأي حال من الأحوال .
أن تغلق أي تلحق . غير هذا التفسير
لنفس آداب و (الحكم الذاتي) وقد
أولمت لكم في مدارتنا مراعاة أنتا
لو يمكن أن تغلق . كتيبتا . أو مزجها ..
الانكار والبيع التي تتبع مسن آراء أو
اتجاهات تعليمية .. أو تنطلق مسن
مناهم شتوة من (الحكم الذاتي)
شائرة أو متناخبة مع المفاهيم
(المدرسية) أو (تبه المفاهيم)
.. لقد كتبا في هذا مرجحين مكتم ..
ولم يكن في موقفنا أي مسن .. وإذا
كان أحد ما . يحرر النظر من المفاهيم
الحالية أو المستقبلية . يريد أن يخلط
بأي قدر بين مفهوم (الحكم الذاتي)
وبين تلك المفاهيم .. لهذا ما نزلت
وتقاربه .. لقد رأينا ولادتنا لنفس
السابق . ولي هرون امبراكتر تعليم

بمفعول اللذان في الموضع

المرکز المؤرخة بالمرکز المؤرخة
بمفعول اللذان في الموضع
السليمان

- (ب) لهما في بناء الحياة الجديدة للممرات ..
هذه الحياة التي تنبع . في أصب الظروف .
ملاء . ولقاء . وتعلمية . وأدما في
كل الميادين ..
أنتا تلحق لكم بمرامة . أيتها
الرفاق . وبم كل ما نواجهه من معاصي
في الظروف الراهنة .. أنتا تتلحق
في أمراء هذه الحياة الجديدة . ولها
ولن نلحق الي أي حالة ما تزال تعبر بين
العين والآخر من أمراء الماضي وعنده ..
في الممارسات التي أمرتها ..
بكم .. منذ اللقاء الأول ونحن أقسم
لنا . وكنت ثابت لن نعيد من الألف ..
هنا كلنا من نحن .. أكتنا .. لكس
وتؤكد بأن لهما .. لنسان آداب .. ولكم
الذاتي يعني تطبيق الحكم الذاتي لنفس
منطقة كردستان في إطار ولان واحد ونفس

ثالثا

(١٠)

وابعدا

ان الأوراق التي مرصعا عليها
للشأن في حوارات ، والتي أرطمت اليها
ملاحظاتكم بشأن ، تنطبق
من مظهرها لـ (الحكم الذاتي) كما جاء
في ثالثا ازاء مسائل تحديد مثاق الحكم
الذاتي ، وميزة الصفات .. وليرجع ..
من المسائل التي كانت موقفة لثبات
بهيئا ..

انشا كنا . وما تزال . مستخدمين
لتعميق الحوار حول هذه المسائل وبالتفصيل
الذي يوطئ الى ك اقل الصبح التثني
تصل مظهر . الحكم الذاتي . تحبدا
اميدا وهدا .. ولا نقسبا ..

(٩)

من الطرول المراجعة . وهذا ما سنعمله
بالتاكيد الآن .. وفي المستقبل .

انشا مرة أخرى .. نقول لكم
بكل مراعاة .. اذا كانت ملاهم
بمثل روافكم تخلق بهيئكم الحكم
الذاتي ، ونحن الطورالية أو . نسبه
الطورية لهم هيئنا قاعدة مشتركة
تجاوز عليها .. أما إذا كنتم فعلا
تؤمنون بالحكم الذاتي كقيمة ثابتة
ولق الأس التي أثرتا الهيئنا فان
هيئنا بالتاكيد قاعدة مشتركة يعكسها
من خلالها أن نهجكم من أجل
التعامل .. وفي الصبح من أجل
الرمول الى اقل الطور ..
وانشا نؤمن بأن هيئنا التطور في
أي ميدان هيئنا بل ليرور ..
ولكن أي تطور لابد وأن يمتد ..
وانشا . في أطار (الحكم الذاتي)
وليس في الطور الى مظهر
آخر .

وزارة التعليم والعلوم
جمهوری اسلامی ایران

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارة التعليم والعلوم
جمهوری اسلامی ایران

للمصالح الكريمة في كردستان ، السمن
الصبح الأكثر تحسيرا هذا
اليوم ..

ومن الدهر بالآثار هنا الى اننا
سبق وان اتفقا في الحوار على ان
التي تنظم هذه المسألة ولد وعملت
مقترحاتنا ولقد هذه الأنس ربما يتيسر
دعوتنا تشيهر موقوفكم منها ..

فاننا :-

ولأن مايتطلب على ما جاء في رابعها ..
سخلق ايها على التعليمات المطلقة أو شبه
المطلقة .. لقد أكدنا حرصنا على أن نحل
مشاكل أبناء مريم الذين كانوا اغفاء لها
تنظيماتكم المصلحة .. ولكننا بالمشاكسة ..
لم نوافق . ولأن نوافق . على تشكيل
تنظيمات مكرية أو شبه مكرية ، مهما
كانت تسمياتها ، شامة لاي حزب سياسي
في البلاد .. والعماء ليس أول دولتنا
ترفض مثل هذه الصيغ التي لا يوافقها
على الاتفاق ..

ان مقترحاتكم لهما يعني سلمنا مريم
مراء الديمقراطية منها أو المتطرفة
والتي تضمن تشكيل قوة حرة مدونة
لذلك من (٢٥٠٠) شايخة لادارة
الحكم الذاتي ويجوز لهما الشايخ

لهم اننا . وبالتأكيد . وليكن
واحد مرة أخرى كما كنا اننا
الحوار معكم . لا يمكن ان نحل
الصيغ التي تريد أن تطبق على
التنظيمات الثقافية أو المهنية أو
الطبية . الأفكار والاتجاهات الفكرية أو
شبه الفكرية .. اننا نرى . ونؤكد .
بحرارة ان تكون لهماهنا شيئا الكروي .
في منظمة الحكم الذاتي . تنظيمات عامة
ودات عمومية .. ولكنها . كمية الحكم
الذاتي يجب ان تكون مرة لا يتجزأ من
التنظيمات الوطنية المركزية . مراء . كانت
هذه التنظيمات بقيادة كرتيا أو بغير
ليادته . وبمراء متداعلا معها .. بدون
اية تفعل بين اننا
الوطن الواحد .

لذلك فاننا نرفض الاماكنكم ليس
المؤتمنية من هذه المسائل .. ونؤكد
لكم استعدادنا لمواصلة الحوار
اية صبح أو تفاصيل من شأنها ان
تولمنا . في اطار عمل مشترك
ولم اطار السجوم الدقيق للحكم
الذاتي وللعمومية الخاصة

بنيان دولة العراق الحديثة

١٢

والتنظيم السياسي من مقتربات ليس
مقبولة الاقوال .. ولقد كنا والعلمين
معكم في هذه المسألة تمام التوافق منذ
هجرة ونسبنا لا نأثري جديد في هذه
المسألة .. ان الحرب الذي يفسد
بأرادته ، ان يكون تركيا لعملا ليس
الجهة ، وليس الحكم ، وليس يمس
السياسة الوطنية لا يحتاج الى () قوة
سلطة () تابعة له .. حتى ولو كان
ذلك يفتح مباشرة او ليس مباشرة ..
ان هذه مسألة لا مرونة فيها على
الأطلاق .

اما مسألة الدفاع من الوطن ليد
العدوان الأجنبي .. فأتينا في الحار
مرحلة الحوار قد وافقنا ، مبدئيا .
على منع تدخلنا لكم ، لا حاجة فعلية
اليها ، بل لكي نخلق الأتواء النسبي
تربطها لكم في مطلع هذه الرسالة
على رقم عدم قيامنا العملية بها ..
وأما نعتقد ان المهمة المثل للدفاع
من الوطن هي الأنموذج تحت لواء القوات
السلطة الوطنية البالغة التي أتيحت
جدارتها الملائمة في الدفاع عن الوطن
من امس نعاله الى اقس جنوب

١٤

اما بالنسبة لحدود العراق .. فهي حدود
واحدة لا يمكن تغيرتها .. الى حدود منطقة الحكم
الذاتي وحدود " العراق " () .. ان هنالك
قوات وطنية لخدمة الحدود وهي وحدها التتبعي
تتولى ، في ظروف السلم ، واجب حماية حدود
الوطن ، ان مثل هذه الصيحات التي وردت في
رسالتكم هي احدى التكميمات الأفكار والاتجاهات
التي حذرنا ونحذر منها .. والتي لا طلة لها
على الاطلاق بضموم " الحكم الذاتي " .. بل انها
تتحدى ، من تلك الأفكار والاتجاهات الغير السليمة ،
ونسبة للهداية . بل انها تتجاوز حتى فلسفة
الانكار ، التي ترفضها بكل قوة ، الى مفاهيم
غريبة تماما لا يمكن بأي حال من الأحوال ان تكون
مباعدة من منع تكون دولة موحدة في المصير
الحيث .

سادسا

اما فيما يخص مسألة العمل السياسي لتزكيم
وللاخزاب الأخرى .. فأتينا حتى وان اختلفنا في
الحوار على قاعدة موضوعية وهي ان الحاضر
الكردية هي التي تقرر من خلال هيئة الانتخاب
للمجلس التشريعي لمنطقة الحكم الذاتي وللجس
الوطني الوزن السياسي لكل حزب .. وبالتالي دوره
في الهيئة وفي السلطة الوطنية .. اتينا صائرنا منذ

رأينا في هذه المقياس ولن نعيد منه ،
وغير يتحقق على حركم وعلى بطون
الأمراب وأن الدولة لن تتدخل في
الثوارن الداخلية ولي التعميمات لأي حزب
سياسي إلا في إطار القانون والمصلحة
الوطنية العليا .

أما ماورد في ورقة الملاحقات
المرفقة برسالكم من ((الأتفاق يجب
أن يقوم على تعاليف الخ .. بحكم
كونهما أي حزبنا وحزبك القوتيين
الأساسيين الرئيسيتين العربيه والكردية
في العراق)) .. فأننا وكما كنا والذين
معه أخذ الوضع أثناء حرب البعث العربي
ان نؤكد .. بأن حزب البعث العربي
الاشتراكي ومنذ قيام الثورة لـ
(١٧ - ٢٠ تموز ١٩٦٨) رفض فكرة التحالف
(الشاذي) بينه وبين أي حزب أو
حركة سياسية أخرى في العراق .. لذلك رفضنا
هذه الفكرة عندما مرفتها قيادة مجلس
البارزاني كما رفضناها أيضا في علاقاتنا
مع الحزب الشيوعي العراقي .. ان الحزب
يومن = ((التحالف)) مع (كل) الأحزاب
والقوى الوطنية والقومية التقدمية ليس
إطار الجبهة وكما ذكرنا بأن السورن
السياسي لكل حزب في الحياة الوطنية

يتحدد وفق المقياس الديمقراطي أدناه ذكر ..
وبالطبع بأن حزب البعث العربي
الاشتراكي يحتل لنفسه بالمعنى في
العمل السياسي والتنظيم في كل أنحاء
الوطن .

ساجا

ان مسألة الالتزامات التي تترتب
على حركم .. عند الوصول الى أتفاق
نهائي مسألة تعاملنا معها من منطلقات
طبيعية وبالطوب لغيري وليس بمقيدة
() أمرة بالالتزام)) كما ورد في مرفق
رسالكم .

ان الالتئال من وقع الممارس
المصلحة للنظام التي وقع الأنعام الس
الجبهة والمشاركة في السلطة يتطلب
بدون أي لبس ، صيفا تتنظيم مع
الوضع الجديد .. وهذه مسألة لا يمكن
أن تقل بأي عملي شأنها .. ونحن
نعمل المصالحات العملية .. وليس
المصالحات البلاغية القائمة للشاريل ..
حرما على ان يكون الأتفاق ، والملاقات ،
على أس موضوعية راسخة نكثنا من
العمل المشترك لـ أمراء

(١٨)

التي هي موموع حوار بيننا هو (طاروة الحوار) .. وأتينا نرحب بوقلا مغول منكم لزيارة بغداد ومواطنة الحوار .. كسا انبي اشكركم على دموكم الاونية لزيارة حوراش .. أن زيارتنا لأي جزء من العراق المصعب مناسبة خعية لنق ولزواني لسي القيادة .. فبر أتينا نعلم أن يحرك الحوار في بغداد . خاصة الوطن . كسا جرى في السابق .. وسعدني ، ورائسي . أن يزور حوراش في المستقبل عندما نتبع الظروف بزيارة لمنطقة الحكم الذاتي .

شاما

وردت اشارات في رسالتكم الى موموع الاعلان عن الحوار .. أن هذا الموموع لا تولش في احدى الاشتباكات ولا تذكر انكم لستم عرفنا معددا بشأنه ورفقاه .. أننا لا نعتبر ذلك مسألة جوهرية .. ويمكننا سد اللقاء مرة ثانية على طاروة الحوار أن نحل الى صيغة مناسبة وهذا لابد من الاشارة الى التشرجات التي صدرت من بعض قيادات حرككم في الخارج والتي تضمنت تلبيحات طعية لم تقدم أطلاقا الهدوء الذي ورد في رسالتكم .. كما لابد من الاشارة ايضا ، الى الاتفاق الذي جرى معكم حول الانسحاب في بعض المناكبات الوطنية ومن ذلك (أمياد الرئيس) في الصومل معا .

١٧

اما بالنسبة لميثاق العمل الوطني فاننا نؤكد ما الملتصاكم به اثناء الحوار من ان قيادة الجبهة كانت قد سمعت ، املا ، السن تاخير ميثاق العمل الوطني بالشكل الذي يحكي خلاصة تجربة الجبهة خلال المرحلة الماضية ويختم مع متطلبات المرحلة الرابعة والمتطلبات وقد الملتصاكم باننا نرحب بمشاركةكم في الحوار من اجل الزومول الى الصيغة الجديدة للميثاق .. وان هذا الالتزام مايزال قائما ..

شاما

ورد في رسالتكم انكم بانتظار مقترحات جديدة (تحريرية) لمناقشتها حول المواضيع التي دار حولها الحوار ونتمناها الاوراق التي قدمناها لكم .. اننا نود أن نبلغكم بأن ليس لدينا مقترحات جديدة معرفيا معكم بالطريقة التي تلتزمونها لاننا لا نؤمن بهذا الانسحاب املا ، خاصة بعد أن دخلنا مرحلة الحوار المباشر .. ان المكان المناسب للمراسلة من تبادل الآراء هو ... كل المناقشات

أما فيما يخص ماورد في رسالتكم من امراضنا على منح الكسب أبناء الحوار وربط ذلك بالبرامج التي وردت في رسالتكم .. ((قامت جهات معينة بحملة واسعة لبيعار اللامستحسنين على السلع .. الخ ..)) .

لأننا نود ان نكون واضعين هذا .. ان حزبكم كان في حالة معارضة مستمرة للدولة وقد اتفقنا على الحوار وليس مرحلة الحوار قدمت لكم الدولة كل التسهيلات والمساعدات التي تستطيع الاشارة اليها وليس من الموفوفين ان يكون هناك في اطار هذه المرفوعة نشاط سياسي من قبلكم يستهدف توسيع دائرة تأثيركم .. فلو عدت ذلك . ولم يجعل الاتفاق ، فمضى ذلك اننا نريد سحنا بحالة غير مرفوعة .. وقدما حالا نطلبه بالتأكيد .. اننا نتمنى لكم كل الخير .. وموافق طمس كل نشاطكم الترمية ولكن في المصالح الاتفاق وليس قبله.. أما باتية لتتألم الدولة ومؤسساتها ومعتادنا من رايكم فيها فأننا لم نلتزم أمامكم بايثان ان نكن مسر انشغال النشاط وكان هذا واضحا منذ

ماثرا

لقد بدائم رسالتكم بالشكوى من التمريرات والأجراءات ومن مستخدم تنفيد الرموز الشفوية والتفويضات حول المساعدات وخاصة الأقسمة واستلزمات أمانة أعضاء حزبكم وتكوينهم .

وليس هذا الموضوع نود أن نوضح بأننا قد ابلغناكم ، منذ البداية ، وبكون أن ليس بأننا لن نقدم أية ألفة قبيل الوصول الى اتفاق نهائي وكما تعلمون لقد اتفقنا على الخطة العامة بذلك والتي تم وضعها من قبل القيادة العامة للثورات المسلحة .. والتي اتفقنا على تنفيذها بعد الاتفاق .. لذلك لا مبرر للشكوى في هذا العدد .

أما الالتزامات الأخرى المالية والمعية والنقدية والإنسانية التي تعهدنا لكم لقد تم الألية بها جميعا وترفق ليس نهاية هذه الرسالة قائمة بالمساعدات المتوقعة التي قدمناها للتذكير وأن كانت معروفة لديكم .

جمهورية العراق
بغداد
البريد

بغداد

جمهورية العراق
بغداد
البريد

٢٢

ان تتعامل بصورة لا محدودة ، مع مرشحات على اشعار الحوار ، ونجاحه ، اداء مغالطات من شأنها الاكثار بالثقاتين ، وتهديد الأمن ، والامتناع على مومات الدولة والمواقيس .. وبهذا التنابذة بانني أود أن أثير الى اللهاج الجديدة التي تمننتها رسالتكم بتاريخ .. ١٢/٢٠٨٤ .. وفي بانناكيد تشيعة ارتباحتنا .. واننا كما أكدنا لكم مرات عديدة مستعدين ، بحمل ملتحج ، وقلب ملتحج لتعميق المناقشات حول كل المسائل التي هي مدار حوار بيننا .. واننا نؤمن بضرورة اتجار ذلك بأسرع وقت ممكن .. كما اننا نأمل ، أن تعود بالفضل الى الحوار الإيجابي والبناء الذي تميز به حوارنا خلال الفترة السابقة والتي امتدت حوالي ستة أشهر ..

ونشأنا تفضلوا خالص تحياتي ..

مزة امراء
طالب رئيس مجلس
قادة الثورة

٢١

هذه السائلة من حيث الأساس .. كما اننا نرى الصيحات والصفامين الواردة في رسالتكم بهذا الشأن ولذا نلاحظ .. ان تجديد الجماهير الكردية من أجل الانخراط في الدفاع عن الوطن لم يتم بواسطة الأجير .. نحن نؤمن بأن الجماهير الكردية ، عندما لا تتفهم لغزوط معاكسة ، لا تتفهم ردود الحواف في الدفاع عن وطنها المعروف للمردان وأن مشرات الألف من المواطنين الأكراد يحملون السلاح اليوم في إطار الجيش الشعبي والمبارز الثامنة والأربع والخمسة للدفاع عن وطنهم العراق وقد ألبوا مساهمة الممارك بلاء حنا فعلا من مساهمة المواطنين الأكراد بالصيغ الخاصة .. في القوات المسلحة العراقية .

ونشأنا .. سرفق لكم بهذه الرسالة قائمة الخسائر بالمقاتلات النابية للناشون .. ولروح الحوار التي ارتكبتها امراء لستكم خلال فترة الحوار والتي تعاملنا معها بالصبر .. والبرورة .. والحرى .. التي قد يجد مسدا

السيد صلاح الطائسي المحترم

هدى تملطاً رسالتكم بتاريخ ١٩٨٥/١/١١ .
لتم توليد بالسر طبعها نصيباً بالرسام ما اظهرت
طبعاً من مخططات تاريخية ، حرماً هذا طبع
المناهج المصور ومخططات ... لذلك ليرت القيادة الجهاد
الريفي ممدى ممدى طبع القيادة اللطيفة
للانظمة بكم وايضاً ومدينة نظراً فيها جاء ، ليس
طبع الرسالة ... والفصل طبعاً بكم اللطيفة
بالحج (١٩٨٥/١/١٦) ... والجمع الرقيق ممدى
ممدى بشأن القيادة ممدى طبعاً لاظهر وممدى
رسالتكم بمعد الشروط الذي لطيفها ، طبع طبع
الاطلاق ... كما بين لكم المخططات التي اظهرت
طبعاً الرسالة والجمع بشأن لقرار القيادة اللطيفة
ممدى مخططات المصور وليرت طبعاً ممدى للعلمة
الوظيفة المطبوعة .
.../...

بسم ان المراسم المدسرة التي ارغبها فامركم
لي الاونة الأخيرة ممدى طبعاً الرسالة اللطيفة
التي ولدت بتاريخ (١٩٨٥/٢/١) ليس طبعاً
(كوكب) هدداً قامت فامركم بعامرة طبعاً
التي الاونة ولدت طبعاً ، والاظهار فيها ولممدى
طراز اللطيفة طبعاً بكم ممدى والجملة الاخرى
الطاعة التي ولدت ليس (بيان لير) ان ممدى
المراسم مخططات طبعاً طبعاً اخيراً اناها جاء ليس
رسالتكم وليرت مخططات ممدى ممدى ...
لذلك ارسلت القيادة ان تكسب لكم ممدى .
المراسم ... جولاً طبعاً رسالتكم ... ولدت بكم مخططات
من المراسم المذكورة ...

١- ان ممدى المصور ، اي ممدى ممدى ممدى
كل طبعاً اسم الطيور الاخر والسر لطائف
.../...

// ٤ //

عظم اصحاء الموارث الاثنا لاسلا طيه .
١٦٨٥/١/١١

١٢
ان العدة التي جرى فيها الموارث بيننا اصبحت
بأركانها حاصركم للثبات من موارث القتل وطهرت
المساكن والاحياء طس المواطنين وانهاك القوانين .

ولقد مورثنا طس الكثير عنها وما ولدنا
مناجتها بالصديق منكم ولبي اطوار لينة الصديق
بدايح الرهبة المادقة للوزير الس اعجاز بلهمي
كل الحالات التخاذل لبي الحظوة .. وانظرنا
لبي احسان قليلة جدا الس اختيار اجراءات مسد
طس البرايم والحقا لكان وانما زلات من اجسمل
مضيق طس الظاهر التي لبي لها ان طس
طس طلاق وانع اعاء الموارث لان موارثنا
معم طسنا تطيق الاثنا وظهر مناسك الاثنا
.../...

// ٢ //

الاراء يهتدون الوزير الس لهم مشترك .. وطس
مشرك لبي اطوار المصلحة الوطنية المصلحة ..
و يملكي الموارث اختراط احد الاطوار فسرول
الطرف الاخر لكل اراءه ويوقفه .. لذلك فان
ما ورد لبي رسالتكم من النقاط التي طرحتها
لبي بداية الموارث لم يرد لاسلا ان هذا راينا
لبي لكل تلك النقاط بكل وسع .. وطس
امر مدنية . وطس .. وان وقفنا منها منهم
انما ما ملها مع مصلحة المراق والمراقين .. وما
واكراد .. وقد سبق لكم .. ولما قسم الذين
منسوا اللغات مع ان ابدتهم الطهم لبيهم
نقرنا والامر الذي مطلق منها واليات التي
مستعملها ..

لذلك فان ما جاء لبي رسالتكم لبي

.../...

جمهورية فرنسا
الجمهورية الفرنسية
الجمهورية الفرنسية

11 1 11

والفرنسيين ولا مبررات العاقلة، فهي العظيمة ... وأن
قضاءكم بعد هذا تحمل مسؤولية تلك المراسم
والعلاقات والتعاونات ... وهذا لبرهانها مع ...
لحسب، وإنما رأي البقاء العظيمة ... ضمة .

٢٠

أن القيادة قد التزمت التزاما مطلقا التهادت
التي تلتحقها لكم ولائت حريكة اند المبرم
فمن أعمال الحوار التي بها تائه السلطة ومبر
الاطاق فليس أساس السلطة الوطنية العليا ...
هالترسم من أن مسالك الحوار مكم من واحدة
من مبررات بكل تلك المبررات التي تحملها
القيادة ، خاصة وأما في حالة حرب عند هؤلاء
قادر وشعور ... أولئك القيادة وأجهزتها المنظمة
الكثير من ختها وقايتها لحاجة الحوار ولا حاجة
فليس الا سلة والوصول إلى المبع اللاتمة

جمهورية فرنسا
الجمهورية الفرنسية
الجمهورية الفرنسية

11 5 11

والفرنسيين والتعاونات والتجارات طنة

أن ... المراسم والتعاونات والتجارات طنة
مسؤولية لا لكم جمدا وقد يؤاثرهم بها من قبل
ومسي ... طنة وتؤاثرهم بها من قبل
بالتعاونات ... الحوار والتعاونات الخاصة لأجهزة
الدولة من أجل التسلط على المواطنين لـ
العظيمة ... وحقيقة العاقلة مع المبرم ...
والاستغلال فوملة الحوار للمبرم على طالع وتا
فمر شجرة وأههام البقاء العظيمة بأن حاسم
الاتحاد قد امحوا القوية المبررة على العظيمة
مربس الدولة وحالها ... وأن الكل ليس العظيمة
النكالي بحرك بأن طنة وأمنة التطلعات لـ
التشورت من المواطنين عند حاكمهم مع ... ما ارتكبا
من مبررات وقاسم مع ... من مبررات طنة للاتحاد

مجلس الشورى
الملك سعود بن عبدالعزيز
الملك فيصل بن عبدالعزيز

١١ ٨ ١١

بذل الاموال التي طلت بأذنانكم منكم
بكم التمر من السلطنة .. ونحن بعد
الموار من احوال بهاج منطحات الامداد
في احوال المزارق والبل من فوائد
الملاحة الموهبة بلو ومدق من قبل
التسبب المرائي .. ولكن الذمة انتت ان طك
الامام قد تركت اثارا معلقة في طليكم للوضع
والنلي في طوكم من اللعا الوطنية
الاساسية ما جعلكم تطبقون في احد المزار
بأنظار تطورات .. بعد الله في انها
لا ت خيالات مهمة

١٠ ان الاطلاقات التي تم التوقيع عليها من قبل
القيادة الرشيد في حين العهد وتلك في
عصر حول النقاط الاساسية التالية :

مجلس الشورى
الملك سعود بن عبدالعزيز
الملك فيصل بن عبدالعزيز

١١ ٧ ١١

للقيام بدار الحق .. واذا كان حاله
من اطلالة في هذا المزار فأنتم انتم
الذين حملون مسؤولية .. فمع بؤس
الاساء من الخلود الاوانة وبهذه
النظام الاوانسي بالقيام بهجمات في
البلاد .. ومع بؤس الاساء من
الامتالات المشهورة من الاداء المزار
من خلافات المناظر ومنا المناظر
انتم تطبقون في المزار وفي
المجلس الشورى بمسؤولياتهم وظلمون
في احوال المناظر للقيام بالمزمنة
في مزار الحق .. وكما نعلم في
طوائف طوائف المناظر

نعم لنشكركم دائما

جمهورية العراق
مجلس قيادة الثورة
بغداد

// ١٠ //

كانت ولادة عمل فنيهم وتطويع مسيرهم
جانباً لخدمة انتمهم وتوكلهم هذه الاطلاقات مسندى
حسروم القيادة طيس ايجاد المصيح السلية للفتاير
التي كانت مسدار بحسك ، وسدى اعلامها لسي
تطبيع الحكم الذاتي لتسليما الكروى وتطويعهم
بمسا يحقق طامعه الشيرة صحتز وحدة السراق
والمرافيسين . . . وان تلتكم الاطلاقات الذكوية مسير
موتف مسكر ولا بدال طيس احترام الكلكسية
والمهميدات من جايكم ان سا لينة وجيدوى العوار
هدسا فلتسبون تمهداتكم الطوية ليم موزون لهما
صدون سابق انذار الس نقطة البداية . . .

لهيل لسي طلكم هذا من حروم طيس
المسل الشكر وكس احترام للكلكسية والمهميدات
الان اولسي السطيل . . .

نعم لنشكركم دائما

جمهورية العراق
مجلس قيادة الثورة
بغداد

// ٩ //

- التواضعات الاحساد الوطني الكردستاني التي
تسم الاطلاق طيبا . ((١٩٨٤/٨/١٥))
- تطبيع الاوضاع لسي مطلقا الحكم الذاتي .
((١٩٨٤/٨/١٥))
- انشئ مخطط المخططات الجاهمية واليهبة لسي
معلقة الحكم الذاتي . ((١٩٨٤/٨/١٥))
- دخول الاحساد الوطني الكردستاني لسي اليهبة
الوطنية واليهبة الطوية . ((١٩٨٤/٨/٢٢))
- تطبيع الاوضاع لسي مدينة كركوك . ((١٩٨٤/٨/٢٢))
- قانون الحكم الذاتي . ((١٩٨٤/٨/١٥))

جمهورية تركيا
حكومة تركيا
وزارة الخارجية

// ١٢ //

التي هي طلبة هذه الرسالة .

ان طلبة الجرائم (١) التي ذكرها بمسائل
شاعن في مصر واما في لبنان .. وفي
دمر يامن في فلسطين (٢) .. والتي تم فيها
قتل النساء والاطفال قتلا جمدا وماتت
من قبل حاكمهم لا تدل اطلاقا على ان
هم من طلبة الممرات وتتمه ورعه وولائه
المسلطة .

فالذي يقتل الاطفال المراهقين والنساء
المراهقات بهذا الاسلوب لا يمكن ان يكون
طوبى الجيش المراسي والقبائل المسلمة المراهقة
وطوبى امر الممرات وراحمه .

ان المسؤولية الوطنية .. مسؤولية التمسك

.../...

جمهورية تركيا
حكومة تركيا
وزارة الخارجية

// ١١ //

منه . هي ايها طلبة رسالتكم التي
والتي للتساؤلات .. والتي بها حكومتكم
التي كدت في اعطاء الاوصاف التي هي
طوبى لكم طلبة من الزمن وتأثير تلك القوى
التي تجمعت على التمسك وطوبى اليك
بها الاقراء .

التي ما زالتا طلبةكم تشهدا
العلاقات التي توطئها اليها
وطاهاها هي التماسك بها
سبل طلبةكم بها طلبةكم له ..
طوبى وطوبى الممرات التي هي
التي هي طلبةكم

والتي .. فالتسليم اليها
التي ارتكبت من قبل حاكمكم والتي

.../...

مجلس قيادة الثورة

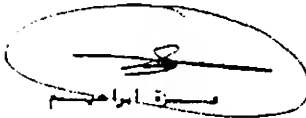
الجمهورية العربية السورية
مجلس قيادة الثورة
دمشق

// ١٣ //

ندوبنا الى مطالبكم بتسليم مزرعة الفطيرة
المجرمين كي يتالوا قاصمهم المصادل السلام
القانون .. خلال مدة وجيزة من تاريخ تسليمكم
هذه الرسالة *

وان تجاهلكم لهذا الطلب المبرور والا مبرار
على حمل السلاح وارتكاب الجرائم لنفهم منه
ان ريتكم ونخطبكم من غلق باب الموارد ، الامر
الذي ستحطلون وحدكم مسؤوليته ونتابعه امنا
الله والوطن والتاريخ ..

مع التحية

م. ه. امراءهم

نائب رئيس مجلس قيادة الثورة

١٤ / شاط / ١٩٥٥

لايه نني مھاسي :

- فراوانی عبرتی *

لايه نبي عهده كوري :

- پھیکوہ بکھن

خون کردننی به کشتنی هیزی بهشدرگه له فاینده نا .

- ۱- یو پېښه رځی همدولاهمه غویان نقل بیکه ن بولای شوی تر بهی چک مه کـــ
به به لکه چه که هی غوی بی . به مری شه رهجا و بکری که تارانی دهره هی لاهک لـــ
دولایه نه ته کړی .
۲- له مسله ی حکمرانی ناوچه کان و گمرک نا تا هلو مریچیکي له بارتر نهی له ناوچه کانی
زیر دمسله ی به کتر نا ه واقعی ته ته حورمه ت بکرن .
۳- په کیمانی ها دگ ی ها ویش یو چار مسر کړنی کهه کانی کومه لانی هک .
لایه نی را که هاندن :

- ۱- را کړنی همدو جوړه کاره کی را که هاندن و برویا کتنه هه راسته و غو هانا راسته و غو
له نژی به کتر .
۲- حمله به کی را که هاندنی ها ویش به همدو جوړی و له همدو فاسده کاندنا بکری همد یـــ
چه هاندنی گیانی شم ره که وخته و گفته بهدانی همد یو فاساندنی مسله ی کـــ
جولانه وه کی و مافه ره واکانی له ناووه وه له دهره وه ی وولات .
۳- رمغه گرتن له به کتر له کوبونه وه ها ویش کاندنا نه که له دهزکا کانی را که هاندن دا .
۴- ها وکاری را که هاندن له روی فته وه .

به کمتی نهشتانی کورستان

هاری دیموکراتی کورستان - عمر ای

۱۹۸۶/۱۱/۸

داریس بایزانی

دوژمنه کانی که له کهمان نهجولیدی بویه بهمه ک دهنگ داوا له کومه لاتی خدک و لینه
سیاسیه کان و تهکوعه و بهیسه رگه قاره مانه کان نه که یمن که دلسوزانه و هوشیارانه بهننهوانی
له سدرکه و تنی نهام و بهک و تنه بکدن و و دره ی پیلان و دهی نهوه رانی پوزمان یمن *

به کھتی نهشتانی کورستان

به کھتی دیموکراتی کورستان - عیسوی

داریی بازانی

۱۹۸۶/۱۱/۸

٢

- ٣- أجهزة المخابرات وقوى الامن الداخلي والاستخبارات العسكرية .
- ٤- قيادات الجيوش الشعبية .
- رابعا- تلتزم القيادات العسكرية في المنطقة باوامر الرفيق عضو القيادة القطرية بكل ما يتصل بـ (اولا ") من هذا القرار .
- خامسا- يعمل بهذا القرار من تاريخ صدوره وحتى اشعار آخر ، ويتوقف العمل بالاحكام القانونية التي تتعارض واحكام هذا القرار .

مع
مصادم

رئيس مجلس قيادة الثورة

باسم الشعب

مجلس قيادة الثورة

رقم القرار / ١٦٠

تاريخ القرار / ١٩٨٧ / ٣ / ١٨

قــــــــــــــــرار

استناداً إلى أحكام الفقرة (٦) من المادة الثانية والاربعين ، والفقرة (٦) من المادة الثالثة والاربعين من الدستور ، وتنفيذاً لما تقرر في الاجتماع المشترك لمجلس قيادة الثورة والقيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي المنعقد في ١٩٨٧ / ٣ / ١٨ .

قرر مجلس قيادة الثورة بمجلسه المنعقد في ١٩٨٧ / ٣ / ١٨ ما يلي :-
اولاً . يقوم الرفيق علي حسن المجيد ، عضو القيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي ، بممثل القيادة القطرية للحزب ومجلس قيادة الثورة في تنفيذ سياستها في عموم المنطقة الشمالية وبممثلها منطقة كردستان للحكم الذاتي سندات حماية الامن والنظام وكفالة الاستقرار فممثلها وغيره من فائين الحكم الذاتي في المنطقة .

ثانياً . يتولى الرفيق عضو القيادة القطرية ، لتحقيق امداف هذا القرار ، صلاحيات التفتيش الملزم لجميع اجهزة الدولة المدنية والعسكرية والامنية ، وبوجود خاص الصلاحيات المتوسطة بمجلس الامن القومي ولجنة شؤون الشمال .
ثالثاً . ترتبط الجهات التالية في عموم المنطقة الشمالية بالرفيق عضو القيادة القطرية وتلتزم بالقرارات والتوجيهات الصادرة عنه التي تكون واجبة التنفيذ بموجب هذا القرار .

أولاً . المجلس التنفيذي لمنطقة كردستان للحكم الذاتي
ثانياً . محافظو المحافظات وروسا الوحدات الادارية التابعة
لوزارة الحكم المحلي .

البحر العربي الاسمراني

ذات رسالة خيال

انظر لثرائي

قيادة محتب تنظيم الشاء

عدد / ١٤٨ - ٢٦٥

سرى للغاية وشخصي

تاريخ ١١٨٧ / ٦ / ٣

٣

ال: محافظة

قيادة ليل ١ - ليل ٢ - ليل ٥

قيادات لتسريع التعقيب

قيادة ليل صلاح الدين

قيادة ليل ديالى

مديرية أمن منطقة الحكم الاداسي

مديرية أمن محافظة (البحر العربي)

مديرية مخاضات

مديرية مخاضات

الموقوف / استمرار

١- يمنع معاً "باصاً" ومن أية قيادة فداية أو فداية

٢- أو أية إلى القرى المحذرة "أمنياً" المشمولة بالمرحلة

٣- الثانية من جميع القرى. يسمح للعودة إلى المصيف

٤- الوطني من يرغب منهم ولا يسمح الاتصال بينهم ممن

٥- أقربهم إليها" إلا يعلم الاجهزة المختصة

٦- يمنع التواجد معاً "باصاً" في المناطق الخطرة

٧- القرى المحذرة "أمنياً" والمشمولة بالمرحلة الأولى

٨- لغاية ١٩٨٧/٦/٢١ للمدة المشمولة بالمرحلة

٩- الثانية

١٠- بعد اكتمال الموسم السياحي والذي يحل في بداية

١١- صوزاً بالنسبة إلى الحصاد ولا يجوز استصدار

١٢- الزراعة لهم للموسم الشتوي والمبني لهذا الموسم

١٣- "باصاً"

١٩٨٧/٦/٤

امعة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

حزب "بعث العربي الاشتراكي"
القطر العراقي
تيار مكتب تنظيم الشمال

نق:

بحسب ذلك ربي المأثري من هذه المناطق .
من القوة العسكرية من ضمن لاطف أو أناس
أو جوان يتواجد من هذه المناطق بتدبير
محرسة "حرسا" كاسا .

هذا المشوون بتدخلهم الى المحطات بهذا
تتراجع وتحتلون مسؤولية مخالفتهم له .

والايج والانس من هذا
مع القديس .
مع للثقة والفساد .

الرفقة
في حسن المسجد
أمن سرقة مادة مكتبهم الشمال

قيادة مكتب تنظيم الشمال
مكتب السكرتارية

العدد: ٢٨ / ٤٠٠٨

التاريخ: ١٩٨٧/٦/٢٠

من / قيادة مكتب تنظيم الشمال
الى / قيادة الفيلق الاول / الفيلق الثانى / الفيلق الخامس

م/ التعامل مع القرى المحذورة امنيا

بالنظر لانتهاء المهلة المعلنة رسميا لتجميع هذه القرى والتي سينتهى سوعدها يوم ٢١ حزيران ١٩٧٨ قررنا العمل ابتداء من يوم ٢٢ حزيران ١٩٧٨ صعودا بما يلى: (١) تعتبر جميع القرى المحذورة امنيا والتي لم تزال لحد الان اماكن لتواجد المخبرين عملاء ايران وسليلى الخيانة وامثالهم من خونة العراق (٢) (٢) يحرم التواجد البشرى والحيوانى فيها نهائيا وتعتبر منطقة عمليات محرمة ويكون الرمى فيها حرا غير مقيدا باية تعليمات مالم تصدر من مقرنا (٣) (٣) يحرم السفر منها واليها او الزراعة والاستثمار الزراعى او الصناعى او الحيوانى وعلى جميع الاجهزة المختصة متابعة هذا الموضوع بجدية كل ضمن اختصاصها (٤) (٤) تعد قيادات الفيلق ضربات خاصة بين فترة واخرى بالمدفعية والسميتيات والطائرات لقتل اكبر عدد ممكن ممن يتواجد ضمن هذه المحرمات وخلال جميع الاوقات ليلا ونهارا واعلامنا (٥) (٥) يحجز جميع من يلقى عليه القبض لتواجده ضمن قرى المنطقة وتحقق معه الاجهزة الامنية وينفذ حكم الاعدام بمن يتجاوز عمره (١٥) سنة داخل صعودا الى عمر (٧٠) سنة داخل بعد الاستفادة من معلوماته واعلامنا (٦) (٦) تقوم الاجهزة المختصة بالتحقيق مع من يسلم نفسه الى الاجهزة الحكومية او الحزبية لمدة اقصاها ثلاثة ايام واذا تطلب الامر لحد عشرة ايام ولا بد من اعلامنا عن مثل هذه الحالات واذا استوجب التحقيق لهذه المدة عليهم اخذ موافقتنا هاتفيا او برقيا عن طريق الرفيق طاهر العانى (٧) (٧) يعتبر كل ما يحصل عليه مستشارو الدفاع الوطنى او مقاتلوهم، يؤوا اليهم مجانا، ما عدا الاسلحة الثقيلة والساندة والمتوسطة، اما الاسلحة الخفيفة فتبقى لديهم ويتم اعلامنا باعداد هذه الاسلحة فقط، وعلى قيادة الجحافل ان تنشط لتبليغ جميع المستشارين واهراء السرايا والمفارز واعلامنا بالتفصيل، عن نشاطاتهم ضمن انواع الدفاع الوطنى (٨) مكرر رئاسة المجلس التشريعى (٩) رئاسة المجلس التنفيذى (١٠) جهاز المخابرات (١١) رئاسة اركان الجيش (١٢) محافظو ورؤساء اللجان الامنية (نينوى، التاميم، ديالى، صلاح الدين، السليمانية، اربيل، دهوك) وامناء سر فروع المحافظات اعلاه (١٣) مديرية الاستخبارات العسكرية العامة (١٤) مديرية الامن العامة (١٥) مديرية امن منطقة الحكم الذاتى (١٦) منظومة استخبارات المنطقة الشمالية (١٧) منظومة استخبارات المنطقة

الشرقية (١) مدراء امن محافظات نينوى، التاميم، دهالى، صلاح الدين، السليمانية، اربيل، دهوك (١) يرجى الاطلاع والتنفيذ كل ضمن اختصاصه (١) انهنونا.

الرفيق

على حسن المجيد

عضو القيادة القطرية/ امين سر مكتب تنظيم الشمال

بيان رقم (٣٠٨٧) صادر من القيادة العامة للقوات المسلحة

بسم الله الرحمن الرحيم

ككل الغزاة الطامعين اعتمدت قوات خميني الصهيوني على بعض من خان الوطن والشعب في المنطقة الشمالية من العراق من لفظهم الخيرون من ابناء شعبنا الكردي من بين صفوفهم وراحوا يودون الخدمة المخزية للاجنبي وكان من بين اعمالهم المخزية هذه تسهيل مهمات قوات الغزو في دخول قصبات وقضاء حلبجة الحدودية الواقعة ضمن محافظة السليمانية.

وكتعبير عن ارادة شعب العراق العظيم وقواته المسلحة الباسلة ومن بين ذلك ارادة الخيرين الوطنيين الشرفاء من ابناء شعبنا الكردي وجوابا على خيانه هذا النفر الضال قامت قوات جحفل الدفاع الوطني الاول البطل وقوات بدر الباسلة وقوات القمعاق الباسلة وقوات المعتصم الباسلة وافواج الدفاع الوطني الباسلة بتنفيذ (عملية انفال) باشراف اللواء الركن سلطان هاشم المكلف وقتنا بهذه المهمة اضافته الى واجباته حيث اندفعت قواتنا لمهاجمة مقر التمرد الذي يقوده الخائن جلال الطالباني العميل للنظام الايراني عدو العرب والاكرد وذلك بمنطقة (سركلو) و (بركلو) و (زبوه) والمناطق الجبلية الوعرة ضمن محافظة السليمانية ايضا.

وبعد قتال باسل وثارى مع الخونة تم بعون الله تعالى وبهمه الغياري من ابناء العراق البسلاء عربا واكردا تم وفي الساعة الواحدة بعد ظهر اليوم احتلال مقر التمرد واسر امر القوه المكلفه بحراسه مقر التمرد واعداد من الضالين والخونة بعد ان قتل من قتل منهم ملعونا وبعد ان فر يجر اذيال الخزي والعار من تمكن منهم من الهرب.

وانها البطولة التي لاتدانيها بطولته والاخلاص الذي مابعده اخلاص والجهاد الذي ينال اعجاب الدنيا كل يوم لشعب القائد صدام حسين من العرب والاكرد الذين وضعوا انفسهم في خدمة الوطن وجادوا بالحب والوفاء لقائدهم العظيم ورمز انتصارهم وعنوان نهضتهم ولفظوا من بين صفوفهم كل خائن كافر بنعمه الوطن وباع نفسه للعدو الاجنبي الطامع بايخس الاثمان. فالحمد لله على نصره وليخسا الخاسنون.

القيادة العامة للقوات المسلحة

في ١٩/ اذار / ١٩٨٨

بيان رقم (٣١٠٩) صادر من القيادة العامة للقوات المسلحة

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله..

كما هو شان الغزاة الطامعين فان النظام الايراني المجرم قد وجد في اولئك الذين

اشتروا الضلالة بالهدى فخانوا الوطن وراهنوا على بيع الارض باخس الاثمان وتنكروا لشعبهم وطموحاته لمصلحه الصهيونيه وعملياتها فى ايران ليظل العار يلاحقهم من هذا الجيل ومن كل الاجيال.. ولتظل وصمه الخيانه على جبينهم.. ولينالوا فى الاخره عذاب السعير. وان العراق الذى دحر المعتدين ومزق اوصالهم لقادر بعون الله ان يدحر ادلاء الخيانه ورموز العماله.

وهكذا كان.. فبعد ان نجحت قواتنا الظافره فى يوم الثامن عشر من شهر اذار الماضى فى (عملية الانتفال الاولى) من تحطيم اوكار الخيانه للعميل المرتزق جلال الطالبانى فى سركلو ويركلو واصلت جحافلنا الظافره تقدمها بعملية (الانتفال الثانيه) معتمده على عون الله وعلى التجهيزات السديده لقائد النصر العظيم السيد الرئيس صدام حسين بارك الله فى مسعاه.. ومعتمده على عزيه المقاتلين الابطال ابناء العراق من العرب والاكرد حيث تمكنت قياده عليه الانتفال الثانيه والارتال المتجحفله معها التى اشرف عليها وقادها اللواء الركن اياد خليل زكى وبالجهد الغز والاداء القتالى المتقن لقوات اسامه بن زيد وقوات الجحفل الوطنى الاول وقوه امن السليمانيه واقواج الدفاع الوطنى من المقاتلين الاكرد الشجعان تمكنت قواتنا من تطهير كامل منطقه قره داغ وسحق الخونه وتدمير مقراتهم فى تكيه وبلكجار وميولى وبانى مورد وجورجه كلا وبلكان ودريندقيره وقره داغ واوكلا وجعفران وبوخشين وسيوسينان... وتطهير كل المناطق فى زرده وكلوش وبيركى وكلا وجمعه وبخشى ومضيق باسره وسكرمه وقوى قره داغ و واجداغ.

وبذلك يكون قد تم القضاء نهائيا على اولئك الخونه من كل لون وذوى الارتباطات العميله والذين وصلت بهم الخسبه والدناءه ان يتامروا على ارض العراق العظيم.. الارض المقدسه ارض الخير والبركه وموطن الرسالات.. ارض التاخي والمحيه.. لمصلحه اكثر النظم رجييه وتخلقا وارتباطا بالصهيونيه وحقدا على شعبنا يعربه واكراده.. وعلى نهضته وتقدمه وطمعا فى ارضه.

وقد كشف هؤلاء الخونه عن زيف دعاواهم الفارغه وشعاراتهم الصفراء التى رددوها فلم يقتنع بها احد لانها كاذبه وقد تجاوزها العصر واعرضت عنها تطلعات الناس وانتهت بهم المسالك الى السقوط فى درك الخيانه لمصلحه نظام عنصري امى جاهل.

ولقد تم فى هذه العمليه الاستيلاء على كميات كبيره من الاسلحه والمعدات والتجهيزات الحربيه والغذائيه والطبيه التى زودهم بها النظام الايرانى.

وقد ترك الخونه جثث قتلاهم واعدادا من الاسرى لم يستطيعوا الافلات من قبضه قواتنا البطله ليهربوا اسوه بمن هرب كما تكبدوا خسائر جسيمة باوغادهم من الكوادر المتقدمه.. اولاء هم العرب.. واولاء هم الاكرد.. شعب واحد يدافع عن وطن واحد فى ظل رايه قائد هو عنوان البطوله وهو الخيمه والملاذ لكل العراقيين عربا واكردا والشرائح الاخرى. وهو السيف البتار الذى يذود عن كل عراقى حيثما كان.

فاطال الله فى عمر قائدنا مجاهدا فى سبيل الله والشعب والمجد لقواتنا المسلحه الظافره وللمقاتلين الاشاوس من العرب والاكرد.

القياده العامه للقوات المسلحه

فى ٢/ نيسان/ ١٩٨٨

رئاسة الجمهورية

السكرتير

مديرية الأمن العامة

مديرية الأمن بمحافظة السلطنة

العدد / ش / ١٦٨٦

التاريخ / ١٩٨٦ / ٦ / ١٩

٨ / ذوالقعدة / ١٤٠٦ هـ

إلى / مديرية الأمن العامة - ش ٢

م / قوائم

نرسل اليكم صحيفة ما مورنا ملازم الامن عبد الحكيم محمود حمادة
قوائم مفصلة تتضمن اسماء مجرمين وعددهم (٤٤) من الذين تم تنفيذ
حكم الاعدام بحقهم ومن توفي أثناء التحقيق في الحملة التفتيشية
لعام ١٩٨٥ لمحافظة السلطنة والتي حصلت الموافقة على تنظيم قضايتها
خاصة بهم ولم تصدر لهم شهادات وفاة. راجين امتثالها وعرضها لمرسوم
على انظار السيد العام المحترم لغرض الموافقة على اصدار شهادات
الوفاة لهم والتنسيق مع مستوصف الامن العامة طابا بانهم مدرجون
في القوائم المرسلة اليكم بموجب كتابنا برى وشخصي المرقم ١٩٨٢٢
تس ١٩٨٢/٦/٢ واعلاناً ٠٠ مع التقدير.

مدير الأمن بمحافظة السلطنة

١٩٨٦/٦/١٤

المرفقات

قوائم

بسم الله الرحمن الرحيم

نسخة

سرى وشخصي

لجنة مكافحة النشاط المعادى

للمحافظة الإسلامية

العدد / ١٤٤٢

التاريخ / ١٨ / ١٤٤٢

الى : لجان مكافحة النشاط المعادى كافة

م / الحصار الاقتصادي

لاحقا لتاريخ ١٣٤٢ هـ في ٢٤ / ١٠ / ١٩٨٨

تأخر قيادة مكتب تنظيم الشمال بـ المكاتبة المرقم ٤٠٤١ في ١٤ / ٨ / ١٩٨٨ بسبب
التأخر في مجلس تطبيق ضوابط الحصار الاقتصادي ٠٠٠ لاتخاذ مايلزم وتطبيق نظام
البنشقات بشكل جيد والا اهتمام بالموضوع واعلامنا مع التقدير .

جعفر عبد الكريم الموزنجي

رئيس لجنة مكافحة النشاط المعادى

للمحافظة الإسلامية

نسخة منه الى /

قيادة الفيلق الاول - الامن الداخلي

مد بومة امن محافظة السويداء

مركز استخبارات المحافظة

للتفضل بالاطلاع مع التقدير .

٢٢ -

تقرير البحث العربي الاشتراكي

ألفه: السيد الميرزا

أمانة مكتب تنظيم الشؤون

شعبه / مكتب الشؤون

١٩٨٧ / ٩ / ١

أمانة عربية واحدة

ذات مسؤولية خاتمة

(سرى للخاصة، وشخصي)

الى : منظومة استخدامات المنطقة الشرقية

تربية زراعية

الموضوع : شبكة نظمات داخلية

تاريخ: ١٤ أيلول ١٩٨٧

(١) حملات التوعية على المقترحات الواردة بكتابكم أعلاه

وتجديد وسائل المجهز من ولهم دورهم بعد تفهم

بكم الاستخدام بينهم

(٢) استناد من المتهم قريدين عارف حسين من خلال إحدى

الأجهزة الإلهية

(٣) يقدم الرقعة المناضل علي حسن المجيد - مسؤول مكتب عظيم

الشمال النكر والتقدير الى مدير المنظومة الشرقية والى كل من

عائده في هذه المهمة

يرجى الاطلاع واتخاذ ما يلزم وأملنا مع التقدير

طاهر زكريا

مكتب لخدمة شؤون الشمال

張

التحقيق

مِنْ مَنَاقِبِ الْأَمْرِ الْعُلَانَةِ

نذرتة آمن السلهلهمهم

三

١٩٨٦ / ١١ / ١١

...

5

ال: مدينة الامن - بن ٢

المصادر

١٦٨٩ / ٩ / ١١
بیتھکتکس / بی / ١٠ / ٥٥٨٦٠ فسی

سنت، وللبالمواطنة باكثر وعصر معهد من ذوى الجبرم يرمس

١- أرسل البلا من مديرية أمن منطقة الحكم الذاتي - بني آبيو جـ

٢١٢٨٧ م ١٩٨٧/١/٢٢ مع اربعة مبرمجين

الجلد من خنجره! انت ذرات النقطه الثريه مع نصفه من الملاك لسه

استخراجه النقطه الشرقيه الى الركني الداخل على حسن

عضو القيادة والنظريه ونسخه من كتاب مكسب تنظيم العمال المكتوبه

سجل
الرجوع
حزب
الانتماء
١٩٨٧/٩/١٧

مائدة السيد محمد الدار الحكيم، السيد محمد، ومائدة السيد محمد

فقد له لا تطلب بالطلب ما بدا عليه لزم: عذرا

المجلة الطبية، أمالهم في المستقبل

[illegible]

مؤلفه: د. محمد عبد الحليم عبد الله

مقامہ پشاور ۱۸/۰۹/۸۷

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

والتجربة من غير أن يكون لها أثر في النتيجة.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل القرآن الكريم منارة للهدى

(1 - 1)

مملكة العربية السعودية

السكرتير

مديرية الأمن الثالثة

مدينته

العدد /

التاريخ / / ١٩٨٨

بمقرر النان الذي استعمل الرتب هذا الله فيه . وقد اعلنت
مدينة من منطقة الحكم الذاتي - ق ١ بموجب كتابها سرى وشخصي -
ويشج بالذات ١٥٧٨٩ في ١٦/١٦/١٩٨٧ بأنه اعطى قيسادة
يكتب تنظيم النسل / السكرتارية بموجب كتابها المرقم ٦٨٠٦ -
١٦/١٦/١٩٨٧ بأنه تنسب قطع رقاب ثلاثة مواطنين من ذوي الجرمين
وبعضهم ثلاثة الجرمين برهم عمر سعيد محمد مؤدبي بحث البالمواطنة
اولاه بتدوره عا دة وحجز ثلثين من مواطني الجرمين لمدة ستة اشهر
وقد تم تنفيذ ذلك في جيشه . واجين افضل بالاطلاع . مع التذهر

و / مديروا من محافظة السلطنة

١٦ / ١ / ١٩٨٩

// می یثاقل بشرف برحق المعجد //

٢٢
التاريخ ١٩٨٢/٩/١٩
العدد ٢٢

// سرى للغاية و شخصي //

البحرورية المرافية

وزارة الداخلية

مديرية الأمن العامة

مدبره امن مطابقة الحكم الذاتي

٢- التقدير الثاني-

الس / مديرية أمن محافظة السليمانية،

۱/ ارسال متممین موقتین

[illegible]

نشيركم الى كتاب منظومة استخبارات المنطقة الشرقية المرقم
١٥٠/ق١/ ١٥٠ قاسية صدر في ٢٠٧٢ في ٢٢/١٢/ ١٩٨٢ برس
البرك المتضمن الموقفين المدرجة اسماءهم ادناه مع نسخة مصورة
من المطالعة الصادر من المنظومة اعلاه المعنوه الى الرقيب المناغل
مسؤول قيادة مكتب تنظيم الشمال بسنخه مصورة مع كتاب قبسادة
مكتب تنظيم الشمال السري للتحقيق والشخصي المرقم ٥٨٢٠ في ١٧/١٢/١٩٨٢
مع كافة الاوراق التحقيقية الخاصة بهم والامانات الحادثة لهم
وحسب القوائم المرفقة طياً •• يرجى الاستلام واتخاذ مايلزم على ضوء
ماورد بكتاب المنظومة اعلاه •• واعلمنا •• مع التقدير ••

عميد الامن

منطقة الحد الذي

اسماء المتعدين / -

SECRET

١- المصمم طارق قادر محمد

٢- = جلال عبد اللہ محمد

۲۲ = کمال محمد فرج

۱-۲ = (برق) عمر سیمانی

۰۰ = علی حمہ رحیم

٣- المعنى عدة المدعوفريد بن عارف حسين

سَخَّاهُ بِهِ الْمَسِيحُ / -

١٥٠٠ ١٤٠٠ ١٣٠٠ ١٢٠٠ ١١٠٠ ١٠٠٠ ٩٠٠ ٨٠٠ ٧٠٠ ٦٠٠ ٥٠٠ ٤٠٠ ٣٠٠ ٢٠٠ ١٠٠ ٠

مدبرة الابن العايم / رشى طها صيرة كتاب المخلووم اعلاه مع نسخته.

مصوره من المطالعه ونسخه من كتاب قيادة مكتب تعظيم الشمال

اعلاه ••• يوجس الاطباء ••• مع التقدير •••

رائد رحيم
لادبرام اللوم بوجاية
رعيه وتنظيم الجيوش
ادب مكتب تنظيم الشمال
البلادي

9/10

مجموعی

خودموزیہ ائمہ

وزارة الداخلية

محررة الامر العام

مدبرة ا"من الحكم لذ الحسي

- 78 -

الم: كلمة مدينتك امن الحكم الذي 11 - 11
م: جملة لكل / الى شمس /

حصلت موافقة مجلس الامن القومي بكتابه ٢٠٠٨ في ١٩٨٦/١/٢٢
 على ما جاء بكتاب مديرية الامن العامة الرقم ٧٠٢١٨
 ١٩٨٦/٨/٢٥ الوجهه الى مجلس الامن القومي بان يجرى
 الاستمرار بالتعامل مع زمة الاى شمس على ضوء وانسب
 للحال بقا هذا الوضع كما هو عليه والاستمرار احتجاز
 المجرم ولا يخلو هو الامم ولا مذهب العقيدة :-
 ١/ ان بقا وضع الزمره الحالي سيجرى الى استمرار الحاله المتطوره -
 بتفقد قيادة الامماد وفي استمراره على انضمامهم
 ٢/ انما سيجرى الى طلق المخلوف لدى قيادة الامماد في خلق احتمالات
 جديده لا يفرق او التخليق جديد في طوقهم
 ٣/ ان استمرار الوضع سيجرى الى اتملة لشكوك والحد من زمة الامماد
 والظلم الامماني والامماده للعيله الاخرى من جبهتين زمة الامماد
 وقمة زمره التفسير وطى وجهه الخصوص زمة سليمان الخيله التي تدوم وتصلح
 زمة الاى شمس
 يرجى الامماد والامماد ملزم وامماد مع الطد

مقدم الامم

٢٠٠٠ - مع لجنة الحكماء

مدیریت امور اقتصادی
شماره ۵۷۲
تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۰

١٥٢٢
١٤/١٥

الجمهورية العراقية
وزارة الداخلية
مديرية الامن العامة

٢٢٦٥٥
العدد
الناشر ١٩٨٦ / ١١ / ١٦

مديرية الامن العامة - بغداد - ٢٠٠٢

١- السيد مدير الامن منطقة الكركم لادني السليمانية
٢- تخريب اتفاق
بعد ان جعل تفويض الاتفاق الشجوة الذي عقد بين شركة عملاء
الراشدين ووزارة حليبي الخبائث الذي سرده النظام الارهابي الممل
الحاكم وبما ان يكون المخرجين جلال الطائي وادريس البزاز
وخليل عن النظام المذكور وعقد بنود الاتفاق الذي سيقام
الراشدين الى ان يتفقدوا الهدف من تخريب صفوف
بما جاءه تفصيله في تفويض التخريب وبهدف تفتيح
هاتين الممرتين وبما ان كانا استغنى عن تفويض عملاء الراشدين
السيد العام المذكور في اعداء نفقات التفويض المذكور وتخريب
الاتفاق المذكور ومنه ان كانت يدور في الامن العامة نفقات نصب
في الاتجاه المذكور لتفويضها صادرة عن ما يسمى (الاي
شورس) وراشدين فوزيها في طريق معادكم الشريف الموقوف بها
وأيضا لها ان ابعاد منطقة تفويضها التخريب وادريس البزاز
الذين كثره وراشدين كتمانهم من اجل انجاح تاجيل
الخلافت وتخريب الاتفاق واطلاق السانج مع السيد

مدير الامن

الملاحظات ٢٠٠٢ في الحقة بكم لادني

٢٠٠٥ - نشره اي السليمانية
٢٠٠٥ - نشره اي السليمانية

١٤٠٠

رئاسة الجمهورية

السيد
مؤيد الدين

مؤيد الدين

العدد ٥٥

التاريخ ١٩٨٨

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين

السيد المؤيد الدين